

dickens

«Se poate spune că, din toți scriitorii mari ai Europei, numai marele romancier englez a exprimat acea ideologie care formează substratul tuturor mișcărilor de regenerare și redeșteptare de pe continent și de aiurea, din secolul al XIX-lea...

Acum, când lumea veche se clatină, când mulțimea anonimă, simpatcă lui, se ridică ca un val, nici un alt scriitor nu poate fi atât de modern ca acest prieten genial al celor umiliți și ofențați.»

G. IBRĂILEANU (1919)

10 lei

115

dickens
marile speranțe

dickens

editura pentru literatura

Vol. I și II lei 10

|
Ilustrația copertei : *Victor Feodorov*

charles dickens

marile speranțe

ROMAN

**ÎN ROMÎNEȘTE DE
VERA CĂLIN
PREFĂȚĂ DE
DAN GRIGORESCU**

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Ediția a III-a
(continuare de tiraj)

GREAT EXPECTATIONS
BY
CHARLES DICKENS
VOL. I
BERNHARD TAUCHNITZ
1861

PREFAȚĂ

1812, anul în care s-a născut Dickens a fost numit de critica engleză „anul lui *Childe Harold*”; în 1869, cu un an înaintea morții romancierului, apărea ultimul volum din *Război și pace*. Distanța de la poemul byronian, de la figura eroului dezamăgit de orizontul îngust al lumii care îl înconjura, pînă la vasta frescă istorică, cu mișcările ei largi de oameni, e de fapt distanța de la apogeul romantismului la triumful marelui roman realist. Într-o jumătate de secol, literatura universală parcursese un drum lung, nu lipsit de meandre, dar care a dus, în cele din urmă, la afirmarea unei estetici literare întemeiate pe convingerea că în mediul familiar al oamenilor obișnuiți se pot descoperi foarte multe fapte susceptibile să se transforme în material literar.

Faptul că în același an, 1869, apăreau tulburătoarele *Cîntece ale lui Maldoror* ale lui Lautréamont, mărturie a unei acute sensibilități moderne, că ultimele romane ale lui Dickens sînt contemporane cu proza lui Dostoievski și cu versurile lui Verlaine nu are, însă, nici o semnificație deosebită, autorul *Marilor speranțe* nu a fost receptiv la importanțele înnoiri literare, la cutezătoarele explorări ale sufletului omenesc și creația lui va păstra un sunet propriu, rămînînd credincioasă unei tradiții mai vechi, va

fi legată deopotrivă de literatura secolului al XVIII-lea, de romantism și de romanul secolului al XIX-lea.

Opera lui Charles Dickens cuprinde foarte numeroase elemente ale perioadei precedente (cîteodată însușite în ceea ce reprezintă aspectul lor convențional) dar schițează, în același timp, cu pregnanță, caracteristici ale realismului, care se vor dezvolta în opere ulterioare. Pentru că Dickens a trăit într-o perioadă de răscruce, cînd mesajul romanticilor Shelley și Byron va fi preluat de cartism, „cea dintîi mișcare revoluționară proletară, mișcare largă, cu adevărat de masă, încheată din punct de vedere politic”¹.

În Anglia, începutul secolului al XIX-lea este marcat de participarea tot mai largă a proletariatului la luptele sociale și politice. Revoluția industrială luase proporții uriașe, repercutîndu-se în toate domeniile vieții economice. Pămînturile obștilor erau înghițite cu o viteză uimitoare de latifundii, de moșiile celor care aveau la îndemînă mijloace moderne de lucru; țăranii luau drumul orașelor, sporind numărul muncitorilor industriali și al șomerilor.

La rîndul lor, funcționarii mărunți, meseriași cu ateliere mici cădeau și ei pradă acestui flagel național: sărăcia, devenită endemică în țara care-și trîmbița cu orgoliu victoria împotriva „căpcăunului Bonaparte”.

Familia lui Dickens, de curînd stabilită la Londra, venind din sud, de la Landport (unde, la 7 februarie 1812, se născuse Charles, al doilea din cei șase copii), cunoștea prea bine această stare de lucruri. Ani în șir, John Dickens, om cu o fire veselă și optimistă, nepăsătoare (Charles îl va numi „tatăl risipitor”), încercase să facă față scumpirii traiului cu leafa lui modestă de funcționar inferior la Amiralitate; dar, în cele din urmă, fu nevoit să pără-

¹ Lenin, *Internaționala a III-a și locul ei în istorie*, în *Opere*, vol. XXIX, Editura Politică, 1959, p. 293.

sească locuința sa din Camden, cartierul săracilor, și se mută la Marshalsea, celebra închisoare pentru datornici. Pe atunci era obiceiul ca osîndiții din Marshalsea să se stabilească aici cu întreaga familie, ca să scutească măcar banii de chirie. Așa încît soții Dickens se instalară în închisoare, împreună cu cei mai mici dintre copii. Charles, care avea 11 ani, rămase să-și caute o slujbă, să procure mîncarea celor din închisoare (fiindcă, bineînțeles, administrația închisorii nu-l hrănea decît pe osîndit). E vremea umilințelor lui Charles Dickens. Marile lui speranțe de a urma cursurile unui colegiu se prăbușiseră dintr-o dată. Își vîndu cărțile (cele mai multe dăruite de vecinii miloși) și se angajă lucrător la o fabrică de cremă de ghețe. De dimineată pînă tîrziu, spre seară, așezat pe un scaun înalt în fața vitrinei, adevărată reclamă vie, umplea într-una cutii de vax. Trecătorii se opreau privind la miștile mici care se mișcau agil, la obrazul împurpurat de rușine. Seara, ferindu-se de prietenia indiscretă a băieților de vîrsta lui, se furișa spre Marshalsea, punînd în mîna mamei cei cîțiva *penny* cîștigați în ziua aceea, banii de tîrguieli pentru a doua zi. Și apoi se întorcea zdrobit de oboseală, descurajat, în odăița lui de mansardă, sub privirile tăioase ale proprietăresei.

Dar, pe neașteptate, speranțele lui Charles înviară. John Dickens primi o moștenire. Avea acum destui bani să-l poată înscrie pe Charles la Academia clasică și de comerț. Băiatul își recăpătă vioiciunea, învăța cu sîrg, punea la cale șotii. Profesorii îi admirau talentul literar (compusese un fel de dramă în versuri, *Misnar, sultanul Indiei*, inspirată din *1001 de nopți*), aplaudau spectacolele regizate de el. Lui Charles îi plăcea să citească *Don Quijote*, povești orientale, cărțile romancierilor din veacul al XVIII-lea, Fielding și Smollett. Și, dintr-o dată, fericirea se destrămă din nou.

John Dickens fu concediat; era și el una din nenumăratele victime ale crizei economice care bîntuia Anglia.

Încercă pe rînd cîteva profesii, dar fără succes. Cîștigul său era departe de a face față nevoilor unei-familii împovăraătoare. Nici cînd se angajă reporter la un ziar obscur, *The Mirror of Parliament*, — al cărui redactor era cumnatul său, venitul lui nu atinse o sumă cît de cît mulțumitoare. Charles fu silit, deci, să-și întrerupă iarăși învățătura. De-acum încolo, prins în vîrtejul luptei pentru existență, nu va mai putea să o reia niciodată.

Avea cîțiva ani de școală, așa încît putu să fie angajat copist într-un birou de avocatură. Aici avu nu numai prilejul de a cunoaște mecanismul complicat, ruginit de tradiție, al justiției engleze, dar și acela de a veni în contact cu nenumărate drame umane, cu nenorociți de tot soiul, împinși de sărăcie să săvîrșească delictes aspru pedepsite de legea ce trecea cu vederea uriașele fraude ale celor bogați. Stenografiind procesele clienților firmei, Dickens încerca să pătrundă adevărul dincolo de paginile codurilor de lēgi, să descifreze tragediile ascunse și să schițeze portretele împricinaților. Dar viața de minciună din aceste instituții îl dezgustă repede.

Un ziar de mîna a doua, *The True Sun*, avea nevoie de un reporter care să cunoască stenografia. Și Dickens nu șovăi să părăsească încăperile întunecoase ale biroului de avocatură. Dar *The True Sun* se dovedi a nu-și respecta promisiunile. Ca și alte publicații ale vremii, el îi considera pe reporteri un fel de băieți „buni la toate“, micșorîndu-le periodic, sub motivul „scăderii tirajului“, indemnizația, și așa destul de modestă. Charles participă la o grevă a reporterilor londonezi, ceea ce, bineînțeles, nu avu darul să sporească simpatia șefilor lui. Prin stăruințele unchiului său, fu angajat în locul lui John Dickens la *The Mirror of Parliament*.

În anii aceia, în Parlamentul englez, se desfășurau înflăcărate discuții prilejuite de legea electorală. De cîteva sute de ani, sistemul de reprezentare în Camera Comunelor nu se schimbase cu nimic, în ciuda faptului că între

timp se ridicaseră orașe industriale mari, că alte așezări pe vremuri înfloritoare, decăzuseră sau dispăruseră cu totul. De pildă, orașe ca Manchester, Leeds sau Birmingham nu aveau dreptul să trimită nici un deputat în Parlament, în timp ce localități ca Tiverton (10 alegători) își aveau deputatul lor, în virtutea unor drepturi străvechi din vremea reginei Anne. Astfel, reprezentanții orașelor noi nu constituiau decît o infimă minoritate, neavînd posibilitatea să impună punctul de vedere al industriașilor în fața deputaților din așa-zisele „tîrguri putrede“, trimiși în Parlament de cîte doi sau trei alegători sau numiți, pur și simplu, de nobili. Aristocrația rămînea stăpînă aproape absolută a Camerei Comunelor.

Dar burghezia nu se putea împăca de fel cu piedicile ridicate în drumul pătrunderii capitalului ei în agricultură. Dezvoltarea firmelor mari de import-export punea noi probleme în fața capitaliștilor englezi. În acel an 1829, în care șomajul luase proporții catastrofale (la Preston de pildă, o treime din populație era șomeră), burghezia britanică încerca să compenseze în alt sector pierderile mari provocate exportului de criza industrială. Și astfel iau ființă „uniunile politice de apărare a drepturilor sociale“, întemeiate din inițiativa industriașilor și a comercianților. Adunările uniunilor se țineau aproape în toate centrele industriale ale Marii Britanii. În ianuarie 1830, *Times* consemna o stare de fapt simptomatică: „La nici unul din aceste mitinguri nu se pierde prilejul de a se scoate în evidență situația dezastruoasă, ieșită din comun, a muncitorilor“. Bineînțeles, burghezia căuta să cîștige bunăvoința unui aliat puternic în lupta ei împotriva aristocrației. Dar conținutul cuvîntărilor rostite de fruntașii muncitorilor la adunările convocate de „uniunile politice“ era departe de a fi pe placul burgheziei: „Zadarnic se predică răbdare poporului flămînd! Dacă clasele de mijloc ar fi cu totul sincere, s-ar îngriji în primul rînd să îmbrace și să sature muncitorimea. Urmăresc ele alt-

ceva decît subjugarea clasei muncitoare și transformarea ei într-o unealtă oarbă slujind scopurilor lor ?” Revolta clasei muncitoare era sporită și de faptul că revendicările burgheziei liberale nu cuprindeau votul egal și direct, menținînd procedura electorală învechită.

Aceasta e epoca în care tînărul reporter de la *The Mirror of Parliament* își ocupă locul în galeria presei din Camera Comunelor. În multe discursuri emfatic pe care le asculta el desluși repede șarlatania ; încă de la începutul activității lui ziaristice, Dickens nu nutrea nici un fel de respect pentru această „sfîntă instituție” burgheză. Așa cum va scrie unui prieten : „În ce privește Parlamentul, care lucrează puțin și vorbește mult, cel mai interesant lucru care se poate spune despre el e ceremonia săvîrșită de cel care i-a dat afară pe deputați, punînd cheia în buzunar” (aluzie la actul de dizolvare a Parlamentului semnat, cu două veacuri în urmă, de Cromwell).

După îndelungate dispute parlamentare, la 4 iunie 1832, Parlamentul votează celebrul *Reform Bill*, care rămăsese însă doar o jalnică umbră a propunerilor inițiale formulate de „uniunile politice”. Această lege lua unor „tîrguri putrede” dreptul de a trimite deputați ; în schimb ea nu acorda decît foarte puține locuri noilor centre industriale. Deputații proaspăt aleși, cei mai mulți arendași bogați sau mari proprietari de imobile, erau satisfăcuți de profitul pe care-l trăsese de pe urma luptelor populare. Imediat după alegeri, însă, au avut loc mari demonstrații ale muncitorilor și ale funcționarilor mărunti din principalele orașe industriale, care nu considerau rezolvată problema „legii electorale”. Dickens va continua să fie martor la numeroase lupte pricinuite de ciocnirea dintre interesele aristocrației și capitalului, pe de o parte, și ale muncitorimii, pe de altă parte.

Deocamdată, în Parlament lucrurile se mai liniștiseră, iar reporterul avea, în sfîrșit, răgazul să aștearnă cîteva însemnări despre tipuri și împrejurări cunoscute. Sem-

nîndu-le cu pseudonimul Boz, el le trimise revistei *The Monthly Magazine*. Prima schiță a lui Boz, *Prînzul din Poplar-Walk*, prezenta cîteva figuri ridicole de mici burghezi, preocupați de mărunțișuri pe care le privesc cu o gravitate ilariantă. După cîteva luni de așteptări, schița apărui, dar nesemnată. Era în noiembrie 1833. Schițele se succedau cu regularitate, înfățișînd personaje din aceeași lume cu pretenții, care transformă fiecare întîmplare mărunță în eveniment de mari proporții.

Dickens părăsise *The Mirror of Parliament* trecînd la *The Chronicle*, ziar de mare tiraj, în redacția căruia reporterii aveau mult de lucru, terorizați de perspectiva concedierii imediate în cazul în care articolele lor nu răspundeau exigențelor patronilor. Dickens străbătea drumurile țării, în diligențe vechi, scriindu-și articolele (și, de la o vreme, și schițele) la lumina șovăielnică a unei lămpi de ulei. Viața palpitantă de reporter îi pune la îndemînă nenumărate subiecte. Unele din ele apăreau, sub pseudonimul Boz, în ediția de dimineață a ziarului *The Morning Chronicle*. Aceasta se întîmpla în ianuarie 1835 ; de cîteva luni, din august 1834, semnătura sa apăruse și în *The Monthly Magazine*, așa încît Boz nu mai era un necunoscut în lumea presei. De-a lungul întregului an 1835, schițele lui erau publicate aproape săptămînal în ziar ; așa încît, la începutul anului 1836, putu să ofere editorului Macrone o culegere destul de cuprinzătoare. Succesul nu întîrzie să se arate : *Schițele lui Boz* se epuizau repede, editorul pregătînd imediat o nouă ediție. Mai puțin cunoscut este un eseu, apărut tot în 1836, sub pseudonimul Timothy Sparks, și care evoca tristețea unei duminici londoneze a cărei atmosferă o prevestește, surprinzător, pe aceea de o dulce melancolie, din *Micuța Dorrit*¹.

¹ Cf. R. C. Churchill, în capitolul consacrat lui Dickens în *The Pelican Guide to English Literature*, vol. 6, p. 124, Harmondsworth, 1966.

O editură londoneză de curînd înființată, „Chapman and Hall“, văzu în tînărul scriitor pe omul chemat să asigure, prin scrisul lui, prosperitatea firmei. Editorii se gîdiseră să publice desenele unui grafician vestit pe vremea aceea, Seymour, însoțindu-le cu un text literar, un roman despre vînătoare, al cărui titlu urma să fie *Clubul lui Nemrod*. Dar Boz nu era de acord. Ce lucruri interesante s-ar putea spune într-un nou roman vînătoresc ? Nu apăruseră destule în ultima vreme ? Și schiță planul unui roman de aventuri, un roman vesel, ai căror eroi vor străbate țara de la un capăt la celălalt, descriind, cu acest prilej, scene din viața „bătrînei și veselei Anglii“.

La 31 martie 1836 apăru prima fasciculă din *Documentele postume ale clubului Pickwick*. Dar editorii primiră îndată știri îngrijorătoare. Numărul exemplarelor vîndute nu depășea 400. Dickens era deznădăjduit. Dezastrul lui *Pickwick* îl făcea să se socotească un ratat. Publicul nu era dornic să afle aventurile acestor savanți ridicoli, pîn-diți de pretutindeni de ghinioane. Editorii se gîdeau chiar să întrerupă publicarea *Documentelor postume*. Dar, dintr-o dată, minunea se produse. În fascicula a V-a își făcu apariția un personaj nou, isteț și curajos : Sam Weller. Și a doua zi, librăriile trimiseră cereri disperate pentru noi exemplare din această lucrare : vînzarea crescuse de la 400 la 50.000 de fascicule. Boz deveni, dintr-î dată, un nume cunoscut în întreaga Anglie, iar Sam Weller, acest Ulenspiegel englez, eroul cel mai iubit de cititori.

Cum se explică acest succes fulgerător ? Fără să atingă registrele cele mai grave, romanul lui Dickens schița, totuși, un tablou al Angliei din primele decenii ale veacului. Parodia alegerilor, moravurile judiciare (atît de cunoscute de fostul copist din biroul de avocatură), falsa erudiție, afacerile dubioase, concurența sînt tratate cu umor, proiectate pe fondul „bătrînei Anglii“ patriarhale de odinioară, fără șomaj și lupte de stradă. Experiența de viață a scriitorului, neobișnuit de bogată pentru un tînăr

de 24 de ani, îi îngăduie să aducă în scenă tipuri de mare autenticitate, cunoscute în anii tragici ai copilăriei, în închisoarea Marshalsea, în cursul călătoriilor sale reportericești. De altfel, întreaga sa operă va păstra această amprentă a experienței personale, amplificată de o fan- tezie neobosită. „Acea latură a vieții din secolul al XIX-lea, cu meciurile de box, cu cursele de cai și luptele de cocoși, cu expedițiile vânătoarești, acea latură a vieții lipsită de griji și de probleme nu este decît aparent scopul romanului.“¹

Succesul *Documentelor postume ale clubului Pickwick* îi îndeamnă și pe alți editori să solicite colaborarea lui Boz. Dickens este angajat redactor la *Bentley's Miscel- lany*; acum, cînd, în sfîrșit, nu mai este silit să alerge prin țară în căutarea unui subiect de reportaj, pe care să-l transcrie în diligență, doborît de oboseală, el acceptă oferta de a scrie o carte nouă — *Aventurile lui Oliver Twist*. În februarie 1837, în timp ce „Chapman and Hall“ continuau să publice *Documentele postume ale clubului Pickwick* (care vor apărea pînă în luna noiembrie), a fost tipărită prima fasciculă a noului roman. Atmosfera e, de data aceasta, cu totul diferită de cea din romanul ante- rior. Povestind viața unui copil al nimănui, romanul urmărește consecințele legii din 14 august 1834 cu privire la „adăpostirea săracilor“. Problema, după cum se vede, era atît de importantă pentru „victoriosul Albion“, încît s-a simțit nevoia unei soluții judiciare. Soarta lui Oliver Twist dovedește cît de falsă era această rezolvare, cît de inadecvată complexității unei probleme ce decurgea din însăși structura societății vremii. Legea din 1834 înființa celebrele *work-houses*, casele de muncă împotriva cărora protestaseră spiritele cele mai luminate ale vremii. Umi- liți, supuși unui regim extenuant de muncă, săracii inter- nați în *work-houses* ispășeau uneori cu moartea timpurie,

¹ George Orwell, *Charles Dickens*, în *Critical Essays*, Londra, 1946, p. 39.

și întotdeauna cu foamea și cu boala, vina de a nu se fi născut bogați, de a fi siliți să recurgă la „filantropia“ burheză.

După exuberanța din *Pickwick*, atmosfera apăsătoare a lui *Oliver Twist*. Aparent, o schimbare structurală a concepțiilor lui Dickens. În realitate, scriitorul pune fața în față două epoci diferite ale istoriei Angliei. De o parte, Anglia patriarhală dinaintea de criza din 1830, când „însăși marea industrie abia ieșea din perioada copilăriei sale“¹, de cealaltă parte, țara copleșită de marile crize industriale, slăbită și sărăcită. Pentru Dickens, *Documentele postume ale clubului Pickwick* nu au fost numai o carte de succes, dar și un crez, identic cu al atîtor intelectuali britanici de bună-credință, un mod încă naiv de a protesta împotriva unei dramatice stări de fapt. Cu *Oliver Twist* se deschide seria romanelor în care protestul scriitorului va căpăta mai multă fermitate și claritate.

De acum înainte, pentru Dickens începe o perioadă de febrilă activitate creatoare, pe care nu o va întrerupe decît moartea. În vreme ce întîmplările tragice ale vieții lui *Oliver Twist* se deapănă în coloanele lui *Bentley's Miscellany*, „Chapman and Hall“, încurajați de succesul romanului de debut al scriitorului, îi propun publicarea, tot în fascicule, a unei cărți noi. Și, astfel, în aprilie 1838, cititorii englezi fac cunoștință cu un alt copil oropsit: *Nicholas Nickleby*.

E impresionantă dragostea scriitorului pentru copil, considerați simboluri ale purității morale într-o lume viciată de relațiile dușmănoase impuse de bani. Omagiu pentru propria sa copilărie, personajele acestea ale lui Dickens sînt schițate cu multă grație, rămînînd aproape tot timpul eroii centrali ai romanelor lui.

Fasciculele din *Nicholas Nickleby* se bucură de o caldă primire din partea cititorilor. Lupta dintre princi-

¹ Marx, Postfață la ediția a doua a *Capitalului*, Editura P.M.R., 1948, p. 45.

piul răului, întruchipat de cămătarul Ralph Nickleby și de sălbaticul profesor Squeers, și cel al binelui și virtuții, simbolizat idilic de frații Cheeryble, bogătași „cu suflet bun“, era urmărită cu pasiune; și, când, în cele din urmă, virtutea triumfă, încheind fericit această melodramă, cititorii surîd mulțumiți.

Dickens nu-și pusese încă semnătura sub ultima pagină a întâmplărilor lui Nicholas Nickleby, și, în aprilie 1840, începe să publice o nouă lucrare, *Ceasornicul meșterului Humphrey*, concepută ca un ciclu de schițe legate printr-un personaj comun, povestitorul. Dar interesul cititorilor scade brusc. Scriitorul recurge atunci la vechea sa armă: romanul. Dezvoltînd una dintre povestiri, *Magazinel de antichități*, el pune din nou față în față, într-un mod prin excelență romantic, inocența unui copil, mica Nell, și cinismul unui cămătar, Quilp. Și măiestria cu care Dickens urmărește soarta noului său erou, copilul dezarmat în fața uneltirilor rafinate ale omului lacom de banii care-i asigurau și puterea în societate, îi atrage din nou cititorii.

Dar romancierul avea, de mai multă vreme, obligația de a respecta o făgăduială făcută editorilor săi. Aceștia erau convinși că un roman istoric, acum, la aproape zece ani de la moartea lui Walter Scott, era mijlocul cel mai sigur de sporire a veniturilor. Dickens amîna împlinirea făgăduielii. Trecutul nu-l atrăgea, evenimentele din Anglia vremii sale i se păreau mult mai pasionante decît cele petrecute cu secole în urmă. Era perioada unei grave crize economice: mărfurile zăceau în porturi, firmele de pe continent nu mai cumpărau metale și textile din Anglia. Patronii trecură la măsuri radicale, care constau în scăderea salariilor și în concedieri masive.

Convinse că alegerea unor deputați din rîndurile lucrătorilor va asigura cîștigarea unor condiții de viață ome-nești, asociațiile muncitorești își îndreptară ofensiva în domeniul politic. În 1835, asociația londoneză a munci-

torilor redactă *Carta poporului*, stipulînd propunerile pentru îmbunătățirea sistemului electoral. Astfel luă naștere „cartismul”. Eliberîndu-se treptat de influențele ideologice ale micii burghezii radicale, dejucînd numeroasele manevre diversioniste ale capitalismului, mișcarea va atinge forme tot mai violente, va formula revendicări tot mai clare. În ciuda încercărilor burgheziei de a-l înăbuși, cartismul, care, după cum îl va defini Lenin, „în multe privințe a fost o pregătire a marxismului, «penultimul cuvînt» care l-a precedat”¹, va continua, vreme de încă un deceniu, să înfricoșeze în egală măsură pe politicienii burghezi și pe aristocrați.

Fostul reporter de ziar nu putea rămîne indiferent la aceste mari mișcări politice. De aceea pregeta ca, tocmai acum, să părăsească descrierea Angliei contemporane și să abordeze evocarea istorică. Și cînd, în cele din urmă, se va hotări s-o facă, romanul va păstra amprenta lipsei de entuziasm pentru tema propusă. Zadarnic s-a încercat să se descopere în *Barnaby Rudge* un „roman cu cheie”, să se stabilească paralele între răscoala antipapală din 1780, condusă de lordul Gordon, care formează substanța epică a cărții, și mișcarea cartistă. Adevărul e că romanul nu îngăduie să se găsească vreo aluzie la țelurile mișcării care se desfășura sub ochii lui Dickens. Dar e tot atît de adevărat că, în ciuda unei recuzite a vechiului roman gotic — răpiri senzaționale, dispariții misterioase, crime, corbi înțelepți — *Barnaby Rudge* nu renunța la unele accente violente de critică la adresa demagogilor conservatori, așa cum apăreau și în Camera Comunelor a anului 1840, dovadă a faptului că, indiferent de temă, Dickens nu putea ocoli problemele vremii sale, nu poate să nu la atitudine față de ele.

¹ Lenin, *Despre compromisiuri*, în *Opere*, vol. XXX, E.S.P.L.P., 1956, p. 485.

În 1841, în drum spre Edinburgh, unde fusese invitat de cîteva personalități culturale, Dickens avu prilejul să întîlnească din nou mizeria care cuprinsese Anglia. Imaginea satelor pustii, a orașelor cu mahalale sordide, cu mii de cerșetori urmăriți de zeloasa poliție regală, nu-i poate fi ștearsă nici de entuziasta primire făcută de locuitorii vechiului oraș scoțian.

Răscolit de sentimentul de dezgust față de regimul din Anglia, Dickens se gîndi că a sosit vremea să accepte invitația de a vizita America, în calitate de „oaspete al națiunii“. Și, în primele zile ale anului 1842, el ancorază pe țărmul american. Pe vremea aceea, America apărea democrațiilor britanici ca un adevărat pămînt al făgăduinței, țara în care idealurile democratice și republicane fuseseră înfăptuite. Așa încît Dickens pornise în această călătorie animat de cel mai sincer entuziasm. Primirea pe care i-o făcuseră americanii, delegațiile venite din Far West, de la 2.000 de kilometri, să-l salute și să-și exprime admirația pentru creatorul lui *Pickwick*, întîlnirea pe care o avu cu cel mai de seamă scriitor american al vremii, Washington Irving, avură darul să sporească acest entuziasm. Dar nu trecu mult și iluzia se spulberă. Adevăratul chip al Americii — țară a sclavajului legiferat, a speculei cinice cu bani, cu pămînt și cu oameni, a corupției administrative, a șantajelor de presă, a lichelismului politic — îi apărea limpede scriitorului, înzestrat cu un spirit de observație atît de ascuțit.

Abia întors în patrie, el își publică *Notele din America*, scrise cu o singură preocupare : aceea de a spune întregul adevăr despre marea înșelătorie pe care o constituie „țara tuturor libertăților“. Reacția cercurilor capitaliste, și, mai ales, a sclavagiștilor din Sud, a fost deosebit de violentă. Coloanele ziarelor americane erau năpădite de calomnii veninoase, de atacuri înverșunate.

Dar Dickens nu capitulează. La începutul lui ianuarie 1843 încredințează tiparului un nou roman, *Martin Chuzzlewit*, al cărui erou repetă amara experiență americană a scriitorului. Iluziile lui Martin se risipesc în fața peisajului democrației din „lumea nouă”. Într-o scrisoare adresată prietenului său, actorul Macready, romancierul afirma: „Oricât de rea și plină de păcate ar fi bătrîna noastră țară, oricât de nenorociți ar fi milioanele de locuitori ai ei, tot iese cîștigată în urma unei comparații cu America”. Dar aceasta nu înseamnă că Dickens consideră că lumea veche, Anglia suferințelor lui *Oliver Twist* și *Nicholas Nickleby*, e absolvită de orice păcate. Dimpotrivă, ura sa împotriva filistinismului britanic e și mai puternică. Despre ea grăiește crearea unui personaj ca Pecksniff, micul burghez pretențios și ipocrit, caracterizat printr-o „platitudine pompoasă, prolixitate prudentă și plicticoasă incoerență moral-sentimentală”¹. Opoziția romantică rău-bine, viciu-virtute apare din nou în opera lui Dickens, subliniind încrederea scriitorului în triumful bunătății, al inimii omenеști. Pentru el, inima omului e un tezaur incalculabil al acestei lumi, creuzetul în care se plămulesc marile frumuseți, nebănuitele sinteze creatoare ale vieții. Orfanii, oamenii necăjiți, ducînd o existență mărunță, sînt cei care, în cele din urmă, înving tocmai datorită inimii lor bune. Soluția închide, evident, o primejdie pe care Dickens nu va ști s-o ocolească întotdeauna. O înclinare spre sentimentalism, spre finaluri fericite, care să dea satisfacție spiritului de justiție al oamenilor își va face loc aproape întotdeauna în operele sale, silindu-l să facă apel la situații neverosimile, la transformări psihologice miraculoase.

¹ Marx-Engels, *Recenzii asupra cărții : Thomas Carlyle, Latter-Day Pamphlets (Pamflete contemporane), Londra, 1850*, în K. Marx-F. Engels. *Despre artă și literatură*, E.P.L.P., 1953, p. 254.

Așa se întâmplă, de pildă, cu Scrooge, patronul nemilosiv din *O colindă de Crăciun*, publicată în luna decembrie a anului 1843. Atmosfera mohorâtă a orașului britanic de la mijlocul secolului trecut este brusc luminată de bagheta magică a scriitorului; Scrooge însuși devine un om cu o inimă largă și generoasă, spre marea mulțumire a cititorului.

Soluțiile lui Dickens nu sînt străine de un filantropism sentimental, întemeiat pe credința că inimile bune, mila și generozitatea ar fi în stare să schimbe fața lumii, să alunge mizeria și suferința. Scriitorul deslușise în mare măsură mecanismul ascuns al alcătuirii sociale a vremii lui, dar, asemeni atîtor alți intelectuali mic-burghezi, nu descoperise modalitatea de a manevra acest mecanism în sensul dorit. De aici, convenționalul unor personaje, al unor situații care determină convertirea bogătașilor, tipurile negative din opera sa. Dar simțul său de observație nu putea trece peste adevărata înfățișare a „filantropiei” celor avuți.

Una din povestirile sale, care s-a bucurat de o largă răspîndire încă din timpul vieții scriitorului, *Clopotele*, dezvăluie cu un remarcabil simț realist chipul „generoșilor” burghezi, pentru care mila e o modalitate sigură de a-și face reclamă. Oamenii oropsiți și umiliți, pe care Dickens îi înconjoară cu dragoste și cu duioșie impresionantă, sînt puși într-un contrast net cu burghezia „miloasă”, care, prin gura lui *sir* Joseph Bowley, teoretizează izvoarele fericirii săracilor: răbdarea, munca și, evident, plata în termen a datoriilor. Reducerea la burlesc, la șarjă nu îndulcește cu nimic violența satirei la adresa celor care în teoriile lor „filantropice” lăsau deoparte tocmai bunătatea dezinteresată, credința în om.

Accentele acestea de revoltă împotriva bogătașilor pe care banul i-a făcut insensibili la suferința umană răsună grav și aspru și în romanul următor, *Dombey și fiul*. Condamnarea lipsei de omenie se realizează prin

figura bătrînului Dombey, grijului față de fiul său — continuator al afacerilor prospere — dar tiranic în purtarea cu fiica lui, delicată și pură, prin care Dickens adaugă încă o figură galeriei sale de copii oropsiți. Și, din nou, cei umili și săraci produc miracolul: domnul Dombey e convertit, romanul încheindu-se cu o apoteoză a bunătății omenesti.

Dickens nu văzuse în luptele înverșunate la care fusese martor un semn al existenței a două națiuni în sinul societății britanice: muncitorii și exploataatorii. Dar concepția lui umanitară cîștigase în claritate, condamnarea cinismului, a celor pentru care banul ține locul oricărui sentiment, se făcea acum cu mai multă violență. O dovadă e romanul *David Copperfield*, a cărui publicare începe în 1849. Deși cartea, în mare măsură autobiografică, nu reflectă decît parțial frămîntările societății contemporane, ea ridică, mai limpede decît pînă atunci, problema influenței nefaste pe care avereă o exercită asupra structurii sufletești a oamenilor. Sărăcia e considerată, în lumea aceasta, ca un lucru infamant și vrednic de dispreț.

Pentru Dickens, adevărata crimă e lipsa de bunătate. Domnul Murdstone, nemilostivul tată vitreg al lui David, e vinovat de viața grea și fără bucurii a copilului, a cărui soartă se aseamănă izbitor cu aceea care-l umilise pe Charles Dickens cu două decenii în urmă. Și nu e singurul; alături de el se află patronii fabricii, fățarnicul Uriah Heep, împreună cu toți cei viciați de aceeași dorință de înavuțire care-i osifică. Mizeria pe care o îndură David, neputința celor buni, Pegotty, Marta, Mell, Micawber (al cărui portret amintește figura lui John Dickens), toți oameni „umili“, creează o atmosferă apăsătoare, în care protestul răzbate limpede, îndurerat. O atmosferă cu atît mai veridică, cu cît elementul autobio-

grafic l-a transformat pe David în „cel mai vrednic de crezare dintre toți eroii lui Dickens“¹.

Ecoul luptelor sociale din deceniile al IV-lea și al V-lea ale veacului va răsună mai puternic în romanele publicate de Dickens după 1850. Dacă pînă acum scriitorul urmărise cu precădere soarta unor indivizi (fapt subliniat și de titlurile celor mai multe din romanele acestei perioade: *Oliver Twist*, *Nicholas Nickleby*, *Barnaby Rudge*, *David Copperfield*), volumele care vor urma se vor îndrepta spre înfățișarea unor întregi instituții sociale, spre dezvăluirea resorturilor care le pun în mișcare: justiția, Parlamentul, întreprinderea capitalistă. Tematica romanelor devine mai cuprinzătoare, procesul social e descris cu mai multă luare-aminte.

Astfel, numai la cîțiva ani de la apariția lui *David Copperfield*, Dickens desenează o latură caracteristică peisajului social al vremii: mecanismul greoi al procedurii juridice britanice. Procesul de moștenire, descris cu o explicabilă competență, se inspiră dintr-un caz autentic. Încheierea romanului *Casa groazei*, publicat în 1852, în care cheltuielile de judecată ale procesului întîns de-a lungul cîtorva generații depășeau valoarea moștenirii, corespunde și ea unei revoltătoare realități. De data aceasta, nici o undă de căldură, de încredere în inima omenescă nu risipește atmosfera apăsătoare, mohorîță a cărții pe care Chesterton o socotea că e cea mai bună a lui Dickens.

După cum nici în romanul ce apare la doi ani după aceea, *Timपुरi grele*, nu adie vreun vînt care să risipească negura grea, din mijlocul căreia apar figurile grósolane și crude ale industriașilor Gradgrind și Bounderby. În opoziție cu ei se află muncitorul Stephen Blackpool, cîstit ca David Copperfield, ca Nicholas Nickleby sau *Oliver Twist*, copilăros tot ca ei. Sfirșitul lui

¹ R. C. Churchill, *op. cit.*, p. 132.

tragic, umilirea sa brutală aduc în opera lui Dickens problema relațiilor dintre muncitori și patron, deși aceasta se naște pe temeiul unei intrigi lipsite de soluții. Că simpatia lui merge fără ezitare alături de muncitorul împilăt și disprețuit, e limpede. Dar e tot atât de limpede că muncitorul cade victimă, într-o măsură, și propriei sale resemnări, refractară la lupta organizată.

Era perioada unei temporare scăderi a luptei proletariatului englez, a unei derute în rîndul revoluționarilor. Burghesia începuse să-și recîștige încrederea în forțele ei. „Revoluția franceză din 1848 — așa cum arată Engels în prefața ediției germane din 1892 la *Situația clasei muncitoare din Anglia* — a salvat burghesia engleză. Proclamațiile socialiste ale muncitorilor francezi victorioși au speriat mica burghezie engleză și au dezorganizat mișcarea muncitorilor englezi, care se desfășura într-un cadru mai strîmt, însă mai practic și mai nemijlocit.“¹

Romane ca *Timpuri grele* sau *Casa groazei*, produse ale stării de spirit caracteristice perioadei de după înfrîngerea cartismului, au prilejuit celebra definiție a lui Macaulay, aplicată lui Dickens: „Un socialist înnegurat“. John Ruskin aprecia că „orice om care se interesează de probleme sociale trebuie să citească *Timpuri grele*, a cărui temă e de interes național“.

Oricum, un lucru e vrednic de consemnat: de acum înainte, figura atât de obișnuită în romanele și în povestirile lui Dickens, aceea a bogătaşului „bun“ sau „convertit la blîndețe“ de cei umili, nu mai apare. Nici *Micuța Dorrit*, publicată în 1855, deși e construită într-o atmosferă mai luminoasă, cu un final fericit, care încheie o lungă suită de aventuri pasionante, nu prezintă decît profiluri dezgustătoare de potențați, cum e acel Merdle, membru al Parlamentului, veros și escroc. Ceea ce atrage

¹ Marx-Engels, *Opere*, II, E.S.P.L.P., 1958, pp. 672—673.

critica aspră a celebrei *The Edinburgh Review* (dușmana de odinioară a lui Shelley și Byron), care-i reproșează romancierului „gravele învinuiri aduse judecătorilor și guvernului“.

Pentru câțiva ani lista romanelor lui Dickens se întreprinde. E perioada în care scriitorul ținea conferințe în folosul copiilor bolnavi, începând lungul și obositorul turneu de lecturi din propria sa operă, al căror venit era pus în mare măsură la dispoziția săracilor.

Apoi, în primăvara lui 1859, în noua revistă *All the Year Round*, tipărită în urma rupturii cu editorii săi, care se dovediseră peste măsură de lacomi, apăru *Poveștea celor două orașe*, inspirată din evenimentele Marii Revoluții Franceze. Acțiunea romanului se desfășoară și la Londra, dând posibilitate scriitorului să se refere cu stăruință la stările de fapt din societatea britanică. Dar intriga complicată, în care evenimentele revoluționare se pierd sub povara unor detalii puțin semnificative, rezolvarea melodramatică ce reînvie străvechiul *qui pro quo* fac ca și această incursiune în trecut să fie cu totul nerodnică. Dar referirile la aristocrația engleză înspăimântată de revoluție stîrnesc vehemente proteste ale presei conservatoare: „Dickens pune Franța și Anglia pe aceeași treaptă, scrie revoltată *The Saturday Review*. El găsește o plăcere stranie în a atrage atenția nimeni asupra cusurilor strămoșilor săi, asupra faptelor istorice vrednice a fi osîndite. Cu alte cuvinte, susține el, strămoșii noștri erau cruzi, fanatici, nedrepti, se lăsau condusi de un guvern incapabil...“

După terminarea *Poveștii celor două orașe*, Dickens începe să publice o serie de schițe, al căror titlu generic e *Voiajorul necomercial*. Dar răceala cu care publicul înțîmpină romanul unuia dintre colaboratorii revistei *All the Year Round* duce la scăderea bruscă a tirajului revistei, ceea ce îl face pe Dickens să se gîndească la scrierea unui nou roman care să salveze publicația. Inițial, *Marile spe-*

ranje a fost conceput ca o povestire de mică întindere. Apoi ideea prinse contururi tot mai precise, scriitorul hotărîndu-se să publice romanul săptămînal, în fragmente. Astfel, în decembrie 1860, cititorii au început să urmărească întîmplările lui Philip Pirrip, cunoscut sub numele de Pip.

Însuși titlul romanului cuprinde o ironie amară. Majoritatea personajelor cărții se nutresc cu speranțe irealizabile, zdrobite de legile aspre care guvernează societatea. Toate aceste speranțe sînt legate, într-un fel sau altul, de dorința înavușirii, schimonosind sufletele. Istoria senzațională vieții a lui Pip constituie, pentru Dickens, un argument pentru a demonstra modul cum, într-o societate întemeiată pe idolatrizarea banului, în care valoarea umană e calculată în funcție de acest unic etalon, averea alterează sentimentele cele mai pure. Pip își repudiază vechii prieteni săraci, căpătînd o optică deformată în aprecierea celor din jur.

Ironia destinului face ca averea (și, deci, și rangul social) să-i fie dăruită de un fost ocnăș. Descoperirea că binefăcătorul lui e ocnășul a cărui figură se asociază, în conștiința lui, cu una dintre cele mai întunecate amintiri din anii copilăriei produce în sufletul său o prăbușire catastrofală. Pentru el, banii lui Magwitch sînt „murdari” și nu pot să facă un *gentleman*.

Ceea ce nu înțelesese Pip era că într-o societate în care banii sînt un scop în sine, ei sînt întotdeauna murdari. Chiar dacă, așa cum sperase atîta vreme, binefăcătoarea sa ar fi fost ciudata domnișoară Havisham, banii ei nu ar fi izbutit decît să-l transforme într-o ființă egoistă și insensibilă, asemănătoare cu toți ceilalți *gentlemen* din societatea înaltă, care îl atrăgea ca un miraj. Patima pentru bani zdrobește demnitatea umană; rudele domnișoarei Havisham se suspectează reciproc, căzînd în grotesc; negustorul Pumblechook, rudă bună cu Pecksniff, care s-a purtat cîndva rău cu micul orfan, se pleacă

umilit dinaintea viitorului *gentleman*, pentru ca apoi, cînd marile speranțe ale lui Pip se spulberă, să-l privească din nou cu un dispreț pe care nici nu-și dă osteneala să și-l ascundă.

Protectorul lui Pip, Magwitch, este, ca și Jean Valjean, un om mutilat de societatea vremii, una din nenumăratele victime ale legilor ei inumane, ale moralei ei fătarnice. Povestea tristă a vieții lui e o mărturie zguduitoare prin adevărul ei lapidar. Societatea e necruțătoare față de Magwitch, care a vrut să-și cîștige hrana, îl zdrobește sub povara mîniei ei, deși ea l-a împins la crimă, lăsîndu-l să moară de foame.

Pînă și Wemmick, cel obsedat de obținerea unor „averi portative“, e schilodit de societatea în care totul se cîștigă doar prin tranzacția propriilor conștiințe. Viața dublă a acestui funcționar „model“, insensibil și blazat în relațiile de serviciu, o gazdă îndatoritoare și tandră între zidurile „castelului“ său caricatural, se dovedește, în cele din urmă, a nu fi decît o simplă amăgire.

Singurul personaj asupra căruia societatea nu acționează ca o forță distructivă e blajinul și naivul Joe. Indiferent la bani și la titluri, el nu e atins de morbul dorinței de parvenire cu orice preț. Dar soluția lui Dickens prezintă aici fisurile caracteristice concepției sale. Joe Gargery refuză de a participa la lupta acerbă pentru profit care se duce în lumea capitalistă; el își află fericirea în munca onestă din micul său atelier. Umanismul lui, consecvența cu care își ajută aproapele se împletesc însă cu o nețărnută naivitate, exprimată printr-o inadptabilitate la viața societății capitaliste. Ca și domnul Pocket, vărul domnișoarei Havisham, ca Micawber și Pickwick, ca William Dorrit și atîția alți eroi ai lui Dickens, Joe impresionează nu numai prin coplesitoarea lui bunătate, ci și prin stîngăcia comportării lui în societate. Un idilism blajin, moștenit din tradiția romanului

sentimental, luminează viața tihnită pe care Joe o duce în căsuța de la țară, alături de cea de-a doua soție a sa, Biddy.

Rădăcinile răului trebuie să se caute, sugerează scriitorul, nu în trăsăturile psihologice ale unor personaje, ci în caracterul relațiilor sociale existente. Astfel încât singurătatea cu suflet mare, oamenii faptelor bune, ca Joe sau Magwitch, se găsesc dezarmați în fața declanșării forțelor sociale. Figura protectorului bogat al celor sărmăni, nelipsită în românele de tinerețe ale lui Dickens, e promisă în *Marile speranțe*. Avere și bunătatea lui Magwitch nu-l pot ajuta pe Pip să devină un om întreprinzător. Dimpotrivă, banii îl moleșesc.

Dickens descoperă adevăratul chip al personajelor sale, falsificat de viața îngustă, al cărei unic scop e câștigul. Dacă deformarea nu e făcută cu bună-știință, din necesitatea de a corespunde unui model impus de societate pentru asigurarea prestigiului (ca în cazul lui Jaggers sau Wemmick), ea rezultă din reacția firească a unui om lovit care încearcă să se răzbune sau să-i febrească pe cei dragi de lovituri asemănătoare (domnișoara Havisham). Alteleori, personajele sînt falsificate pe nesimțite de societate, de legile ei inumane, care-l modelează pe Pip, de exemplu, după cerințele tradiționale ce atribuie gentilomului, omului cu avere, o altă viață sufletească decît omului de rînd.

Întreaga intrigă a romanului se întemeiază pe acest joc tragic al aparențelor care se destramă pe rînd, lăsînd să se întrevadă, pînă la urmă, adevărata înfățișare a eroilor. Jaggers și Wemmick au învățat că, pentru ei, păstrarea aparențelor e absolut obligatorie; ei își ascund cu grijă sentimentele dînuoase, viața din afara tenebrosului birou de avocatură. Problemele de conștiință sînt rezolvate în sensul unei complete separări a vieții de familie de cea profesională.

Domnișoara Havisham, această mireasă tragică, izolată într-un fel de cavou fantastic, în care timpul s-a oprit, a fost inclusă de unii critici în categoria „monștrilor inocenți”. Esențial mi se pare, însă, că monstruozitatea vieții duse de bătrîna domnișoară e un rezultat al falsificării sentimentelor ei de către practica inumană a căsătoriilor de interes. Deși nu a nutrit niciodată dorința înavușirii, sugerează Dickens, ea e zdrobită de pofta de bani a celor din jurul ei. Nimeni nu poate scăpa, în această societate a interesului meschin de loviturile pricinuite de lupta pentru bani. E greu de spus dacă domnișoara Havisham este, cu adevărat, inocentă. Societatea i-a alterat candoarea, transformînd-o într-o ființă crudă și egoistă ; minată de dorința răzbunării, ea, care a fugit de lumea cruzimii și a egoismului, mutilează sufletul fiicei ei adoptive, încercînd să facă din ea o cochetă fără inimă.

În cele din urmă, aparențele se risipesc și aici : domnișoara Havisham și Estella (acest personaj pe care romanțierul l-a voit rece și enigmatic) își descoperă fondul de reală bunătate pe care Dickens crede că îl poate găsi în sufletul celor mai multe personaje ale sale.

Prin Magwitch, autorul își exprimă ideea lui favorită : aceea că toți oamenii au dreptul la partea lor de fericire în viață. Ființa repudiată de societate încearcă să-și răzbune destinul întunecat, făcînd din fiul său adoptiv un adevărat *gentleman*. Dar societatea nu îngăduie încălcarea regulilor ei rigide nici chiar atunci cînd la mijloc e o simplă întîmplare fericită. Pip e înlăturat cu brutalitate din lupta pentru pătrunderea în așa-zisa „societate înaltă”. De altfel, el nu a fost niciodată indiferent la perspectivele ascensiunii sociale. Inscripția de pe mormîntul mamei sale el o interpretează astfel : „Cuvintele «soția celui de mai sus» mi se păreau o dovadă despre năzuințele tatălui meu către o lume mai bună”. În timpul în care trăiește sub supravegherea asprei sale surori, el visează la o viață mai ușoară. Năzuințele sale

sînt, fără doar și poate, întemeiate. Dar viața, pe care el a cuprins-o dintr-un unghi greșit de vedere, îi retează elanurile; providențialul binefăcător nu izbutise să-l smulgă decît în aparență din lumea mizeră pe care Pip dorea cu ardoare s-o părăsească. Himera unei vieți mai bune, care-l ispitise încă din copilărie, dispare; Dickens relevă adevărul dramatic că, în condițiile unei societăți a castelor, nici un mijloc nu poate duce la desființarea barierelor dintre caste.

Romanul sugerează, prin însăși structura sa concentrică, strînsa dependență a personajelor de același element central: banul. Nu în zadar toate firele epice se strîng în mîna lui Jaggers, reprezentantul cinic al legii în lumea capitalistă. Acest personaj, care face legătura între justiția organizată a statului și cei care sînt nimiciți de puterea ei oarbă, deține tainele tuturor celorlalți eroi ascunși cu grijă sub paravanul aparențelor. În casa lui trăiește o femeie care se dovedește a fi mama Estellei și soția lui Magwitch. E avocatul domnișoarei Havisham, al lui Pip, dar și al nefericitului ocaș. La rîndul său, Magwitch se integrează în acțiunea centrală nu numai prin prietenia arătată lui Pip, dar și prin ura care-l face să-l urmărească pe Compeyson, *gentleman*-ul criminal. Acesta, vinovat de nebunia calmă a eroinei din alt plan epic, domnișoara Havisham, închide ciclul.

E adevărat, coincidențele sînt prea numeroase, ele obosesc. Din acest punct de vedere, Dickens se află încă sub influența romantismului; el creează și de astă dată o opoziție prea netă între personaje. Magwitch, omul care contrazice prin purtarea lui precedentele conformiste ale moralei burgheze, e opus lui Compeyson, un ticălos fără nici o scînteie de umanitate; Joe se opune lui Orlick; brutalul și greoiul Drummle, veselului Herbert Pocket, un adevărat om de caracter... Acest procedeu duce inevitabil la monotonie în descrierea caracterelor.

De altminteri, s-a observat că personajele lui Dickens aparțin citorva categorii distincte, față de care atitudinea autorului e categorică. În primul grup sînt incluse personajele complet pozitive, de obicei tineri, eroi ideali, nealterați de societate. Biddy, Joe, Herbert sînt tratați cu un umor binevoitor, cu admirație și duioșie. E drept că uneori umorul atinge granițele șarjei (momentul vizitei lui Joe la Pip e concludent în această privință). Dar duioșia nu lipsește niciodată, luminînd cu căldură figura acestor personaje. Stîngăcia lui Joe, sinceritatea explozivă a lui Herbert nu sînt niciodată obiect de satiră.

Aceasta e rezervată prezentării figurilor negative. Chiar și înfățișarea exterioară a unui Pumblechook, Drummle sau Compeyson e grăitoare pentru atitudinea autorului față de ei. Ucigași de tipul lui Compeyson, ipocriți ca Pumblechook, filistini ca toate rudele domnișoarei Havisham sînt pictați într-o pastă densă.

Figurile patetice contribuie la încordarea situației, la sublinierea momentelor de tensiune epică. Cînd aceste personaje sînt niște criminali de rînd, tipuri veninoase, învidioase, eroul devine melodramatic, ca în cazul lui Orlick. Dimpotrivă, crearea tipului blînd, generos se rezolvă în cele din urmă într-un sentimentalism care limitează complexitatea personajului; Magwitch e grăitor în această direcție.

Și, în sfîrșit, excentricii, oamenii ciudați pentru normele de viață sociale. Personajele acestea, în general burlești, care ascund un puternic fond uman, sînt tratate cu un umor blajin, plin de generozitate (prezentarea familiei lui Matthew Pocket, prevestește tehnica lui Lewis Carroll din *Alice în țara minunilor*, dar nu are nimic din fantezia frenetică a acestui înnoitor al literaturii).

În această privință, însă, nu lipsesc niciodată implicațiile sociale, stabilindu-se cu precizie locul fiecăruia

dintre personaje în societatea vremii, relațiile cu personajele din alte categorii.

Chiar dacă situațiile romanești și coincidențele abundă, firele acțiunii se leagă într-o țesătură strinsă, pasionantă. Pe bună dreptate s-a spus despre *Marile speranțe* că reprezintă romanul de maturitate al scriitorului, strângând în paginile sale calitățile și defectele cele mai caracteristice creației sale.

Marile speranțe au consolidat faima lui Dickens. La lecturile în public din 1861 și 1862, în timpul vizitei la Paris din 1863, publicul lua pur și simplu cu asalt locurile de unde putea vedea figura scriitorului: o figură îmbătrînită, cu ochi obosiți, cu un obraz brăzdat, trădînd boala care înainta într-una, fără ca Dickens s-o ia în seamă. Scria însă din ce în ce mai greu.

Lucrul la romanul pe care-l publică în 1864, *Prietenul nostru comun*, îl epuizează. Un subiect complicat, construit în jurul unei moșteniri care, de data aceasta, în mod alegoric, constă dintr-o imensă grămadă de gunoi. Analele londoneze din vremea lui Dickens consemnau un caz similar în care un oarecine a dobîndit o avere fabuloasă de pe urma unei asemenea grămezi de gunoi. Dar Dickens nu se oprește la acest detaliu. Eroii se comportă față de idolii lumii capitaliste în același fel în care o făceau personajele din *Marile speranțe*. Și aici, în ciuda intrigii complicate în care norocul protejează uneori pe cei răi, concluzia condamnă definitiv meschinăria, apoteozînd fericirea simplă a celor buni.

Nesocotind sfaturile medicilor, care-i interziceau orice efort și-i puneau în față perspectivele cele mai sumbre, Dickens începu un nou turneu de lecturi. Turneul din America (Boston, New York, Chicago, Baltimore, Philadelphia, Washington), unde a fost purtat în triumf de locuitorii orașelor din Nord, pe care, în timpul războiului civil, încheiat cu doi ani în urmă, îi susținuse în numeroase ar-

ticole de ziar în lupta împotriva proprietarilor de sclavi din Sud, îl extenuază. Se întoarce în Anglia slăbit, amenințat de paralizie și chiar de apoplexie. Cei care au asistat la ultima sa lectură în public, la 13 martie 1870, au fost însă uluiți de vitalitatea cu care Dickens interpreta toate rolurile personajelor sale. Dar romancierul atât de iubit cade înfrânt de boală. La 9 iunie 1870, moare, lăsînd neterminată ultima sa lucrare, romanul *Misterul lui Edwin Drood*, conceput în genul tradițional al cărților de detectiv, conținînd însă aluzii directe la prostia îngîmfată și veninoasă a oamenilor legii din Anglia.

Opera lui Dickens constituie o contribuție substanțială la configurarea atât de complexului roman al veacului al XIX-lea. Firește, e foarte greu să se definească în cîteva cuvinte ce înseamnă „romanul dickensian”. De la voia bună a membrilor clubului Pickwick, pînă la atmosfera sumbră din *Oliver Twist*, de la duiosia *Poveștilor de Crăciun*, pînă la înrîncenarea din *Casa groazei*, proza lui cuprinde o gamă foarte largă de procedee epice; și cu toate că personajele sale se înfățișează, adesea, umbrite de un anume convenționalism, ele au darul să evoce o lume bogată în semnificații. Romanele sale desfășoară tabloul realității vremii lui, surprinsă în cîteva din momentele cele mai caracteristice. Dezvăluind contradicțiile Angliei capitaliste, descriind viața de fiecare zi a oamenilor umili și buni, Dickens a creat o artă de mare simplitate, în ciuda unor alunecări spre romaneșc și senzational. Și dacă am aminti numai de figura lui Sam Weller, căruia scriitorul îi datorează în mare măsură succesul său, și încă am înțelege mai exact sensul a ceea ce a fost numită inspirația populară a lui Dickens.

În interesul său pentru viața Angliei din frământata perioadă a cartismului, pentru oamenii ei simpli, pentru istoria ei (pe care a și popularizat-o într-o admirabilă ediție pentru copii) trebuie căutate trăsăturile caracteristice ale creației sale: „umorul dickensian”, ironia bla-

jină, sarcasmul necruțător, rezultând din atitudinea scriitorului, care respinge impasibilitatea; observația indiferentă. El participă pasionat la viața eroilor săi, stigmatizează și se înduioșează, lovește și mîngîie.

Dickens a preluat simțul de observație, spiritul critic, sarcasmul marilor realiști din veacul al XVIII-lea: Fielding și Smollett. Dacă e adevărat că în opera lui se disting încă procedee romantice, mai ales în ceea ce privește portretizarea, nu e mai puțin adevărat că întreaga sa creație se dovedește că aparține mijlocului secolului al XIX-lea, caracterizat prin violente ciocniri între clase. Realismul romanului dickensian a fost preluat, într-un fel sau altul, de generația din jurul lui 1900, de G.B. Shaw, Wells, Hardy, Galsworthy, la care analiza va deveni mai amănunțită, satira — mai tăioasă. Concludentă ni se pare mărturisirea făcută cîndva de Shaw: „Dickens m-a învățat să exprim cu sinceritate sentimentele mele de simpatie și de ură față de cei în mijlocul cărora viețuiesc“.

Toate acestea au făcut ca opera lui Dickens să se bucure de o largă răspîndire încă din timpul vieții lui. În 1838 apărea pe continent cea dintîi traducere din scrierile sale, tipărită la Braunschweig. Erau cîteva din *Schîțele lui Boz*; de acum înainte numărul traducerilor va crește mereu, făcînd ca Dickens să fie unul dintre cei mai cunoscuți scriitori britanici ai veacului trecut. După cum mărturisea Herzen, traducerea în rusește a cărților lui Dickens sosea în îndepărtatul Omsk „la numai două luni de la apariția lor la Londra sau Paris“. Teatrele joacă adaptări după *Pickwick*, *Prietenul comun*, *David Copperfield*, *Dombey și fiul*, *Micuța Dorrit*. Se scriu nenumărate studii despre personalitatea scriitorului; mai tîrziu, în epoca cinematografului, se toarnă filme al căror scenariu se inspiră din opera lui.

Marx și Engels l-au socotit pe Dickens ca pe un semnal al timpurilor; scriitorul britanic e citat, alături de Tha-

ckeray, Charlotte Brontë și Elizabeth Gaskell, ca făcînd parte din „strălucita școală actuală de romancieri din Anglia, ale căror pagini fine și elocvente au dezvăluit lumii mai multe adevăruri politice și sociale decît toți politicienii, publiciștii și moraliștii de profesie la un loc”¹.

Oamenii de cultură din toate țările au relevat valoarea creației lui Dickens, înțelesul ei umanitar, legătura ei profundă cu realitatea. Belinski, de pildă, afirma despre romanele „acestui talentat scriitor englez”, reprezentative pentru „caracterul social” al literaturii, că exprimă „teribilul adevăr al realității, ele sînt viață transformată în artă”.

Herzen îl așeza, împreună cu Shakespeare, Byron și Thackeray, în rîndul „marilor scriitori englezi” care au „darul sincerității și al negării”. Traducător al mai multor romane dickensiene, Cernîșevski aprecia măiestria descrierii „vieții de fiecare zi” și a „lumii celor mărunți”, precum și accentele satirice ale operei sale. El îi prețuia în mod deosebit integritatea morală și forța sarcasmului său, ura împotriva celor răi și corupți, dragostea pentru cei buni și simpli. Virginia Woolf aducea astfel mărturia recunoașterii literaturii dickensiene de către un scriitor al veacului nostru: „Totul e direct și colorat. Adesea monoton; și, totuși, atît de plin de sevă, atît de puternic animat de forța creației. Da, dar un creator în sensul înalt al cuvîntului. Totul e direct, totul e confesiune; nimic care să poată germina în singurătate. Iată de ce Dickens e atît de seducător, de uman.”

La noi, opera lui Dickens a fost cunoscută surprinzător de tîrziu. După cît se pare, primele mențiuni despre romancierul englez apar în 1870, anul morții sale. Ziarul bucureștean *Terra* din 11 iunie publică un anunț al librarului Siegmund Simon din Hamburg, care face cu-

¹ Marx, *The English Middleclass (Clasa mijlocie din Anglia)*, în Marx-Engels, *Despre artă și literatură*, E.P.L.P., 1953, p. 293.

noscut cititorilor din România că a trimis reprezentantului său din București mai multe opere ale literaturii universale, printre care și „două volume frumos legate, cuprinzând pagini alese din romanele lui Boz (Charles Dickens)“. Volumele sînt, firește, în limba germană.

Știrea morții scriitorului, survenită exact în zilele în care apărea anunțul lui Simon, nu e consemnată în presa de dincoace de munți, a cărei atenție era concentrată pe atunci asupra unei singeroase campanii electorale, avînd de stabilit numărul de victime ale jandarmilor și agenților electorali. Așa încît, o veste ca aceea a morții unui scriitor străin, netradus în românește, nu putea atrage atenția presei politice bucureștene. Revista *Familia*, însă, care apărea în românește la Pesta, publică știrea în numărul său din 14/26 iunie, în fruntea rubricii *Din străinătate*. „Dickens a moritu. Boz — marele autor englezu, celu mai mare romantieru alu lumii moderne — nu mai este între viui. Elu repausa în 10 juniu a.c. (în realitate la 9 iunie — n.n.) în aprindere de creri. Operele lui : *Cas'a des'ierta*, *Twist Ollivier*, *Timpuri grele*, *Douè cetati* ș.a. sunt multu mai cunoscute decîtu să fia cine-va necesitatu a demustră marimea literara a nemuritorului Dickens.“ Peste puțină vreme (în numărul din 28 iunie/11 iulie 1870), *Familia* revine cu un articol de proporții mai mari, descriind simplitatea vieții scriitorului, dragostea lui pentru cei săraci și umiliți. Revista publică și o gravură reprezentînd casa din Gads Hill, unde a murit Dickens.

În 1874, în numărul din 1 august al *Convorbirilor literare*, N. Gane publică nuvela *Hatmanul Baltag*, pe care o prezintă ca pe o adaptare după Dickens. Realitatea e că nuvela (care, mai tîrziu, în 1882—1883, va sluji lui Caragiale și lui Iacob Negruzzi la compunerea libretului pentru opera *Hatmanul Baltag*, cu muzică de Eduard Caudella) nu prezintă decît slabe asemănări cu *Colinda de Crăciun* a scriitorului britanic.

Caracteristic ni se pare faptul că prima traducere din opera marelui prieten al celor împilați va apărea în *Contemporanul*, revistă care milita pentru o lume mai dreaptă. În septembrie 1883, revista publică, cu inițialele I.N. (Ioan Nădejde), capitolele VII și VIII din *Dugheana cu vechituri*. E episodul tragic al rătăcirilor micuței Nell și ale bunicului ei prin cartierele sărace ale Londrei, în mijlocul muncitorilor zdrobiți de oboseală. Pasajul, ales în spiritul ideilor promovate de revistă, constituie un violent act de acuzare atenuat, însă, de un anume sentimentalism. În *Foița* literară a ziarului *Lumea nouă* apare, începînd chiar din primul număr al publicației, la 2 noiembrie 1894, traducerea integrală a romanului *Vremuri grele* sub semnătura Sofiei Nădejde.

După cît se pare, cel dintîi literat român care întreprinde o analiză a operei marelui romancier e C. Dobrogeanu-Gherea. În studiul dedicat lui Eminescu, criticul își alege ca argument al afirmației sale că „fantasticul... trebuie să slujească drept unealtă pentru creațiile poetice, nu ca material și scop”¹. Gherea va stăruia asupra faptului că „de la cel dintîi pînă la cel din urmă rînd din Dickens, totul e pătruns de cea mai adîncă iubire și compătimire pentru cei săraci, apăsăți, suferinzi. Poate încă mai mult decît Victor Hugo, el ar putea zice: «Am pledat toată viața mea cauza celor mici, celor apăsăți.»”² Într-un alt articol, *Înriurirea traducerilor*³, el insistă asupra necesității „de a avea traduse, într-o frumoasă limbă românească”, operele lui Balzac, Stendhal, Zola, Dickens, Tolstoi, Dostoievski și ale altor mari scriitori universali, exclamînd: „Ce influență imensă ar avea această bibliotecă superbă asupra educației gustului artistic al publicului nostru cititor!”.

¹ Studiul *Eminescu*, în *Contemporanul*, martie 1887.

² Articolul *Artiștii-cetățeni*, în *Literatură și știință*, tom. II, 1891.

³ *Lumea nouă*, 28. XI. 1894.

Tot o revistă muncitorească, *Evenimentul literar* (29. VIII. 1894), caracterizează, sub semnătura lui C. Șăr-căleanu (pseudonimul lui C. Stere), personalitatea lui Dickens, pe care-l menționează, împreună cu Tolstoi și cu George Eliot, în rîndul „scriitorilor care gravitează spre socialism”. Deși Stêre nu distinge pe scriitorii socialiști de cei poporanîști, în ceea ce-l privește pe Dickens, afirmația nu e lipsită de un sîmbure de adevăr. Ea era îndreptățită de atitudinea romancierului față de oamenii umili, de ura sa necruțătoare față de potențații de tot soiul.

Mi se pare caracteristic faptul că opera scriitorului englez începe să fie popularizată și analizată în revistele muncitorești în perioada de intensificare a luptei proletariatului din țara noastră. Clasa muncitoare recunoștea în Dickens un prieten adevărat.

Poate că cele mai frumoase cuvinte despre Dickens, rostite în literatura noastră dinainte de eliberare, aparțin lui Ibrăileanu. Într-un articol publicat la 20 aprilie 1919 în *Insemnări literare*, revistă care apărea sub conducerea lui Sadoveanu și Topîrceanu, Ibrăileanu scria : „Acum, cînd lumea veche se clatină, cînd mulțimea anonimă, simpatcă lui, se ridică ca un val, nici un alt scriitor nu poate fi atît de modern ca acest prieten generos al celor umiliți și ofensați”.

În *Viața românească* nr. 5/1922, Ibrăileanu desenează un portret amplu al lui Dickens, admirabilă prezentare a personalității scriitorului, urmată de o analiză profundă a romanelor, care „sînt bucăți întregi de viață, înviorate și înșeninate de sufletul ales al autorului”¹.

¹ Articolul e semnat de Paul Rareș, pseudonim pe care I Crețu, în studiul *Pseudonimele lui Ibrăileanu* (*Viața românească* nr. 3/1961), îl atribuie autorului *Spiritului critic*.

De altminteri, în opera lui Ibrăileanu creația lui Dickens e pusă adesea alături de aceea a celor mai mari scriitori realiști ai veacului trecut.

Chiar înainte de apariția în românește a cărților roman-cierului englez, ele au stîrnit interesul oamenilor noștri de cultură. Dovada o fac, de pildă, sublinierile și adnotările cu care Coșbuc a însoțit lectura unei traduceri vechi în limba germană a *Istoriei Angliei pentru copii*, aflată acum la Biblioteca Academiei. Într-o scrisoare datată 11/23 octombrie 1893, referitoare la apariția unei nuvele a lui Brătescu-Voinești, Duiliu Zamfirescu pune în contrast „dulceața” autorului lui *Pană Trăsnea Sfîntul* cu realizarea superioară a „caracterului bun” din *Tîmpuri grele*, pe care-l recomandă drept model.

Traducerile cu valoare literară au întîrziat însă să se arate. Biblioteca de literatură universală visată de Gherea, în care Dickens figura la loc de cinste, nu s-a înfăptuit decît peste foarte mulți ani.

Prima traducere în volum, *Noapte de Crăciun*, a văzut lumina tiparului în 1907. Pînă spre sfîrșitul deceniului al treilea al secolului apar numai cîteva tălmăciri răzlețe, în general din *Poveștile de Crăciun*, realizate aproape fără excepție prin intermediul tălmăcirilor franceze. Era pusă în circulație mai ales creația sentimentală a scriitorului, în care problematică socială era mai greu de detectat. Abia după 1930, unii scriitori, ca V. Demetrius sau Ion Pas, prezintă cititorilor români opere cu o substanță epică mai densă, cu un tablou social mai complet : *David Copperfield* și *Documentele postume ale clubului Pickwick*.

În anii de după eliberare, traducерile din creația lui Dickens au atins tiraje de sute de mii de exemplare. S-au publicat pentru prima dată opere însemnate ale scriitorului, în traduceri literare valoroase : *Martin Chuzzlewit*, *Nicholas Nickleby*, *Dombey și fiul*, *Note din America*, *Clopotele*, *Marile speranțe*, *Tîmpuri grele*. Au apărut studii monografice dedicate lui Dickens, fără să mai vorbim

de nenumăratele articole publicate în presa noastră cotidiană. Cititorii români fac cunoștință, astfel, cu figura acestui mare prieten al oamenilor sărmani, cu încrederea sa neclintită în victoria binelui și frumosului, în adevăr și în fericirea umanității. Darurile creației lui au fost definite lapidar și vibrant de un alt mare cîntăreț al omului, Gorki, într-o frază de valoare de multo : „Dickens a rămas pentru mine scriitorul dinaintea căruia mă plec cu respect. Acest om a înțeles perfect arta cea mai grea : cea a dragostei de oameni.“

DAN GRIGORESCU

TABEL CRONOLOGIC

1812 La 7 februarie se naște, la Landport, Charles John Huffam Dickens, cel de-al doilea fiu al unui mărunț funcționar vamal.

Apar primele cînturi ale lui *Childe Harold* de Byron și *Poveștile* fraților Grimm.

Napoleon e înfrînt în Rusia.

1813 Se publică romanul *Mîndrie și prejudecată* de Jane Austen.

1814 Walter Scott scrie *Waverley*, Chamisso — *Povestea minunată a lui Peter Schlemihl*.

Abdicarea lui Napoleon.

1815 Se publică *Pamfletele* lui Paul-Louis Courier. Napoleon, înfrînt la Waterloo, e exilat pe insula Sfînta Elena. Are loc Congresul de la Viena, în care monarhii europeni hotărăsc constituirea *Sfîntei Alianțe*, cu scopul de a înăbuși mișcările revoluționare de pe continent.

1816 Shelley scrie poemul *Alastor*, Benjamin Constant romanul *Adolphe*, E.T.A. Hoffmann — povestirea *Elixirul diavolului*.

1817 Familia Dickens se stabilește la Londra. Apar *Eseul asupra indiferenței religioase* a lui Lamennais și *Biographia literaria* a lui Coleridge.

1818 Byron scrie *Beppo* și primele cînturi ale lui *Don Juan*.

1819 Se publică, postum, *Operele* lui Chénier; apare *Lumea ca voință și reprezentare* a lui Schopenhauer. Géricault expune *Pluta Meduzei*.

1820 Apar poemul *Hyperion* de Keats și *Meditațiile poetice* de Lamartine. Shelley scrie *Prometeu descătușat*.

Se înființează „Societatea filarmonică din Londra”.

1821 Apar *Logodnicii* lui Manzoni. Premiera operei *Freischütz* de Weber.

1822 Fenimore Cooper scrie *Ciorap de piele*. Pușkin — *Evgheeni Oneghin*. Delacroix pictează *Dante și Vergiliu în Infern*.

1823 John Dickens e întemnițat la Marshalsea. Charles lucrează la o fabrică de cremă de ghete. Mai tirziu va mărturisi că aceasta a fost perioada cea mai umilitoare a vieții sale.

1824 William Blake pictează tabloul *Dante și Vergiliu la intrarea în Infern*. Primul concert cu *Simfonia a IX-a* a lui Beethoven.

1825 Macaulay publică *Eseuri critice și istorice*.

1826 Apar *Micile opere morale* ale lui Leopardi și *Scene din viața unui pierde-vară* ale lui Eichendorff.

1827 Dickens e angajat copist la un birou de avocatură.

Victor Hugo publică drama *Cromwell*, însoțită de celebră ei prefață. Apare *Cartea cîntecelor* a lui Heine. Delacroix pictează *Moartea lui Sardanapal*, inspirată de drama lui Byron.

1828 Pentru scurtă vreme, John Dickens e gazetar la *The Mirror of Parliament*.

1829 Apar *Șuanii* lui Balzac și *Orientalele* lui Hugo. Premiera operei *Wilhelm Tell* de Rossini.

1830 Reprezentația dramei *Hernani* a lui Victor Hugo prilejuiește o violentă ciocnire între partizanii clasicismului și cei ai artei romantice. Apare *Roșu și Negru* de Stendhal. Primul concert cu *Sinfonia fantastică* a lui Berlioz.

Se înființează *Asociația națională pentru apărarea muncii*.

Revoluții în Franța și Polonia.

1831 Dickens e stenograf la Parlament și reporter al ziarului *The True Sun*.

Sînt publicate *Valurile mării și ale dragostei* de Grillparzer și *Boris Godunov* de Pușkin.

1832 Apar partea a II-a a lui *Faust* de Goethe, *Inchisorile mele* de Silvio Pellico, *Cartea națiunii polone* de Mickiewicz.

O reformă electorală extinde dreptul de vot la aproape 700.000 cetățeni britanici, față de o populație de 11 milioane locuitori, cît avea Anglia.

1833 Dickens începe să colaboreze la *The Monthly Magazine*.

Michelet publică *Istoria Franței*, Carlyle — *Sartor Resartus*. Se desființează sclavajul în coloniile britanice.

1834 Apare *Faust-ul* lui Lenau.

Se votează „Legea cu privire la sărăcie” care înființează „casele de muncă”.

1835 Dickens e reporter parlamentar al ziarului *The Morning Chronicle*.

Lönnrot publică epopeea națională finlandeză *Kalevala*, Musset — *Noapțile*, Andersen — *Poveștile*.

- 1836** Apar *Schițe de Boz*, ilustrând viața obișnuită și oameni obișnuiți. În aprilie se publică prima fasciculă din *Documentele postume ale clubului Pickwick*.

Dickens se căsătorește cu Catherine Hogarth; despre această căsătorie el va scrie în 1857: „Această nefericire domestică mă apasă într-atît, încît nu mai pot scrie nimic“.

Incepe mișcarea cartistă.

- 1837** Apar primele capitole din *Oliver Twist*.

Edgar Allan Poe scrie *Aventurile lui Gordon Pym*. Victoria e încoronată regină a Angliei, inaugurînd una dintre cele mai lungi domnii din istoria universală (1837—1901).

- 1838** Dickens începe publicarea romanului *Nicholas Nickleby*.

1839 Apar *Cursul de filozofie pozitivă* a lui August Comte și *Mănăstirea din Parma* a lui Stendhal. Primul concert cu simfonia dramatică *Romeo și Julieta* de Berlioz.

- 1840** Încep să apară povestirile din ciclul *Ceasornicul meșterului Humphrey* și fasciculele romanului *Magazinul de antichități*.

Sînt publicate *Ce e proprietatea?* de Proudhon, *Port-Royal* de Sainte-Beuve, *Baladele* lui Longfellow, *Un erou al timpului nostru* de Lermontov.

Se înființează „Asociația națională pentru apărarea Cărții poporului”.

- 1841 Sub influența evidentă a ideilor lui Carlyle, Dickens scrie romanul *Barnaby Rudge*.

Ralph Waldo Emerson își publică *Eseurile*.

- 1842 Dickens călătorește în Statele Unite, publicând apoi, în același an, *Note din America*.

Apar povestirea *Mantaua* de Gogol și *Poemele despre sclavie* ale lui Longfellow. Primul spectacol cu opera *Rienzi* de Wagner.

A doua petiție cartistă formulează câteva revendicări sociale și economice (promulgarea unor legi pentru apărarea muncii, mărirea salariilor, reducerea zilei de muncă).

- 1843 Dickens publică primele capitole din romanul *Martin Chuzzlewit* (inspirat — în mare parte — din impresiile călătoriei în America) și prima *Poveste de Crăciun*.

Kierkegaard scrie *Spaimă și cutremurare*, Wagner compune *Vasul fantomă*.

- 1844 Dickens întreprinde o călătorie în Italia.

Alexandre Dumas-tatăl publică *Cei trei mușchetari*.

- 1845 Aflat la Genova, Dickens scrie *Clopotele*, povestire cu o puternică notă de protest social.

Apare nuvela *Carmen* de Prosper Mérimée. Premiera operei *Tannhäuser* de Wagner.

În Anglia se întemeiază „Societatea fraților democrați”, la crearea căreia participă Marx și Engels.

1846 Dickens publică în *The Daily News* (al cărui fondator și redactor a fost) *Priveliștile italiene*. Călătorește în Elveția, unde scrie *Dombey și fiul*.

Dostoievski scrie *Oameni sărmăni*.

1847 Apar *La răscruce de vânturi* de Emily Brontë, *Jane Eyre* de Charlotte Brontë, *Bilciul deșertăciunilor* de W. M. Thackeray.

Se votează legea celor zece ore de muncă pentru minori și femei.

1848 E tipărit romanul *Dombey și fiul*.

Alexandre-Dumas-fiul scrie *Dama cu camelii*, Dante Gabriel Rossetti, W. Holman Hunt și J. E. Millais întemeiază „Frăția preraphaelită”, al cărei program estetic recomanda întoarcerea spre o artă „spirituală și plină de credință”. Burghezia engleză ia atitudine potrivnică față de revoluțiile de pe continent.

1849 Dickens publică *David Copperfield*.

Apar *Ispitirea sfântului Anton* de Flaubert, *Cele șapte lămpi ale înțelepciunii* de Ruskin.

1850 Dickens începe să editeze săptămînalul *Cu-vinte pentru gospodari*.

Sînt publicate *Memorii de dincolo de mormînt* de Chateaubriand, *In memoriam* de Tennyson, *Litera purpurie* de Hawthorne.

Premiera operei *Lohengrin* de Wagner.

1851 Apar *Les causeries de Lundă* de Sainte-Beuve, *Moby Dick* de Melville, *Pălăria de pai* de Labiche, Primul spectacol cu *Rigoletto* de Verdi.

1852 Dickens tipărește romanul *Casa groazei* și primele capitole din *O istorie a Angliei pentru copii*.

Apar *Legenda de aur* a lui Longfellow, *Coliba unchiului Tom* de Harriet Beecher-Stowe, *Poeme antice* de Leconte de Lisle, *Emailuri și camee* de Théophile Gautier, *Povestirile unui vânător* de Turgheniev.

1853 Premierele operelor *Inelul Nibelungilor* de Wagner și *Traviata* de Verdi.

Anglia participă, alături de Franța, la războiul Crimeii.

1854 Dickens publică romanul *Timpuri grele*.

Keller publică *Henric cel tânăr*, Thoreau — *Walden*, Jokai — *Ultimele zile ale ienicerilor*.

1855 Se începe publicarea romanului *Micuța Dorrit*, de Dickens.

Apar *Firele de iarbă* ale lui Whitman și *Hiawatha* lui Longfellow.

1856 Flaubert își editează *Doamna Bovary*, Victor Hugo — *Contemplațiile*.

1857 Se publică volumul lui Baudelaire, *Florile răului*.

1858 Primele lecturi publice ale lui Dickens.

Apare *Oblomov* al lui Goncharov.

1859 Dickens începe să editeze revista *All the Year Round*. Apare *Povestea celor două orașe*.

Sînt editate *Originea speciilor* de Darwin și *Le-*

genda secolelor de Victor Hugo. Premiera operei *Faust* de Gounod.

1860 E publicat romanul *Marile speranțe*.

Apar *Silas Marner* de George Eliot, *Primele principii* de Herbert Spencer. La „Expoziția picturii moderne“ de la Paris expun Delacroix, Courbet, Corot, Millet.

1861 Dickens publică seria de povestiri *Voiajorul necomercial*.

Dostoievski scrie *Amintiri din Casa morților*, Manet debutează la Salon.

1862 Apar *Mizerabilii* lui Hugo.

1863 Fromentin publică romanul *Dominique*. La „Salonul refuzaților“ de la Paris expun Pissaró, Manet, Jongkind, Guillaumin, Whistler, Cézanne.

1864 Dickens își tipărește romanul *Prietenul nostru comun*.

Sînt publicate *Dramatis personae* de Robert Browning și *Enoch Arden* de Tennyson.

1865 Lewis Carroll publică *Alice în țara minunilor*. Premiera lui *Tristan și Izolda* de Wagner. Manet expune *Olympia*. Monet pictează *Prinzul pe iarbă*.

1866 Apar *Crîmă și pedeapsă* de Dostoievski, *Brand* de Ibsen, *Scrisori din moara mea* de Alphonse Daudet. Monet expune *Camille*.

1867 Cea de-a doua călătorie a lui Dickens în America înseamnă un adevărat triumf.

1868 Dickens publică povestirea *Romanță de sărbătoare*.

Apar *Inelul și cartea* de Browning, *Idiotul* de Dostoievski .

1869 Sînt tipărite *Educația sentimentală* de Flaubert, *Solitudini* de Sully-Prudhomme, *Ageamiii în străinătate* de Mark Twain, *Sărbători galante* de Verlaine.

Premiera operei *Aurul Rinului* de Wagner, primul concert cu *Recviemul german* al lui Brahms.

1870 La 9 iunie, în casa lui de la Gadshill, Dickens moare, lăsînd neterminat romanul *Misterul lui Edwin Drood*.

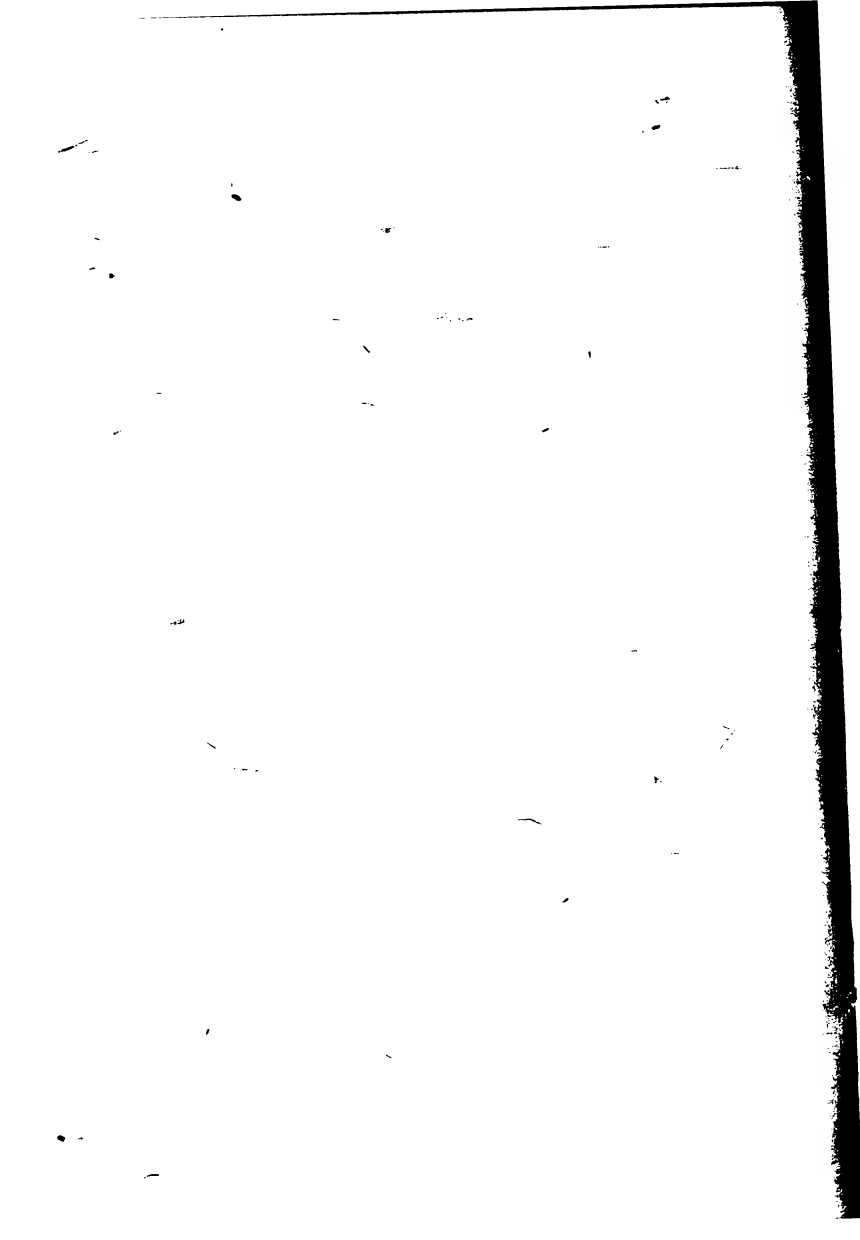
Taine publică *Despre inteligență*, Dostoievski — *Posedații*.

Războiul franco-prusac.

★

1872 John Forster, prietenul lui Dickens, începe publicarea masivei biografii a scriitorului.

D. G.

CAPITOLUL I

Din numele de familie al tatălui meu, Pirrip, și din numele meu de botez, Philip, limba mea de copil n-a izbutit să scoată alt cuvânt mai lung și mai lămurit decât Pip. Și fiindcă eu îmi spuneam Pip, Pip a rămas.

Susțin că Pirrip este numele de familie al tatălui meu bizuindu-mă pe autoritatea pietrei de pe mormîntul lui și pe spusele surorii mele, doamna Joe Gargery, soția fierarului. Întrucît nu mi-a fost hărăzit să-mi văd vreodată părinții și fiindcă nu mi-a căzut niciodată în mînă vreun portret de-al lor (căci au trăit amîndoi cu mult înainte de epoca fotografiilor), primele imagini despre ei mi le-am plăsmuit, în chip nelogic, după pietrele de pe mormîntul lor. E ciudat că forma literelor de pe piatra tatii mă făcea să văd un om oacheș, scurt și îndesat, cu părul creț și negru. Iar trăsăturile și caracterul inscripției : „De asemenea, și Georgiana, soția celui de mai sus“, mă duseră la concluzia copilăroasă că mama era pistruiată și bolnăvicioasă. Cît despre cele cinci mici romburi de piatră, lungi fiecare de

cîte un picior ¹ și jumătate, care se înșirau frumos alături de mormîntul părinților, în amintirea celor cinci frățiori ai mei, care au renunțat foarte de timpuriu să-și mai croiască drum prin viața asta de luptă, lor le datorez convingerea, păstrată cu religiozitate, că bieții copii s-au născut cu toții culcați pe spate și cu mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor și că nu și-au scos mîinile din buzunare cît timp au trăit.

Locuiam într-un ținut mlăștinos, lingă cotitura cea mai din vale a fluviului, la douăzeci de mile depărtare de mare. Se pare că cea mai vie și cea mai puternică impresie pe care mintea mea o păstrează despre identitatea lucrurilor am dobîndit-o în amurgul unei zile mohorîte, zi care a rămas neștersă din amintirea mea. În ziua de care vorbesc, m-am încredințat că locul acela, posomorît și năpădit de urzici, e cimitirul ; că răposatul Philip Pirrip, decedat în această parohie, și Georgiana, „soția celui de mai sus“, sînt morți de-a binelea și îngropați ; că Alexander, Bartholomew, Abraham, Tobias și Roger, copiii celor mai sus pomeniți, sînt morți și ei și îngropați ; că întinderea aceea de dincolo de cimitir, unde pășteau cirezi, întunecată, sălbatică, plină de gropi și presărată cu movile și garduri, e țara mlaștinilor ; iar șuvița plumburie de jos, din capătul ei, e fluviul ; că locul îndepărtat și sălbatic de unde năvălește vîntul e marea și că pumnulețul ăsta de om, care tremură și scîncește, înfricoșat de tot ce vede, e Pip.

— Dar mai tacă-ți gura ! strigă o voce înspăimîntătoare, și un om se ridică dintre morminte,

¹ Unitate de măsură avînd lungimea de aproximativ o treime dintr-un metru, folosită înainte de adoptarea sistemului metric.

lingă ușa care dădea în biserică. Stai liniștit, diavole, că de nu, îți frâng gîtul !

Era o ființă înfricoșătoare : purta o haină grosolană, cenușie, și avea o cătușă mare de fier la picior. Pălărie nu avea, ghetele îi erau rupte, iar la cap era legat cu o basma zdrențuită. Arăta ca un om ieșit din apă, care se tîrșise prin noroi și fusese lovit și tăiat de pietre, înțepat de urzici și sfișiat de mărăcini ; schiopăta, tremura, se holba la mine și mormăia tot timpul ; dinții îi clănțăneau cînd mă apucă de bărbie.

— Vă rog, domnule, să nu-mi frîngeți gîtul, îl implorai eu, îngrozit. Vă rog frumos...

— Cum te cheamă ? întrebă omul. Spune iute !

— Pip, domnule.

— Încă o dată, și se holbă la mine. Ia zi !

— Pip. Pip, domnule.

— Unde locuiești ? Arată-mi cu degetul !

Arătai în direcția unde se întindea satul nostru, printre aninii și plopii de pe malul neted, cam la o milă depărtare de biserică.

După ce mă privi timp de o clipă, omul mă întoarse cu capul în jos și cu picioarele în sus și-mi goli buzunarele. Dar, în afară de o bucată de piine, nu găsi nimic. Cînd biserica se întoarse din nou în picioare — căci omul era atît de iute în mișcări și atît de puternic, încît răsuci biserica cu susul în jos, în fața mea, și mă făcu să văd clopotnița la picioarele mele — cum spun, cînd biserica se întoarse din nou în picioare, eu ședeam, tremurînd, cocoțat pe o piatră înaltă de mormînt, în timp ce el înfuleca piinea cu lăcomie.

— Măi puștiule, făcu omul, lingîndu-și buzele, dar dolofani obraji mai ai !

Cred că, într-adevăr, aveam obraji dolofani, deși

pe atunci eram cam mititel și nu prea voinic pentru vîrsta mea.

— Să fiu al naibii dacă nu i-aș mîncă ! spuse omul, clătînînd amenințător din cap. Zău dacă n-aș face-o !

Îmi exprimai cu gravitate dorința ca acest lucru să nu se întîmple și mă încleștai cu putere de piatra pe care mă așezase omul, întîi ca să mă țin mai bine, și apoi ca nu cumva să încep să plîng.

— Ia spune-mi, făcu omul, unde ți-e mama ?

— Acolo ! răspunsei eu.

Omul tresări, ca și cum ar fi vrut s-o ia la goană, apoi se opri și se uită în urmă.

— Acolo, explicai eu serios. „De asemenea, și Georgiana“, aia-i mama.

— A ! făcu el, întorcîndu-se. Și ăla de alături de ea e tat-tău ?

— Da, domnule, spusei eu, chiar el. „Răposat în această parohie“.

— Aha ! bodogăni omul, gînditor. Și acum tu pe lîngă cine trăiești, asta dacă cumva te mai las eu cu zile, lucru la care încă nu m-am hotărît.

— Cu soră-mea, doamna Gargery, nevasta lui Joe Gargery, fierarul, domle.

— Fierarul, aha ! făcu el. Și-și privi piciorul.

După ce-și plîmbă de cîteva ori privirea întunecată de la picior la mine, se apropie de piatra pe care sedeam eu, mă apucă de amîndouă mîinile și mă împinse îndărăt, ținîndu-mă cît putea mai departe de el ; ochii lui mă sfredeleau, și eu îl priveam cu deznădejde.

— Măi băiețaș, mă întreb dacă să te las cu zile. Știi ce-i aia o pilă ?

— Știu, domnule.

— Dar haleală știi ce-i ?

— Știu.

După fiecare întrebare, mă înghiontea mai tare, ca să mă facă să mă simt mai slab și ca să mă înfricoșeze mai rău.

— Ai să-mi aduci o pilă. Mă smuci din nou : Și ai să-mi aduci haleală. Și iar mă smuci : Să mi le aduci pe amîndouă. Dacă nu, îți scot măruntaiele ! și mă mai zgîlții puțin.

Eram atît de îngrozit și de amețit, încît mă agățai de el cu amîndouă mîinile.

— Dacă-ți fi atît de bun și m-ați lăsa să stau drept, domle, poate că n-aș mai fi atît de amețit și aș înțelege mai bine, îndrăznii eu.

Îmi dădu un ghiont zdravăn, mă răsuci din nou, și biserica sări iarăși deasupra moriștii de vînt din vîrf. Apoi mă ținu în poziție de drepti, pe vîrfurile pietrei de mormînt, și îmi spuse aceste cuvinte înspăimîntătoare :

— Mîine, dis-de-dimineată, ai să-mi aduci pila și ceva haleală. Mi le aduci la fortificații, vezi ? Colo ! Așa ai să faci, și nu cumva să îndrăznești să suflă o vorbă sau să faci un semn cum că ai văzut pe unul ca mine sau pe oricine. În felul ăsta, poate te las cu zile. Dacă-ți dai în petic și suflă măcar o vorbuliță, cît o fi ea de mică, îți scot inima și ficații și-i mănînc fripți. Acu să știi că eu nu-s singur cum ți-ei fi închipuind tu. Mai e un băiat ascuns cu mine. Doamne, ce om ! Pe lîngă el, eu sînt un înger ! Băiatul ăsta aude tot ce spun eu acum. Face el ce face cu puștii și le scoate inima și ficații. Degeaba încerci să te ascunzi de el. Poți să zăvorăști ușa, să te ascunzi în pat, să te ghemuiești, să-ți tragi așternutul peste cap, dar cînd ți-e lumea mai dragă și crezi c-ai scăpat de el, se furișează băiatul, îți spintecă burta și-ți scoate măruntaiele. Acu, să știi că abia-abia îl țin în frîu ca să

nu se repeadă la tine. Cu greu îl țin, că el vrea mor-
țiș să-ți scoată măruntaiele. Ei, ce spui ?

I-am spus că am să-i aduc pila și ce-oi găsi de-ale
gurii, și că a doua zi, dis-de-dimineată, o să vin cu
lucrurile la fortificații.

— Spune : Să mă trăsnească Dumnezeu de n-oi
face așa ! se răsti omul.

Am spus după el, și omul m-a dat jos de pe
piatră.

— Și acu, mai spuse el, să te ții de făgăduială și
să nu uiți de băiatul ăla. Cară-te acasă !

— Bună seara, domle, am bîuguit eu.

— N-ar strica să fie bună, spuse el, aruncînd o
privire în jurul lui, peste cîmpia rece și umedă.
Mai bine aș fi broască sau țipar !

Și omul își încrucișă brațele, cuprinzîndu-și tru-
pul, care tremura ; se strînse de parcă i-ar fi fost
teamă să nu se desfacă în două bucăți și o porni,
șontic-șontic, spre zidul jos al bisericii. Mă uitam
după el cum își croia drum printre urzicile și mă-
răcinii care creșteau în jurul moviștelor, și ochilor
mei de copil li se părea că omul dă la o parte mîi-
nile morților, care se întindeau încet din morminte,
ca să-l prindă de gleznă și să-l tragă înăuntru.

Cînd ajunse la zidul jos al bisericii, îl sări cu
picioarele lui amorțite și țepene, apoi se întoarse
după mine. Cînd îl văzui întorcîndu-se, mă îndrep-
tai cu fața spre casă și o luai la sănătoasa. Dar,
după cîteva clipe mă uitai în urmă și-l văzui în-
aintînd spre fluviu, strîngîndu-și trupul cu mîinile
ca și mai înainte și călcînd cu picioarele lui julite
pe pietroaiele presărate prin mlaștini, ca să se folo-
sească trecătorii de ele cînd începeau ploile mari,
sau în timpul fluxului.

În timp ce stăteam și mă uitam după el, bălțile
mi se păreau întocmai ca o dungă neagră și dreaptă,

fluviul — o altă dungă orizontală, mai îngustă și mai luminoasă decât aceea a bălților, iar cerul — o țesătură de dungulițe dese și mișcătoare, roșii și negre. Izbutii cu greu să deslușesc, la malul fluviului, singurele două lucruri negre din tot peisajul, care păreau că stau în picioare : unul din ele era farul, care folosea marinarilor la cîrmit : semăna cu un butoi fără doage, în vîrfurile unei prăjini, și arăta tare urît cînd îl vedeai de aproape ; celălalt era o spînzurătoare cu niște lanțuri agățate de ea ; acolo atîrnase nu demult un pirat. Omul se îndreptă schiopătînd spre spînzurătoare, ca și cum ar fi fost însuși piratul, care ar fi înviat și ar fi coborît din ștreang, iar acum s-ar fi dus să se spînzure din nou. Gîndul acesta îmi dădu fiori. Și cînd văzui că vitele din cireadă își înalță capetele și se uită după el, mă întrebai dacă nu cumva se gîndesc și ele la același lucru. Mă uitai în jurul meu, ca să-l văd pe băiatul cel înfricoșător, dar nu se vedea nici țipenie de om. Apoi mă cuprinse iarăși frica și am început a gonî din nou spre casă, fără să mă mai opresc.

CAPITOLUL II

Soră-mea, doamna Joe Gargery, era cu peste douăzeci de ani mai în vîrstă decât mine și se bucura de un renume grozav în mintea ei și a vecinilor pentru că mă crescuse „ca-n palme“. Încercam pe vremea aceea să-mi dau singur seama de înțelesul acestor cuvînte și, fiindcă știam că avea o mîină grea, pe care avea obiceiul s-o abată deopotrivă asupra soțului ei și asupra mea, am presupus că Joe Gargery și cu mine fusesem amîndoi crescuți „ca-n palme“.

Nu prea era arătoasă soră-mea și, nu știu de ce, mi se părea că tot cu palmele trebuie să-l fi hotărît pe Joe s-o ia de nevastă. Joe era un bărbat frumos; fața lui netedă era înconjurată de păr bălai, și albastrul irișilor lui era atît de deschis, de parcă s-ar fi amestecat cu albul ochilor. Era blind, duios, împăciuitor și prostuț, sărmanul de el, un fel de Hercule în putere, dar și în slăbiciune.

Soră-mea avea părul și ochii negri și pielea atît de roșie, încît uneori mă întrebam dacă nu cumva se freca cu o răzătoare în loc să se frece cu săpun. Era înaltă, ciolănoasă și purta întotdeauna un șorț grosolan, prins la spate cu două noduri, și un ne-lipsit pieptăraș, pe care erau prinse mii de ace de cusut și cu gămălie. I se părea o cinste nemai-pomenită pentru ea, și o mare rușine pentru Joe, că era silită să poarte tot timpul șorțul acesta. Deși, zău că nu-mi dau seama de ce era silită să-l poarte, sau de ce nu-l scotea ori de cîte ori voia.

Fierăria lui Joe era lipită de casa noastră, o casă de lemn, cum erau în vremea aceea mai toate locuințele din ținut. Cînd mă întorsei în goană de la cimitir, fierăria era închisă, și Joe stătea singur în bucătărie. Cum eram tovarăși de suferință și, în această calitate, ne făceam unul altuia nenumărate destăinuiri, Joe îmi și împărtăși ceva în clipa în care ridicai zăvorul și-mi aruncaî privirea spre vatra din fața ușii, unde ședea el.

— Doamna Joe a ieșit din casă de zece ori pînă acum ca să te caute, Pip. Și, culmea culmilor, adineauri s-a mai dus încă o dată.

— Adevărat ?

— Da, Pip, spuse Joe. Și, din păcate, a luat cu ea și „gîdiliciul“.

La această veste dureroasă, îmi ațintii plin de deznădejde ochii asupra focului și începui să-mi

răsucesc singurul nasture care îmi mai rămăsese. „Gîdiliciul“ era un băţ cu capătul de ceară, lustruit de atîtea atingeri cu sărmana mea făptură.

— Ba se așeza, ba se scula, mă lămurî Joe. Pe urmă, a pus mîna pe „gîdilici“ și-a țîșnit afară. Așa a fost, făcu Joe, scormonind tacticos cu vă-traiul focul de pe grătar și privindu-l țintă : A țîș-nit afară.

— A plecat de mult, Joe ? Îl tratam pe Joe ca pe un copil mai mare și ca pe un tovarăș.

— Știu eu, Pip, spuse Joe, uitîndu-se la ceasor-niçul olandez din perete ; e plecată de vreo cinci minute. Pip, vine ! Ascunde-te în dosul ușii, bă-iete, și pune prosopul între tine și ușă !

I-am urmat sfatul. Soră-mea deschise ușa mare și dîndu-și seama că există undeva o piedică, ghici îndată pricina și își urmă cercetările cu ajutorul „gîdiliciului“. Sfirșitul a fost că m-a aruncat spre Joe (se folosea adesea de mine ca de un proiectil conjugal). Joe, fericit să mă primească în orice condiții, mă vîrî în vatră și, cu piciorul lui mare, îmi făcu liniștit zid de apărare.

— Unde ai fost pînă acum, maimuțoiule ? întrebă doamna Joe, bătînd cu piciorul în podea. Să-mi spui numaidecît ce-ai făcut, și de ce-mi scoți sufletul și-mi amărăști viața, că de nu, te scot din colțul ăla chiar de-ai fi tu de cincizeci de ori Pip, și el, de cinci sute de ori Gargery !

— N-am fost decît pînă la cimitir, bîguui eu de pe scăunașul pe care ședeam, plîngînd și frecîndu-mi pielea.

— La cimitir ! repetă soră-mea. Dacă n-aș fi fost eu, de mult ți-ar fi putrezit oasele acolo. Cîne te-a crescut ca-n palme ?

— Dumneata, spusei eu.

— Și de ce, mă rog ? țîpă soră-mea.

— Nu știu, scîncii eu.

— Nici eu ! spuse soră-mea. N-aș mai face-o a doua oară. Atîta știu. Pot să spun că, de cînd te-ai născut tu, nu mi-am scos șortul nici măcar o zi. Ca și cum n-ar fi fost de ajuns să fiu nevastă de fierar — și încă nevasta lui Gargery ! — mai trebuia să-ți fiu și ție mamă !

Mă uitam cu jale la foc, și gîndurile mi se depărta de la întîmplările acestea. Căci din jarul răzbunător răsăriră și prinseră chip în fața mea fugarul din țara mlaștinilor, cu piciorul încătușat, băiatul acela misterios, pila, mîncarea și făgăduiala înspăimîntătoare pe care o făcusem, că voi prăda casa care mă adăpostea.

— Sigur, făcu doamna Joe, agățînd „gîdiliciul“ la locul lui. Sigur, la cimitir ! Ușor vă vine la amîndoi să spuneți „la cimitir“. De fapt, Joe nici măcar nu pomenise de așa ceva. Voi doi o să mă duceți pe mine într-o bună zi la cimitir, și frumoasă pereche o să mai fiți fără mine !

În timp ce soră-mea pregătea ceștile de ceai, Joe se uita la mine, ca și cum, în mintea lui, și-ar fi făcut socoteala ce fel de pereche am fi noi doi în împrejurările dureroase pe care le schița nevestă-sa. Apoi, își mîngîie mustața și buclele blonde din dreapta capului, urmărind-o prin odaie cu ochii lui albaștri pe doamna Joe, așa cum făcea de obicei cînd se dezlănțuia vijelia.

Soră-mea avea un fel foarte hotărît și mereu același de a tăia pîinea pentru noi și de a o unge cu unt. Mai întîi, împingea cu mîna stîngă bucata de pîine în pieptărașul șortului și, uneori, se prindea în ea cîte un bold sau un ac de cusut, pe care, după aceea, îl descopeream în gură. Pe urmă, lua puțin unt (nu prea mult) pe vîrfurile cuțitului și-l întindea pe pîine, asemenea unui farmacist care prepară o

alifie, întrebuințind, repezită și îndemînică, amîndouă părțile cuțitului, curățind și potrivind untul în jurul cojii. Apoi, avînta cu îndemîinare cuțitul și reteza o felie, cu o mișcare de fierăstrău ; în cele din urmă, înainte de a despărți felia de bucata de pîine, o tăia în două jumătăți, din care Joe căpăta una, și eu, alta.

De data aceasta, deși mi-era foame, nu îndrăzneam să mănînc felia mea. Simțeam că trebuie să păstrez ceva pentru omul acela înfiorător și pentru aliatul lui, băiatul acela și mai înfricoșător. Știam eu că doamna Joe este o gospodină foarte cumpătată și că, în cotrobăiala mea hoțască, s-ar fi putut să nu găsesc nimic în cămară. De aceea, hotărîi să ascund felia de pîine cu unt în pantaloni. Curajul de care aveam nevoie pentru înfăptuirea acestei hotărîri mi se părea îngrozitor. Eră ca și cum mi-aș fi pus în gînd să mă azvîrl din vîrfurile unei case înalte, sau să sar în valurile unei ape adînci. Și hotărîrea mi se păru și mai greu de îndeplinit din pricina neștiutorului Joe. Ca doi buni prieteni și tovarăși de suferință, legați între ei printr-un fel de francmasonerie¹, datorită bună-tății lui față de mine, despre care am mai vorbit, stabilisem obiceiul ca, în fiecare seară, în timp ce mîncam piinea, să ne luăm la întrecere, ridicînd din cînd în cînd în tăcere feliile, ceea ce ne umplea de admirație reciprocă și ne dădea imboldul de a merge mai departe. În seara aceea, Joe mă îmbie de cîteva ori să încep întrecerea noastră prietenească, arătîndu-mi felia lui, care scădea vîzînd cu ochii ; dar, de fiecare dată, mă vedea cu cana galbenă de ceai pe un genunchi și cu felia de pîine cu

¹ Asociație internațională secretă, cu principii politice reacționare și cu ritualuri oculte, ai cărei membri, organizați în grupe, se susțin reciproc.

unt, neatinsă, pe celălalt. În cele din urmă, cuprins de deznădejde, îmi dădui seama că ceea ce plănuisem trebuie îndeplinit și că ar fi mai bine să mă apuc de treabă în chip cât mai firesc, atît cît îmi îngăduiau împrejurările. M-am folosit așadar de un moment cînd Joe și-a întors capul și am vîrit felia de pîine în pantaloni.

Era vădit că Joe se necăjea, închipuindu-și că-mi lipsește pofta de mîncare, așa că mușcă amărit din felia lui ; nu-i prea tihnea mîncarea. Își molfăi mai mult îmbucătura, dus pe gînduri, ca de obicei, și, în cele din urmă, o înghiți ca pe o pilulă. Era gata să muște din nou și tocmai își aplecase capul într-o parte, ca să măsoare mai bine pîinea, cînd, aruncîndu-și privirea spre mine, văzu că felia mea de pîine cu unt dispăruse.

Mirarea și nedumerirea cu care se opri o clipă înainte de a mușca, holbîndu-se la mine, erau prea izbitoare ca soră-mea să nu ia aminte.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea cu vioiciune, punînd ceașca pe masă.

— Zău, Pip ! murmură Joe, clătînd din cap cu un aer plin de dojană. Măi băiete, o să ți se aplece ! O să ți se oprească-n gît. Nici n-ai avut timp să mesteci, Pip.

— Ei, ce s-a mai întîmplat ? repetă soră-mea, mai aspru ca înainte.

— Ar fi mai bine dac-ai putea să tușești și s-o scuipi, Pip. Ascultă sfatul meu, spuse Joe, înspăimîntat. E drept că nu-i frumos, dar sănătatea-i sănătate.

Între timp, soră-mii îi sărise muștarul ; se năpusti la Joe, îl apucă de favoriți și-l lovi cu capul de peretele din spate ; iar eu stăteam în colț, privind la cele ce se petreceau cu un aer vinovat.

— Aşa poate ai să spui ce s-a întâmplat, spuse soră-mea gîfîind ; şi nu te mai holba la mine.

Joe se uita la ea neputincios ; apoi muşcă deznădăjduit din pîine, cu ochii la mine.

— Ştii, Pip, începu el solemn, cu obrazii umflaţi de ultima îmbucătură şi vorbind tainic, ca şi cum am fi fost singuri, noi doi am fost întotdeauna prieteni, iar eu aş fi ultimul om care să te vorbească de rău, dar... şi Joe îşi mişcă scaunul, cu ochii în podea, apoi îşi ridică privirea spre mine, dar n-am mai auzit să înfulece cineva în halul ăsta !

— Ce, a înfulecat mîncarea ? strigă soră-mea.

— Ştii, măi băiete, urmă Joe, fără să-şi fi înghiţit îmbucătura şi uitîndu-se la mine, nu la nevastă-sa, şi eu înfulecam adeseori cînd eram de vîrsta ta ; pe vremea aceea, eram printre cei mai pricepuţi la treaba asta ; dar n-am mai pomenit să înfulece cineva ca tine, Pip. Slavă Domnului că n-ai murit !

Dintr-o săritură, soră-mea fu lingă mine, mă înşfăcă de păr şi rosti doar aceste cuvinte înspăimîntătoare :

— Vino să te doftoricesc.

În vremea aceea, nişte păcătoşi de medici reînviaseră moda apei de catran, şi doamna Joe avea totdeauna în dulap provizii mari din acest medicament ; credea că pe cît era de greţos, pe atît era de folositor. Uneori îmi dădea cantităţi atît de mari din această băutură mîntuitoare, pe care o socotea un întăritor fără seamăn, încît mi se părea că miros ca un gard proaspăt vopsit. În seara de care vorbesc, dat fiind că făcusem un lucru neobişnuit, fu nevoie de o jumătate de litru din vestitul amestec, pe care soră-mea mi-l turnă pe gît, spre marea mea uşurare, ţinîndu-mi capul la subsuoară ; arătam întocmai ca o cizmă într-o trăgătoare de cizme.

Joe scăpă numai cu un sfert de litru ; -pe acesta trebui să-l înghită (spre durerea bietului om, care mesteca încet și gînditor în fața focului) „pentru că îl răscolise și pe el“. Judecînd după mine, aş spune că, dacă nu-l răscolise cumva înainte de a lua apa de catran, cu siguranță că după aceea l-a răscolit zdravăn.

Groaznic lucru e să ai muștrări de conștiință ; dar cînd un biet băiat, în afară de acea neliniște tainică a cugetului, mai e chinuit și de o apăsare, care se exercită asupra cracului de pantalon, vă pot spune că zbuciumul e de nedescris. Gîndul vinovat că trebuie s-o prad pe doamna Joe — nici o clipă nu-mi trecea prin gînd c-am să-l fur pe Joe, fiindcă socoteam că nici unul din lucrurile gospodăriei nu era al lui — acest gînd, unit cu necesitatea de a sprijini neconținut cu mîna bucata de pîine cu unt, fie că ședeam, fie că eram trimis în bucătărie ca să aduc ceva de acolo, mă scotea din minți. Și, uneori, cînd vîntul sufla dinspre bălți, în timp ce ațîțam focul, mi se părea că aud afară glasul omului cu piciorul în cătușă, glasul omului care mă pusese să jur că voi păstra taina și care îmi spusese că nu poate și nu vrea să flămînzească pînă a doua zi și că trebuie să mănînce acum. Alteori gîndeam : „Și dacă băiatul, care cu greu poate fi ținut în friu ca să nu-și înfigă mîinile în măruntaiele mele, se lasă tîrît de o nerăbdare firească sau greșește și crede că are drept la inima și ficatîi mei astăzi în loc de mîine ?!“ Dacă e adevărat că părul ți se face măciucă de spaimă, atunci, în seara aceea, așa trebuie să se fi făcut părul meu. Dar poate că nu i s-a făcut nimănui vreodată părul măciucă de spaimă.

Era în ajunul Crăciunului, între 7 și 8 seara după ceasornicul olandez, și eu trebuia să învîrtesc la

budinca pentru a doua zi cu un făcăleț de aramă. Încercai să mă apuc de treabă, în timp ce felia de piine mă apăsa pe picior (ceea ce îmi aduse iar aminte de chipul omului cu piciorul în cătușă), dar îmi dădui seama că încercarea de a scoate felia de piine cu unt pe la gleznă era menită să dea greș. Avui însă norocul să mă pot furișa afară din odaie și să-mi ascund o parte din conștiința vinovată în odăița mea din pod.

— Ia ascultă ! făcui eu după ce sfinșii cu învîrtitul. Mă încălzeam puțin la vatră, înainte de a fi trimis la culcare. Astea-s tunuri, Joe, nu-i așa ?

— Aha ! făcu Joe. Iar a evadat un pușcăriaș !

— Ce înseamnă asta, Joe ? întrebai eu.

Doamna Joe, care dădea întotdeauna lămuriri, spuse arțăgoasă :

— Evadat, evadat !

Dădea definiții așa cum îmi turna pe git apa de catran.

În timp ce doamna Joe stătea aplecată deasupra lucrului de mină, eu îmi țuguiai buzele, ca să-i șoptesc lui Joe :

— Ce-i aia pușcăriaș ?

Joe își țuguie și el buzele, ca să-mi dea un răspuns meșteșugit, dar eu nu prinsei decît o singură vorbă : „Pip“.

— Ieri seara a scăpat un pușcăriaș, spuse Joe cu glas tare ; după apusul soarelui, au tras cu tunul, ca să înștiințeze lumea. Acum cică înștiințează lumea pentru un altul.

— Cine trage cu tunul ? întrebai eu.

— Dă-l încolo de băiat ! se amestecă soră-meă, încruntîndu-se la mine peste lucrul de mină. Toată ziua pune întrebări. Nu pune întrebări și n-o să ți se răspundă cu minciuni.

Mi se păru nepoliticos din partea ei să-mi dea de înțeles că ar fi fost în stare să-mi răspundă cu o minciună, chiar dacă eu i-aș fi pus întrebări. Dar ea nu era politicoasă decît atunci cînd avea mușafiri.

În clipa aceea, Joe îmi ațîță și mai mult curiozitatea, căci își dădea osteneala să sufle, cu gura larg deschisă o vorbă care mie mi se părea că este „toane“. De aceea, arătai cu o mișcare firească spre doamna Joe și-mi țuguiai buzele, ca să întreb : „Ea ?“ dar Joe, care nici nu voia să audă ce-i suflam eu, deschise din nou gura mare și-mi aruncă un cuvînt de neînțeles. Însă eu tot nu pricepeui nimic.

— Doamnă Joe, spusei eu, neîntrezărind altă soluție, dacă nu te superi, de unde trage cu tunul ?

— Dumnezeu să te binecuvînteze ! exclamă soră-mea cu un glas de parcă n-ar fi vrut să spună asta, ci tocmai contrariul. De la galere.

— O ! făcui eu cu ochii la Joe. Galere ?

Joe tuși cu un aer de reproș, ca și cum ar fi spus : „Doar ți-am șoptit“¹.

— Și, dacă nu te superi, ce-i aia galere ? întrebai eu.

— Așa-i cu băiatul ăsta ! se înfurie soră-mea, arătînd spre mine cu acul de cusut în care băgase ața și clătinînd din cap. Nici nu i-ai răspuns bine la o întrebare, că el îți și pune alte douăzeci. Galerele sînt niște corăbii pentru pușcăriși, știi, acolo, dincolo de băltoace. (La noi în ținut așa se spunea la mlaștini.)

¹ În limba engleză, galerele sînt numite *hulks*. De aceea, în timp ce Joe îi șoptește cuvîntul, băiatul înțelege *sulks* — în limba engleză : toane.

— Cine stă oare în corăbiile astea de pușcăriași și de ce i-o fi băgînd acolo ? spusei eu așa, ca din întîmplare și cu o deznădejde calmă în glas.

Întrecusem măsura, și doamna Joe se sculă numai decît de pe scaun.

— Măi băiete, să-ți spun ceva, începu ea. Să știi că nu te-am crescut ca-n palme ca să-mi scoți sufletul. Dacă te-aș fi crescut așa, aș merita ocări, nu laude. Oamenii care ucid, care fură, înșeală oamenii și fac tot soiul de păcătoșenii, pentru care, pînă la urmă, sînt trimiși la ocnă, oamenii ăștia, cînd sînt mici, omoară lumea cu întrebări. Și acum du-te la culcare !

N-aveam voie să iau lumînarea cu mine ca să-mi lumineze drumul cînd mă duceam la culcare ; în timp ce urcam scările în beznă și capul îmi vijîia — căci doamna Joe își întovărășise ultimele cuvinte bătînd toba cu degetarul în capul meu — mă simțeam foarte zguduit de faptul că eram atît de aproape de galere. Fără nici o îndoială, eram pe drumul care duce la ocnă. Începusem prin a omorî lumea cu întrebări și aveam de gînd s-o prad pe doamna Joe.

Din vremea aceea atît de îndepărtată și pînă acum, m-am gîndit de multe ori că puțini oameni știu cît de tainice sînt spaimele celor mici. Oricît de neîntemeiate ar fi ele, sînt totuși spaime. Eram cumplit de înspăimîntat de băiatul care voia să-mi scoată inima și ficatîi ; cumplit de înspăimîntat de omul cu cătușa la picior ; și cumplit de înspăimîntat de mine însumi, căci cineva îmi smulsese o făgăduială îngrozitoare ; nu trăgeam nici de cum nădejde că aș putea să scap cu ajutorul soră-mii, care respingea toate încercările mele. Mi-era teamă să mă gîndesc la cîte aș fi fost în stare să fac, dacă mi s-ar fi cerut, în singurătatea spaimei mele.

Dacă am ațipit cumva în noaptea aceea, a fost numai pentru a mă vedea plutind în josul fluviului, spre galere, dus de fluviul vijelios al primăverii ; vedeam apoi stafia unui pirat, care, în timp ce treceam prin fața spînzurătorii, îmi striga, printr-un cornet acustic, că ar fi mai bine să vin la mal și să mă las spînzurat pe loc decît să mai amîn. Mi-era frică să adorm, chiar dacă mă ademenea somnul, fiindcă știam că, o dată cu primele licăriri ale dimineții, trebuia să prad cămara. Nu puteam să fac treaba aceasta în timpul nopții, fiindcă pe atunci nu puteam să-mi fac rost de lumină printr-o mișcare lesnicioasă de frecare : pentru aceasta ar fi trebuit să mă folosesc de cremene și aș fi făcut un zgomot asemănător cu zăngănitul pe care-l făceau lanțurile piratului.

De îndată ce pe giulgiul negru al nopții apărură pete cenușii, m-am sculat și am coborît scările ; fiecare scîndură și fiecare crăpătură de pe trepte striga în urma mea : „Opriti hoțul ! Scoală-te, doamnă Joe !“ Cămara era mai plină ca de obicei, fiindcă era Crăciunul. Un iepure, care atîrna cu capul în jos, mă sperie, fiindcă mi se părea că-mi făcea cu ochiul ori de cîte ori mă întorceam cu spatele. N-aveam timp să mă conving dacă era într-adevăr așa, nici să aleg, nici nimic altceva, fiindcă n-aveam nici o clipă de pierdut. Am furat niște pîine, niște brînză, o jumătate de oală de carne tocată (pe care am legat-o în batistă, împreună cu felia de pîine din ajun) și niște brandy dintr-un ulcior de piatră (pe aceasta am turnat-o într-o sticlă în care făceam licoare de Spania la mine, în odaie, fără știrea nimănui ; apoi am subțiat-o pe cea rămasă în ulcior cu conținutul unei căni, pe care o găsisem în dulapul din bucătărie) ; am mai furat un os cu foarte puțină carne pe el și

o plăcintă rotundă cu carne de porc. Eram gata să plec fără plăcintă, dar mă simțeam ispitit să mă urc pe un raft, ca să văd ce era ascuns cu atita grijă în farfuria de pământ din colț, și așa am descoperit plăcinta. Am luat-o cu speranța că nu fusese făcută ca să fie mîncată în zilele acelea și că va mai trece timp pînă i se va descoperi lipsa. •

În bucătărie era o ușă care dădea în atelier ; am descuiat-o, am ridicat zăvorul și am luat pila din grămada de unelte a lui Joe. Apoi am încuiat, am tras din nou zăvorul și am deschis ușa pe care intrasem în ajun, cînd mă întorsesem în goană de la cimitir, am închis-o și pe aceasta și am luat-o la fugă spre mlaștinile cufundate în ceață.

CAPITOLUL III

Era o dimineată bătută de brumă și foarte umedă. Picăturile de apă stăteau aninate de fereastră, ca și cum un spiriduș ar fi plins toată noaptea și s-ar fi folosit de fereastra mea în loc de batistă. Vedeam bruma pe tufișurile dezgolate și pe iarba rară, ca o pînză groasă de păianjen ; picăturile se întindeau de la o rămurică la alta, de la un fir de iarbă la celălalt. Gardurile și porțile erau lipicioase de umezeală, și ceața care acoperea mlaștinile era atît de deasă, încît degetul de lemn de pe indicatorul care îndrepta lumea către satul nostru — și de care oamenii nici nu voiau să știe, fiindcă nicideată nu se abăteau pe la noi — nu l-am putut vedea decît atunci cînd am ajuns sub el. Iar cînd m-am uitat în sus, la deget și la apa care curgea șiroaie din el, conștiința mea cea vino-

vată crezu că vede o arătare, care mă îndrepta spre ocnă.

Cînd am ajuns la mlaştină, ceaţa se îngroşase mai tare, aşa încît în loc să mă reped eu spre lucrurile din jurul meu, se repezeau ele la mine, ceea ce era foarte neplăcut pentru un cuget vinovat. Barierele, gropile şi malurile fluviului se năpusteau la mine prin ceaţă, ca şi cum ar fi strigat cu glas limpede : „Vine un băiat care a furat o plăcintă din carne de porc. Opriţi-l !” Cirezile se repezeau şi ele la mine, iar boii se holbau şi scoteau aburi pe nas : „Hoţomanule !” Un bou negru, cu cravată albă, căruia cugetul meu răscolit mai că-i găsea asemănare cu un preot, mă privi atît de pătrunzător şi cu atîta încăpăţinare, apoi, în timp ce eu îl ocoleam, îşi răsuca capul învinuindu-mă într-o asemenea măsură, încît, bietul de mine, izbucni : „N-am avut încotro, domnule ! N-am luat-o pentru mine !” Atunci, boul îşi lăsă capul în jos, scoase o şuviţă de aburi pe nas şi, după ce lovi cu piciorul dinapoi în pămînt şi-şi undui coada, se făcu nevăzut.

Iar eu înaintam spre fluviu; dar oricît de repede fugeam, nu izbuteam să-mi încălzesc picioarele, în care pătrunsese umezeala, aşa cum pătrunsese cătuşa în piciorul omului pe care trebuia să-l înfilnesc. Cunoşteam destul de bine drumul spre fortificaţii, fiindcă coborisem acolo, duminică, cu Joe ; Joe şedea pe un tun vechi şi-mi vorbea de ştrengăriile pe care le vom face cînd eu voi fi ucenicul lui. Un ucenic adevărat. Cu toate acestea, din pricina piciei, mă îndreptai prea mult spre dreapta şi fui nevoit să mă întorc pe malul noroios, presărat cu pietre şi cu ţăruşi care măsurau înălţimea fluxului. Înaintam grăbit, după ce trecusem o groapă despre care ştiam că se află foarte aproape de fortificaţii,

și tocmai mă cățarasem pe dîmbul gropii, cînd omul răsări în fața mea. Stătea cu spatele la mine, cu brațele încrucișate și clătina din cap, amețit de somn.

Mă gîndeam că i-aș face mai multă plăcere dacă aș răsări pe neașteptate în fața lui, cu mîncarea în mînă, așa că înaintai tiptil și-l atinsei pe umăr. Omul sări în sus, dar nu era omul meu, ci un altul !

Totuși, și omul acesta purta o haină cenușie și grosolană și-avea o greutate mare legată de picior, și el era schiop, răgușit și zgribulit, întocmai ca și celălalt. Doar fața îi era deosebită, și apoi purta o pălărie moale și turtită, cu boruri largi. Toate acestea le-am zărit într-o clipă, căci doar o clipă l-am văzut ; pe urmă, omul mă înjură zdravăn și ridică pumnul, ca să mă lovească ; dar lovitura era prea slabă și nu nimeri, ba omul se și împiedică și era gata să cadă ; apoi o luă la goană prin ceață, poticnindu-se de două ori, și pieri din ochii mei.

„Asta-i băiatul !“ gîndeam eu. Inima-mi bătea, fiindcă-l recunoscusem. Cred că aș fi simțit și o durere în ficat, dacă aș fi știut unde se află ficatul.

Ajunsei la fortificații, și acolo se afla omul pe care-l căutam ; umbla ghemuit, schiopătînd și cu brațele încrucișate la spate, nerăbdător să mă vadă sosind. Era înghețat de tot. Aproape că mă așteptam să-l văd prăbușindu-se în fața mea, mort de frig. Avea niște ochi atît de lihnîți, încît, cînd îi întinsei pila, pe care el o puse pe iarbă, mi se păru că, dacă n-ar fi văzut legătura cu mîncare, ar fi încercat să mănînce unealta. De data aceasta nu mă răsuci cu capul în jos și cu picioarele în sus, ca să-mi golească buzunarele, ci mă lăsă să stau în picioare, în timp ce eu desfăceam legătura și sco-team tot ce aveam în buzunar.

— Ce-i în sticlă, băiete ? întrebă el.

— *Brandy*, răspunsei eu.

Începu să arunce tocătura în gitlej într-un chip foarte ciudat — arăta mai curînd ca un om care pune în mare grabă deoparte niște provizii decît ca un om care mîncă ; se opri, totuși, ca să tragă o dușcă din băutură, dar dîrdîia atît de rău, că de-a-bia putea să țină gîtul sticlei între dinți fără să-l muște.

— Cred că aveți friguri, spusei eu.

— Sînt cu totul de părerea ta, răspunse el.

— E rău pe aici, îl lămurii eu. Ați stat tot timpul prin băltoace, și-s pline de friguri și de reumatism.

— N-avea grijă că apuc eu să halesc înainte de mă ia dracu, spuse omul. Aș hali chiar dac-aș ști că, după aia, mă agață colo, pe spînzurătoare. Vin eu de hac frigurilor, n-avea grijă !

Înfuleca pîinea, carnea tocată, carnea de pe os, brînza și plăcinta, în același timp, privind mereu bănuitor prin ceață și oprindu-se din cînd în cînd din mestecat, ca să asculte. Cîte un sunet adevărat sau închipuit, cîte un clipocit care venea dinspre fluviu, sau răsufierea vreunui bou, care umbla prin mlaștini, îl făceau să tresară. Deodată îmi spuse :

— Nu mă trădezi, măi drace ? N-ai adus pe nimeni cu tine ?

— Nu, zău nu, domnule !

— Și nici n-ai lăsat vorbă să te urmărească ?

— Nu.

— Bine, făcu el, te cred. Ai fi un cîine afurisit dacă, la vîrsta ta, ai pune să urmărească un biet nenorocit, pe care și așa copoi îl urmăresc pînă-n pînzele albe.

Din gitlejul lui ieși un sunet ciudat, ca și cum omul ar fi avut în el un ceasornic care trebuia să

bată. Se șterse la ochi cu mîneca lui zdrențuită de postav aspru.

Mă cuprinse mila și îndrăznii să spun, în timp ce el își vedea de plăcintă :

— Îmi pare bine că vă place.

— Ai spus ceva ?

— Am spus că-mi pare bine că vă place.

— Să trăiești, băiete ! Îmi place.

Mă uitasem de multe ori la cîinele nostru cînd mîncea ; și mă izbi o asemănare desăvîrșită între felul cum mîncea dulăul nostru și cum mîncea omul. Ca și cîinele, omul meu se repezea la mîncare. Apoi înghițea sau, mai bine zis, strivea grăbit mîncarea în gură și, în timp ce mîncea, trăgea cu ochiul în jurul lui, ca și cum l-ar fi amenințat primejdia ca cineva să-i smulgă plăcinta. Cred că era prea tulburat ca să se bucure în tihnă de mîncare, sau ca să lase pe cineva să mănînce alături de el, fără să-l sfîșie cu dinții. În toate aceste amănunte, semăna leit cu un cîine.

— Mi-e teamă că n-o să-i mai lăsați nimic, începui eu sfios, după o tăcere șovăielnică, fiindcă nu știam dacă observația mea era politicoasă.

Nu mai aveam de unde să iau plăcintă. Certitudinea acestui fapt mă silise să fac aluzia.

— Să-i las ? Cui să-i las ? întrebă omul, oprindu-se din ronțait.

— Băiatului de care-ați vorbit. Care era ascuns cu dumneavoastră.

— A ! răspunse omul, rîzînd răgușit. Lui ? Da, da ! Lui nu-i trebuie halcală.

— Ba arăta ca și cum ar fi avut și el nevoie, spusei eu.

Omul se opri din mestecat, privindu-mă pătrunzător și nespus de mirat.

— Cînd arăta ?

— Adineauri.

— Unde ?

— Colo, arătai eu, acolo, l-am găsit moțâind și credeam că sînteți dumneavoastră.

Omul mă apucă de guler și se holbă la mine într-un chip atît de înfricoșător, încît îmi închipuii că în el se născuse din nou dorința de a-mi frînge gîtul.

— Era îmbrăcat ca dumneavoastră, știți cum, doar cu pălărie, explicai eu tremurînd ; și, cum să vă spun — mă osteneam să explic totul în chip foarte delicat — ar fi avut și el nevoie să împrumute o pilă. N-ați auzit tunul aseară ?

— Va să zică, au tras cu tunul ! spuse că și cînd ar fi vorbit pentru sine însuși.

— Mă mir că vă mai îndoiiți, spusei eu. Noi l-am auzit de acasă de la noi, și noi stăm departe, și ferestrele erau închise.

— Vezi că un om singur, în pustietatea asta, începu el, un om cu creierul gol și cu burta goală, care se prăpădește de frig și de alte lipsuri, nici nu mai aude noaptea altceva decît bubuituri de tun și strigăte. Și nu numai atît. Vede cum îl înconjoară soldați îmbrăcați în uniforme roșii și luminați de făcliile din fața lor. Îi aude cum strigă numărul lui, cum îl strigă pe el, aude zăngănitul armelor și ordinele : „Gata ! Acum înconjurați-l !“ iar oamenii pun mîna pe tine și, cînd colo, nu-i nimic. Dacă n-am văzut aseară o sută de soldați, care tropăiau și mergeau aliniați, n-am văzut nici unul. Ce să mai vorbim de tras ! Ziua nămiaza mare aud cum se cutremură ceața de bubuituri. Dar omul ăsta...

Vorbise ca și cum ar fi uitat de mine ; apoi mă întrebă :

— Dar omul ăla, n-ai băgat nimic de seamă la el ?

— Era plin de vinătăi pe obraz, spusei eu, amintindu-mi de lucruri despre care nici nu bănuiam că le știu.

— Aici ? făcu omul, lovindu-și fără milă obrazul stîng cu podul palmei.

— Da, acolo !

— Unde e ? Omul își ascunse la piept, în surtul cenușiu, picul de mîncare care-i mai rămăsese. Arată-mi drumul pe care a luat-o el. O să-l dobor ca pe un copoi. Fir-ar să fie fierul ăsta, care-mi roade piciorul ! Fă-te-ncoa cu pila, băiete !

Îi arătai locul unde celălalt pierise, învăluit în ceață, și omul se uită într-acolo timp de o clipă. Apoi se așeză pe iarba deasă și udă și începu să-și pilească fierul cătușei ca un nebun, fără să-i pese de mine, fără să se uite la piciorul lui zgîriat, care sîngera. Avea mișcări atît de brutale, de parcă bietul lui picior n-ar fi fost mai simțitor decît pila. Și iar mi se făcu frică de el, fiindcă-l vedeam atît de grăbit și de mînios și, afară de asta, mi-era și teamă să mai lipsesc de acasă. Îi spusei că trebuie să plec, dar nu mă luă în seamă ; am socotit că cel mai cumințe lucru e s-o iau din loc. Mă uitai o dată la el și-l văzui cu capul aplecat peste genunchi, muncind din greu la cătușa lui și bolborosind repezit blesteme la adresa ei și a piciorului. Mă oprii în ceață, și ultimul sunet pe care-l mai auzii dinspre locul unde-l lăsasem fu hîrșitul pilei.

CAPITOLUL IV

Eram sigur că în bucătărie voi găsi un comisar, gata să mă ridice. Nu găsii însă nici urmă de comisar, iar hoția mea nici nu fusese încă descoperită. Doamna Joe era nespus de prinsă cu pregătirile ;

orînduia casa pentru ziua cea mare, și Joe fusese așezat în ușa bucătăriei, ca să nu stea în calea fărășului, un obiect spre care destinul îl împingea întotdeauna, mai devreme sau mai târziu, ori de cîte ori soră-mea mătura cu energie podelele locuinței sale.

— Unde naiba ai fost ? fu urarea de Crăciun a doamnei Joe cînd eu, împreună cu cugetul meu vinovat, ne făcurăm apariția.

Răspunsei că fusesem jos în sat, ca să aud cîntecele de Crăciun.

— Bine, făcu doamna Joe. Bine că n-ai făcut ceva mai rău.

„Nici vorbă“, gîndeam eu.

— Dacă n-aș fi nevastă de fierar și dacă n-aș robi toată ziua cu șorțul pe mine — ceea ce e cam același lucru — poate m-aș învrednici și eu să mă duc să ascult cîntecele, spuse doamna Joe. Tare-mi plac cîntecele de Crăciun, și tocmai de aceea nu mi-e dat să le aud niciodată.

Joe, care se aventurase în bucătărie în urma mea, după retragerea fărășului, își trecu podul palmei peste nas, cu un aer împăciuitor, în clipa în care doamna Joe îl fulgeră cu privirea ; iar cînd soră-mea își întoarse privirile într-altă parte, Joe își încrucișă pe furîș arătătoarele și le ridică la vedere, în semn că doamna Joe are toane. Toanele făceau parte într-atîta din felul ei obișnuit de a fi, încît, săptămîni de-a rîndul, Joe și cu mine umblam cu degetele ca niște adevărați cruciați.

Ne aștepta o masă minunată, cu picior de porc afumat, cu legume și pui la frigare. O minunată plăcintă cu carne fusese pregătită din ajun (de aceea nici nu se simțise lipsa cărnii tocate), și bu-
dinca se cocea. Din pricina acestor pregătiri deosebite, Joe și cu mine furăm lipsiți, fără prea multe

fasoane, de obișnuita gustare de dimineață : „Că doar n-o să mă apuc să robotesc acum, să vă înfund cu mîncare și să spăl vase, cînd am atîtea pe cap, spuse doamna Joe, puteți să fiți siguri de asta !”

Așa că Joe și cu mine căpătarăm două felii de pîine, ca și cum am fi fost o trupă de două mii de oameni în marș forțat, și nu un om și un copil, care se aflau în casa lor ; băurăm și cîteva înghițituri de lapte cu apă din niște căni de pe bufet, cerînd tot timpul scuze cu privirile. Între timp, doamna Joe puse perdele albe și curate la ferestre, bătu în cuie un volan înflorat de-a lungul vetrei largi, în locul celui vechi, și deschise salonașul din partea cealaltă a săliței, salonaș care stătea tot timpul închis și petrecea restul anului într-un întuneric răcoros, apărât de o hîrtie argintie, care acoperea pînă și cei patru căței albi de porțelan cu nasul negru și cu un coșuleț de flori în bot, așezați doi cîte doi pe cămin și semănînd leit unul cu altul. Doamna Joe era o gospodină de o curățenie exemplară, dar avea un talent deosebit de a face curățenia ei mai neplăcută și mai respingătoare decît murdăria însăși. Curățenia e tovarășă bună cu curioșenia, și unii oameni fac la fel ca doamna Joe în ceea ce privește religia.

Deoarece doamna Joe avea atîta treabă, se ducea la biserică prin delegație, adică Joe și cu mine ne duceam în locul ei. Cînd era îmbrăcat în haina de lucru, Joe arăta ca un adevărat fierar, bine clădit : în hainele de duminică, însă, semăna, în cel mai bun caz, cu o sperietoare de ciori. Nimic din ceea ce purta duminică nu i se potrivea și nu părea să fie al lui, și totul îl zgîria. În acea împrejurare deosebită răsări din odaia lui în clipa în care clopotele de sărbătoare începură să bată ;

părea o adevărată intruchipare a mizeriei în costum de penitență duminicală. Cît despre mine, cred că în mintea soră-mii trebuie să fi existat gîndul nelămurit că eram un mic infractor, pe care i-l adusese un polițist (în ziua nașterii mele), și că-i fusesem dat în seamă pentru a fi tratat conform cu majestatea sa legea, pe care o încălcasem. Se purta totdeauna cu mine ca și cum m-aș fi încăpățînat să mă nasc împotriva cerințelor înțelepciunii, religiei și moralei și împotriva părerii celor mai buni prieteni, care mă sfătuiseră să nu vin pe lume. Chiar și atunci cînd s-a hotărît să-mi comande un rînd de haine, croitorul a primit ordin să mi le facă strîmte ca niște haine de puscăriaș, ca nu cumva să-mi pot mișca în voie mîinile și picioarele.

Cred că înfățișarea pe care o aveam Joe și cu mine, în timp ce ne îndreptam spre biserică, putea să miște inimile miloase. Și, totuși, suferințele mele trupești nu însemnau nimic față de ceea ce se petrecea în sufletul meu. Spaima care mă cuprindea ori de cîte ori doamna Joe se apropia de cămară, sau ieșea din casă, nu se putea asemăna decît cu remușcările care-mi chinuiau sufletul cînd mă gîndeam la fapta pe care o săvîrșisem cu mîinile mele. Apăsător de povara acestei taine păcătoase, mă întrebam dacă biserica va avea puterea să mă apere de răzbunarea băiatului aceluia înspăimîntător în cazul cînd mi-aș mărturisi păcatul în sfîntul lăcaș. Mă gîndeam că, atunci cînd pastorul începe să citească numele celor ce se căsătoresc și spune: „Și acum mărturisește“, ar fi momentul potrivit să mă scol și să-i propun o convorbire secretă în sacristie. Mă gîndesc că mica noastră adunare ar fi fost copleșită de mirare dacă m-aș

fi folosit de acest mijloc deznădăjduit, căci era zi de Crăciun, și nu duminică.

Domnul Wopsle, paracliserul, avea să ia masa la noi, împreună cu domnul Hubble, rotarul, și cu doamna Hubble ; de asemenea, și unchiul Pumblechook (unchiul lui Joe, pe care doamna Joe și-l însușise însă), negustor de grîne din orașul vecin, om cu stare și cu brișcă proprie. Ora mesei era unu și jumătate. Cînd Joe și cu mine ajunserăm acasă, masa era pusă, iar doamna Joe, gata îmbrăcată, pregătea prînzul. Ușa de la intrare era descuiată (cum nu se întîmpla în nici o altă împrejurare), ca să intre musafirii. Totul era minunat, și nimeni nu rosti nici o vorbă despre hoția mea.

Veni și ora la care trebuiau să sosească musafirii, dar aceasta nu aduse vreo ușurare conștiinței mele. În afară de nasul lui roman și de capul lui mare, chel și lucios, domnul Wopsle avea și o voce groasă, de care era nespus de mîndru ; era lucru știut printre cunostințele lui că, dacă ar fi fost lăsat să facă ceea ce ar fi vrut, ar fi putut să citească atît de bine, încît să-l facă pe pastor să turbeze de ciudă ; el însuși mărturisea că, dacă biserica ar fi „larg deschisă“ — voia să spună „pentru concursuri“ — și-ar croi el drum, fără nici o îndoială. Fiîndcă biserica nu era însă „larg deschisă“, bietul om nu ajunsese, după cum am spus, decît paracliser. Dar amarnic se mai răzbuna cînd spunea „Amin“ ; iar cînd cînta psalmul, cînta întotdeauna versul în întregime, după ce-și arunca mai întîi privirile asupra adunării, ca și cum ar fi spus : „L-ați auzit pe amicul de sus ? Acum cînstiți-mă cu părerea dumneavoastră asupra stilului meu !“

Eu deschideam ușa musafirilor, făcându-i să creadă că asta era pentru noi un lucru obișnuit. O deschisei mai întâi pentru domnul Wopsle, apoi pentru domnul și doamna Hubble, și, în cele din urmă, pentru unchiul Pumblechook. (N. B. Eram amenințat cu cele mai grozave pedepse dacă îi spuneam „unchiule“.)

— Doamnă Joe — spuse unchiul Pumblechook, un om între două vârste, care râsufla greu și se mișca încet, cu o gură ca de pește, cu ochi holbați și fără viață și cu un păr de culoarea nisipului, care îi stătea țepos în vârful capului; arăta ca și cum cineva ar fi încercat să-l strângă de gât, și el tocmai și-ar fi venit în fire — v-am adus, în dar de sărbători, o sticlă de vișinată și v-am mai adus și o sticlă de Porto.

De fiecare Crăciun își făcea apariția cu aceleași cuvinte — pe care le rostea ca și cum ar fi spus o mare noutate — și cu două sticle pe care le purta ca pe două greutateți. De fiecare Crăciun, doamna Joe îi răspundea, cum îi răspundea și acum: „O, un-chiul Pum-ble-chook! Ce drăguț!“ și, de fiecare Crăciun, el răspundea, cum răspundea și acum: „Așa precum meritați. Sînteți sănătoși cu toții? Și ce mai face flecușetel?“ Ăla eram eu.

În asemenea împrejurări, luam masa în bucătărie, iar nucile, portocalele și merele le mîncam în salonaș; schimbarea aceasta semăna cu schimbarea pe care o suferea Joe cînd-își îmbrăca straietele de duminică. Soră-mea era neobișnuit de vioaie și, în general, pot spune că era mai drăgălașă în societatea doamnei Hubble decît în orice altă societate. Mi-amintesc că doamna Hubble, o femeie mărunțică, ascuțită, cu părul buclat și care se îmbrăca în rochii de culoarea cerului, se bucura de renumele că era foarte tinăra, pentru că, nu

știu în ce timpuri îndepărtate, se căsătorise cu domnul Hubble, care era mult mai în vîrstă decît ea. Iar despre domnul Hubble mi-amintesc că era un bătrîn zdravăn, spătos, puțin adus, că mirosea a rumeguș de lemn și că umbla întotdeauna cu picioarele foarte depărtate unul de altul ; cînd eram mic, vedeam mile întregi de teren printre picioarele lui cînd îl înfilneam urcînd poteca.

În mijlocul acestei societăți alese nu m-aș fi simțit la locul meu nici dacă n-aș fi prădat cămara. Nu pentru că stăteam înghesuit într-un colț al feței de masă, cu masa în piept și cotul lui Pumblechook în ochi, și nici fiindcă n-aveam voie să vorbesc (de altfel, nici n-aveam chef să vorbesc), și nici fiindcă eram ospătat cu marginile solzoase ale picioarelor de găină și cu acele colțuri neștiute ale porcului, de care bietul animal, cînd era în viață, n-ar fi avut de ce să fie mîndru. Nu, toate acestea nu m-ar fi supărat dacă oamenii m-ar fi lăsat în pace. Dar ei nu voiau să mă lase în pace. Li se părea că-și pierd timpul dacă uită cumva să îndrepte conversația mereu spre mine și să mă întepie cînd și cînd. Mă simțeam ca un biet tăuraș într-o arenă din Spania, atît de tare mă dureau înțepăturile lor.

Începură să mă încolțească chiar de la începutul mesei. Domnul Wopsle spuse rugăciunea cu un ton teatral — astăzi rugăciunea aceea mi se pare un fel de amestec religios între cuvintele stafiei din Hamlet¹ și ale lui Richard al III-lea² — și în-

¹ Referire la actul I din *Hamlet* de Shakespeare : pe meterezele castelului Elseneur, Hamlet, prinț al Danemarcei, vede apărînd spectrul tatălui său, răposatul rege al Danemarcei, care-i mărturisește că a fost ucis de fratele său, Claudiuș, acesta răpindu-i tronul și soția.

² Referire la monologul lui Richard al III-lea, din actul I al piesei cu același nume de Shakespeare.

cheie exprimîndu-și dorința de a ne vedea pe toți recunoscători. La aceste cuvinte, soră-mea se uită țintă la mine și spuse cu o voce joasă și plină de reproș :

— Ai auzit ? Să fii recunoscător.

— Mai ales, băiete, interveni domnul Pumblechook, să fii recunoscător față de aceia care te-au crescut ca-n palme.

Doamna Hubble clătină din cap și, măsurîndu-mă de parcă ar fi avut o jalnică presimțire cum că n-o să sfîrșesc bine, întrebă :

— De ce oare tinerii nu sînt niciodată recunoscători ?

Acest mister moral păru prea adînc pentru societatea noastră, așa că domnul Hubble îl dezlegă scurt, spunînd :

— Vicioși din natură.

Toată lumea murmură : „Adevărat !“ și mă priviră cu toții într-un chip deosebit de neplăcut și plin de înțeles.

Cînd aveam musafiri, poziția și influența lui Joe erau oarecum mai proaste (dacă așa ceva mai era cu putință) decît atunci cînd eram singuri. Dar, de cîte ori putea, mă ajuta și mă îmbărbăta în felul lui și, de obicei, în timpul mesei, își manifesta simpatia, servindu-mă mereu cu sos, dacă era sos la masă. Deoarece în ziua aceea pe masă se afla sos din belșug, în momentul de care vorbesc, Joe îmi puse în farfurie cam vreun sfert de litru.

Ceva mai tîrziu, tot în timpul mesei, domnul Wopsle făcu, cu oarecare asprime, critica predicii din ziua aceea și dădu să se înțeleagă cam ce fel de predică ar ține el, firește, în cazul cînd ușile bisericii „ar fi larg deschise“. După ce cinsti musafirii cu enumerarea cîtorva idei din predica pe

care ar fi ținut-o el, spuse că socotea subiectul predicii prost ales pentru ziua aceea, ceea ce este de neiertat, adăugă el, de vreme ce subiecte se găsesc „pe toate drumurile“.

— Chiar așa, făcu unchiul Pumblehook, ai pus degetul pe rană! Roiesc subiectele pe toate drumurile pentru cei care știu să pună mîna pe ele. De asta avem nevoie! Nu trebuie omul să alerge prea mult după un subiect dacă umblă cu ochii deschiși. Apoi, după cîteva clipe de gîndire, domnul Pumblehook adăugă: Uită-te numai la friptura asta de porc. Și aici găsești un subiect! Uită-te la friptură dacă ai nevoie de un subiect!

— Așa e. Ce învățătură pentru cei tineri! spuse domnul Wopsle (știam că acum trebuie să pome-nească de mine). Ce mai învățătură se poate scoate din predica asta!

— Auzi ce spune? interveni soră-mea, deschizînd o paranteză severă.

Joe îmi mai dădu puțin sos.

— Porcii, urmă domnul Wopsle, cu glasul cel mai adînc și arătînd cu furculița spre obrazii mei stacojii, ca și cum ar fi rostit numele meu de botez, porcii au fost dintotdeauna tovarășii celor risipitori. Lăcomia porcului ne este înfățișată ca un exemplu pentru cei tineri. („Frumos îi stă, gîndeam eu, să spuie asta, cînd adineauri a lăudat porcul fiindcă e gras și fraged.“) Ceea ce este urît la porc este și mai urît la un băiat.

— Sau fată, sugeră domnul Hubble.

— Sau fată, încuviință domnul Wopsle, cam enervat. Dar nu văd nici o fată pe aici.

— Afară de asta, spuse domnul Pumblehook, întorcîndu-se brusc spre mine, gîndește-te de ce trebuie să fii recunoscător. Dacă te-ai fi născut purcel?

— Ba chiar așa s-a și născut, dacă se poate spune asta despre un copil, zise soră-mea cu glas apăsător.

Joe îmi mai dădu puțin sos.

— Bine, dar eu vorbesc de un purcel cu patru labe, spuse domnul Pumblechook. Dacă te-ai fi născut cum spun, ai fi fost oare aici la masă ? Nu...

— Poate sub forma asta, interveni domnul Wopsle, arătînd cu capul spre farfurie.

— Nu, nu mă gîndeam la forma asta, domnule, fi răspunse domnul Pumblechook, căruia nu-i plăcea de loc să fie întrerupt. Voiam să spun că n-ar fi putut să se bucure împreună cu cei mai mari și mai buni decît el, că n-ar fi putut să tragă folos de pe urma vorbelor lor și să se lăfăiască în belșug. Ar fi putut ? Nu, n-ar fi putut ! Și care i-ar fi fost soarta ? Se întoarse din nou spre mine : Ai fi fost vîndut pentru atîția și atîția șilingi¹, după prețul pieței, și Dunstable, măcelarul, ar fi venit spre cotețul tău de paie, te-ar fi luat la sub-suoara stîngă, și cu mîna dreaptă s-ar fi căutat prin buzunarul de la piept al șorțului, ca să-și găsească cuțitul, și așa s-ar fi sfîrșit viața ta. Te-ar mai fi crescut cineva ca-n palme ? Nici gînd !

Joe îmi mai oferi niște sos, dar mie mi-era teamă să mai iau.

— Ai avut bătaie de cap cu el, doamnă Gargery, nu-i așa ? întrebă doamna Hubble cu compătimire.

— Bătaie de cap ? îngîină soră-mea. Bătaie de cap ? și urmă o listă îngrozitoare a tuturor bolilor de care mă făcusem vinovat, a tuturor nopților și zilelor cînd refuzasem să dorm, a tuturor locurilor înalte de unde căzusem și a tuturor locurilor joase în care căzusem, o enumerare a tuturor julturi-

¹ Monedă divizionară engleză, valorînd a douăzeci de parte dintr-o liră sterlină.

lor pe care mi le făcusem și a tuturor ocaziilor când soră-mea mă blestemase să intru în mormînt, iar eu mă împotravisem cu încăpăținare.

Cred că tare mîniosi trebuie să fi fost romanii unii pe alții din pricina nasurilor¹. Poate că de aceea au și ajuns un popor atît de neastîmpărat. În orice caz, nasul roman al domnului Wopsle mă infurie atît de rău, în timp ce soră-mea făcea pomelnicul tuturor nelegiuirilor mele, încît aș fi avut poftă să trag de el pînă ce domnul Wopsle ar fi început să urle. Dar tot ce îndurasem pînă acum nu era nimic față de simțămintele înspăimîntătoare care mă cuprinseseră în pauza care urmă după expunerea soră-mii, timp în care se uitară cu toții la mine cu indignare și groază, ceea ce mă duru nespus de mult.

— Totuși, spuse domnul Pumblechook, îndreptînd frumușel conversația spre tema de unde pornise, și porcul e bun la ceva cînd e fript, nu-i așa ?

— Servește-te cu *brandy*, unchiule, spuse soră-mea.

Doamne, va să zică tot s-a întîmplat ! O să descopere că *brandy*-ul e slab și o să spună că e slab : cram pierdut ! Îmi încleștai amîndouă mîinile de piciorul mesei, pe sub fața de masă, așteptîndu-mi soarta.

Soră-mea se duse după ulciorul de piatră, se întoarse cu el și umplu cu *brandy* paharul unchiului Pumblechook, fiindcă nimeni altcineva nu bea așa ceva. Nenorocitul începu să se joace cu paharul, îl ridică, se uită la el, măsurîndu-i transparența, și-l puse jos, prelungindu-mi groaza. În timpul acesta, doamna Joe și Joe strîngeau iute masa, ca să servească plăcinta și budinca.

¹ Referire la „nasul roman” — lung și drept.

Nu-l slăbeam din ochi. Cu mâinile și picioarele încheștate de piciorul mesei, îl vedeam pe nenorocitul de Pumblehook jucându-se cu paharul, ridicându-l, zîmbind, aruncându-și capul pe spate și dînd *brandy*-ul pe git. O clipă după aceea, toți mușafirii încremeniră, căci domnul Pumblehook sări în picioare, se răsuci de cîteva ori, ca și cum ar fi fost cuprins de o criză de tuse măgărească, și țîșni afară pe ușă; apoi îl zărirăm prin fereastră cum se zguduia și scuipa, strîmbîndu-se înfiorător, de parcă și-ar fi ieșit de-a binelea din minți.

Eu mă țineam încheștat de colțul mesei, iar doamna Joe și Joe aleargă afară. Nu-mi dădeam seama cum se întîmplase, dar eram sigur că-l omorisem. În această situație îngrozitoare, mă simții ușurat cînd fu adus înapoi și, aruncînd o privire asupra tuturor mușafirilor, ca și cum el ar fi fost de vină, se lăsă pe scaun, gîfîind :

— Catran !

Umplusem sticla cu conținutul cîinii cu apă de catran. Știam că îndată o să-i fie și mai rău. Cu puterea strînsorii mele nevăzute, mișcai masa ca un mediu din zilele noastre la o ședință de spiritism.

— Catran ! strigă soră-mea, înmărmurită. Cum putea să ajungă catranul acolo ?

Dar unchiul Pumblehook, care era atotputernic în bucătăria soră-mii, nu voia să audă de nimic ; făcu un gest autoritar cu mîna, ca și cum ar fi măturat subiectul, și ceru să i se dea gin fierbinte cu apă. Soră-mea, care căzuse în mod înfricoșător pe gînduri, fu nevoită să aducă ginul, apa fierbinte, zahărul și coaja de lămîie și să le amestece. Eram salvat, cel puțin pentru moment. Tot mai stăteam cu mîinile încheștate de piciorul mesei,

dar, de data aceasta, îl stringeam cu zelul recunoștinței.

Încetul cu încetul, m-am liniștit, am dat drumul la piciorul mesei și am început și eu să mănânc budincă. Domnul Pumblechook minca și el budincă. Toată lumea minca budincă. Apoi, domnul Pumblechook începu să strălucească, datorită influenței binefăcătoare a ginului cu apă. Începusem să cred că o să scap basma curată, când soră-mea îi spuse lui Joe :

— Farfurii curate pentru desert.

Mă încheștai din nou de piciorul mesei și-l strînsei la piept, ca și cum ar fi fost tovarășul copilăriei mele, prietenul scump al sufletului meu. Prevedeam ce avea să urmeze și simțeam că, de data aceasta, se sfârșise cu mine.

— Trebuie să gustați, spuse soră-mea, adresându-se oaspeților cu un suris drăgălaș, trebuie să gustați, înainte de a vă ridica de la masă, din darul minunat și delicios pe care l-a trimis unchiul Pumblechook.

Parcă trebuiau neapărat să guste ! Nu prea era nădejde să guste ceva !

— Trebuie să știți, mai spuse soră-mea sculându-se, că e vorba de o plăcintă gustoasă cu carne.

Musafirii murmurară admirativ. Unchiul Pumblechook, mândru de a fi meritat cinstea semenilor săi, spuse foarte vesel, mai ales față de tot ce se întâmplase :

— Bine, domnă Joe, o să ne dăm osteneala ; hai să gustăm din plăcintă.

Soră-mea ieși ca s-o aducă. Îi auzeam pașii îndreptându-se spre cămară. Îl văzui pe unchiul Pumblechook jucându-se cu cuțitul. Văzui cum se deșteaptă pofta de mâncare în nările române ale

domnului Wopsle și o auzii pe doamna Hubble spunînd :

— O bucățică de plăcintă gustoasă n-are pereche în lume, așa ceva nu strică niciodată.

Și-l mai auzii pe Joe murmurînd :

— Ai să capeți și tu plăcintă, Pip.

N-am să știu cu deplină siguranță dacă țipătul meu ascuțit de spaimă a răsunat numai în mintea mea, sau și în urechile trupești ale inusafirilor. Simțeam că nu mai pot îndura, că trebuie să fug. Dădui drumul piciorului mesei și o luai la sănătoasa.

Dar nu ajunsei decît pînă la ușă ; și aproape că intrai cu capul într-un grup de soldați înarmați, dintre care unul îmi întinse o pereche de cătușe, spunînd :

— L-am găsit, atenție, băieți !

CAPITOLUL V

La apariția șirului de soldați lovind cu patul puștilor încărcate în pragul ușii, se sculară cu toții, speriați, de la masă, iar doamna Joe, care tocmai se întorcea cu mîinile goale din bucătărie, se opri, ca trăsniță, din jelanian ei, plină de nedumerire :

— Doamne ferește, Doamne sfinte, ce s-a întîmplat... cu... plăcinta ?

Sergentul și cu mine eram în bucătărie, cînd doamna Joe se opri cu ochii holbați, în timp ce eu tocmai începusem să-mi vin puțin în fire. Sergentul era acela care îmi vorbise ; acum se uita pe rînd la oamenii din odaie ; în mîna dreaptă ținea cătușele, întinse îmbietor spre ei, iar stînga și-o rezemase pe umărul meu.

— Să-mi fie cu iertare, doamnelor și domnilor, spuse sergentul, dar, după cum am spus de la ușă acestui domnișor fercheș (de fapt nu spusese nimic), urmăresc pe cineva în numele regelui și am nevoie de fierar.

— Și, mă rog, ce treabă ai cu el ? se repezi sorămea, căreia nu-i plăcea faptul că cineva avea nevoie de Joe.

— Doamnă, spuse politicoș sergentul, dac-ar fi după mine, aș răspunde că cinstea și plăcerea de a cunoaște pe soția lui mă aduc aici, dar fiindcă vorbesc în numele regelui, spun că am o trebușoară cu el.

Aceste cuvinte ale sergentului sunau foarte plăcut, așa încît domnul Pumblehook strigă, ca să audă cu toții :

— Frumos, frumos !

— Uite despre ce este vorba, fierarule, spuse sergentul, care îl descoperise pe Joe cu privirea. Am avut un mic accident cu drăciile astea ; văd că încheietoarea ăsteia nu merge, și cătușele nu se îmbină cum trebuie. Vrei, te rog, să vezi ce s-a întîmplat ? că am chiar acum nevoie de ele !

Joe își aruncă ochii la cătușe și anunță că pentru treaba asta e nevoie să aprindă focul în fierărie și că lucrul i-ar cere vreo două ore de muncă.

— Adevărat ? Atunci, vrei să te apuci numai-decît ? spuse grăbit sergentul. Că doar sîntem în serviciul majestății-sale. Și dacă oamenii mei îți pot fi de folos, or să te ajute.

Apoi își strigă oamenii, care intrară în bucătărie unul după altul și-și îngrămădiră armele într-un colț. Stăteau ca niște adevărați soldați, cu minile împreunate în față, sau rezemîndu-și cînd un picior. cînd un umăr ; uneori mai dădeau drumul la centiroane sau cartușiere, alteori deschideau ușa și scuipau peste seile cailor, în curte.

Toate acestea le vedeam fără să-mi dau seama că le văd, căci eram aproape mort de spaimă. Dar, pînă la urmă, înțelegînd că nu pentru mine erau cătușele și că soldații erau cu mult mai interesați decît plăcinta, de vreme ce o lăsaseră în umbră, începui să-mi adun gîndurile.

— Vrei să-mi spui, te rog, cît e ceasul? întrebă sergentul, adresîndu-se domnului Pumblechook ca unui om a cărui putere de judecată îndreptătea părerea că el și timpul erau unul și același lucru.

— El trecut de două și jumătate.

— Nu-i rău, făcu sergentul, dus pe gînduri; chiar dacă sîntem siliți să stăm aici două cre, tot ieșim la socoteală. Cam ce depărtare să fie de aici pînă la mlaștini? După socoteala mea, nu e mai mult de o milă.

— Exact, o milă, spuse doamna Joe.

— Foarte bine. O să-i încercuim cînd se întunecă. Ba, chiar puțin mai înainte, așa am dat ordin.

— Pușcăriași, domnule sergent? întrebă domnul Wopsle cu un glas nepăsător.

— Întocmai! răspunse sergentul. Doi. Se știe sigur că mai sînt încă prin mlaștini și cred că n-or să încerce s-o șteargă de acolo înainte de se lăsa seara. Ați mai văzut oameni din ăștia?

În afară de mine, toată lumea răspunse cu convingere. Dar nimeni nu se sinchisea de mine.

— Bine, făcu sergentul. Cad ei în cursă cînd le-o fi lumea mai dragă! Hai, domnule fierar! Dacă duminerea ești gata, apoi și regele este gata.

Joe își scosese haina, vesta și cravata și își pusese șorțul de piele. Apoi intră în fierărie. Unul dintre soldați deschise obloanele de lemn, un altul aprinse focul, iar un al treilea învîrtea la

foale, în timp ce ceilalți stăteau în jurul focului, care, în curînd, începu să duduie. Pe urmă, Joe începu să ciocănească și să izbească cu ciocanul, și apoi din nou să ciocănească și să izbească, în vreme ce noi ne uitam la el.

Interesul pentru urmărirea care trebuia să aibă loc nu numai că absorbi atenția generală, dar o făcu pe soră-mea mărinimoasă. Scoase din butoi un ulcior cu bere pentru soldați și-l pofți pe sergent la un păhărel cu *brandy*. Dar domnul Pumblechook spuse aspru :

— Mai bine dă-i vin. Pun rămășag că vinul n-are catran.

Sergentul îi mulțumi și spuse că deoarece preferă băuturile fără catran, i-ar face mai multă plăcere să bea vin, dacă se poate. Cînd i se aduse băutura, bău în sănătatea majestății-sale, făcu urări de Crăciun, sorbi tot vinul dintr-o înghițitură și, după aceea, plescăi din buze.

— Bună marfă, așa-i domnule sergent ? întrebă domnul Pumblechook.

— Să-ți spun ceva, îi răspunse sergentul. Bănuiesc că dumneata ai făcut rost de ea.

Domnul Pumblechook răspunse, rîzînd satisfăcut :

— Ei, na ! De ce ?

— Pentru că dumneata, spuse sergentul, bătîndu-l pe umăr, ești un om care știe ce-i bun.

— Crezi ? făcu domnul Pumblechook, rîzînd ca adineauri. Mai bea un păhărel !

— Dar bei și dumneata ! Ciocnim, spuse sergentul. Vîrful paharului meu la piciorul paharului dumitale, piciorul paharului dumitale la vîrful paharului meu. Ciocnim o dată, de două ori... Frumos sună paharele astea ! În sănătatea dumitale ! O mie de ani să trăiești și să nu fii niciodată un ju-

decător mai puțin bun decît ai fost astăzi, și asta din soiul celor mai buni !

Sergentul goli paharul ; părea gata să mai bea încă unul. Băgai de seamă că, în excesul lui de ospitalitate, domnul Pumblehook parcă uitase că dăduse vinul în dar, pentru că luă sticla de la doamna Joe și, într-o revărsare de voieșie, ospăta pe toată lumea cu vin. Pînă și eu căpătai puțin. Și era atît de darnic domnul Pumblehook, încît mai ceru o sticlă, și cînd prima se termină, o goli și pe aceasta, cu aceeași mărinimie.

În timp ce mă uitam la ei, cum stăteau ciorchine în jurul focului, petrecînd atît de minunat, mă gîndeam că prietenul meu, fugarul din mlaștini, fusese acela care însuflețise ospățul. Nu petrecuseră nici pe sfert atît de bine înainte de a-i fi încălzit emoția produsă de povestea fugarului. Și acum, cînd așteptau cu toții, plini de însuflețire, ca „cei doi tîlhari“ să fie prinși, în timp ce foalele parcă urlau și focul pîlpîia tot pentru ei doi, iar fumul părea că iese pe coș ca să-i urmărească, acum, cînd Joe ciocănea și lovea cătușele ce le erau sortite, și toate umbrele nelămurite de pe pereți se clătinau amenințîndu-i, în timp ce vîlvătaia se înălța și cobora, iar scînteile aprinse cădeau și se stingeau, mintea mea de copil, plină de compătimire, își spunea că și după-amiaza cenușie pâlise tot din pricina lor, sărmani nenorociți.

În cele din urmă, Joe își termină treaba, iar zgomotul și vuietul se opriră. În timp ce-și puneă haina, Joe își făcu curaj și spuse că n-ar fi rău să pornească și cîțiva din noi împreună cu soldații, ca să vadă cum decurge urmărirea. Domnul Pumblehook și domnul Hubble se împotriviră, invocînd dorința de a-și fuma pipele și de a rămîne în societatea doamnelor, dar domnul Wopsle

spuse că el ar merge dacă merge și Joe ; acesta spuse că se duce și că, dacă doamna Joe îmi dă voie, mă ia și pe mine. Sint sigur că niciodată n-am fi căpătat învoiala de a ne duce dacă doamna Joe n-ar fi fost curioasă să știe ce o să se mai întâmple și cum o să se sfîrșească povestea. Dar de data aceasta soră-mea spuse doar atît :

— Dacă aduci băiatul înapoi cu capul spart, să nu-ți închipui c-am să i-l dreg eu.

Sergentul dădu politicos bună ziua doamnelor și se despărți de domnul Pumblechook ca de un camarad, deși mă îndoiesc că-și dădea la fel de bine seama de meritele acestui *gentleman* în stare de uscăciune, cum i le cunoștea cînd avea gîtlejul umezit de băutură. Oamenii își luară armele și se încolonară. Domnul Wopsle, Joe și cu mine primirăm ordinul strict de a rămîne în spatele lor și de a nu scoate nici o vorbă după ce vom ajunge la mlaștini. Afară, în aerul rece, în timp ce ne îndreptam cu hotărîre spre ținta noastră, eu îi șoptii lui Joe cu un glas de trădător :

— Zău, Joe, mai bine nu-i găsim.

Și Joe îmi șopti :

— Să știi, Pip, că dau un șiling dac-au ieșit din mlaștini și au luat-o la sănătoasa.

Nici o haimana din sat nu se luă după noi, fiindcă vremea era rece și amenințătoare, drumul pustiu, și terenul, nesigur ; afară de asta, se lăsa întunericul, și oamenii se încălzeau acasă la foc și sărbătoreau Crăciunul. Cîteva fețe curioase apărură la geamurile luminate și se uitară după noi, dar nimeni nu ieși din casă. Trecurăm pe lîngă stîlpul cu degetul de lemn și o luarăm drept înainte, spre cimitir. Acolo, sergentul ne opri cu un semn din mînă, și doi sau trei oameni se împraștiară printre morminte, ba chiar cercetară și

ușa bisericii. Se întoarseră fără nici un rezultat, și după aceea ieșirăm prin poarta laterală a cimitirului și pornirăm cu toții spre mlaștinile nesfârșite. Vântul de răsărit ne sufla mazăricea rece în obraz, și Joe mă luă în spinare.

Acum, când ajunsesem în pustietatea aceea neagră, unde nimeni nu bănuia că mă aflasem cu mai puțin de opt sau nouă ore înainte și că-i văzusem ascunși pe cei doi fugari, de-abia acum mă întrebam cu groază, pentru întâia oară, dacă nu cumva, în caz că-i găsim, pușcărișul meu se va gândi că eu îi adusesem pe soldați. Doar mă întrebasese dacă nu sînt un drac care îl trădează și-mi spusese că aș fi un ciine afurisit și nemilos dac-aș asmuți oamenii asupra lui. Oare n-o să creadă că sînt într-adevăr un drac și un ciine prefăcut și că l-am trădat?

De astă dată nu mai avea rost să-mi pun întrebări de felul acesta. Eram cocoțat pe spinarea lui Joe, și Joe era sub mine, sărind șanțurile ca un vînător și îmbiindu-l pe domnul Wopsle să nu cadă drept în nasul lui roman, ci să ție pasul. Soldații mergeau în fața noastră, împrăștiati pe o distanță mare și depărtați unul de altul. Umblau pe drumul pe care pornisem și eu, la început, și pe care-l pierdusem prin ceață. Negura parcă nu se lăsase încă, sau poate că o împrăștiase vîntul. Sub lucirea apropiată și roșiatică a apusului de soare, farul, spînzurătoarea, dîmbul de la fortificații și celălalt mal al fluviului se vedeau limpede, deși aveau o culoare apoasă și plumburie.

Stăteam cocoțat pe umărul larg al lui Joe, și inima îmi bătea cu furie : mă uitam în toate părțile, ca să văd vreo urmă de pușcăriș. Nu vedeam nimic, nu auzeam nimic. Domnul Wopsle mă speriasse de cîteva ori, fiindcă gîfîia și răsufla

zgomotos ; dar acum cunoșteam sunetele acestea și le deosebeam ușor de ceea ce căutam eu. Trezării îngrozitor la un moment dat, căci mi se păru că aud hîrșitul pilei ; nu era însă decît clopoțelul unei oi. Oile care pășteau se opriră locului și ne priviră sfioase ; iar boii își feriră capetele de vînt și de mazăriche și se holbară urît la noi, ca și cum ne-ar fi socotit răspunzători pentru această pacoste ; dar, în afară de aceste lucruri și de fiorul zilei care se stîngea în fiecare firicel de iarbă, nimic nu tulbura liniștea de groază care domnea în țara mlaștinilor.

Soldatii mergeau mai departe, în direcția vechilor fortificații, și noi înaintam cîte puțin în urma lor, cînd deodată ne oprirăm cu toții, căci un țipăt prelung, adus de vînt și de ploaie, ne lovise auzul. Apoi se auzi un alt țipăt. Venea de departe, dinspre răsărit, dar era prelung și puternic. Ba, judecînd după amestecul sunetelor, păreau să fie chiar două sau mai multe glasuri, care strigau împreună.

Din pricina asta, sergentul și oamenii de lîngă el vorbeau în șoaptă cînd Joe și cu mine ne apropiarăm. După o clipă de ascultare, Joe (care era un bun interpret al sunetelor) și domnul Wopsle (care nu era) fură de aceeași părere. Sergentul, un om hotărît, porunci ca nimeni să nu răspundă strigătului ; ordonă oamenilor să schimbe drumul și să pornească într-acolo „în pas alergător“. Așa că începurăm să coborîm spre dreapta (acolo era răsăritul), și Joe o luă la picior cu atîta iuteală, încît trebuia să mă țin bine ca să nu alunec de pe umerii lui.

Acum goneam de-a binelea ; „o adevărată depănătoare“, se exprimă Joe, și acestea fură singurele cuvinte pe care le rosti în tot timpul ur-

măririi. Urcam și coboram dîmburi, săream peste bariere, intram în noroiul din șanțuri și ne țeroiam drum prin hățișuri pline de spini ; nimeni nu se întreba încotro mergem. Cu cît ne apropiam mai mult de locul de unde veneau țipetele, cu atît ne dădeam mai bine seama că nu se auzea numai un singur glas. Uneori nu se mai auzea nici un sunet, și atunci soldații se opreau. Cînd țipetele reîncepeau, soldații iuțeau pasul, și noi, după ei. După cîtva timp ne apropiasem atît de tare, încît auzirăm o voce care striga : „Ucigașule !“ și o alta : „Pușcăriași ! Fugari ! Santinelă ! Aici sînt cvadații !“ Apoi, amîndouă glasurile păreau înăbușite de focul unei lupte, și pe urmă izbucneau din nou. Atunci soldații o luară la goană ca niște cerbi, și Joe, după ei.

Sergentul era în cap cînd ajunserăm la locul de unde veneau strigătele, și doi din oamenii lui îl ajunseră numai decît din urmă. Aveau armele încărcate și gata să tragă, cînd ne apropiarăm și noi.

— Aici sînt amîndoi, gîfii sergentul, și se luptă în fundul unei gropi. Predați-vă, fiare blestemate ! Despărțiți-vă odată !

Apa ne stropea, noroiul zbura prin aer, se auzeau înjurături și lovituri de pumni. Cîtiva oameni coborîră în șanț ca să-i ajute sergentului și-i traseră afară, unul după altul, pe fugarul meu și pe celălalt. Amîndoi erau plini de singe, gîfiau, blestemau și se smuceau ; îi recunoscusem pe amîndoi din prima clipă.

— Băgați de seamă ! spuse pușcăriașul meu, ștergîndu-și singele de pe obraji cu mîneca lui zdrențuită și dezlipindu-și de pe degete smocuri de păr smulse. Eu l-am prins ! Eu vi-l predau ! Să nu uitați asta.

— Nu merită să ne atragi atenția, spuse sergentul. N-o să-ți ajute mare lucru, măi omule. Că doar ești în aceeași situație cu el. Dați-mi cătușele !

— Nici nu mă aștept să-mi ajute mare lucru. Nici nu vreau să mă simt mai bine decât mă simt acum, spuse omul meu, rizind cu poftă. L-am prins. Și el știe. Asta-mi ajunge.

‘ Celălalt pușcăriaș era galben la față și, în afară de julturile mai vechi de pe obrazul stîng, era zgîriat și sfîșiat din cap pînă în picioare. Nu izbuti să-și tragă răsuflarea și să vorbească pînă cînd sergentul nu-i prinse pe amîndoi în cătușe ; se sprijinea de un soldat, ca să nu cadă.

— Bagă de seamă, soldat, a încercat să mă omoare, acestea fură primele lui cuvinte.

— Am încercat să-l omor ? spuse fugarul meu disprețuitor. Credeți c-am încercat și nu mi-a mers ? L-am prins ca să-l predau ; asta am făcut. Nu numai că nu l-am lăsat s-o ia la sănătoasa din mlaștini, dar l-am tîrît pînă aici, l-am tîrît pînă aici ca să-l aduc înapoi. E boier păcătosul ăsta ! Și acum, mulțumită mie, boierul ăsta o să intre iar în ocnă. Să-l omor ? Nu făcea să-l omor, cînd puteam să-i fac una mai bună și să-l trimit înapoi la ocnă !

Celălalt tot mai gîfîia :

— A... încercat... să mă omoare... fiți... fiți martori.

— Ia te uită ! făcu primul, uitîndu-se la sergent. Singur am fugit de pe galeră ; am dat o lovitură și am fugit. Aș fi putut s-o tulesc și din pustiul ăsta blestemat și înghețat ; uitați-vă la piciorul meu ; așa-i că nu-i nici urmă de fiare pe el ? ! Dacă n-aș fi aflat că e și el aici, aș fi luat-o la sănătoasa. Dar să-l las pe ăsta s-o ia din loc ?

Să-l las să se folosească de descoperirea mea ? Să-l las să facă iarăși din mine o unealtă ? Încă o dată ? Nu, nu ! Să știu de bine că în șanțul ăsta îmi putrezesc oasele ! și arată șanțul, rotindu-și mâinile încâtușate. Legat să fi fost, și tot l-aș fi ținut, numai să nu scape din ghearele mele pînă veneați voi.

Celălalt fugar, pe a cărui față se vedea bine că-i era groază de tovarășul lui, repeta mereu :

— A încercat să mă omoare ! Aș fi fost omorît dacă n-ați fi venit voi.

— Minte ! făcu pușcăriașul meu cu o energie sălbatică. Mincinos s-a născut, și mincinos o să moară ! Uitați-vă la mutra lui ; se vede cît de colo ; ia să se uite în ochii mei ! Să vedem, îndrăznește ?

Celălalt se strădui să zîmbească batjocoritor, dar nu izbuti să dea buzelor lui, care zvicneau, o expresie potolită ; se uita la soldați, se uita în jurul lui, la cer și la mlaștini, numai la celălalt nu se uita.

— Îl vedeți ? urmă pușcăriașul meu. Vedeți ce ticălos e ? Vedeți cum își rotește ochii ? Așa se uita și la proces, cînd ne judecau pe amîndoi. Nu voia să se uite la mine.

Celălalt își tot mușca și-și răsucea buzele uscate, rotindu-și privirile speriate cînd ici, cînd colo ; în cele din urmă, își îndreptă pentru o clipă privirea spre omul meu și spuse :

— Nici n-am ce vedea la tine ! apoi privi, pe jumătate ironic, spre mâinile lui încâtușate.

Cînd auzi aceste cuvinte, pușcăriașul meu se minie atît de sincer, încît, dacă soldații nu l-ar fi oprit, s-ar fi năpustit asupra lui.

— Nu v-am spus eu, sări celălalt, că dac-ar putea, mi-ar face seama ? Se vedea că tremura de

frică, și o spumă albă, foarte ciudată, ca niște fulgi mici de zăpadă, îi apăruse pe buze.

— Gata cu discuția, spuse sergentul. Ia aprindeți făcliile !

În timp ce unul din soldați, cel care purta un coș în loc de armă, se lăsă în genunchi, ca să deschidă coșul, fugarul meu se uită pentru prima oară în jurul lui și mă văzu. Cu puțin înainte, coborisem de pe spinarea lui Joe, și acum stăteam pe marginea șanțului, de unde nu mă mișcasem de când sosisem. Îi aruncai o privire curioasă când se uită la mine, mișcai ușurel mîna și dădui din cap. Așteptam de mult să se uite la mine, ca să-l pot asigura de nevinovăția mea. Nu prea eram sigur că știe ce urmăresc, căci îmi aruncă o privire care pentru mine era de neînțeles. Nu mă privi decît o clipă, dar dacă m-ar fi privit timp de o oră, sau de o zi întreagă, fața lui nu mi s-ar fi părut mai atentă decît în clipa aceea.

Apoi, soldatul care purta coșul aprinse o lumină și dădu foc la trei sau patru făclii ; una și-o luă el, iar pe celelalte le împărți soldaților. Pînă atunci era aproape întuneric, dar acum se întuneca de-a binelea, și, nu mult după aceea, fu întuneric beznă. Înainte de a părăsi locul acela, patru soldați se așezară în cerc și traseră cîte două focuri în aer. Îndată după aceea văzurăm alte făclii aprinzîndu-se undeva în spatele nostru și altele care pîlpiau prin mlaștini, pe celălalt mal al fluviului.

— Bine, făcu sergentul. Înainte, marș !

Înaintarăm puțin și, deodată, auzirăm înaintea noastră trei bubuituri de tun, al căror sunet mi se păru că izbucnise chiar din urechea mea.

— Şinţeţi aşteptaţi pe bord, vorbe sergentul către omul meu. Au aflat că veniţi. Nu te depărta, măi omule. Stai frumos aici.

Cei doi ocaşi erau ţinuţi la distanţă unul de altul şi fiecare umbla înconjurat de-o gardă de soldaţi. Eu mă agătasem de mina lui Joe, care purta o făclie. Domnul Wopsle era de părere să ne întoarcem acasă, dar Joe voia să vadă ce se întâmplă pînă la urmă, aşa că am mers mai departe. Acum umblam pe o potecă destul de bună, care şerpuia de-a lungul fluviului şi cotea din loc în loc cînd întîlnea cîte un şanţ ; în drum văzurăm o moară mică de vînt şi un stăvilar plin de noroi. Cînd mă uitam în jurul meu, vedeam luminile care veneau în urmă. Făcliile noastre lăsau pe potecă pete mari de foc, pe care le vedeam pilpiind şi fumegînd. Încolo nu vedeam nimic decît o beznă deasă. Luminile noastre încălzeau aerul din jur cu vilvătaia lor de smoală, şi cei doi prizonieri păreau că se simt bine, în timp ce înaintau şchiopătînd printre arme. Din cauză că şchiopătau nu puteam să mergem mai repede ; erau amîndoi atît de sfîrşiţi, încît a trebuit să ne oprim de două sau trei ori, ca să-i lăsăm să se odihnească.

După vreo oră de drum, ajunserăm la o cabană amărită de lemn, în faţa căreia se afla un debarcader. Înăuntrul cabanei erau nişte păzitori, care întrebă cîine vine ; sergentul le răspunse. Apoi intrarăm în cocioaba unde miroşea a tutun şi a spoială ; în odaie ardea un foc bun, iar pe masă lumina o lampă ; văzurăm un şir de arme, o tobă şi o laviţă joasă de lemn, ca o storcătoare de rufe fără motor, pe care puteau să doarmă pînă la doisprezece soldaţi. Vreo trei sau patru soldaţi stăteau întinşi cu mantalele pe ei şi nu prea păreau a se sinchisi de venirea noastră ; îşi ridicară doar ca-

petele, ne priviră somnoroși și apoi se culcară din nou. Sergentul dădu un fel de raport, însemnă ceva într-un registru și apoi pușcăriașul pe care eu îl numesc „celălalt“ fu trimis, împreună cu un păzitor, pe vas.

Pușcăriașul meu nu s-a uitat la mine decât o singură dată. Nu se mișcase din fața focului; avea o privire gînditoare și-și încălzea pe grătar cînd un picior, cînd celălalt, uitîndu-se la picioarele lui ca și cum le-ar fi compătimit pentru ultimele lor pățanii. Deodată, se întoarse spre sergent și spuse:

— Vreau să-ți spun ceva despre evadarea asta, ca nu cumva să fie bănuți anumiți oameni împreună cu mine.

— Poți să spui orice-ți place, dar nu aici, răspunse sergentul, privindu-l cu răceală și stînd cu brațele încrucișate. Ai să ai tot timpul să vorbești și să auzi vorbindu-se despre asta înainte de a se încheia povestea. Știi doar.

— Știu, dar asta-i altceva, altă poveste. Un om nu poate să crape de foame; eu, cel puțin, nu pot. Am luat niște haleală de sus, din sat, știi satul de lingă biserică, dincolo de mlaștini.

— Vrei să spui c-ai furat, spuse sergentul.

— Și-am să-ți spun și de unde. De la fierăria satului.

— I-auzi! făcu sergentul, uitîndu-se la Joe.

— I-auzi, Pip! făcu Joe, uitîndu-se la mine.

— Nu prea era mare lucru, niște resturi, o picătură de *brandy* și o plăcintă.

— Ați băgat cumva de seamă că vă lipsește o plăcintă, domnule fierar? întrebă sergentul cu glas tainic.

— Nevastă-mea a băgat de seamă chiar în clipa cînd ați intrat pe ușă. Ți-amintești, Pip?

— Va să zică, spuse ocașul meu, întorcându-și posomorît ochii spre Joe, fără să se uite măcar la mine, va să zică, dumneata ești fierarul? Atunci, nu te supăra, dar eu ți-am mâncat plăcinta.

— Să-ți fie de bine, asta în ceea ce mă privește, răspunse Joe, amintindu-și în ultima clipă de doamna Joe. Nu știu ce vină ai dumneata, dar, orice-ai fi făcut, nu te-aș lăsa să mori de foame din cauza asta, că doar ești un biet nenorocit. Nu-i așa, Pip?

Auzii ca și înainte o hîrîială în gîtlejul omului, care ne întoarse spatele. Vasul era din nou la țarm și patrula era gata, așa că îl întovărășirăm pînă la debarcaderul făcut din pietre și țaruși ciopliți grosolan; văzurăm cum îl suiră pe vas. Niște ocași, care semănau cu el, visleau. Nimeni nu părea mirat să-l vadă, sau curios să știe cine e, nimeni nu părea bucuros sau amărit; nimeni nu-i spuse o vorbă, doar cineva bodogăni, ca și cum s-ar fi adresat unor cîini:

— Dați-i drumul!

O dată cu acest semnal, vislele se cufundară în apă. La lumina făcliilor, nu departe de noroiul malurilor, văzurăm galera neagră, ca o arcă a lui Noe peste care plutea blestemul. În ochii mei de copil, corabia închisă, zăvorîtă și legată cu lanțuri ruginite, corabia-închisoare, părea asemănătoare cu prizonierii înșiși. Vasul pluti de-a lungul malului, coti și dispăru. Apoi, capetele făcliilor fură aruncate în apă, sfișiră și se stinseră, ca și cum totul s-ar fi sfișit.

CAPITOLUL VI

Starea mea sufletească, iscată de hoția de care fusesem dezvinovățit pe neașteptate, nu mă împinse de fel la o mărturisire sinceră ; dar nădăjduiesc că în adîncul cugetului meu existau și resturi de sentimente mai bune.

Nu-mi amintesc să fi simțit vreo pornire de duioșie față de doamna Joe în clipa în care teama de a fi descoperit se spulberă. Dar pe Joe îl iubeam. Poate că asta se întîmpla numai și numai din pricină că în acele zile de demult dragul de el mă lăsa să-l iubesc, dar și, pentru că în ceea ce-l privea pe Joe, ființa mea lăuntrică nu se simțea chiar atît de bine. Aveam de gînd (mai ales cînd îl văzui prima oară căutîndu-și pila) să-i spun adevărul adevărat. Și, totuși, nu i l-am spus, numai și numai fiindcă îmi era teamă că, dacă va afla, mă va socoti mai păcătos decît eram de fapt. Frica de a pierde încrederea lui Joe și de a sta de acum înainte seară de seară singur în colțul de lingă vatră, privind trist spre prietenul și tovarășul pierdut pe vecie, îmi lega limba. Imaginația mea bolnăvicioasă mă făcea să-mi închipui că dacă Joe ar ști, n-aș mai putea niciodată să mă uit la el cum își mîngîie mustața bălaie, stînd lingă cămin, fără să cred că se gîndește la fapta mea. Îmi închipuiam că dacă Joe ar ști, n-aș mai putea să-l văd uitîndu-se chiar și așa, din întîmplare, la carnea sau budinca din ajun, așezate pe masă în ziua următoare, fără să mă gîndesc că bietul om se întreabă dacă nu cumva n-am trecut și eu prin cămară. Îmi închipuiam că dacă Joe ar ști și ar spune vreodată în cursul vieții noastre de familie că berea e prea groasă, ori prea subțire, convingerea că el ar crede c-am pus catran în ea mi-ar împinge tot

sîngele în obraz. Într-un cuvînt, eram prea laş ca să fac ceea ce ştiam că e drept, aşa precum fuseseam prea laş ca să nu fac ceea ce ştiam că nu e drept. Nu avusesem de-a face cu lumea pînă atunci şi nu imitam pe nici unul din numeroşii ei locuitori care se poartă în felul acesta. Am făcut singur descoperirea acestui fel de a se purta, ca un adevărat geniu neînvăţat.

Fiindcă mi se făcu somn de îndată ce ne îndepărtarăm de corabie, Joe mă luă din nou în spinare şi mă duse acasă. Drumul acesta trebuie să fi fost grozav de obositor, fiindcă domnul Wopsle, care era sleit de puteri, avea o mutră atît de îmbufnată, încît, dacă porţile bisericii ar fi fost „larg deschise“, cred că ar fi excomunicat toată expediţia, în frunte cu Joe şi cu mine. Dar, nefiind decît un laic, se încapătîină să stea jos pe iarba umedă, cu o înverşunare atît de nesănătoasă, încît, cînd îşi scose haina, ca să o usuce la focul din bucătărie, dovada de pe pantaloni l-ar fi putut duce la spinurătoare, dacă fapta aceasta ar fi fost socotită o crimă capitală.

În timpul acesta, eu mă bălăbăneam ca un beţiv prin bucătărie, fiindcă nu era mult de cînd Joe mă lăsase jos, fiindcă dormisem tun în spinarea lui şi fiindcă mă trezisem în căldură, în lumină şi în sunet de glasuri. După ce mi-am venit în fire (cu ajutorul unui ghiont zdravăn între umeri şi al acestor cuvinte întăritoare : „Aşa copil n-am mai văzut!“ rostite de soră-mea), am înţeles că Joe le povestea despre mărturisirea ocaşului şi că musafirii sugerau diferite căi prin care acesta ar fi putut pătrunde în cămară. După ce inspectă cu grijă locuinţa, domnul Pumblechook descoperi că omul se urcase mai întîi pe acoperişul fierăriei, de unde ajunsese pe acoperişul casei, şi că se co-

borise prin coşul bucătăriei cu ajutorul unei fringhii făcute din fişii de aşternut ; şi fiindcă domnul Pumblechook era un om foarte sigur de el şi avea brişca lui, toată lumea spuse că el are dreptate, şi nu ceilalţi. Totuşi, domnul Wopsle strigă : „Nu !“ cu o furie sălbatică şi cu răutatea neputincioasă a omului ostenit ; dar, deoarece el n-avea nici o teorie specială şi nici haină pe el n-avea, părerea lui fu nesocotită în unanimitate. Unde mai pui că pantalonii îi fumegau, fiindcă stătuse cu spatele la sobă ca să-i usuce, ceea ce nu era de natură să inspire încredere.

Atît am auzit în seara aceea, înainte de a mă fi înşăfat soră-mea, pentru că eram necuviincios de somnoros, şi înainte de a mă fi dus la culcare cu o mîină atît de grea, încît mi se părea că port cincizeci de perechi de ghete, care se lovesc mereu de marginea treptelor. Starea sufletească despre care am vorbit începuse de-abia a doua zi, înainte de a mă fi sculat, şi dură mult timp după ce povestea cu fugarul fu dată uitării şi nu mai fu pomenită decît în împrejurări neobişnuite.

CAPITOLUL VII

Pe vremea cînd îmi petreceam zilele prin cimitir, citind pietrele de pe mormintele alor mei, aveam doar atîta ştiinţă de carte încît să pot silabisii. Nici măcar înţelesul simplu al acestor inscripţii nu-l prindeam, căci cuvintele „soţia celui de mai sus“ mi se păreau o dovadă despre năzuinţele tatălui meu către o lume mai bună ; şi dacă despre vreuna din răposatele mele rude s-ar fi spus „a celui de jos“, sînt sigur c-aş fi avut o pă-

rere foarte proastă despre acel membru al familiei noastre. Cît despre noțiunile mele cu privire la adevărurile teologice de care mă lega catehismul, nici ele nu erau prea precise ; căci îmi amintesc bine că declarația mea cum că „voi călca toată viața pe aceeași cale“ o socoteam drept obligația de a trece totdeauna satul, pornind de la casa noastră într-o direcție anumită și de a nu schimba acest drum, ocolind pe la rotăria satului sau pe la moară.

Măi tîrziu, eram sortit să devin ucenicul lui Joe, și pînă la îndeplinirea acestei misiuni, n-aveam voie, cu nici un chip, să fiu „alînat“, cum spunea soră-mea, sau „alîntat“, cum aș spune eu. Prin urmare, nu numai că eram băiat la toate în fierărie, dar dacă vreun vecin avea nevoie de un băiat ca să-i alunge păsările de pe ogoare, sau ca să adune pietre, sau pentru orice altă treabă de felul acesta, mie-mi era hărăzită cinstea de a îndeplini aceste munci. Totuși, ca nu cumva situația noastră înaltă să sufere vreo știrbire, pe rîful din bucătărie stătea o pușculiță în care, după cum fusesem anunțat în chip public, se aruncau toți banii pe care îi cîștigam eu. Mi se părea uneori că acești bani vor fi vărsați întru lichidarea datoriei naționale, fiindcă nu trăgeam nici un fel de nădejde să am și eu parte de această comoară.

Mătușa domnului Wopsle ținea o școală serală în sat ; asta însemna că era o bătrînă caraghioasă, cu mijloace restrînse și nenumărate bețeșuguri, care își făcea somnul, în fiecare seară, de la 6 la 7, în tovărășia unor tineri, care plăteau fiecare cîte doi *penny*¹ pe săptămîină pentru plăcerea foarte folositoare de a o vedea dormind. Bă-

¹ Monedă divizionară engleză, valorînd a douăsprezecea parte dintr-un șiling.

trîna închiriasse o căsuță; domnul Wopsle avea o odaie sus, și noi, elevii, îl auzeam regulat citind cu glas tare, foarte demn și chiar înspăimîntător, ba uneori auzeam și cîte o lovitură zdravănă în tavan. Exista și legenda că domnul Wopsle „examina” școlarii o dată pe trimestru. În această împrejurare, domnul Wopsle își ridica manșetele, își ciufulea părul și ne ținea cuvîntarea pe care a ținut-o Marc-Antoniou lîngă trupul neînsuflețit al lui Cezar.¹

Apoi urma întotdeauna *Oda* lui Collins despre pasiuni², și eu îl stimam pe domnul Wopsle mai cu seamă pentru felul cum declama *Răzbunarea*³, aruncîndu-și mînios sabia însîngerată și apucînd, cu o privire nimicitoare, trompeta vestitoare de război. Pe atunci nu căzusem încă pradă pasiunilor pe care aveam să le cunosc mai tîrziu și pe care aveam să le asemui cu vorbele lui Collins și ale lui Wopsle, spre neașunsul ambilor domni.

În afară de această instituție educativă, matusa domnului Wopsle mai ținea și un mic bazar, în aceeași odaie. Habar n-avea ce marfă se află în prăvălie sau cît costa fiecare lucru, dar, în sertar, păstra un mic registru soios, care servea drept catalog de prețuri, și cu ajutorul acestui oracol Biddy descurca tranzacțiile comerciale. Biddy era nepoata domnului Wopsle; mărturi-

¹ Referire la cunoscuta scenă din tragedia *Julius Cezar* de Shakespeare: lîngă trupul neînsuflețit al lui Cezar, după asasinarea acestuia de către conjurații conduși de Brutus, generalul roman Marc-Antoniou (83—30 î.e.n.) rostește cuvinte calde de adio, în care face elogiu celui dispărut.

² *William Collins* (1721—1759), poet liric englez; principala sa operă este o culegere de ode (1747), printre care se numără oda închinată pasiunilor.

³ Odă de Collins.

sesc că nu mă simt în stare să descopăr ce fel de rudă era cu domnul Wopsle. Era orfană, ca și mine; și, ca și mine, fusese crescută „ca-n palme“. Era domnă de luat în seamă, credeam eu, din pricina extremităților ei: căci părul îi era totdeauna nepieptănat, mâinile nespălate și ghetele rupte. Descrierea de mai sus nu i se potrivea numai într-o singură zi din săptămână. Duminica, când se ducea la biserică, Biddy era foarte îngrijită.

Datorită atit făpturii mele neajutorate, cât mai ales ajutorului lui Biddy, mai mult decât al mătușii domnului Wopsle, am ieșit învingător din lupta cu alfabetul, ca dintr-un hățiș de spini: plictisit și zgâriat de ficcare literă în parte. După asta, m-am trezit printre hoții aceia, cele nouă cifre, care păreau să născocoască, în fiecare seară, câte ceva nou ca să se ascundă și să mă zăpăcească. Dar, în cele din urmă, bijbiind și pe dibuite, am început să scriu, să citesc și să socotesc, dar fără să mă omor cu firea.

Într-o noapte ședeam în colțul căminului cu tablita în față și mă osteneam din răspuțeri să compun o scrisoare adresată lui Joe. Cred că se împlinise anul de la urmărirea din mlaștini, căci trecuse mult timp de atunci și era iarnă și un ger cumplit. Într-o oră sau două am izbutit să mîzgălesc cu litere de tipar această epistolă, folosindu-mă de alfabetul care stătea pe vatră, la picioarele mele:

„dRagă JO cre d ca SCRiu BinE și creD ca sa Pot sã t E ÎNvat pe Tine Jo. O sã ne Par a Blne și canD o Sati fiu Ucenic o Sa Radem mult. Pip.“

Nu aveam neapărat nevoie să comunic cu Joe prin scrisoare, căci el ședea alături de mine și eram singuri. Dar îi înmînai această comunicare

scrisă (cu tăbliță, cu tot) lui Joe, care o primi ca pe o minune de crudiție.

— Măi Pip, măi băiete ! strigă Joe, deschizând mari ochii lui albaștri. Dar ești un învățat, zău că ești !

— Aș vrea să fiu, spusei eu, trăgînd cu ochii la tăblița pe care o ținea el în mînă ; vedeam eu că scrisul meu era cam zăpăcit.

— Uite un J, făcu Joe, și un O în toată legea ! Uite J și O, Pip, adică Joe !

Nu-l auzisem niciodată pe Joe citind, cu glas tare un cuvînt mai lung decît această monosilabă și, duminică, la biserică, băgasem de seamă că, deși, întîmplător, ținea cartea de rugăciuni pe dos, acest lucru nu-l supăra cîtuși de puțin, ca și cum totul ar fi fost așa cum se cuvine. Dorind să mă folosesc de acest prilej, pentru a afla dacă, în caz că aș fi profesorul lui Joe, ar trebui să încep chiar de la început, spusei :

— Bine ! Dar citește și restul, Joe !

— Și restul, Pip ? întrebă Joe, uitîndu-se tacticos și cu ochi cercetători la cele scrise. Unul, doi, trei. Păi sînt trei J-uri și trei O-uri și trei J-O, adică Joe Pip !

Mă aplecai peste umărul lui Joe și, cu ajutorul degetului arătător, îi citii toată epistola.

— Grozav ! făcu Joe, la sfîrșit. Dar să știi că ești învățat, nă glumă !

— Joe, cum se serie Gargery ? întrebai eu cu un aer de modestie protectoare.

— Eu nu-l scriu în nici un fel, răspunse Joe.

— Bine, dar gîndește-te că l-ai serie.

— Nu pot să mă gîndesc, spuse Joe. Măcar că și mie îmi place grozav să citesc !

— Îți place, Joe ?

— Grozav ! Dă-mi o carte bună sau un ziar bun și așază-mă în fața unui foc strășnic, și nici nu-mi trebuie altceva ! Doamne, urmă el, după ce-și frecă nițel genunchii cu mâinile, când dai de un J și un O și-ți spui : „În sfârșit, am dat de J și O — Joe“, tare-i interesant să citești !

Din ultimele cuvinte, înțelesei că învățătura lui Joe, ca și forța aburilor, era încă la primele începuturi. Îmi urmași gîndul și-l întrebai :

— Te-ai dus vreodată la școală cînd erai mic ca mine ?

— Nu, Pip, nu m-am dus.

— De ce nu te-ai dus niciodată la școală, Joe, cînd erai mic ?

— Păi, să-ți spun, Pip, răspunse Joe, punînd mîna pe vătrai și aplecîndu-se să scormonească încet focul, pe grătar, cum făcea totdeauna cînd se lăsa dus de gînduri, lui taică-meu, Pip, îi cam plăcea băutura, și cînd era beat, o bătea fără milă pe mama. Încolo, nu făcea nici o treabă, doar, din cînd în cînd, mă mai bătea și pe mine. Și mă bătea cu o putere pe care pot s-o asemuiesc numai cu puterea cu care nu bătea niciodată în nicovalea lui. Înțelegi ce spun, nu-i așa ?

— Sigur, Joe.

— Așa că maică-mea și cu mine ne-am luat de cîteva ori lumea-n cap ; și mama se ducea să lucreze cu ziua și-mi spunea : „Acu, Joe, slavă Domnului, ai să te duci și tu la școală“. Dar taică-meu avea inima așa bună, că nu putea să trăiască fără noi, săracul. Și venea cu o gloată după el și făcea atîta gălăgie la casele unde lucra mama, că oamenii n-aveau încotro și ne dădeau afară. Și iar ne lua tata acasă, și iar ne bătea. Și d-aia, vezi tu, Pip, spuse Joe, oprindu-se gînditor din scormonit, d-aia n-am învățat eu carte.

— Săracu de tine !

— Dar să știi, Pip, spuse Joe atingînd ușor grătarul cu vătraiul, ce-i al lui e-al lui, și, ca să spun drept, ca de la bărbat la bărbat, taică-meu avea inimă bună, îți dai seama ?

Nu-mi dădeam seama. dar n-am spus nimic.

— Vezi, urmă Joe, cineva trebuie să aibă grijă de casă, că altfel se duce totul de răpă. Știi doar !

Asta știam și am încuviințat.

— Așa că taică-meu nu se împotriva că eu să mă apuc de lucru ; și m-am apucat de meseria mea, care ar fi fost și meseria tatii dacă s-ar fi ținut de ea, și am lucrat, nu glumă, zău așa, Pip. Și, cu timpul, l-am ținut eu pe tata, pînă s-a prăpădit săracul, de boala copiilor. Și chiar mă gîndeam să pîn să scrie pe mormîntul lui : „De-a fost urîtă a lui purtare, avut-a totuși suflet mare“.

Joe recită aceste versuri cu o mîndrie atît de vădită și atît de limpede, încît îl întrebai dacă el le făcuse.

— Eu le-am făcut, spuse Joe, chiar eu. Într-o clipă le-am tieluit ; ca atunci cînd, dintr-o singură lovitură, scoți o potcoavă. Niciodată, în viața mea, n-am fost atît de mirat, căci nu-mi venea să cred, îți spun drept, nu-mi venea să cred că eu le făcusem. Cum îți spuneam, Pip, gîndul meu era să pun să cioplească cuvintele astea pe mormîntul lui ; dar poeziile astea costă bani, oricum le-ai ciopli, mari sau mici, și m-am lăsat păgubaș. Ce să mai zic de ciocli ! Toți banii pe care i-am strîns i-am cheltuit cu mama. Nu-i prea mergea bine cu sănătatea, era frîntă. Dar n-a mai făcut mult timp umbră pămîntului și a închis ochii, sărmana de ea !

Ochii albaștri ai lui Joe se făcuseră cam apoși ; își frecă întâi un ochi, și apoi pe celălalt, într-un fel foarte ciudat și neîndemânatic, cu mânerul vă-traiului.

— Pe urmă mi-a fost urît să trăiesc singur aici, spuse Joe, și atunci am cunoscut-o pe soră-ta. Știi, Pip — Joe se uită drept în ochii mei, ca și cum ar fi știut că voi fi de altă părere — sora ta e o femeie frumoasă.

— Eu mă uitam în foc, îndoindu-mă vădit.

— Orice-ar zice neamurile sau lumea, Pip — Joe ciocănea cu vătraiul în grătar la fiecare cuvânt — să știi că soră-ta e o femeie frumoasă.

Nu-mi veni nimic mai potrivit în minte decât :

— Îmi pare bine, Joe, că zici așa.

— Și mie-mi pare bine, spuse Joe, întărind spusele mele. Îmi pare bine că gîndești așa. Puțină roșeață pe față, sau nițel prea multe oase, asta nu mă supără pe mine.

Îi spusei cu istetime că dacă pe el nu-l supără, n-avea pe cine să supere.

— Sigur ! încuviință Joe. Chiar așa, ai dreptate, băiete ! Cînd am cunoscut-o pe soră-ta, se vorbea prin sat că te crește pe tine ca-n palme. „Foarte frumos din partea ei“, zicea lumea, și eu spuneam la fel. Și dacă tu ți-ai fi dat seama ce mic, ce prăpădit și ce urît erai, urmă Joe, făcînd o strimbătură ca și cum ar fi văzut ceva foarte scîrbos, Doamne, ai fi avut o părere foarte proastă despre tine !

Fără ca vorbele lui să-mi facă prea multă plăcere, spusei :

— Lasă, Joe, nu te mai sinchisi de mine.

— Dar m-am sinchisit de tine, Pip, spuse el cu o simplitate drăgăstoasă. Cînd am cerut mina surorii tale, ca s-o duc la altar, după ce se hotă-

rise și ea să trăiască cu mine aici, la fierărie, i-am spus : „Și adă și copilașul ăla, Dumnezeu să-l binecuvînteze pe sărmanul micuț ! Și i-am mai spus : Are și el loc la fierărie !“

Eu izbucnii în plîns, îi ceruî iertare lui Joe și-l luai de gît ; el lăsă văturaiul din mîină, ca să mă strîngă în brațe, și-mi spuse :

— O să fim întotdeauna cei mai buni prieteni, nu-i așa, Pip ? Hai, nu mai plînge, băiete !

După această mică întrerupere, Joe vorbi mai departe :

— Vezi tu, Pip, asta-i povestea ! Vezi și tu unde am ajuns. Acu, dacă vrei tu să te îngrijești de învățătura mea —dar îți spun dinainte că-s tare greu de cap, tare greu — doamna Joe nu trebuie să vadă ce facem noi. Trebuie să facem totul cum să-ți spun, pe furiș. Ai să mă întrebi de ce pe furiș ? Stai să-ți spun de ce, Pip .

Luase din nou văturaiul în mîină, căci altfel nici nu cred că ar fi putut să-și urmeze demonstrația.

— Soră-ta e cu conducerea.

— Cu conducerea, Joe ? Eram nedumerit, căci îmi trecu prin minte (și trebuie să adaug că eram plin de nădejdi) că Joe se despărțise de ea în favoarea vreunui ministru al marinei sau a unui ministru de finanțe.

— E cu conducerea, lămuri Joe. Vreau să spun că-i place să ne conducă pe tine și pe mine.

— A !

— Și nu s-ar bucura prea tare dac-ar avea doi învățați în casă, urmă Joe, și, mai cu seamă, nu s-ar bucura dacă m-aș face învățat, de frică să nu mă răscol. Știi, ca un răzvrătit, înțelegi ?

Eram gata să-i răspund printr-o întrebare și apucasem să rostesc cuvîntul : „De ce“, cînd Joe mă opri :

— Stai puțin. Știu ce vrei să spui, Pip. Ai răbdare ! Eu nu zic că soră-ta n-o face pe împăratul cu noi din cînd în cînd. Nu zic că nu ne pune bețe-n roate și că nu ne apasă uneori. Mai cu seamă cînd o apucă toanele... Joe începu să vorbească în, șoptă, cu privirile îndreptate spre ușă : Îți spun cinstit Pip, trebuie să recunosc că-i minioasă din fire.

Joe rosti acest cuvînt ca și cum ar fi început cu cel puțin zece M-uri.

— De ce nu mă răscol ? Asta-i întrebarea pe care nu te-am lăsat s-o pui, nu-i așa, Pip ?

— Da, Joe.

— Păi, să vezi... spuse Joe, trecînd vătraiul în mîna stîngă, ca să-și poată mîngîia mustața cu dreapta, și de cîte ori îl vedeam prins de această pașnică indeletnicire, știam că nu mai e nici o nădejde. Soră-ta e fire de stăpîn !

— Ce înseamnă aia fire de stăpîn ? întrebai eu, cu nădejdea că-l voi aduce la o dezlegare.

Dar Joe avea răspunsul mai bine pregătit decît m-aș fi așteptat și-mi închise pe deplin gura, cu un gest rotund al mîinii și cu o privire fixă :

— Uite, ea e ! Eu nu sînt fire de stăpîn, urmă Joe, luîndu-și privirea de la mine și ducîndu-și mîna înapoi la mustată. Și mai cu seamă, Pip, de data asta îți vorbesc serios, băiete, mi-a ajuns s-o văd pe sărmana maică-mea, o biată femeie care muncea și robea toată ziua de-i ieșea sufletul și n-a avut parte de liniște cît a trăit ! Tare mi-e frică să nu păcătuiesc și eu și să mă port urît față de femeia mea ; mai bine să păcătuiesc în celălalt fel și să n-o duc eu chiar așa bine. Parcă eu n-aș vrea să fiu singurul țap ispășitor, măi Pip ? Parcă n-aș vrea să n-ai parte de „gîdilici“, măi băiete ? Toate le-aș lua asupra mea, dar așa-i viața, Pip,

și nădăjduiesc c-ai să treci cu vederea toate necazurile.

Măcar că eram mic, cred că, în seara aceea, îl priveam pe Joe cu mai multă admirație. De atunci încolo am fost mereu egali, cum fusesem și pînă atunci, dar, din seara aceea, ori de cîte ori, în clipe de liniște, mă uitam la Joe sau mă gîndeam la el, simțeam că îl port în inima mea.

— Pînă una-alta, spuse Joe, ridicîndu-se ca să mai arunce un lemn în foc, acum sună ceasul opt și nu s-a întors încă. Sper că iapa unchiului Pumblehook n-a căleat pe un ochi de gheață și s-a dat la fund...

În zilele de tîrg, doamna Joe pleca uneori la oraș cu domnul Pumblehook, ca să-i ajute la cumpărarea acelor obiecte gospodărești care cereau și părerea unei femei ; căci unchiul Pumblehook era burlac și n-avea încredere în slugi. În ziua aceea era zi de tîrg, și doamna Joe plecase într-una din aceste expediții.

Joe făcu focul, mătură vatra și apoi ne duserăm amîndoi la ușa ca să auzim cînd vine brișca. Era o noapte rece și uscată, vîntul sufla amarnic și chi-ciura era albă și tare. „Dacă ar rămîne cineva azi-noapte afară, în mlaștini, ar muri de frig“, mă gîndeam eu. Apoi, îmi îndreptai ochii spre stele, gîndindu-mă ce groaznic trebuie să fie pentru un om degerat să se uite la ele și să nu găsească nici ajutor și nici milă în lumina lor sclipitoare.

— Uite că vine iapa, spuse Joe. Auzi cum sună ca niște clopoței ?

Sunetul potcoavelor pe drumul înghețat era cît se poate de muzical. Trapul iepêi era mai iute ca de obicei. Pregătirăm un scaun pentru clipa cînd doamna Joe va descinde, ațîțarăm focul pentru ca fereastra să fie luminată și aruncarăm o ultimă

— privire prin bucătărie, ca să vedem dacă fiecare lucru e la locul lui. După ce isprăvirăm cu aceste pregătiri, sosiră și ei, încotoșmănați pină-n ochi. Mai întâi coborî doamna Joe, și apoi și unchiul Pumblechook, care acoperi iapa cu o pătură. Pe urmă intrăm cu toții în bucătărie, aducînd cu noi o boare de aer atît de rece, încît focul parcă-și pierduse toată căldura.

— Ei, făcu doamna Joe, dezbrăcîndu-se grăbită și emoționată ; apoi, aruncîndu-și boneta pe umăr, o lăsă să atîrne de panglici. Dacă nici astă-seară băiatul ăsta nû ne este recunoscător, atunci să știi că nu mai e niciodată.

— Mă arătai cît se poate mai recunoscător, atît cît poate să se arate de recunoscător un băiat care nu știe încă de ce trebuie să ia mutra aceasta.

— Nădăjduiesc, spuse soră-mea, că n-o să-l alinte. Dar tare mi-e teamă.

— Nu-i în felul ei, spuse domnul Pumblechook. Las', că știe ea.

Ea ? Mă uitai la Joe, mișcînd din buze și înălțîndu-mi sprîncenele. Ea ? Joe se uită la mine, mișcînd și el din buze și înălțîndu-și sprîncenele. Ea ? Deoarece soră-mea îl prinse asupra faptului. Joe își trecu mîna peste nas, cu aerul acela împăciuitor pe care-l adopta în asemenea împrejurări, și se uită la ea.

— Ei ? făcu soră-mea artăgoasă. Ce vă holbați ? A luat foc casa ?

— A vorbit cineva adineăuri, îndrăzni Joe cu un ton politicos, despre ea.

— Ea e ea, spuse soră-mea. Doar dacă vrei să spui că domnișoara Havisham e el. Și nu-mi închi-pui c-ai să îndrăznești.

— Domnișoara Havisham din partea de sus a orașului ? întrebă Joe.

— Există vreo domnișoară Havisham în partea de jos a orașului ? spuse soră-mea. Zice c-ar vrea ca băiatul să se ducă să se joace acolo. Și sigur c-o să se ducă. Și bine-ar face să se joace acolo, spuse soră-mea, clătînind din cap către mine, ca să mă încurajeze să fiu vesel și jucăuș, că altfel e vai de el !

Auzisem de domnișoara Havisham din partea de sus a orașului. Toată lumea, pe o rază de câteva mile, auzise de ea, căci era o domnișoară foarte bogată și înspăimîntătoare, care locuia într-o casă mare și înfiorătoare, se zăvora de teama bandiților și trăia o viață de pustnică.

— Pe cinstea mea ! făcu Joe înmărmurit. Mă întreb de unde-l cunoaște pe Pip !

— Neghiobule ! strigă soră-mea. Cine ți-a spus că-l cunoaște ?

— A spus cineva adineauri, îndrăzni Joe din nou, cu un ton politicos, cum că vrea ca Pip să se joace acolo.

— Și nu putea să-l întrebe pe unchiul Pumblechook dacă nu cunoaște vreun băiat care ar vrea să se joace acolo ? Nu s-ar putea ca unchiul Pumblechook să fie vreun chiriaș de-al ei și să se ducă uneori, nu zic trimestrial, sau de două ori pe an — asta ar fi să cer prea mult de la tine — dar din cînd în cînd, ca să-și plătească chiria ? Și atunci n-ar putea să-l întrebe pe unchiul Pumblechook dacă nu cumva cunoaște vreun băiat care ar vrea să se joace acolo ? Și n-ar putea oare unchiul Pumblechook, care este atît de îndatoritor și se gîndește totdeauna la noi, deși tu, Joseph, poate că nu ești de părerea asta — spuse ea pe un ton de adîncă imputare, ca și cum Joe ar fi fost cel mai nesimțit dintre nepoți — n-ar putea oare unchiul Pumblechook să pomenească de băiatul ăsta,

care o face pe grozavul aici (ceea ce eu declar sus și tare că nu făceam) și pentru care am robuit de bunăvoie ?

— Foarte bine ! strigă unchiul Pumblehook. Bine zis ! Frumos expus ! Foarte bine ! Ei, Joseph, acum știi cum stau lucrurile ?

— Nu, Joseph, spuse soră-mea cu imputare, în timp ce Joe își trecea mereu mâna peste nas în chip de scuză, nu știi încă cum stau lucrurile, deși poate crezi că știi. Poți să crezi că știi, dar nu știi, Joseph ! Pentru că nu știi că unchiul Pumblehook, orice am spune noi — dându-și seama că viitorul acestui copil poate să atîrne de o vizită la domnișoara Havisham — s-a oferit să-l ia la oraș, în noaptea asta, în brîșcă lui, să-l culce la el și să-l ducă chiar dînsul la domnișoara Havisham mîine dimineață. Și, Doamne-Dumnezeule, strigă soră-mea, aruncîndu-și boneta cu o deznădejde bruscă, stau și-mi bat gura cu vițeei ăștia, și unchiul Pumblehook așteaptă, iapa o să răcească la ușa, și băiatul e murdar de jeg și noroi din cap pînă-n picioare !

Cum a rostit vorbele acestea, s-a și năpustit la mine, ca un vultur asupra unui miel, și mi-a băgat fața într-o puțină de lemn, mi-a pus capul sub cișmea, m-a săpunit, m-a frămîntat, m-a frecat, m-a înghiontit și m-a scărmanat pînă ce n-am mai fost eu însumi. (E locul să spun aici că eu cunosc mai bine decît orice făptură din lume efectul unei verișete care trece dușmănos peste fața unui om.)

După ce sfinși cu spălatul, soră-mea m-a îmbrăcat cu rufe curate, cele mai țepene pe care le-a găsit ; mă simțeam ca un pușcăriaș în pînză de sac ; apoi m-a înțolit cu hainele mele cele mai strîmte și mai chinuitoare. În această stare am fost predat domnului Pumblehook, care mă primi so-

lemn, ca un șarif, și mă blagoslovi cu un discurs, pe care știu că de-abia aștepta prilejul să-l rostească :

— Băiete, să fii recunoscător tuturor prietenilor tăi, dar, mai cu seamă, celor care te-au crescut ca-n palme.

— La revedere, Joe!

— Dumnezeu să-ți ajute, Pip, băiete !

Nu mă despărțisem niciodată de el pînă atunci, și, atît din pricina celor ce simțeam, cît și din cauza sărutului, nu văzui la început din brișcă nici o stea. Apoi, una cîte una, stelele începură să clipească, fără să mă lămurească de ce mă duceam să mă joc la domenișoara Havisham și de-a ce trebuia să mă joc.

CAPITOLUL VIII

Locuința domnului Pumblechook de pe strada principală a tîrgului amintea de piper și de făină, așa cum se și cuvine să arate casa unui negustor de grîne și semințe. Mi se părea că un om care are în prăvălia lui atîtea sertărase trebuie să fie într-adevăr foarte fericit și, uitîndu-mă într-unul sau două dintre acestea, aflate în dreptul raftului de jos, unde văzui niște pachetele cafenii legate cu sfoară, mă întrebam dacă semințele de flori și bulbii așteptau doar o zi frumoasă ca să iasă din cuștile lor și să înflorească.

Acest gînd îmi veni în minte a doua zi după sosirea mea, dis-de-dimineată. Cu o seară înainte fusesem trimis la culcare într-o mansardă cu un tavan oblic, care, în colțul unde se afla patul, se lăsa atît de jos, încît îmi făceam socoteala că de la

sprîncenele mele și pînă la țiglele de pe acoperiș era o distanță mai mică de un pîcior. Tot în dimineața aceea descoperii o afinitate ciudată între semintele grînelor și pînza de doc. Domnul Pumblechook era îmbrăcat în doc, și vînzătorul lui, la fel ; și nu știu, parcă docul avea un aer și un miros care ți-aminteau de seminte, după cum semintele aveau un aer și un miros care aduceau a doc, așa încît nici nu le mai deosebeam. Tot cu prilejul acesta băgai de seamă că domnul Pumblechook își conducea afacerea privind tot timpul spre șelar, care privea într-una spre atelierul unde se fabricau trăsuri, care părea că își cîștigă existența stînd cu mîinile în buzunare și cu ochii la brutar, care, la rîndul lui, stătea cu mîinile încrucișate și se uita la băcan, care stătea în pragul ușii și căsca de plictiseală, uitîndu-se la farmacist. Ceasornicarul, stînd aplecat peste pupitrul lui cu lupa la ochi, sub privirile unei cete de oameni îmbrăcați în bluze țărănești, care se uitau la el prin vitrină, părea singurul om de pe strada principală absorbit de meseria lui.

Domnul Pumblechook și cu mine luarăm gustarea de dimineață la ora 8, în odăița din spatele prăvăliei, în timp ce vînzătorul își bea cana de ceai și își mîncea piinea cu unt pe un sac de mazăre, în prăvălie. Domnul Pumblechook mi se părea un tovarăș de masă tare nesuferit. În afară de faptul că era de părerea soră-mii, care spunea că trebuie să mîmînc atît cît să-nu țin zilele, în chip de pedeapsă, și lăsînd deoparte faptul că-mi dădea piine multă și unt puțin și că turna apă caldă în lapte, încît ar fi fost mai sincer din partea lui să renunțe cu totul la lapte, conversația lui era alcătuită numai din probleme de aritmetică. Cînd îi spusei politicos : „Bună dimineața“, mă întrebă solemn : „Cit fac șapte ori nouă, măi băiete ?“ și cum era să-i

răspund eu, cînd mă lua așa repede, într-o casă necunoscută și pe stomacul gol ? Mi-era foame, dar n-apucaî să înghit nici-o înghițitură, și domnul Pumblechook începu o adunare nesfîrșită, care nu încetă în tot timpul mesei : „Șapte cu patru ? Și cu opt ? Și cu șase ? Și cu doi ? Și cu zece ?” Și așa mai departe. După fiecare răspuns, n-apucam să iau mai mult decît o îmbucătură, sau o sorbitură, și urma altă întrebare, în timp ce el își vedea liniștit de treabă și mîncă slănină cu chifle calde, înfulecînd și îndopîndu-se (dacă-mi este îngăduit să spun așa).

De aceea, mă arătai foarte bucuros cînd se făcu ora 10 și plecarăm spre domnișoara Havisham, deși mă simțeam cam stingherit, fiindcă nu știam cum o să mă port în casei acestei domnișoare. După un drum de un sfert de oră, ajunserăm la locuința domnișoarei Havisham, o casă sinistră de cărămidă veche, cu multe zăbrele de fier. Unele din ferestre fuseseră zidite ; ferestrele nezidite aveau zăbrele ruginite ; în fața casei se afla o curte înconjurată de un gard de fier, cu o poartă zăvorîtă ; așa că, după ce sunarăm, furăm nevoiți să așteptăm să vină cineva să ne deschidă. În timp ce așteptam la poartă, eu trăgeam cu ochiul înăuntru (pînă și aici domnul Pumblechook îmi spuse : „Și cu patru-sprezece ?” dar eu mă făcui că nu-l aud) și văzui că la marginea casei se afla o fabrică mare de bere. Înăuntru nu lucra nimeni și se vedea că de mult nu mai făcuse nimeni bere pe acolo.

O fereastră se deschise, și o voce limpede întrebă : „Cine e ?” Și însoțitorul meu răspunse : „Pumblechook”. Vocea spuse : „Foarte bine”. Fereastra se închise la loc, și o domnișoară trecu curtea cu niște chei în mînă.

— Asta, spuse domnul Pumblechook, e Pip.

— Țsta-i Pip ? întrebă domnișoara, care era foarte drăguță și părea foarte mîndră. Intră, Pip.

Domnul Pumblehook dădu să intre și el, dar ea îl opri cu poarta.

— A ! făcu ea. Dorești s-o vezi pe domnișoara Havisham ?

— Dacă domnișoara Havisham dorește să mă vadă... răspunse domnul Pumblehook, cam încurcat.

— A, făcu fata, dar vezi că nu dorește !

Aceste cuvinte fură rostite cu atîta hotărîre și într-un fel care nu admitea discuție; încît domnul Pumblehook, deși se simțea destul de jignit în demnitatea lui, nu putu să protesteze. În schimb, mă măsură cu o privire aspră — ca și cum eu i-aș fi făcut ceva — și plecă, rostind aceste cuvinte pline de imputare :

— Băiete, ai grijă ca purtarea ta să fie spre cînstea acelor care te-au crescut ca-n palme !

Mi-era cam teamă că se va întoarce și mă va întreba prin poartă : „Și cu șaisprezece ?” Dar nu se întimplă așa.

Tinăra mea călăuză încuie poarta și pornirăm împreună prin curte. Era o curte pavată și-ngrijită, dar iarba creștea prin toate crăpăturile. Curtea și fabrica de bere erau unite printr-o potecă ; porțița de lemn din capătul potecii era deschisă, fabrica era deschisă și ea și se vedea pînă departe, spre zidul înalt, care mărginea proprietatea ; totul era gol și pustiu. Vîntul care sufla părea mai rece aici decît afară, în stradă ; intra și ieșea vijîind prin ușile deschise ale fabricii de bere, făcînd un zgomot ascuțit, ca și cum ar fi bătut în pînzele unei corăbii aflate pe mare.

Fata văzu că mă uit la fabrica de bere și-mi spuse :

— Ai putea să bei liniștit toată berea care se fabrică acum aici, măi băiete.

— Și eu cred, domnișoară, spusei eu sfios.

— Mai bine nici să nu se facă bere aici, fiindcă ar ieși acră, ce crezi ?

— Cam așa, domnișoară.

— Nu că i-ar fi trecut cuiva prin gând să încerce, adăugă ea ; cu fabrica asta s-a terminat, așa pustie o să rămână pînă o să cadă la pămînt. Și bere avem destulă în pivniță, ca să înecăm tot „castelul“ !

— Asta-i numele casei, domnișoară ?

— Unul din numele casei.

— Are mai multe nume, domnișoară ?

— Mai are unul. Îi spune Satis ; un nume grecesc, sau latinesc, sau ebraic, sau, din partea mea, toate trei la un loc, și înseamnă „destul“.

— Casa „Destul“ ! spusei eu. Ce nume ciudat, domnișoară.

— Da, spuse ea. Dar înseamnă mai mult decît ai crede. Pe vremuri, cînd au botezat casa, numele ei voia să spună că oricine ar stăpîni casa asta nu mai poate dori altceva. Se vede că, pe vremea aceea, oamenii se mulțumeau cu puțin. Stai, n-o lua razna, băiete !

Deși îmi spunea atît de des „băiete“, și asta cu o nepăsare care nu mi se părea prea măgulitoare, era de vîrsta mea. E adevărat că părea mai mare decît mine, fiindcă era fată și fiindcă era frumoasă și știa să se stăpînească ; și se purta cu mine într-un fel atît de disprețuitor, de parcă ar fi avut 21 de ani și ar fi fost regină.

Intrarăm în casă printr-o ușă lăturalnică — ușa cea mare de la intrare avea două lanțuri de-a curmezișul — și primul lucru care mă izbi fu întunericul de pe coridoare ; fata lăsase o lumînare aprinsă pé coridor. Acum luă lumînarea și trecu-

răm împreună prin mai multe săli, apoi urcarăm o scară ; era întuneric beznă peste tot, doar lumina-rea ne lumina drumul.

În cele din urmă, ajunserăm la o ușă, și fata spuse :

— Intră.

Îi răspunsei mai mult din timiditate decît din politețe :

— După dumneata, domnișoară.

Fata îmi spuse :

— Nu fii caraghios, băiete, eu nu intru.

Apoi se depărtă, plină de dispreț, și, ceea ce era mai rău, luă cu ea și lumînarea.

Nu prea mă simțeam bine și mi-era și teamă. Totuși, deoarece nu-mi rămînea altceva de făcut decît să bat la ușă, bătui, și un glas dinăuntru îmi spuse să intru. Intrai și mă văzui într-o odaie destul de mare, bine luminată cu lumînări de ceară. Nici o rază de soare nu pătrundea în odaia aceasta. După mobilă, părea să fie un iatac, deși pe atunci nu înțelegeam înfățișarea și rostul multor lucruri care se aflau aici. Dar ceea ce mă izbi din caleafară fu o masă cu o oglindă aurită ; la prima vedere, mi se păru că e o masă de toaletă.

N-aș putea spune că aș fi fost în stare să dau de rostul acestui obiect dacă o doamnă frumoasă n-ar fi fost așezată în fața mesei. Ședea într-un fotoliu cu cotul sprijinit de masă și cu capul în mînă ; era cea mai stranie făptură pe care o văzusem pînă atunci sau pe care o voi vedea vreodată.

Era îmbrăcată în stofe bogate — în atlas, mătase și dantele. Tot ce purta pe ea era alb. Și pantofii ei tot albi erau. Un vâl alb și lung îi acoperea capul, și-n păr avea flori de lămîiță, iar părul îi era tot alb. Pe gît și pe mîini sclipeau giuvaeruri scînteietoare, și pe masă scînteiau altele. Prin

toată odaia erau împrăștiate rochii — nu chiar atât de minunate ca aceea pe care o purta — și cufere pe jumătate pline. Pesemne că nu sfârșise încă cu îmbrăcatul, fiindcă n-avea decât un singur pantof în picior ; celălalt era pe masă, alături de mîna ei ; vîlul nu era bine potrivit, ceasul cu lanț nu și-l pusese încă, iar alături de giuvaerurile de pe masă se vedeau niște dantele, care trebuiau să-i împodobească rochia, o carte de rugăciuni, o batistă, niște mînuși și cîteva flori, toate îngrămădite dezordonat lîngă oglindă.

Toate acestea nu le-am văzut de la început, deși, din primele clipe, am văzut mai mult decât își poate cîineva închipui. Dar văzui că tot ceea ce ar fi trebuit să fie alb în jurul meu fusese alb odată, demult, și își pierduse strălucirea, iar acum era ofilit și galben. Văzui că mireasa, îmbrăcată de nuntă, se ofilise și ea, ca și rochia, ca și florile, și că singura strălucire care îi mai rămăsese era strălucirea ochilor ei duși în fundul capului. Văzui că rochia fusese pusă o dată pe trupul împlinit al unei femei tinere, și că acest trup, pe care acum toate atîrnau, se cnircise pînă nu mai rămăsese decât pielea și oasele. Mi-amintesc că, o dată, la tîrg, am văzut niște figuri de ceară, îngrozitoare, înfățișînd nu știu ce personaj închipuit care își dădea suflul, înconjurat de mare alai. Altă dată m-au luat la una din vechile biserici din țara mlaștinilor, ca să văd niște moaște îmbrăcate într-o pulbere de veșminte bogate, care tocmai fuseseră dezgropate dintr-un cavou al bisericii. Acum figura de ceară și moaștele păreau însuflețite de niște ochi negri, care se mișcau și se uitau la mine. Aș fi țipat, dac-aș fi îndrăznit.

— Cine-i ? întrebă doamna de la masă.

— Pip, doamnă.

— Pip ?

— Băiatul pe care l-a adus domnul Pumblechook. Am venit să mă joc.

— Vino mai aproape, să te văd. Vino aproape.

De-abia cînd mă oprii în fața mesei, ferindu-mă de privirile ei, văzui cu de-amănuntul toate lucrurile de lingă oglindă și observai că ceasul se oprise la nouă fără douăzeci de minute și că ceasornicul din perete se oprise și el tot la nouă fără douăzeci de minute.

— Uită-te la mine, spuse domnișoara Havisham. Nu ți-e teamă de o femeie care n-a văzut lumina zilei de cînd te-ai născut tu ?

Din păcate, trebuie să recunosc că nu mi-a fost teamă să spun uriașa minciună cuprinsă în răspunsul : „Nu“.

— Știi ce ating eu în clipa asta ? întrebă ea, punîndu-și mîinile una peste alta în partea stîngă a pieptului.

— Da, doamnă (mă gîndeam la băiatul acela necruțător).

— Ce ating ?

— Inima.

— E zdrobită !

Rosti aceste cuvinte foarte apăsător, cu o privire arzătoare și cu un zîmbet ciudat, în care se oglindea și puțină mîndrie. După ce stătu cîteva clipe cu mîinile pe inimă, le lăsă încet în jos, ca și cum ar fi fost prea grele.

— Sint obosită, spuse domnișoara Havisham. Vreau să mă distrez și m-am plictisit de oameni mari. Joacă-te !

Cred că cei mai neînduplecați cititori vor recunoaște că în lumea întreagă n-ar fi ușor de găsit ceva pe care un băiat l-ar putea îndeplini mai greu în împrejurările despre care am vorbit.

— Citeodată am trăsnaî bolnăvicioase, urmă ea, și acum mi-a trăsnit prin cap că vreau să văd pe cineva jucîndu-se. Hai, hai ! spuse ea cu o mișcare nerăbdătoare a degetelor de la mîna dreaptă. Joacă-te ! Joacă-te ! Joacă-te !

În clipa aceea, de frica soră-mii, îmi trecu prin minte ideea deznădăjduită de a porni la plimbare în jurul odăii, imitînd brișca domnului Pumblechook. Dar nu mă simțeam în stare să duc la bun sfîrșit această reprezentatie, așa că mă lăsaî păgubaș ; stăteam în picioare și mă uitam la domnișoara Havisham cu o privire pe care îmi închipui că o găsea încăpățînată, căci, după ce ne privirăm citva timp unul pe altul, mă întrebă :

— Ești ursuz și îndărătnic ?

— Nu, doamnă. Îmi pare așa de rău pentru dumneavoastră ! Îmi pare tare rău că nu-mi vine să mă joc. Dacă vă plîngeți de mine, o să am de furcă cu soră-mea, așa că, vedeți, dacă aș putea, m-aș juca, dar tot ce-i aici e atît de nou pentru mine, așa de ciudat, așa de frumos și de trist !

Mă oprii, de frică să nu spun prea mult, speriat că am și spus mai mult decît voiam, apoi, din nou, ne uitarăm unul la altul.

Înainte de a vorbi, domnișoara Havisham își întoarse privirea de la mine spre rochia pe care o purta, spre masa de toaletă și, în sfîrșit, spre imaginea ei din oglindă.

— Atît de nou pentru el, murmură ea, și atît de vechi pentru mine ! Atît de ciudat pentru el, și atît de obișnuit pentru mine ! Și atît de trist pentru amîndoi. Cheam-o pe Estella !

Deoarece tot se mai uita la chipul ei din oglindă, mi-am închipuit că vorbește mai departe cu ea înșăși și nu m-am mișcat.

— Cheam-o pe Estella ! repetă ea, fulgerîndu-mă cu o privire. Asta poți s-o faci. Cheam-o pe Estella ! De la ușă.

Îmi venea la fel de greu să stau în beznă într-un coridor întunecos al unei case necunoscute și să zbir după o fată înfumurată, care nici nu se arăta și nici nu răspundea, simțind totodată că e o îndrăzneală fără seamăn să urlu după ea astfel ; toate acestea mi se păreau la fel de grele ca și încercarea de a mă juca la comandă. Dar fata răspunse în cele din urmă, și lumînarea purtată de ea se apropie ca o stea prin coridorul negru.

Domnișoara Havisham îi făcu semn să se apropie, luă o bijuterie de pe masă și îi încercă efectul, punînd-o pe pieptul tînăr și frumos al fetei și în părul ei castaniu.

— A ta să fie, într-o zi, drăguț, și s-o porți cu plăcere. Vreau să te văd jucînd cărți cu băiatul ăsta.

— Cu băiatul ăsta ? Dar e un băiat de țaran !

Mi se păru că aud răspunsul domnișoarei Havisham, numai că vorbele ei sunau atît de ciudat :

— Ei și ? Poți să-i zdrobești inima.

— Ce știi să joci, băiete ? mă întrebă Estella cu mare dispreț.

— Doar „sărăcește-ți vecinul“, domnișoară.

— Ei, sărăcește-l, îi spuse Estellei domnișoara Havisham, și începurăm să jucăm cărți.

De-abia atunci începeam să înțeleg că, în odaia aceea, totul se oprise cu mult timp în urmă, ca și ceasornicul și pendula. Observai că domnișoara Havisham pune bijuteria pe masă, chiar pe locul de unde o luase. În timp ce Estella împărțea cărțile, eu mă uitai din nou spre masa de toaletă și văzui că pantoful, care fusese odată alb și acum îngălbenise, nu fusese purtat niciodată. Îmi aruncai

privirile spre piciorul descălțat și văzui că cio-
rapul de mătase, care fusese odată alb și acum în-
gălbenise, era zdrențuit de atîta purtat. Dacă n-ar
fi fost această înțepenire a lucrurilor, această
oprire în loc a atitor obiecte palide și îmbătrînite,
rochia ofilită de mireasă de pe trupul gîrbovit n-ar
fi semănat atît de mult cu un lîntoliu și nici vâlul
n-ar fi fost asemănător cu un giulgiu.

Și domnișoara stătea ca o moartă și se uita
cum jucam noi cărți : dantelele și ~~pod~~oabele de
pe rochia de mireasă parcă erau făcute din hîrtie
arsă. Pe atunci nu auzisem încă despre morți stră-
vechi, dezgropați din întîmplare, care se transfor-
mă în pulbere în clipa în care sînt scoși la lu-
mină ; dar de multe ori de atunci m-am gîndit că
domnișoara Havisham arăta ca o făptură pe care
razele soarelui ar preschimba-o în pulbere.

— Băiatul ăsta spune valeților „flăcăi“, zise
Estella batjocoritoare, înainte de sfîrșitul primu-
lui joc. Și ce mîini aspre are ! Și ce ghetе groso-
lane !

Pînă atunci nu-mi trecuse niciodată prin gînd
că trebuie să-mi fie rușine de mîinile mele ; dar
acum începeam să le socotesc destul de urite. Dis-
prețul ei pentru mine era atît de puternic, încît
mă molipsii și eu.

Estella cîștigă jocul, și acum eu eram acela care
trebuia să dea cărțile. Bineînțeles că le dădui gre-
șit, fiindcă știam că Estella de-abia așteaptă să
greșesc ; și ea mă pîri domnișoarei Havisham, spu-
nînd că sînt un țaran prost și neîndemînic.

— Tu nu spui nimic despre ea ? întrebă dom-
nișoara Havisham în timp ce privea. Ea îți spune
atîtea lucruri jignitoare, și tu nu spui nimic. Ce
părere ai despre ea ?

— Nu vreau să spun, bilbîii eu.

— Spune-mi la ureche, spuse domnișoara Havisham, aplecîndu-se.

— Cred că-i foarte mîndră, șoptii eu.

— Altceva ?

— Cred că-i drăguță.

— Altceva ?

— Cred că-i place să jignească (tocmai atunci Estella se uita la mine cu o expresie de neînchipuită scîrbă):

— Altceva ?

— Cred c-aș vrea să mă duc acasă.

— Și să n-o mai vezi niciodată, măcar că-i așa drăguță ?

— Nu spun că n-aș mai vrea s-o văd niciodată, dar acum aș vrea să mă duc acasă.

— Ai să te duci îndată, spuse domnișoara Havisham cu glas tare. Acum, termină-ți jocul.

Aș fi putut să jur că fața domnișoarei Havisham nu era în stare să zîmbească decît cu zîmbetul acela ciudat de la început. Căci chipul îi înghețase într-o expresie încordată și gînditoare ; aceasta se întîmplase, poate, atunci cînd înțepenisera toate lucrurile din jurul ei, și acum ființa ei arăta de parcă nimic n-ar fi putut s-o destindă din nou. Trupul i se îndoise și stătea încovoiat ; glasul părea că se prăbușise, și acum domnișoara vorbea încet, împrăștiind în jurul ei un somn de moarte ; în totul, domnișoara Havisham părea că se prăbușise odată, demult, pe dinăuntru și pe dinafară, sub apăsarea unei lovituri cumplite.

Jucai pînă la sfîrșit, și Estella mă sărăci. După ce-mi luă toate cărțile, le aruncă pe masă, ca și cum le-ar fi disprețuit, pentru că le cîștigase de la mine.

— Cînd să te mai chem ? spuse domnișoara Havisham. Stai să mă gîndesc.

Țocmai începusem să-i reamintesc că azi e miercuri, dar ea mă opri cu mișcarea aceea nerăbdătoare a degetelor de la mîna dreaptă pe care o făcuse și la început.

— Ai răbdare ! Eu habar n-am de zilele săptămînii, nici de săptămînile anului. Vino după șase zile. Ai înțeles ?

— Da, doamnă.

— Estella, du-l jos. Dă-i ceva de mîncare și lasă-l să se plimbe și să privească cît mîncă. Du-te, Pip.

Am coborît scările în urma lumînării, așa cîm le urcasem, și Estella lăsă lumînarea acolo unde o găsisem. Pînă cînd deschise ușa laterală, mi se păru că afară trebuie să fie noapte. Lumina bruscă mă ameți, ca și cum aș fi petrecut multe ceasuri în întunecimea acelei odăi ciudate.

— Așteaptă aici, băiete, spuse Estella, și dispăru, închizînd ușa.

M-am folosit de timpul cît am rămas singur în curte ca să mă uit la mîinile mele aspre și la ghetele mele grosolane. Acum nu mai aveam nici eu o părere prea bună despre aceste accesorii. Pînă atunci nu mă stingheriseră niciodată, dar acum mă stinghereau ca niște lucruri vulgare. Mă hotărîi să-l întreb pe Joe de ce mă învățase să spun acelor poze „flăcăi“, de vreme ce trebuia să le spun „valeți“. Ce bine ar fi fost dacă Joe ar fi fost mai bine crescut, căci atunci aș fi fost și eu mai puțin necioplit.

Estella se întoarse cu niște pîine, puțină carne și o căniță cu bere. Puse cana jos, pe pietrele din curte, și-mi întinse pîinea și carnea, fără să se uite la mine, purtîndu-se atît de jignitor, de parcă aș fi fost un cîine căzut în dizgrație. Mă simțeam atît de rănit, atît de umilit, supărat, îndurerat și ne-

căjit — nu găsesc cuvîntul potrivit pînă la durerea mea usturătoare — încît îmi dădură lacrimile. În clipa aceea fata se uită la mine cu o bucurie nebună, fiindcă ea era pricina acestor lacrimi, ceea ce îmi dădu putere să le stăpînesc și să mă uit în ochii ei ; dădu ironic din cap — de parcă ar fi vrut să spună că era sigură că mă rănise îndeajuns — și mă părăsi.

După plecarea ei, am căutat un loc unde să-mi ascund fața și m-am dus în spatele porții din fundul potecii ; m-am sprijinit cu cotul de zid, mi-am înfundat capul în mîncă și am început să plîng. În timp ce plîngeam, mă izbeam cu capul de zid și-mi smulgeam părul din cap ; simțămintele mele erau atît de amare, iar durerea mea fără nume atît de ascuțită, încît simțeam nevoia să mă împotrivesc.

Creșterea pe care mi-o dăduse soră-mea mă făcuse simțitor. În lumea cea mică a copiilor, a tuturor copiilor, oricine i-ar crește, nimic nu pare mai tragic și nu e resimțit mai dureros decît nedreptatea. Poate că un copil nu suferă nedreptăți mari ; dar copilul e mic și lumea lui e mică și ea ; păstrînd proporțiile, calul lui de lemn i se pare la fel de mare ca un cal de vînătoare islandez. În sufletul meu s-a dat, din cea mai fragedă copilărie, o luptă neîntreruptă cu nedreptatea. Din vremea cînd de-abia puteam să vorbesc, știam că soră-mea, în tirania ei aspră și capricioasă, e nedreaptă cu mine, și nu mă puteam obișnui cu gîndul că faptul de a mă fi crescut „ca-n palme“ îi dădea dreptul să mă crească în ghionți. Această idee m-a urmărit în timpul pedepselor, dizgrațiilor, posturilor, veghilor și tuturor celorlalte forme de penitență, și

bănuiesc că eram atît de sfios și de simțitor tocmai din pricină că, în tot timpul copilăriei mele singuratice și lipsite de apărare, eram atît de pătruns de această convingere.

Pînă una-alta, m-am descotorosit de sentimentele mele jignite, izbindu-le de zidul berăriei și smulgîndu-le o dată cu părul. După aceea mi-am șters fața cu mîneca și am ieșit de după gard. Piinea și carnea erau destul de bune, iar berea mă încălzea și mă înțepa, așa încît în curînd m-am simțit în stare să privesc în jurul meu.

Fără doar și poate că locul care se-ntindea pînă la porumbarul din curtea fabricii era pustiu. Porumbarul fusese îndoit cu prăjină cu tot de vreun vînt cumplit, și dacă s-ar fi aflat pe atunci vreun porumbel înăuntru, s-ar fi simțit ca pe mare. Dar în porumbar nu se vedea nici un porumbel, după cum nu era nici cal în grajd, nici porc în coteț, nici orz în hambar și nici miros de grăunțe sau de bere în căldările și în butoaiele din fabrică. Pesemne că toate resturile și mirosul fabricii se împrăștiaseră în aer o dată cu ultimul nor de fum. Într-o curticică alăturată se aflau o grămadă de butoaie goale, al căror miros acru amintea de zile mai bune ; ba era chiar prea acru ca să mai amintească de berea de altădată, și apoi butoaiele acelea singuratice nu se deosebeau de celelalte.

În fund de tot, dincolo de fabrică, se întindea o grădină părăginită, înconjurată de un zid vechi ; zidul nu era înalt, așa că mă cățărai pe el și izbutii să stau agățat destul ca să văd că grădina cea părăginită era grădina casei și că era năpădită de buruieni, dar că pe potecile ei galbene și verzi se vedeau urme, ca și cum cineva s-ar fi plimbat din cînd în cînd pe acolo ; și mai văzui că Estella toc-

mai se îndepărta de mine, umblind pe potecă. Dar Estella părea să fie pretutindeni. Căci atunci când, lăsându-mă ispitit de butoaie, începui să umblu printre ele, o văzui și pe ea făcând același lucru, la celălalt capăt al curții. Era cu spatele la mine și își ținea cu amândouă mâinile părul castaniu și răsfirat; nu se întoarse de loc spre mine, și, deodată, se făcu nevăzută. La fel și-n fabrică, vreau să spun în locul acela înalt și pardosit unde pe vremuri se făcea bere și unde se mai vedeau și acum unelte. Când am intrat prima oară în fabrică și, cam speriat de întunericul dinăuntru, m-am oprit lângă ușă, uitându-mă în jurul meu, am văzut-o din nou, trecând printre focurile stinse și urcând o scară ușoară și luminoasă de fier. Pe urmă a apărut într-un coridor de sus, deasupra capului, ca și cum s-ar fi pregătit să se ridice încet în văzduh.

În clipa aceea și-n locul acela, cu închipuirea mea se petrecu ceva ciudat. Și atunci lucrul acesta mi s-a părut ciudat, dar, mai târziu, mi s-a părut și mai ciudat. Îmi îndreptai ochii, puțin amețiți de lumina aceea albă, spre o grindă mare de lemn dintr-un colț al fabricii, și în dreapta, lângă mine, văzui o siluetă de femeie atârnată de git. Era îmbrăcată în alb-gălbui și era încălțată cu un singur pantof; picioarele ofilite de pe rochia ei erau ca de hirtie arsă, și fața era a domnișoarei Havisham; obrazii se mișcau ca și cum domnișoara Havisham ar fi încercat să mă strige. Îngrozit de chipul acela, care, cu o clipă înainte, nu se aflase acolo, o luai mai întâi la fugă, apoi mă apropiai de trupul spînzurat. Și spaima mea creșcu când în locul acela nu mai găsii nimic.

Lumina înghețată și vie de afară, cerul luminos, oamenii pe care-i vedeam trecînd dincolo de zăbrelele porții și influența binefăcătoare a berii și a mîncării care mai rămăsese m-ar mai fi putut liniști puțin. Dar cred că nici cu ajutorul lor nu mi-aș fi venit în fire atît de curînd dacă n-aș fi văzut-o pe Estella, care se apropia cu cheile în mînă, ca să-mi deschidă poarta. Ar fi avut de ce să mă disprețuiască, îmi ziceam, dacă m-ar fi văzut speriat ; și nu voiam să-i dau prilejul.

Cînd trecu pe lîngă mine, îmi aruncă o privire triumfătoare, ca și cum s-ar fi bucurat că aveam mîini atît de aspre și ghetе atît de grosolane, apoi îmi deschise poarta și o ținu deschisă, ca să trec. Am ieșit fără să mă uit la ea, dar ea m-a atins, batjocoritoare, cu mina.

— De ce nu plîngi ?

— Fiîndcă nu vreau.

— Vrei, spuse ea. Ai plîns pînă ți s-au umflat ochii ; și acum îți mai vine să plîngi.

Rise disprețuitor, mă împinse afară și încuie poarta în urma mea. Mă dusei de-a dreptul la domnul Pumblechook și, spre marea mea ușurare, nu-l găsii acasă. Așa că lăsai vorbă vînzătorului în ce zi eram din nou așteptat la domnișoara Havisham și pornii hotărît să bat pe jos cale de patru mile pînă la fierărie ; și, în timp ce umblam, cugetam la cele văzute și-mi spuneam mereu că eram un țăran de rînd, cu mîini aspre și ghetе grosolane, că aveam obiceiul, demn de dispreț, de a numi valeții „flăcăi“, că eram mult mai neștiutor decît mă credeam în ajun și că drumul pe care apucasem nu putea duce decît la o viață proastă și amărită.

Cînd am ajuns acasă, soră-mea, care era foarte curioasă să afle de toate despre casa domnișoarei Havisham, îmi puse o mulțime de întrebări. Așadar, mă trezii cu niște ghionți puternici în ceafă și în șale și cu fața izbită de peretele bucătăriei, în semn de ocară pentru că nu răspundeam destul de amănunțit la întrebările ei.

Dacă în sufletul altor copii teama ascunsă de a nu fi înțeleși se află la fel de adînc înrădăcinată cum se afla în sufletul meu — și cred că așa e, căci n-am niciun motiv să cred că am fost un monstru — atunci în acest fapt trebuie căutată cheia multor ascunzișuri. Eram sigur că dacă i-aș descrie soră-mii casa domnișoarei Havisham așa cum o văzuseră ochii mei, n-aș fi fost înțeles. Nu numai atît. Eram convins că domnișoara Havisham n-ar fi fost înțeleasă; deși și pentru mine ea era o ființă cu totul ciudată, mi se părea o trădare și o grosolănie s-o fi tirît așa cum era (de Estella nici nu mai vorbesc) în fața ochilor doamnei Joe. De aceea, am spus cît am putut mai puțin și m-am trezit cu fața bușită de peretele bucătăriei.

Culmea a fost, însă, că Pumblechook, lăudărosul acela bătrîn, roș de curiozitatea de a ști tot ce văzusem și tot ce auzisem, pică și el cu brișca lui la ora ceaiului, ca să afle toate amănuntele. Și doar văzînd curiozitatea care-l chinuia, ochii lui de pește și gura lui deschisă, părul spălăcit, zburlit de nerăbdare, și pîntecele umflat, devenii mai aprig în hotărîrea de a nu dezvălui nimic.

— Ei, băiete, începu unchiul Pumblechook, de îndată ce i se oferî jîlțul de lingă foc. Cum te-ai descurcat în orașul de sus?

Eu-răspunsei :

— Destul de bine, domnule, și soră-mea îmi arată pumnul.

— Destul de bine! repetă domnul Pumblehook. Asta nu-i un răspuns. Spune-ne ce înțelegi prin „destul de bine“, băiete.

Poate că tencuiala lipită de frunte dă creierului o înclinare spre încăpăținare. Atîta știu, că încăpăținarea mea se oțeli de îndată ce tencuiala mi se lipi de frunte. Timp de cîteva clipe rămăsei pe gînduri, apoi răspunsei, ca și cum aș fi descoperit ceva nou :

— Vreau să spun, destul de bine.

Soră-mea scoase o exclamație de nerăbdare și era gata să se năpustească asupra mea — sărmanul de mine, eram lipsit de apărare, căci Joe avea treabă în fierărie — cînd domnul Pumblehook interveni :

— Nu. Nu te înfuria. Las', că mă descurc eu cu puștiul, mă descurc eu. Apoi, domnul Pumblehook mă întoarse spre el cu o mișcare de parcă ar fi vrut să-mi taie părul și spuse : „Mai întîi, ca să-ți limpezești gîndurile, cît fac patruzeci și trei de *penny* ?

Socotii în gînd care ar fi urmările unui răspuns ca : patru sute de lire, și văzînd că n-ar fi prielnice pentru mine, încercai să mă apropii pe cît puteam de răspunsul adevărat, care era cam cu opt *penny* mai puțin decît răspunsul pe care-l dădui eu. Atunci, domnul Pumblehook mă puse să repet tot sistemul monetar, începînd cu „doisprezece *penny* fac un șiling“ pînă la „patruzeci de *penny* fac trei șilingi și patru *penny*“, și apoi mă întrebă triumfător, ca și cum ar fi muncit el :

— Ei, și acum, cît fac patruzeci și trei de *penny* ?

Și eu răspunsei, după o lungă gîndire :

— Nu știu.

Și într-adevăr eram atât de scos din fire, încât mă indoiesc dacă știam.

Domnul Pumblechook făcu un gest de șurub cu capul, ca să-mi scoată răspunsul din creier, și spuse :

— De pildă, patruzeci și trei de *penny* fac trei *farthing*¹ și șase *penny*².

— Da ! spusei eu. Și, deși soră-mea mă trase în clipa aceea de urechi, îmi făcu o plăcere nespusă să văd că răspunsul meu stricase gluma lui și-l adusese la un punct mort.

— Băiețe ! cum arată domnișoara Havisham ? reîncepu domnul Pumblechook, după ce-și reveni ; își încrucișase strîns mîinile pe piept și-și mișca capul în chip de șurub.

— Foarte înaltă și oacheșă, spusei eu.

— Așa-i, unchiule ? întrebă soră-mea.

Domnul Pumblechook clipi afirmativ din ochi. Și eu înțelesei că n-o văzuse niciodată pe domnișoara Havisham, care nu arăta de fel așa.

— Bine ! făcu domnul Pumblechook cu îngîmfare. Vezi, așa trebuie să-l iei ! Așa-i că știu să umblu cu el ?

— Eram sigură, unchiule, răspunse doamna Joe. L-aș lăsa tot timpul cu dumneata ; te pricepi așa de bine să umbli cu el !

— Mai departe, băiețe ! Ce făcea, azi, cînd ai intrat la ea ? întrebă domnul Pumblechook.

— Ședea, răspunsei eu, într-o trăsurică de catifea neagră.

¹ Monedă mărunță engleză, a patra parte dintr-un *penny*.

² Întrebarea este pusă cu intenția de a-l încurca pe copil. În realitate, patruzeci și trei de *penny* = 3 șilingi și 7 *penny*.

Domnul Pumblechook și doamna Joe se zgîiră unul la altul — cred și eu ! — și repetară amîndoi :

— Intr-o trăsurică de catifea neagră ?

— Da, spusei eu. Și domnișoara Estella, știți, nepoata ei, îi dădea cozonac și vin prin fereastra trăsurii, pe o farfurie de aur. Și m-am dus și eu în spatele trăsurii, să mănînc porția mea, fiindcă așa mi-a spus.

— Mai era cineva pe acolo ? întrebă domnul Pumblechook.

— Patru cîini, răspunsei eu.

— Mari, sau mici ?

— Uriași, spusei eu. Și se luptau pentru niște costițe de vițel, care stăteau într-un coșuleț de argint.

Domnul Pumblechook și doamna Joe se uitară din nou unul la altul, cu totul uluiți. Înnebunisem de-a binelea — eram ca un martor torturat ca să spună adevărul — și le-aș fi spus orice mi-ar fi trecut prin cap.

— Unde era trăsura asta, pentru numele lui Dumnezeu ? întrebă soră-mea.

— În odaia domnișoarei Havisham.

Și iar se holbară unul la altul.

— Dar n-avea cal, adăugai această întregire salvatoare în clipa în care înlăturai din mintea mea patru armăsari gătiți, ale căror hamuri îmi trezeau gînduri sălbatice.

— E cu puțință, unchiule ? întrebă doamna Joe. Ce tot spune băiatul ăsta ?

— Să-ți spun eu ce-i, răspunse domnul Pumblechook. Eu cred că era o litieră¹. Știi, e cam ciu-

¹ Un fel de pat sau de scaun, purtat de cai sau de oameni, întrebuințat în antichitatea romană și în evul mediu, iar în unele țări și astăzi ca mijloc de locomoție.

dată, foarte ciudată, destul de ciudată ca să-i placă să-și petreacă ziua într-o litieră.

— Ai văzut-o vreodată șezînd în litieră, unchiule ? întrebă doamna Joe.

— Cum era s-o văd, răspunse el, nevoit să mărturisească, cînd n-am văzut-o în viața mea ?! Nici n-am dat ochii cu ea !

— Doamne, unchiule ! Și atunci cum ai vorbit cu ea ?

— Nu înțelegi ? spuse domnul Pumblechook îmbufnat. Cînd am fost acolo, m-am dus pînă la ușa ei, și ușa era deschisă, și așa mi-a vorbit. Cum nu-nțelegi ? Doar băiatul s-a dus să se joace. De-a ce te-ai jucat, băiete ?

— Ne-am jucat cu stegulețe, spusei eu. (Vă rog să mă credeți că sînt înmărmurit de cîte ori îmi amintesc de minciunile pe care le-am spus în seara aceea.)

— Stegulețe ! glasul soră-mii răsună ca un ecou.

— Da, spusei eu. Estella flutura un steag albastru, și eu unul roșu, și domnișoara Havisham unul presărat cu stelute aurii, știți, prin fereastra trăsuricii. Și, după aceea, am fluturat cu toții săbiile și am strigat : „Ura“.

— Săbii ! repetă soră-mea. De unde ați luat săbii ?

— Din dulap, spusei eu. Și am văzut în dulap pistoale, și dulceată, și pilule. Și soarele nu intra în odaie, era luminată cu lumînări.

— Asta-i adevărat, spuse domnul Pumblechook, dînd din cap cu greutate. Așa stau lucrurile, asta am văzut și eu. Și amîndoi se holbară la mine, și eu mă uitam la ei cu un aer firesc de nepăsare voită, cuprinzîndu-mi piciorul drept cu mîna dreaptă.

Dacă mi-ar mai fi pus și alte întrebări, cu siguranță că m-aș fi trădat, căci eram gata să spun că în curte se afla un balon și m-aș fi aventurat în această afirmație dacă închipuirea mea n-ar fi fost împărțită între acest fenomen și un urs, care se ascundea în fabrica de bere. Dar ei erau atît de prinși cu comentarea minunilor pe care le auziseră, încît scăpai. Nu încetaseră încă să comenteze acest subiect, cînd Joe se întoarse de la lucru, ca să bea o ceașcă de ceai. Soră-mea, mai mult ca să-și ușureze mintea împovărată decît ca să-i facă lui plăcere, îi povesti așa-zisele mele experiențe.

Cînd l-am văzut pe Joe deschizînd mari ochii lui albaștri și uitîndu-se uluit și neputincios prin bucătărie, m-am simțit copleșit de remușcări, dar numai în ceea ce-l privea pe el, și nicidecum față de ceilalți doi. Numai și numai față de Joe mă socoteam un mic monstru, în timp ce ei dezbăteau problema foloaselor cu care mă voi alege eu în urma cunoștinței cu domnișoara Havisham și mulțumită protecției ei. Nici nu se îndoiau că domnișoara Havisham va „face ceva“ pentru mine ; îndoielile lor priveau numai forma acelu „ceva“. Soră-mea se gîdea la ceva „avere“. Domnul Pumblechook înclina spre un premiu frumos, cu ajutorul căruia să devin ucenic într-o meserie mai de soi ; de pildă, comerțul cu grîne și semințe. Joe îi nemulțumi adînc pe amîndoi. Căci lui îi trăsni prin cap ideea minunată că aș putea primi în dar unul din cei patru ciini care se băteau pentru costițele de vițel.

— Și un cap de prost poate să dea o părere mai bună, spuse soră-mea. Dacă mai ai ceva de lucru, vezi-ți de treabă.

Și Joe plecă.

După plecarea domnului Pumblechook, în timp ce soră-mea spăla vasele, mă furișai în fierăria lui

Joe și rămăseși acolo pînă ce-și isprăvi el treaba. Apoi îi spusei :

— Joe, înainte de a se stinge focul, aș vrea să-ți spun ceva.

— Adevărat, Pip ? spuse Joe, trăgîndu-și lîngă foc scăunelul lui de potcovar. Atunci, spune. Ce s-a întîmplat, Pip ?

— Joe, începui eu, apucînd mîneca suflecată a cămășii lui și răsucind-o între degete. Îți amintești de tot ce-am spus de domnișoara Havisham ?

— Dacă mi-amintesc ? spuse Joe. Te cred ! E minunat !

— E groaznic, Joe ; nu-i adevărat.

— Ce tot spui, Pip ? strigă Joe, lăsîndu-se uluit pe spate. Doar n-ai să spui că...

— Ba da, Joe ; sînt minciuni.

— Dar nu tot ce-ai spus ! Doar n-ai să spui că nu era nici o trăsucică de catifea neagră ! zise el în timp ce eu dădeam negativ din cap. Dar cel puțin cîinii, Pip ! Zău, Pip, spuse Joe convingător, dacă costițele nu erau, dar măcar cîinii...

— Nu, Joe.

— Nici un cîine ? Întrebă Joe. Un cățeluș ? Hal, spune-mi !

— Nu, Joe, nimic.

În timp ce eu îl priveam cu deznădejde, Joe se uita dezamăgit la mine.

— Pip, măi băiete ! Nu merge așa ! Unde ai să ajungi ?

— E groaznic, Joe, nu-i așa ?

— Groaznic ? strigă Joe. E de neînchipuit ! Ce te-a apucat ?

— Nu știu ce m-a apucat, Joe, răspunsei eu, lăsîndu-i mîneca și așezîndu-mă jos, în cenușă, la picioarele lui, cu capul ridicat, dar tare-aș fi vrut ca tu să mă fi învățat să nu spun valeților din

jocul de cărți „flăcăi“, tare-aș vrea să n-am ghetе așa grosolane și miini așa aspre.

Apoi i-am mărturisit lui Joe cît eram de nenorocit și că-mi era cu neputință să le spun toate astea doamnei Joe și domnului Pumblechook, care se purtau atît de aspru cu mine, și că la domnișoara Havisham locuia o domnișoară foarte frumoasă și grozav de mîndră, care spusese că sînt necioplît și că știam și eu că sînt necioplît și că tare-aș fi vrut să nu mai fiu necioplît și că de acea turnasem atîtea minciuni, nici eu nu știu cum.

Cazul meu era metafizic, și dezlegarea lui prezenta pentru Joe cel puțin tot atîtea greutatea ca și pentru mine. Dar Joe scoase cazul de pe tărîmul metafizicii și, în felul acesta, îl dezlegă.

— Un lucru e sigur, Pip, spuse Joe, după ce rumegă cîtva timp problema ; minciuna tot minciună rămîne. Oricare ar fi pricina pentru care ai mințit, n-ar fi trebuit să faci asta ; minciunile vin de la părintele minciunilor, și tot acolo duc. Să nu mai minți, Pip ! În felul ăsta, n-o să ajungi să nu mai fii necioplît măi băiete. Și nici n-am priceput eu prea bine ce-i cu neciopleala ta. Nu știi chiar totul, dar ești încă mic. Și apoi ești învățat cum nu sînt mulți.

— Nu, sînt un prost și un înapoiat, Joe !

— Ce tot spui ? ! Și scrisoarea pe care mi-ai scris-o aseară ? Ba chiar cu litere de tipar ! Am mai văzut eu scrisori ! Și încă de la boieri mari ! Și, pe cîntea mea, că nu erau cu litere de tipar ! spuse Joe.

— N-am învățat mai nimic pînă acum, Joe. Ai tu o părere bună despre mine. Asta-i tot.

— Bine, Pip, spuse Joe. Să zicem că-i așa. Dar înainte de a fi un învățat cioplît trebuie să fii mai întîi necioplît, eu așa cred. Nici regele care stă pe

tron și poartă o coroană pe cap nu poate scrie cu litere de tipar nici un act dacă n-a învățat alfabetul în timp cît era prinț moștenitor. Da, adăugă Joe clătînd cu înțelepciune din cap — și dacă n-a început de la A și nu a muncit pînă a ajuns la Z. Și eu știu ce înseamnă toate astea, măcar că n-aș putea spune că am trecut și eu prin ele.

Înțelepciunea lui Joe mă umplea de nădejde și-mi dădea puțin curaj.

— Și apoi cred că cei neciopliți — mă gîndesc la cîștigul și la meșteșugul lor — ar fi mai de folos dacă ar rămîne cu cei neciopliți, în loc să se ducă să se joace cu cei ciopliți. Dar ia spune, că mi-am adus aminte, stegulețele erau ?

— Nu, Joe.

— Păcat că nu erau, Pip. Fie că este sau nu așa, e mai bine să nu vorbim acum, că o miniem pe soră-ta și n-avem voie să facem asta cu bună-știre. Ascultă, Pip, la ce-ți spune un prieten adevărat ! Dacă nu izbutești să te „cioplești“ mergînd pe drumul cel drept, apoi decît să umbli pe un drum strîmb, mai bine lasă-te păgubaș ! Așa că nu te mai gîndi la asta și ai să trăiești mulțumit și ai să mori liniștit.

— Nu ești supărat pe mine, Joe ?

— Nu, băiete. Mă tot gîndesc că minciunile tale au fost tare îndrăznețe și aiurite ; știi, cînd ai spus de cîinii care se băteau pentru carnea aceea de vițel ! Ți-o spune un om care-ți vrea binele din toată inima : scoate-ți toate astea din cap, măi Pip, te rog din tot sufletul, acum, cînd te duci să te culci. Asta-i tot, băiete, și să nu mai faci asta niciodată.

În odăița mea, în timp ce-mi făceam rugăciunea, mi-adusei aminte de sfaturile lui Joe ; și, totuși, mintea mea de copil era atît de tulburată și de ne-

mulțumită, încît, mult timp după ce m-am băgat în pat, am continuat să mă gîndesc că tare necioplît l-ar socoti Estella pe Joe, un biet fierar, cu mîini aspre și bocanci grosolani. Mă gîndeam că Joe și soră-mea stăteau în bucătărie, că eu mă urcasem în odăița mea venind tot de-acolo, că domnișoara Havisham și Estella nu stăteau niciodată în bucătărie și că erau cu mult mai presus de aceste lucruri de rînd. Am adormit cu gîndul la „eum îmi petreceam timpul“ la domnișoara Havisham, ca și cum aș fi locuit acolo săptămîni și luni în șir, nu cîteva ore, ca și cum vizita mea acolo ar fi fost o amintire de demult, nu ceva care se întîmplase în aceeași zi.

Ziua aceea a fost pentru mine o zi de neuitat, căci ea a adus mari schimbări în sufletul meu. Dar așa se întîmplă în viața oricărui om. Închipuiți-vă că o anumită zi n-ar fi existat și gîndiți-vă ce deosebit ar fi fost drumul vieții voastre. Voi, care citiți rîndurile acestea, opriți-vă o clipă și gîndiți-vă la lanțul lung de fier sau de aur, de spini sau de flori care nu v-ar fi legat niciodată dacă prima verigă nu ar fi fost făurită în ziua aceea neuitată.

CAPITOLUL X

O zi sau două mai tîrziu, într-o dimineată, cum deschisei ochii, îmi trecu prin minte fericita idee că cel mai bun lucru pe care-l aveam de făcut ca să nu mai fiu atît de necioplît era s-o storc pe Biddy de toată știința ei. Ca urmare a acestei inspirații luminoase, cînd mă dusei seara la mătușa domnului Wopsle, îi spusei lui Biddy că aveam motivele mele pentru care doream să ajung ceva în viață și că i-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ar împărtăși toată știința ei. Biddy, care era fata cea mai inimoasă din

lume, primi propunerea mea și, într-adevăr, chiar după cinci minute, începu să pună în aplicare ceea ce făgăduise.

Planul de educație, sau „cursul“, orînduit de mătușa domnului Wopsle, ar putea fi rezumat în următoarele cuvinte : Elevii mincau mere și își înfundau paie în haină, pe la spate, pînă cînd mătușa domnului Wopsle își aduna puterile și se repezea la toți, pocnindu-i, fără alegere, cu o nuia. După ce-și primeau pedeapsa, rîzînd și bătîndu-și joc de bătrînă, elevii se așezau într-un șir și-și treceau, din mină în mină, bîzîind, o carte zdrențuită. Pe foile cărții se aflau, sau, mai bine zis, se aflaseră odată un alfabet, cîteva exerciții de silabisire, cîteva cifre și tabele. De îndată ce acest volum începea să circule, mătușa domnului Wopsle cădea într-o stare de letargie, fie din cauza somnului, fie din pricina reumatismului. Atunci elevii începeau să-și examineze unul altuia ghetetele, cu scopul de a afla cine era în stare să calce mai virtuos pe gheata celuilalt. Acest exercițiu mental ținea pînă cînd Bidy se repezea la ei și le împărțea trei *Biblii* desfigurate (care arătau ca și cum un om neîndemînic le-ar fi tăiat cu barda dintr-un butuc), cu mult mai neciteț tipărite decît toate curiozitățile literare pe care le-am văzut vreodată, stropite cu pete de rugină și conținînd diferite specimene din lumea insectelor strivite între foi. Această parte a cursului era de obicei însuflețită de mai multe lupte corp la corp între Bidy și școlarii neascultători. După ce luptele se sfîrșeau, Bidy ne spunea la ce pagină să deschidem și apoi citeam cu toții cu glas tare, într-un cor înspăimîntător, ceea ce înțelegeam, sau, mai bine zis, ceea ce nu înțelegeam ; Bidy ne întovărășea cu vocea ei ascuțită și monotonă, și nici unul din noi n-avea habar de ce

citea și-nici respect față de text. Hărmălaia asta ținea cîtva timp, pînă ce o trezea pe mătușa domnului Wopsle, care, clătîmîndu-se, se năpustea asupra unui băiat ales la întîmplare și-l trăgea de urechi. Atunci înțelegeam cu toții că lecția de seară luase sfîrșit și saream în sus cu strigăte de victorie intelectuală. Trebuie să fiu sincer și să spun că nu era interzis ca elevii să se îndeletnicească cu scrisul pe tăbliță și chiar cu cerneală (atunci cînd se găsea), dar în timpul iernii era greu să urmezi acea parte a cursului, din pricină că prăvălioara, în care se adunau elevii și care servea mătușii domnului Wopsle drept salonaș și dormitor, era foarte slab luminată cu ajutorul unor lumînări de seu anemice și fumegînde, iar foarfece de tăiat fitilul nu exista.

Imi dădai seama că, în astfel de împrejurări, vă fi nevoie de mult timp ca să mă cioplesc; totuși, m-am hotărît să încep, și, chiar în seara aceea, Bidy, în urma înțelegerii noastre, mi-a împărtășit cîteva informații din lista de prețuri, și anume din rubrica zahăr rafinat, ba chiar mi-a împrumutat un D mare englezesc, pe care-l imitase după un titlu de ziar, ca să-l copiez acasă și pe care eu, pînă ce Bidy m-a lămurit, îl confundam cu un model de cataramă.

Desigur, în sat exista o cîrciumă, și lui Joe îi plăcea să se ducă uneori acolo, ca să-și fumeze luleaua. În seara aceea promisem ordine severe de la soră-mea ca la întoarcerea de la școală să-l iau pe Joe de la „Barcagiii veseli” și să-l aduc acasă cu orice preț. Așa că-mi îndreptai pașii spre „Barcagiii veseli”.

La „Barcagiii veseli”, pe perete, lîngă ușă, se întindea un răboj care te neliniștea de lung ce era, cu multe semne de cretă pentru niște datorii care, după cum mi se părea mie, nu se plăteau niciodată.

Semnele acelea se aflau acolo de cînd mă știam, și răbojul crescuse mai repede decît mine. Dar ținutul nostru era foarte bogat în cretă și poate că oamenii nu dădeau cu piciorul la nici un prilej de a o folosi.

Deoarece era sîmbătă seara, îl găsii pe cîrciumar uitîndu-se cam înnegurat la răboj, dar fiindcă eu aveam treabă cu Joe, nu cu el, îi dădui bună seara și intrai în odaia din fundul coridorului, unde ardea un foc zdravăn și unde Joe își fuma luleaua în tovarășia domnului Wopsle și a unui străin. Joe mă salută, ca de obicei, cu vorbele : „Să trăiești, Pip, măi băiete!“ și, în odăița aceea, străinul își întoarse capul și se uită la mine.

Era un om ciudat, pe care nu-l văzusem niciodată. Ținea capul într-o parte și un ochi pe jumătate închis, ca și cum ar fi ținut ceva cu o pușcă nevăzută. Avea o lulea în gură, pe care o scoase, și, după ce dădu încet afară tot fumul, clătină din cap, uitîndu-se țintă la mine. Dădui și eu din cap, iar străinul mai dădu o dată din cap și îmi făcu loc pe bancă, lîngă el, ca să mă pot așeza.

Dar fiindcă eram obișnuit să stau lîngă Joe de cîte ori veneam la cîrciumă, îi spusei : „Nu, mulțumesc, domnule“, și mă furișai pe locul pe care Joe mi-l oferî pe banca din față. Străinul se uită la Joe și, văzînd că el se gîndea la altceva, îmi făcu din nou semn cu capul și apoi își frecă piciorul în chip foarte caraghios ; cel puțin așa mi se părea mie.

— Spuneai, zise străinul, întorcîndu-se spre Joe, că ești fierar.

— Da, așa am spus, răspunse Joe.

— Ce vrei să bei, domnule ?... Știi că nu mi-ai spus cum te cheamă.

Joe îl lămurî, și omul îi spuse pe nume.

— Ce vrei să bei, domnule Gargery ? Fac eu cinste. Știi, ca să încheiem seara de azi.

— Să-ți spun drept, spuse Joe, nu prea sînt învățat să beau pe banii altuia.

— Învățat ? Nu, făcu străinul, dar din cînd în cînd, într-o simbătă seara, se poate. Hai ! spune ce vrei, domnule Gargery.

— Nu vreau să fac pe bătosul, spuse Joe, rom.

— Rom, repetă străinul. Și poate ar vrea și domnul să-și dea cu părerea ?

— Rom, făcu domnul Wopsle.

— De trei ori rom ! strigă străinul către cîrciumar. Adu paharele !

— Domnul ăsta, lămuri Joe, ca să-l prezinte pe domnul Wopsle, e un domn pe care ți-ar plăcea să-l auzi. E paracliser la biserică.

— Aha ! făcu străinul, cu ochiul la mine. Biserica aceea singuratică, dincolo de mlaștini, cu mormintele de jur împrejur.

— Chiar așa, spuse Joe.

Străinul mormăi ceva cu satisfacție, în timp ce-și fuma luleaua, și își întinse picioarele pe banca pe care ședea. Purta o pălărie de drum, cu boruri largi, și pe dedesubt avea capul legat cu o basma în chip de glugă, așa încît nu i se vedea nici un fir de păr. Stătea cu privirile ațintite asupra focului, și mie mi se părea că văd pe fața lui o expresie șireată și un ris stăpînit.

— Nepot ? întrebă străinul.

— Cum să-ți spun ?... răspunse Joe, cu același aer de adîncă gîndire. Ca să-ți spun drept, nu mi-e nici nepot.

— Ce naiba e atunci ? întrebă străinul.

Întrebarea lui mi se păru prea apăsată.

La aceste cuvinte, domnul Wopsle se amestecă în discuție, ca unul ce știa tot ce se putea ști despre

rude, deoarece meseria lui îl silea să țină minte cu care din rudele femeiești nu e voie să te însori. El lămuri legăturile de rudenie care existau între mine și Joe. Fiindcă tot apucase să vorbească, domnul Wopsle încheie cu un pasaj scrisnit și înspăimântător din *Richard al III-lea*, și i se păru că este de ajuns să declare : „După cum spune poetul“, ca să lămurească lumea cu privire la rostul acestei recitări.

Și trebuie să mai adaug că, în timp ce pomenea de mine, domnul Wopsle socoti că, pentru a-și desăvârși raportul, e necesar să-mi ciufulească părul și să mi-l bage în ochi. Nu pricep de ce toți oamenii de teapa lui, care veneau la noi, îmi produceau în împrejurări asemănătoare aceeași senzație neplăcută. Nu-mi amintesc să fi fost vreodată, în copilărie, subiectul de discuție al familiei și al prietenilor familiei fără ca vreo persoană cu mîna mare să nu fi recurs, în semn de ocrotire, la aceste mijloace cu influențe imediate asupra ochilor mei.

În tot acest timp, străinul nu se uita decît la mine, și se uita ca și cum ar fi fost hotărît ca pînă la urmă să mă împuște, să mă doboare la pămînt. Dar după întrebarea aceea cu „ce naiba“, nu mai scoase nici o vorbă pînă ce se aduseră paharele ; și atunci trase cu pușca, și a fost o împușcătură de pomină !

Nu făcu nici o observație cu glas tare, ci jucă o scenă mută, care îmi era adresată mie. Își amestecă romul cu apa, uitîndu-se la mine și-l gustă, cu ochii ațintiți tot asupra mea. Așadar, îl amestecă și-l gustă : dar nu-l amestecă cu lingura pe care i-o adusese cîrciumarul, ci cu o pilă.

Făcu așa ca nimeni să nu vadă pila în afară de mine ; și, după ce sfîrși, o șterse și o puse în buzunarul de la piept. Recunoscu pila lui Joe și, din

clipa în care văzui unealta, înțelesei că-l cunoaște pe fugarul meu. Mă uitam țintă la el, ca vrăjit. Dar el se așează mai bine pe bancă și, fără să-i pese de mine, începu să vorbească despre gullii.

Simbătă seara, la noi în sat, simțea fiecare om că se primenește de toate relele și că are o clipă de răgaz înainte de a începe din nou viața de toate zilele, ceea ce îi dădu și lui Joe curajul de a îndrăzni ca simbătă să stea la circumă cu o jumătate de oră mai târziu decât în alte zile. Dar jumătatea de oră, ca și romul, se sfîrșise, și Joe se pregăti de plecare, luîndu-mă de mînă.

— Mai stai o clipă, domnule Gargery, spuse străinul. Cred că am pe undeva, prin buzunar, un șiling nou și strălucitor, și dacă-l găsesc, e al băiatului.

Alese șilingul dintr-o grămăjoară de bani mărunți, îl împachetă într-o hîrtie mototolită și mi-l dădu mie.

— E al tău, spuse el. Bagă de seamă, numai al tău !

Îi mulțumii holbindu-mă la el într-un chip care depășea cu mult marginile bunei-cuviințe și ținîndu-l pe Joe strîns de mînă. Omul îi dădu bună seara lui Joe și dădu bună seara și domnului Wopsle (care plecă o dată cu noi), iar mie îmi aruncă doar o privire cu ochiul lui de țintă, de fapt nici nu era o privire, căci își închise ochiul, dar ce minuni nu se pot face cu un ochi pe care-l ascunzi !

Dacă pe drumul spre casă aș fi avut chef de vorbă, n-aș fi vorbit decât eu, căci domnul Wopsle se despărțise de noi la ușa circumii, iar Joe umbla tot drumul cu gura căscată, pentru ca aerul să-i scoată pe cît se putea mirosul de rom. Dar eu eram înmărmurit de această reîntoarcere a vechiului

meu păcat și a poveștii cu fugarul și nu mă puteam gândi la nimic altceva.

Soră-mea nu era în toane rele cînd ne făcurăm apariția în bucătărie, și Joe, încurajat de această împrejurare neobișnuită, îi povesti întîmplarea cu șilingul.

— O fi unul fals, pun mîna în foc, spuse doamna Joe triumfătoare, că altfel cum i l-ar fi dat băiatului ?? Ia să mă uit la el !

Scosei moneda din hîrtie și se dovedi că nu era falsă.

— Dar ce-i asta ? spuse doamna Joe, aruncînd șilingul și culegînd hîrtia de pe jos. Două hîrtii de cîte o livră ??

Nu erau, nici mai mult, nici mai puțin, decît două hîrtii soioase și umede de cîte o livră, care păreau să fi trecut prin toate tîrgurile de vite din ținut. Joe își luă pălăria și alergă cu hîrțiile la „Barcagiii veseli“, ca să le înapoieze posesorului. În timp ce el era plecat, eu ședeam pe scăunelul pe care ședea el de obicei și căscam gura la soră-mea cu un aer absent ; eram sigur că omul n-o să mai fie la circumă.

În curînd, Joe se întoarse, spunînd că omul plecase, dar că el, Joe, lăsase vorbă la „Barcagiii veseli“ despre hîrțiile de o livră. Apoi soră-mea le împachetă în hîrtie, le sigilă și le așeză sub niște petale uscate de trandafiri, într-un ceainic care stătea de frumusețe sus pe dulapul din salonul de musafiri. Și acolo au rămas multe zile și multe nopți, ca un adevărat coșmar pentru mine.

Cînd m-am dus să mă culc, somnul îmi trecuse de mult ce mă gîndeam la străinul ce mă ținea cu pușca nevăzută și la cît eram de păcătos și de ne-cioplit fiindcă avusesem legături conspirative cu pușcăriașii ; uitasem de mult de această întîmplare

din primii ani ai copilăriei mele. Și apoi mă urmărea pila. Mă cuprinsese spaima că pila va reapărea cînd mă voi aștepta mai puțin. Mă îmbiam la somn, gîndindu-mă la miercură viitoare, pe care aveam s-o petrec la domnișoara Havisham ; și, în somn, văzui pila cum înaintea spre mine, ieșind de după o ușă, fără să pot vedea cine o ține. M-am trezit tipînd.

CAPITOLUL XI

În ziua hotărîtă m-am întors la Domnișoara Havisham, și sunetul șovăielnic al clopoțelului a adus-o pe Estella la poartă. Încuie poarta după ce mă lăsă să intru, ca și rîndul trecut, apoi porni înainte spre coridorul întunecos, unde o aștepta luminarea. Nu-mi aruncă nici măcar o privire. După ce luă luminarea în mînă, îmi spuse cu dispreț, vorbindu-mi peste umăr :

— Astăzi ai să vii pe aici, și mă duse în cu totul altă parte a casei.

Coridorul era lung și părea că străbate tot subsolul pătrat al castelului. Totuși, nu trecurăm decît printr-o aripă și, la capătul coridorului, Estella se opri, puse jos luminarea și deschise o ușă. Aici văzui din nou lumina zilei, căci mă aflam într-o curticică pavată ; la capătul acesteia se vedea o casă izolată, care părea să fi aparținut pe vremuri directorului sau administratorului răposatei fabrici de bere. Pe peretele exterior al casei se afla un orologiu. Ca și ceasornicul din odaia domnișoarei Havisham, ca și ceasul de pe masa ei de toaletă, orologiul acesta se oprise și el la nouă fără douăzeci de minute.

Intrarăm pe ușa deschisă, la parter, într-o odaie întunecoasă și joasă din spatele casei. Era lume în odaie, și Estella îmi spuse, îndreptându-se spre mușafiri :

— Tu du-te și stai acolo, băiete, până e nevoie de tine.

„Acolo“ era fereastra ; mă îndreptai deci spre fereastră și stătui „acolo“ privind afară, într-o stare sufletească foarte neplăcută.

Fereastra era foarte joasă și dădea într-un colț urît al grădinii părăsite ; se vedeau niște coceni de varză și o tufă de merișor, care pe vremuri fusese rotunjită cu foarfecile în chip de budincă, și acum avea în vîrf frunze, a căror culoare și formă erau deosebite de ale celor vechi, ca și cum partea aceea a budincii s-ar fi lipit de fundul cratiței și s-ar fi ars. Aceste gînduri foarte simple îmi treceau prin minte pe cînd mă uitam la tufa de merișor. În timpul nopții căzuse puțină zăpadă, și parcă, după cîte știam eu, se și topise ; dar aici, în colțul umbrît al grădinii, nu se topise încă, și vîntul o ridica în vîrtejuri mici și o arunca pe fereastră, ca și cum m-ar fi pedepsit fiindcă venisem acolo.

Am ghicit că sosirea mea oprise discuția și că oamenii din odaie se uitau la mine. Nu puteam să văd nimic din cameră în afară de lucirea focului în geamul ferestrei, dar mă înțepenii din toate încheieturile, fiindcă mă simțeam măsurat de aproape.

În odaie se aflau trei doamne și un domn. Nu trecuseră nici cinci minute de cînd stăteam la fereastră și, nu știu de ce, dar știam că erau cu toții niște lingușitori și niște șarlatani, fiecare dintre ei, însă, prefăcîndu-se că nu știe acest lucru despre ceilalți. Dacă ar fi recunoscut aceasta, s-ar fi trădat ei înșiși ca niște lingușitori și șarlatani.

Aveau cu toții un aer plictisit și posomorit, de parcă așteptarea lor ar fi făcut plăcere cuiva, și cea mai vorbărească dintre doamne era nevoită să vorbească cu gura încheștată, ca să nu caște. Această doamnă, pe care o chema Camilla, aducea foarte mult cu soră-mea, doar că era mai în vîrstă (după cum am descoperit cînd am văzut-o mai de aproape), și avea trăsăturile mai grosolane. Într-adevăr, după ce am cunoscut-o mai bine, mi-am spus că era o fericire că avea totuși trăsături, oricum ar fi arătat ele, atît de gol și de opac era zidul mort al feței ei.

— Sărmanul de el ! spuse doamna aceasta, repezindu-se în vorbă, așa cum făcea soră-mea. Își este lui însuși dușman.

— E mai bine să fii dușmanul altuia, spuse domnul. E mult mai firesc.

— Vere Raymond, interveni o altă doamnă, trebuie să ne iubim aproapele.

— Sarah Pocket, răspunse vărul Raymond, dacă omul nu-și este lui însuși aproape, atunci cine fi este ?

Domnișoara Pocket rîse, și Camilla rîse și ea și spuse (stăpînindu-și un căscat) :

— Ce idee !

Dar cred că li se părea tuturor o idee destul de bună. Cealaltă doamnă, care nu rostise încă nici o vorbă, spuse grav și apăsător :

— Foarte adevărat !

— Sărmanul de el ! urmă Camilla (eu știam că în tot acest timp se uitau cu toții la mine). E un om atît de ciudat ! Cine ar crede că la moartea nevestei lui Tom n-a izbutit nimeni să-l facă să vadă cît e de important ca hainele copiilor să aibă panglici de doliu ! Doamne ! „Camilla, îmi spunea el, ce importanță mai are, de vreme ce bieții orfani tot

sînt îmbrăcați în negru ?“ Numai lui Matthew putea să-i dea prin gînd așa ceva. Ce idee !

— Asta-i o trăsătură frumoasă, tare frumoasă, spuse vărul Raymond. Să mă ferească Dumnezeu să spun că n-are nici o trăsătură frumoasă, dar n-a avut și nici nu va avea vreodată simțul proprietății.

— Știi, spuse Camilla, c-am fost silită să fiu aspră. Am spus : „Nu e cu putință, e în joc onoarea familiei“. I-am spus că e o rușine pentru familie ca hainele copiilor să n-aibă panglică de doliu. Am zbierat de dimineată pînă la prînz. Mi-a făcut rău la stomac. Și, în cele din urmă, a izbucnit — știi cît e el de mînios — și mi-a spus : „Fă ce vrei !“ Slavă Domnului, mă simt cu conștiința împăcată ! Cînd mă gîndesc că am ieșit numaidecît pe o ploaie torențială și am cumpărat tot ce trebuia !...

— El a plătit, nu-i așa ? întrebă Estella.

— Nu interesează cine a plătit, draga mea, răspunse Camilla. Eu le-am cumpărat. Și, cîteodată, cînd mă trezesc noaptea din somn, îmi pare atît de bine !

Sunetul unui clopoțel îndepărtat, împreună cu ecoul unui strigăt sau al unei chemări, care venea de pe coridorul pe care trecusem și eu, opriră conversația, și Estella îmi spuse : „Hai, băiete !“ Cînd mă întorsei, îi văzui pe toți uitîndu-se batjocoritor la mine și, după ce închisei ușa, auzii glasul Sarei Pocket : „Ce să-ți spun ! Mă întreb și eu ce-o să mai urmeze !“ și Camilla adăugă, cu indignare : „O asemenea trăsnaie ! Ce idee !“

În timp ce mergeam cu lumînarea de-a lungul coridorului întunecos, Estella se opri deodată și, întorcîndu-se, spuse batjocoritor, apropiindu-și obrazul de mine :

— Ei ?

— Da, *miss*, răspunsei eu ; eram gata să mă poticnesc și să cad peste ea, dar mă oprii la timp.

Ea se uită la mine și bineînțeles că eu mă uitam la ea.

— Sînt drăguță?

— Da, cred că ești foarte drăguță.

— Te jignesc ?

— Nu așa mult ca rîndul trecut, răspunsei eu.

— Nu așa mult ?

— Nu.

Punîndu-mi ultima întrebare, mă fulgeră cu privirea și, după ce-i dădui răspunsul, mă lovi peste obraz cu toată puterea.

— Și acum ? spuse ea. Monstru necioplit ce ești, acum ce crezi despre mine ?

— Nu vreau să-ți spun.

— Fiindcă ai dé gînd să-mi spui sus. De-aia ?

— Nu, răspunsei eu, nu de-aia !

— De ce nu mai plîngi puțin, nenorocitul ?

— Nici n-am să mai plîng din cauza dumitale, spusei eu, ceea ce cred că era cea mai mincinoasă declarație din viața mea, fiindcă și în clipa aceea în sufletul meu plîngeam din cauza ei și știu cită durere mi-a pricinuit Estella mai tîrziu.

După acest episod, meraserăm mai departe și, în timp ce urcam scara, întîlnirăm un domn care cobora, bîjbîind.

— Cine e ? întrebă domnul, oprindu-se și uitîndu-se la mine.

— Un băiat, răspunse Estella.

Era un om voinic și foarte oacheș, cu un cap foarte mare și o mină tot așa de mare. Îmi apucă bărbia cu mîna lui mare și-mi suci fața spre flacăra lumînării, ca să mă vadă mai bine. Era pleșuv de timpuriu și avea niște sprîncene stufoase și negre, care nu stăteau la locul lor, ci se zburleau mereu.

Ochii îi erau foarte infundați și neplăcut de ageri și de bănuitori. Avea un lanț mare de ceas, iar în locul unde ar fi trebuit să fie barba și mustățile obrazul îi era presărat cu niște puncte negre. N-aveam nici în clin, nici în mînecă cu el și nu puteam să prevăd pe atunci că, într-o zi, voi avea de-a face cu omul acesta, dar, întimplător, avui prilejul să-l măsoz din cap pînă-n picioare.

— Ești din vecini, așa-i ? întrebă el.

— Da, domnule, răspunsei eu.

— Cum ai ajuns pe-aici ?

— A trimis după mine domnișoara Havisham, domnule, îl lămurii eu.

— Bine ! Poartă-te frumos. Eu am avut mult de-a face cu băieți ca tine și știu că nu prea sînteți uși de biserică. Bagă de seamă, spuse el mușcîndu-și degetul arătător, în timp ce se încrunta la mine. Poartă-te frumos !

După aceste cuvinte, îmi dădu drumul, spre bucuria mea, căci mîna îi mirosea a săpun parfumat, și coborî scările. Mă întrebam dacă nu cumva era medicul ; dar nu se poate, mă gîndeam eu ; dacă ar fi doctor, ar vorbi mai liniștit și mai părintește. Dar n-avui prea mult timp să analizez această problemă, căci ajunserăm îndată în odaia domnișoarei Havisham. Și domnișoara, și toate celelalte lucruri din odaie erau întocmai cum le lăsasem. Estella mă lăsă în picioare lîngă ușă și stătui acolo pînă ce domnișoara Havisham își ridică ochii de pe masa de toaletă și se uită la mine.

— Așa, spuse ea fără mirare, au și trecut zilele ?

— Da, doamnă. Azi e...

— Taci, taci, taci ! spuse ea cu mișcarea aceea nerăbdătoare a degetelor. Nu vreau să știu. Ești gata de joacă ?

Mă văzui silit să răspund cam încurecat :

— Nu prea sînt.

— Nu vrei să joci cărți ? Întrebă ea cu o privire cercetătoare.

— Da, aş putea, dac-ar fi nevoie.

— Deoarece casa asta ți se pare veche și mohorîtă, băiete, spuse domnișoara Havisham nerăbdătoare, și fiindcă nu vrei să te joci, n-ai vrea mai bine să lucrezi ?

La întrebarea aceasta puteam să răspund din toată inima, mai curînd decît la cealaltă. Și i-am răspuns că sînt foarte doritor.

— Atunci du-te în odaia din față, spuse ea, arătînd cu mîna ei ofilită spre ușa din spatele meu, și așteaptă acolo pînă vin și eu.

Am trecut în partea cealaltă a scării și am intrat în odaia pe care mi-o arătase ea. Nici aici nu pătrundeau razele soarelui și domnea un miros închis și apăsător. În căminul umed și demodat fusese nu demult aprins un foc care acum părea că are de gînd să se stingă ; fumul supărător care umplea odaia părea mai rece decît aerul curat, întocmai ca și ceața din mlaștinile noastre. Cîteva luminări albe, așezate pe căminul înalt, luminau slab odaia, sau ar fi mai potrivit să spun că-i tulburau slab bezna. Camera era mare, ba aş putea spune că pe vremuri fusese chiar frumoasă, dar toate lucrurile care se zăreau erau acoperite cu praf și mucegai și se desfăceau în bucăți. Obiectul cel mai însemnat era o masă lungă, acoperită cu o față de masă, ca și cum ar fi fost pregătit un ospaț în clipa în care casa și ceasornicele se opriseră din mers. În mijlocul mesei se vedea ceva rotund, dar era atît de acoperit cu pînze de păianjen, că nici nu se putea zări ce era. Și în timp ce mă uitam la suprafața galbenă, din care mi-amintesc cum obiectul părea că se înălța ca o ciupercă neagră, văzui păianjeni

cu picioarele pestrițe și cu trupul pătat, care mișunau în preajma acestuia ca și cum vestea despre o întâmplare de mare însemnătate publică ar fi ajuns pînă în lumea lor.

Apoi auzii șoarecii chităind în spatele lemnăriei cu care erau căptușiți pereții, ca și cum aceste întâmplări i-ar fi privit și pe ei. Doar gîndacii nu se sinchiseau de agitația din cameră și-și vedeau de drum prin cămin, cu mersul lor cumpătat și bătrînesc, ca și cum ar fi fost miopi și tari de ureche și n-ar fi avut nici o legătură unii cu alții.

Aceste făpturi tiritoare mă fascinau și mă uitam la ele de la distanță, cînd domnișoara Havisham îmi puse mîna pe umăr. În cealaltă mîna ținea un baston cocîrjat, în care se sprijinea de parcă ar fi fost vrăjitoarea casei.

— Aici, spuse ea, arătînd cu bastonul spre masa cea lungă, aici mă vor întinde cînd voi fi moartă. Vor veni cu toții aici ca să mă vadă.

Mă cuprinse o teamă nelămurită c-ar putea să se întindă pe masă chiar atunci și să moară pe loc, refăcînd astfel scena îngrozitoare de la muzeul cu figuri de ceară ; m-am chircit sub apăsarea mîinii ei.

— Ce crezi că-i asta ? întrebă ea, arătînd tot cu bastonul. Acolo, unde vezi pînzele de păianjeni ?

— Nu pot să ghicesc.

— E o prăjitură mare. O prăjitură de nuntă. Nunta mea !

Se uită cu ochii sticloși prin odaie, și apoi spuse, sprijinîndu-se de mine, în timp ce cu mîna îmi zgîlția umărul :

— Hai, hai, hai ! Plimbă-mă, plimbă-mă !

Înțelesei că treaba pe care trebuia s-o fac era s-o plimb pe domnișoara Havisham de jur împrejurul odăii. Prin urmare, pornii numaidecît, și ea se

propti de umărul meu ; mergeam cu un pas care ar fi putut să amintească de brișca domnului Pumblechook (poate că prima pornire pe care o avusesem în casa aceea îmi dăduse această idee).

Nu prea era voinică domnișoara Havisham și, după cîteva minute, îmi spuse :

— Mai încet !

Totuși, merseam mai departe, schimbînd mereu iuțeala, în timp ce mîna ei îmi tot zgîlțuia umărul ; își strîmba gura și i se părea că merg prea repede, pentru că și gîndurile ei se urmau cu rezeziciune. După cîtva timp îmi spuse :

— Cheam-o pe Estella !

Și eu am ieșit în capul scării și am strigat numele fetei, cum făcusem și rîndul trecut. Cînd lumina apăru, mă întorsei la domnișoara Havisham și pornirăm din nou de jur împrejurul odăii.

Dacă Estella ar fi fost singura spectatoare a acestei scene, și încă m-aș fi simțit destul de încurcat ; dar Estella le aduse cu ea pe cele trei doamne și pe domnul pe care îl văzusem jos, așa că eu nu mai știam ce să fac. Din politețe, dădui să mă opresc, dar domnișoara Havisham îmi zgîlții umărul și pornirăm mai departe ; mă simțeam rușinat la gîndul că ei ar putea să creadă că eu fusesem inițiatorul acestui joc.

— Dragă domnișoară Havisham, spuse domnișoara Sarah Pocket, ce bine arăți !

— Nu-i adevărat, răspunse domnișoara Havisham, sînt numai piele și oase.

Camilla se luminează cînd auzi că încercările domnișoarei Pocket fuseseră respinse și murmură, uitîndu-se cu jale la domnișoara Havisham :

— Sărmana de ea ! Cum ar putea să arate bine ?
Ce idee !

— Și dumneata ce faci ? o întreba domnișoara Havisham pe Camilla.

Deoarece eram chiar lângă Camilla, mi se păru firească să ~~ne~~ oprim ; dar domnișoara Havisham nu voia. Trecurăm mai departe, și eu îmi dădeam seama că pentru Camilla eram o ființă de ne-suferit.

— Mulțumesc, domnișoară Havisham, răspunse ea. O duc și eu cum pot.

— Dar ce s-a întâmplat cu dumneata ? întreba domnișoara Havisham, aspru.

— Nici nu merită să vorbesc, răspunse Camilla. Nu-mi place să vorbesc despre ceea ce simt, dar azi-noapte m-am gândit la dumneata mai mult ca de obicei.

— Altă dată să nu te mai gîndești la mine, spuse domnișoara Havisham.

— Ușor de spus ! făcu Camilla, stăpinindu-și cu delicatețe un hohot de plîns ; buza de sus începu să-i tremure, și lacrimile prinseră a-i curge. Raymond e martor cît ienibahar și cîte săruri trebuie să iau în cursul nopții. Raymond e martor ce zvicniri nervoase am în picior. Dar sughițurile și tresăririle nervoase nu înseamnă nimic față de ceea ce simt cînd mă gîndesc cu îngrijorare la cel pe care-l iubesc. Dacă-aș putea să fiu mai puțin dragăstoasă și simțitoare, n-aș mai suferi de stomac și aș avea niște nervi de fier. Zău c-aș vrea să fiu așa ! Dar să nu mă gîndesc la dumneata în timpul nopții, ce idee ! și aci izbucni în hohote.

Înțelesei că Raymond, despre care vorbea ea, era domnul de față și că dînsul era „domnul Camilla”. În clipa aceea, Raymond îi veni în ajutor, spunînd cu o voce dulce și mîngietoare :

— Camilla dragă, doar știe toată lumea că sen-

timentele tale familiale te sapă în așa hal, încît ți-au scurtat un picior.

— Nu cred că, dacă te gîndești la un om, trebuie să ai pretenții de la el, draga mea, interveni doamna cea gravă, al cărei glas nu-l auzisem decît o dată.

Domnișoara Sarah Pocket, pe care acum o văzui că era o femeie bătrînă, zbîrcită și uscată, cu o față închirită, de parcă era făcută din coji de alune, și cu o gură mare, ca de pisică, atîta că nu avea mustăți, întări cuvintele doamnei, spunînd :

— Sigur că da, draga mea. Hm !

— Nu-i așa de greu să te gîndești, spuse doamna cea gravă.

— Parcă există ceva mai ușor ? consimți domnișoara Sarah Pocket.

— Da, da ! strigă Camilla, ale cărei sentimente clocotitoare păreau că se înalță din picioare pînă la piept. E foarte adevărat ! E o slăbiciune să fii atît de drăgăstos, dar n-am ce face. Desigur că aș duce-o mai bine cu sănătatea dac-aș fi altfel, dar chiar dac-aș putea, nu mi-aș schimba felul de-a fi. Îmi pricinuieste multă suferință, dar e o mare mîngiere, noaptea, cînd mă scol din somn, să știu că sînt așa. Și urmă o nouă izbucnire de simțăminte.

În tot timpul acesta, domnișoara Havisham și cu mine nu ne oprisem nici o clipă și ne plimbam fără încetare de jur împrejurul odăii, ba atingînd din mers fustele doamnelor, ba tîrîndu-le după noi pe toată lungimea odăii întunecate și triste.

— De pildă, Matthew ! spuse Camilla. Nu se amestecă niciodată în treburile familiei, nu vine niciodată s-o vadă pe domnișoara Havisham ! În timp ce eu stau întinsă trei ore în șir pe canapea, cu șireturile de la corset desfăcute, fără cunoștință,

cu capul căzut într-o parte, cu părul atârnat, cu picioarele nu știu unde...

— Mult mai sâs decît capul, iubita mea, spuse „domnul Camilla”.

— Așa am stat ore în șir din pricina purtării ciudate și de neînțeles a lui Matthew, și nimeni nu mi-a mulțumit.

— Cred și eu că nu ți-a mulțumit ! Iși dădu cu părerea doamna cea gravă.

— Vezi, dragă, adăugă domnișoara Sarah Pocket (o făptură de o răutate foarte blajină), trebuie să-ți pui întrebarea : de la cine aștepti mulțumiri, draga mea ?

— Fără să aștept nici un fel de mulțumire, reluă Camilla, am zăcut ore în șir în starea aceasta, și Raymond e martor că m-am înecat și că ienibaharul nu mi-a folosit la nimic ; bieții copii de peste drum, copiii acorderului de pian, au crezut că gungurește un porumbel, așa de rău mă înecam. Și acum să mi se spună mie... Aici Camilla își duse mîna la gît și începu să schimbe fețe-fețe, ca un rezultat al combinațiilor chimice care se petreceau în gîtlejul ei.

Cînd numele lui Matthew fu rostit, domnișoara Havisham mă opri și se opri și ea, uitîndu-se la cea care vorbea. Această schimbare de atitudine puse capăt reacțiunilor chimice ale Camillei.

— Va veni și Matthew să mă vadă în cele din urmă, spuse cu severitate domnișoara Havisham, cînd voi fi întinsă pe masa aceasta. Acolo va sta, spuse ea, lovind cu bastonul în masă, la căpătiul meu ! Și dumneata vei sta acolo, și bărbatul dumitale, aici ! Locul Sarei Pocket va fi aici ! Și al Georgiane, acolo ! Acum știți cu toții care vă sînt locurile cînd veți veni să mă sărbătoriți. Și acum duceți-vă !

De cîte ori rostea cîte un nume, izbea masa cu bastonul în locul de care vorbea. Apoi îmi spuse :

— Plimbă-mă, plimbă-mă !

Și o pornirăm din nou.

— Cred că nu-i nimic de făcut, exclamă Camilla, decît să ne supunem și să mergem ! Mie îmi ajunge că am văzut, chiar și pentru un timp atît de scurt, ființa care mi-e dragă și pe care o respect. Mă voi gîndi cu o mulțumire melancolică la clipele acestea, noaptea, cînd mă voi trezi din somn. I-aș dori și lui Matthew această mîngiere, dar el o disprețuiește. Sînt hotărîtă să nu dau în vileag simțămintele mele, dar e dureros să ți se spună că vrei să sărbătorești pe o rudă care a murit — ca și cum aș fi un căp-căun — și apoi să ți se arate ușa. Ce idee fără rost !

„Domnul Camilla“ interveni în clipa în care doamna Camilla își duse gîfîind mîna la piept, iar doamna cu pricina dovedi o tărie de caracter neobișnuită, căci bănuiesc că voia să arate că avea de gînd să se prăbușească și să se înece de îndată ce va ieși din odaie ; izbuti însă să-i trimită o be-zea domnișoarei Havisham, după care fu dusă afară. Sarah Pocket și Georgiana se luptau care să rămînă ultima ; dar Sarah era prea pricepută ca să poată fi învinsă și se tot sucî în jurul Georgianeii cu sprinteneala ei, pînă ce aceasta din urmă fu nevoită să plece prima. Atunci, Sarah Pocket produse un efect deosebit de al celorlalți, despărțindu-se cu cuvintele :

— Dumnezeu să te binecuvînteze, dragă domnișoară Havisham ! și un zimbet iertător și indulgent pentru slăbiciunea celorlalți îi luminează fața făcută din coji de alune.

În timp ce Estella îi petrecea cu lumînarea pînă jos, domnișoara Havisham umbla mai departe cu mîna pe umărul meu, dar din ce în ce mai încet. În

cele din urmă, se opri în fața focului și spuse, după ce bolborosi ceva cu ochii la jar:-

— Azi e ziua mea de naștere, Pip.

Eram gata să-i spun la mulți ani, dar ea își ridică bastonul.

— Nu pot să sufăr cînd se vorbește despre asta. Nu pot să-i sufăr pe toți cei care au fost aici și nu-mi place ca cineva să-mi pomenească despre ziua mea. Au venit la mine fiindcă e ziua mea, dar n-au îndrăznit să sufle nici o vorbă despre asta.

Bineînțeles că n-am mai pomenit nici eu nimic.

— În ziua asta, cu mult înainte de a te fi născut tu, toată grămada asta de boarfe, spuse ea, îndreptînd bastonul spre pînzele de păianjen de pe masă, fără să le atingă, au fost aduse aici. Boarfele astea și cu mine ne-am oșilit împreună. Pe ele le-au ros șoarecii, pe mine m-au ros niște dinți mai ascuțiți decît dinții de șoareci.

Stătea cu capătul bastonului în dreptul inimii și se uita la masă. Ea purtase odată o rochie albă, care acum se îngălbenise și-și pierduse strălucirea; iar fața de masă fusese și ea pe vremuri albă și acum era galbenă și fără strălucire; tot ce se afla în jurul nostru părea că se va preface în pulbere la cea mai mică atingere.

— Cînd totul o să se prăbușească, spuse ea cu o privire înspăimîntătoare, și cînd mă vor întinde moartă în rochia de mireasă pe masa de nuntă — fiindcă așa o să se întîmple, și atunci blestemul va cădea asupra lui — cu atît mai bine dacă aceasta va fi de ziua mea!

Se uita la masă ca și cum și-ar fi văzut trupul întins acolo. Eu nici nu mă mișcam. Estella se întoarse și stătu și ea locului, nemișcată. Mi se păru că stăturăm așa mult timp. În aerul apăsător al odăii și în întunericul care pătrunsese în toate col-

țurile, mă cuprinse teama că și Estella și cu mine vom începe să ne ofilim.

Domnișoara Havisham își reveni pe neașteptate, nu treptat-treptat, din această stare jalnică și spuse :

— Hai să vă văd jucînd cărți ; de ce nu începeți ?

Și ne întoarserăm în odaia ei, ne așezarăm ca rîndul trecut și, tot ca și rîndul trecut, Estella mă sărăci, iar domnișoara Havisham se uita neconținut la noi ; îmi atrăgea atenția cu privire la frumusețea Estellei și, ca s-o văd mai bine, încercă din nou giuvaerurile din părul ei pe pieptul Estellei.

Iar Estella se purta cu mine ca și înainte, doar că nu-mi făcea cîntec să-mi vorbească. După ce jucărăm vreo șase jocuri, domnișoara Havisham hotărî o zi cînd trebuia să vin iarăși, și Estella mă duse jos în curte, unde din nou îmi dădu de mîncare ca unui cîine. Și, din nou, fui lăsat să mă plimb înapoi și încolo, după plac.

N-are nici o importanță dacă poarta din zidul grădinii pe care mă cățărasem rîndul trecut, ca să mă uit înăuntru, era acum deschisă sau nu. E de ajuns să spun că în ziua aceea nu văzusem nici o porțiță și că de data aceasta zidul avea una. Fiindcă era deschisă și fiindcă știam că musafirii plecaseră, deoarece Estella se întorsese cu cheile în mînă, intrai în grădină și începui să mă plimb. Grădina era părăginită și presărată cu goji de castraveți și de pepeni, care păreau că au dat naștere unei recolte spontane de pălării și de ghetete vechi, asemenea unor străchini găurite cu mlădițe de buruieni în vîrf.

După ce mi-am sfîrșit plimbarea prin grădină și prin sera în care nu se afla nimic altceva decît niște tulpinițe de viță căzute pe jos și cîteva sticle, m-am trezit în colțul acela jalnic pe care-l vă-

zusem prin fereastră. Fără să-mi pun nici o clipă întrebarea dacă nu cumva era cineva în casă, mă uitai înăuntru, printr-o altă fereastră, și mă pome-nii, spre marea mea mirare, nas în nas cu un tânăr palid, care avea pleoapele roșii și părul spălăcit.

Tânărul acesta palid se făcu repede nevăzut și răsări deodată lângă mine. Stătea cu nasul în cărți cînd mă uitasem eu pe fereastră, și acum văzui că e plin de cerneală.

— Salutare, băiete ! făcu el.

„Salutare“ e un salut la care cel mai bun răspuns, după cum observasem eu, era tot „salutare“. Așa că răspunsei :

— Salutare ! lăsînd la o parte „băiete“, din politețe.

— Cine te-a lăsat să intri ? întrebă el.

— Domnișoara Estella.

— Cine ți-a dat voie să dai tîrcoale pe aici ?

— Domnișoara Estella.

— Hai să ne batem, spuse tânărul cel palid.

Ce altceva puteam face decît să-i accept invitația ? Mai tîrziu, mi-am pus adesea această întrebare. Ce altceva puteam face ? Purtarea lui era atît de hotărîtă și eu eram atît de uluit, încît îmi urmai ca și cum aș fi fost vrăjit.

— Stai puțin, spuse el după cîțiva pași, răsucindu-se pe călcîie. Ar trebui să-ți ofer un motiv pentru care să ne batem. Uite ! și bătu numaidecît din palme într-un fel supărător, își aruncă cu eleganță un picior spre spate, apoi mă trase de păr, mai bătu o dată din palme, își aplecă capul și se repezi cu el în stomacul meu.

Acest procedeu de taur, în afară de faptul că trebuia neapărat privit ca o îndrăzneală, era deosebit de neplăcut tocmai după ce mîncasem pîine cu unt. Prin urmare, îi dădui și eu un pumn și mă

pregăteam să-i mai dau unul, cînd tînărul spuse :

— Aha ! așa faci ? și începu să ȋopăie înainte și înapoi într-un chip cu totul nou pentru experiența mea mărginită. Astea-s regulile jocului, spuse el, sărind de pe piciorul stîng pe cel drept. Reguli severe ! Și sări de pe piciorul drept pe cel stîng. Lașă-te jos și execută preliminariile ! Și ȋopăi înainte și înapoi, făcînd tot soiul de mofturi, în timp ce eu mă uitam neputincios la el.

De fapt, mi-era cam teamă de el, fiindcă îl vedeam atît de îndemînic ; dar în ceea ce privește capul lui bălai și ușurel, mă simțeam convins că, atît pe tărîm fizic, cît și moral, n-avea ce căuta în stomacul meu și că aveam dreptul să socotesc jignitor acest fel de a se impune atenției mele. Prin urmare, îl întovărășii în tăcere pînă într-un colț retras al grădinii, mărginit de două ziduri care se întîlneau și apărat de restul grădinii prin niște grămezi de gunoaie. Cînd mă întrebă dacă eram mulțumit de teren, îi răspunsei că da, și el îmi ceru voie să lipsească o clipă, apoi se întoarse cu o sticlă de apă și cu un burete înmuiat în oțet.

— E spre folosul ambilor, spuse el, punînd lucrurile lîngă zid.

Și apoi începu să lepede nu numai haina și vesta de pe el, ci și cămașa, cu un aer care era în același timp nepăsător, preocupat și însetat de sînge.

Măcar că nu părea prea voinic — avea pistrui pe obraji și o spuzeală pe gură — mă simții aproape înspăimîntat de aceste pregătiri îngrozitoare. Părea de vîrsta mea, dar era mult mai înalt și avea un fel de a se răsuci care făcea impresie. Încolo, era un tînăr în haine cenușii (cînd nu era gol, în vederea luptei), cu coatele, genunchii, încheieturile miinilor și călcîiele mult prea mari față de restul trupului.

Mi se făcu inima cît un purice cînd îl văzui înfiindu-se în pămînt în fața mea, făcînd tot felul de demonstrații de agilitate și măsurîndu-mă ca să vadă cum eram construit, ca și cum și-ar fi ales cu de-ămănuntul osul în care voia să lovească. Niciodată în viața mea n-am fost atît de mirat ca atunci cînd am dat drumul primei loviturii și l-am văzut pe tînărul meu întins pe spate, ridicînd spre mine un nas însîngerat și o față cam schimonosită.

Dar într-o clipă se ridică în picioare și, după ce se șterse iute cu buretele, făcînd mare caz de îndeminarea lui, se înfipse din nou în pămînt. A doua mare surpriză din viața mea a fost cînd l-am văzut din nou întins pe jos și privindu-mă cu un ochi negru. Vioiciunea lui mă umplea de mare respect. Părea lipsit de putere ; nici o singură dată nu m-a lovit cu foc și mereu îl trînteam pe jos ; dar se ridica într-o clipă, se ștergea cu buretele, lua o înghițitură de apă din sticlă, foarte mulțumit că-și dăa lui însuși ajutor după toate regulile artei, și apoi se îndrepta spre mine cu un aer și o îndrăzneală care mă făceau să cred că, pînă la urmă, tot o să mă doboare. Avea vînatăi grozave, săracul, căci îmi amintesc cu durere că, pe măsură ce-l loveam mai des, îl loveam mai tare ; dar el se ridica mereu, pînă cînd, la urmă, căzu foarte rău și se lovi cu capul de zid. Dar, chiar și după această întîmplare, se ridică și se învîrți de cîteva ori, amețit, fiindcă nu știa unde mă afluam eu ; în cele din urmă, se lăsă în genunchi, își șterse fața, își aruncă buretele în sus și spuse gîfiind :

— Asta înseamnă că ai cîștigat.

Părea atît de viteaz și de nevinovat, încît, deși nu eu propusesem lupta, nu mă bucuram prea mult de victoria mea. Merg chiar atît de departe încît cred că, în timp ce mă îmbrăcăm, mă socoteam un soi de

pui de lup, sau cine știe ce altă fiară. Totuși, mă îmbrăcai posomorît, ștergîndu-mi din cînd în cînd fața însingerată și întrebînd :

— Pot să-ți fiu de folos ?

Și el spuse :

— Nu, mulțumesc.

— Sănătate, spusei eu.

Și el răspunse :

— Mulțumesc.

Cînd ajunsei în curte, o găsii pe Estella așteptîndu-mă cu cheile în mînă. Dar nici nu mă întrebă unde fusesem și nici de ce o făcusem să aștepte : fața îi era tare îmbujorată, ca și cum s-ar fi întîmplat ceva care i-ar fi făcut mare plăcere. În loc să se ducă de-a dreptul la poartă, intră în coridor și-mi făcu semn cu mîna.

— Vino-ncoa ! Dacă vrei, poți să mă săruți.

O sărutai pe obrazul pe care mi-l întinse. Cred că mi-ar fi plăcut să o sărut de mai multe ori. Dar simțeam că acest sărut era dat unui băiat necioplit, ca o pomană, și că nu însemna nimic.

Cît cu musafirii, cît cu jocul de cărți și cu bătaia, vizita mea durase atîta, încît, cînd mă apropiiai de casă, lumina ce cădea pe limba de nisip de dincolo de mlaștini lucea pe cerul negru al nopții, și cuptorul lui Joe arunca pe drum o șuviță de foc.

CAPITOLUL XII

Mă simțeam foarte neliniștit de cîte ori mă gîndeam la tînărul acela palid. Cu cît mă gîndeam mai des la lupta noastră și-l revedeam pe bietul băiat căzut pe spate, cu răsufierea tăiată și obrații însingerați, cu atît eram mai sigur că o să mi se întîmple ceva. Simțeam cum sîngele celui tînăr

palid apăsa asupra mea și-mi spuneam că legea îl va răzbuna. Fără să știu precis ce pedeapsă mă aștepta, simțeam totuși că nu se poate ca băieții de la țară să hoinărească prin ținut, năvălind prin casele oamenilor cu stare și năpustindu-se asupra tineretului studios fără să fre aspru pedepsiți. Timp de câteva zile nici n-am ieșit din casă și mă uitam grijuliu și înfricoșat prin ușa bucătăriei, înainte de a face vreun drum, ca nu cumva gardienii închisorii din ținut să pună mîna pe mine. Sîngele care cursese din nasul tînărului îmi pătase pantalonii, și în întunericul nopții, am încercat să spăl mărturia vinovăției mele. Tînărul mă mușcase de genunchi, și acum îmi suceam mintea în fel și chip, născocind motive de necrezut pentru cazul cînd ar fi trebuit să dau socoteală de această dovadă compromițătoare în fața judecătorilor.

Cînd veni ziua în care trebuia să mă întorc la locul unde se petrecuse scena aceea de cruzime, groaza mea ajunsese la culme. Oare oameni ai justiției, veniți anume din Londra, mă vor pîndi după poartă? Oameni trimiși anume? Sau poate domnișoara Havisham, dorind să se răzbune chiar ea pentru o nelegiuire înfăptuită în casa ei, se va ridica în hainele de înmormîntare, va scoate un pistol și mă va împușca? Sau poate niște băieți — o ceată mare de băieți plătiți anume pentru asta — se vor repezi la mine, în fabrica de bere, și mă vor omori în lovituri? O dovadă a marii încrederi pe care mi-o inspirase tînărul cel palid e faptul că nu-l vedeam de loc amestecat în aceste acte de răzbunare; îmi închipuiam că ele veneau din partea unor rude lișite de înțelepciune, impinșe la răzbunare de balul în care se afla băiatul și de solidaritatea indignată cu trăsăturile familiei, care fuseseră desfigurate.

Totuși, trebuia să mă duc la domnișoara Havisham, și m-am dus. Și, închipuiți-vă ! nu se întâmplă nimic din pricina luptei de rîndul trecut. Nimeni nu pomeni nimic, iar prin casă nu se vedea nici urmă de tînărul cel palid. Poarta era deschisă ; am inspectat grădina, ba chiar m-am uitat pe fereastra casei retrase din fund ; dar obloanele erau trase și tötul părea mort. Doar în colțul unde avusese loc bătaia am putut descoperi unele urme despre existența tînărului. Pe jos se vedeau urme de sînge, pe care eu le-am ascuns de orice privire omenească, acoperindu-le cu gunoi din grădină.

Pe scară, între odaia domnișoarei Havisham și cealaltă odaie, în care era așternută masa, am văzut un scaun de grădină, un scaun ușor, pus pe roțițe, pe care-l puteai împinge din spate. Îl pusese cineva acolo, după ultima mea vizită, și, din ziua aceea, ocupația mea a fost să o împing pe domnișoara Havisham în jurul odăii și pînă dincolo, în cealaltă cameră, după ce ostenea de atîta umblat cu mîna pe umărul meu. Mereu, înmereu, aceleași plimbări, și uneori acestea țineau cîte trei ore în șir. Vorbesc de aceste plimbări în general, pentru că ele erau foarte numeroase, căci fusese hotărît, o dată pentru totdeauna, că trebuia să vin în acest scop la domnișoara Havisham o dată la două zile, la prînz, și fiindcă perioada pe care o rezum acum a durat cel puțin opt sau zece luni.

Pe măsură ce ne obișnuiam unul cu altul, domnișoara Havisham vorbea mai mult cu mine și mă întreba ce învățasem pînă atunci și ce meserie voiam să-mi aleg. I-am spus că voi deveni ucenicul lui Joe — cel puțin așa credeam — și am stăruit asupra faptului că eram foarte neștiutor și că aș fi vrut să știu de toate ; îi spuneam toate acestea cu nădejdea că poate mă va ajuta ea întru atingerea

acestui scop mult dorit. Dar nu se întâmplă așa dimpotrivă, mi se părea că ea prefera să mă șteie neștiutor. Nici nu-mi dădea vreodată bani, sau alte lucruri, în afară de masa de prînz, și nici măcar nu pomenea că voi fi plătit pentru treaba pe care o făceam.

Estella era mereu acolo ; ea îmi deschidea totdeauna poarta cînd veneam și cînd plecam. Dar niciodată nu mi-a mai spus că pot s-o sărut. Uneori răbda prezența mea cu răceală, alteori îmi arăta bunăvoință ; uneori se purta familiar cu mine, alteori spunea cu tărie că mă urăște. Domnișoara Havisham îmi șoptea adesea la ureche sau mă întreba cînd eram singur cu ea : „Așa-i că se face din ce în ce mai frumoasă, Pip ?” Și cînd răspundeam da (fiindcă era adevărat), părea că se înveselește nespus. Cînd jucam cărți, domnișoara Havisham ne privea, bucurîndu-se de toate toanele Estellei ca un zgîrcit de comoara lui. Și uneori, cînd toanele ei erau atît de numeroase și de contradictorii, încît nu mai știam ce să fac și ce să spun, domnișoara Havisham o îmbrățișa cu o dragoste nemărginită și-i șoptea ceva la ureche, care suna cam așa : „Zdrobește-le inimile, mîndria mea, nădejdea mea ! Zdrobește-le inimile, fără milă !”

Cînd lucra în fierărie, Joe avea obiceiul să îngîne un cîntec, al cărui refren suna : „Bătrînul Clem”. Era un fel cam neceremonios de a aduce omagiu unui sfînt, și încă unui sfînt patron, căci cred că bătrînul Clem se bucura de această cinste în lumea fierarilor. Cîntecul imita bătaia ciocanului și era doar un pretext liric pentru a rosti numele preacinstit al bătrînului Clem : „Așa să loviți, băieți, bătrînul Clem ! Băteți, bătrînul Clem ! Și bere beți, bătrînul Clem ! Fierul să-l lovim, fierul să-l

lovim, bătrînul Clem ! Şi apoi bere să ciocnim, bătrînul Clem !” Într-o zi, curînd după apariţia scaunului, domnişoara Havisham îmi spuse deodată, mişcînd nerăbdătoare din degete : „Hai, cîntă ceva !” şi, spre mirarea mea, începui să în-
gîn cîntecul acesta, în timp ce împingeam scaunul prin cameră. Nu ştiu cum se făcu că-i plăcu, fiindcă, după aceea, începu să cînte şi ea, cu o voce joasă şi molcomă, ca şi cum ar fi cîntat prin somn. Şi aşa a rămas obiceiul să cîntăm cîntecul acesta, în timp ce ne plimbam prin odaie, şi, uneori, Estella cînta şi ea ; dar cîntecul era atît de potolit chiar atunci cînd cîntam toţi trei, încît făcea mai puţin zgomot în casa aceea veche şi în-
fiorătoare decît cea mai slabă adiere de vînt.

Ce se petrecea cu mine în lumea aceasta nouă ? Cum ar fi fost cu putinţă ca firea mea să nu fie în-
niurită de cele ce vedeam ? E oare de mirare că, atunci cînd ieşeam la lumina zilei din odăile galbene şi pline de umbre, gîndurile îmi erau aiu-
rite, iar ochii orbiţi ?

Poate că i-aş fi vorbit lui Joe despre tînărul acela palid dacă nu l-aş fi amăgit pe vremuri cu invenţiile mele năstruşnice. Dar după cum stă-
teau lucrurile, simţeam că Joe va vedea cu sigu-
ranţă în tînărul cel palid un călător potrivit pen-
tru trăsura de catifea neagră ; aşa că nu i-am povestit nimic. Şi apoi, pe măsură ce trecea tim-
pul, acea teamă de a vorbi despre domnişoara Ha-
visham şi Estella, care mă cuprinsese din prima zi, se făcea din ce în ce mai puternică. Nu aveam încredere desăvîrşită decît în Biddy, şi sărmanei Biddy îi spuneam totul. De ce mi se părea firesc să fac aşa şi de ce pe Biddy o interesa tot ce-i spu-
neam, nu ştiam pe vremea aceea ; dar acum cred că ştiu.

Între timp, acasă, în bucătărie, se țineau sfaturi, care mă scoteau din sărite. Măgarul acela de Pumblehook venea adeseori seara, să stea de vorbă cu soră-mea despre planurile mele; și cred într-adevăr (pînă în ziua de azi și cu mai puține remușcări decît s-ar cuveni) că dacă mîinile mele ar fi putut să scoată cuiul din osia trăsarii lui, aș fi făcut-o. Păcătosul acela avea un cap atît de nerod și de mărginit, încît nu era în stare să vorbească de planurile mele de viitor decît atunci cînd eram și eu de față, asta pesemne fiindcă voia să mă înrîurească. Mă ridică de pe scăunelul pe care stăteam liniștit în colț (de obicei de guler) și, așezîndu-mă în fața focului, ca și cum ar fi vrut să facă din mine friptură, începea : „Vezi dumneata, doamnă Joe, aici e băiatul nostru ! Aici e băiatul pe care l-ai crescut ca-n palme. Ridică-ți capul, băiete, și fii de-a pururi recunoscător acelor care s-au purtat așa cu tine. Ei, și-acum, cu privire la acest băiat !...” Și începea să-mi ciufulească părul — lucru pe care, după cum am mai spus, în adîncul sufletului meu nu l-am îngăduit de cînd mă știu nici unei fapturi omenеști — apoi mă apuca de mînece. Arătam atît de neghiob în poziția aceasta, încît numai făptura domnului Pumblehook se putea măsura cu mine în neghiobie.

După aceea, el și cu soră-mea începeau să se întreacă în speculații nesăbuite asupra domnișoarei Havisham și asupra celor ce avea ea de gînd să facă cu mine și pentru mine, așa încît mă cuprîndea o dorință dureroasă de a izbucni în lacrimi, de a mă repezi la domnul Pumblehook și de a-l lua la pumni. Ori de cîte ori mi se adresa mie, soră-mea vorbea ca și cum mi-ar fi smuls cîte un dinte la fiecare cuvînt, în timp ce dom-

nul Pumblehook, care se decretase el însuși patronul meu, mă privea de sus cu un aer disprețuitor, ca un adevărat arhitect al destinului meu, nemulțumit de a se fi încurcat într-o afacere foarte prost plătită.

În aceste convorbiri, Joe nu avea nici un amestec. Dar doamna Joe și domnul Pumblehook i se adresau destul de des, pe măsură ce discuțiile înaintau, deoarece soră-mea băgase de seamă nemulțumirea lui Joe. Îa gîndul că eu voi părăsi fierăria. Acum eram destul de mare ca să devin ucenicul lui Joe ; și cînd Joe ședea cu vătraiul pe genunchi, răscolind gînditor cenușa de la marginea vetrei, soră-mea tălmăcea fără nici un fel de îndoială această faptă nevinovată ca o dovadă de împotrivire față de vorbele ei, și de aceea se năpustea asupra lui, îl zgîlțîia, smulgea vătraiul din mîinile lui și-l arunca. Sfirșitul acestor dezbatere era totdeauna furtunos. Pe neașteptate, fără nici o legătură cu ce se vorbise, soră-mea se oprea în mijlocul unui căscat și, dînd cu ochii de mine, ca din întîmplare, se repezea asupra mea, spunînd : „Hai, destul s-a vorbit de tine ! Să te duci numaidecît la culcare. Cred că ne-ai împuiat destul capul cu ale tale pentru ziua de azi !”

Ca și cum eu le-aș fi cerut hatîrul de a-mi scoate sufletul !

Lucrurile au mers așa multă vreme și pare-se că ar fi mers tot așa cîne știe cît dacă, într-o bună zi, domnișoara Havisham nu s-ar fi oprit deodată, în timp ce ne plimbam, sprijinindu-se de umărul meu și spunînd supărată :

— Ai crescut mare, Pip !

Socotii că cel mai nimerit lucru e să-i dau a înțelege, cu ajutorul unei priviri gînditoare, că

acest lucru poate fi pus pe seama unor împrejurări asupra cărora n-aveam nici o putere.

Ea tăcu, dar, după puțin timp, se opri din nou, uitându-se la mine ; și apoi din nou ; după aceea, fu toată ziua încruntată și îmbufnată. În ziua următoare, cînd, după plimbarea noastră obișnuită, am dus-o pînă la masa de toaletă, ea mă opri cu o mișcare nerăbdătoare din degete :

— Ia mai spune-mi o dată, cum îl cheamă pe fierarul tău ?

— Joe Gargery, domnișoară.

— Asta-i meșterul la care trebuie să fii tu ucenic ?

— Da, domnișoară.

— Ar fi bine să intri ucenic la el cît mai curînd. Crezi că Gargery ar vrea să vină aici cu tine și să aducă contractul cu el ?

Îi dădui să înțeleagă că nici nu mă îndoiam că Joe va socoti această invitație drept o mare cinste.

— Atunci, spune-i să vină !

— Cam pe cînd, domnișoară Havisham ?

— Ei asta-i ! Oricînd, cît mai curînd ! Și vino și tu cu el.

Cînd am ajuns seara acasă și i-am dat lui Joe această veste, soră-mea „a sărit în sus“ într-un chip mai neliniștitor decît altă dată. Ne întrebă pe mine și pe Joe dacă credem că ea este o zdreanță bună să fie călcată în picioare și care este societatea pentru care o socoteam potrivită și cum îndrăznim să ne purtăm așa față de dînsa. După ce sfinși acest torent de întrebări, aruncă cu un sfeșnic în Joe, izbucni în hohote de plîns, scoase fărășul — ceea ce nu prevestea niciodată nimic bun — își puse șorțul ei cel grosolan și începu să măture casa, plină de năduf. Nemulțumită cu această curățenie uscată, luă o găleată cu apă

și o perie de frecat podelele și ne dădu afară, așa că furăm nevoiți să dîrîim de frig în curtica din spatele casei. Era trecut de ora 10 seara cînd îndrăznirăm să ne furișăm în casă, și ea îl întrebă pe Joe de ce nu se căsătorise cu o negresă. Cu o roabă înăscută. Joe nu răspunse, sărmanul de el, ci își tot frîngea mustața și se uita jalnic la mine, ca și cum s-ar fi gîndit că într-adevăr căsătoria cu o negresă ar fi fost o socoteală mai bună.

CAPITOLUL XIII

A fost o grea încercare pentru mine să-l văd pe Joe, a treia zi, gătindu-se cu hainele lui de duminică, pentru ca să mă însoțească la domnișoara Havisham. Și deoarece el socotea că e cazul să-și pună hainele de gală pentru această ceremonie, nu era treaba mea să-i spun că-i stătea mult mai bine în hainele de lucru; cu atît mai mult cu cît știam că bietul om se mișca atît de greoi numai și numai din pricina mea și că tot pentru mine își ridicase gulerul la spate atît de sus, încît părul din creștetul capului îi stătea zburlit, ca un smoc de pene.

La gustarea de dimineată soră-mea ne înștiință că voia să vină cu noi la oraș și să fie lăsată la unchiul Pumblechook, de unde trebuia s-o luăm „după ce vom fi sfîrșit treaba cu doamnele noastre cele elegante“, un fel de a vorbi care îl făcu pe Joe să se aștepte la tot ce se poate mai rău. Joe închise fierăria pentru toată ziua și scrisese cu cretă pe ușă (cum avea el obiceiul să scrie în ocaziile, foarte rare de altfel, cînd nu lucra) monosilaba DUS, urmată de o săgeată, care, pare-se, zbura în direcția în care pleca și el.

Pornirăm spre oraș cu soră-mea în frunte; purta pe cap o căciuliță foarte încăpătoare de blană de castor, ținea cu gravitate în mână un coșuleț de paie, de parcă ar fi purtat pecetea țării în ambalaj de nuiiele, era încălțată cu saboți de lemn, pe umeri purta un șal de zile mari și mai avea și o umbrelă, deși era o zi frumoasă și însorită. Nu sînt cu totul sigur dacă luase cu ea aceste obiecte din îngîmfare sau ca să se pedepsească pe ea însăși; dar cred mai curînd că voia să le dea în vileag ca pe niște obiecte care îi aparțineau, așa cum Cleopatra, sau orice altă regină năbădăicasă, își arăta bogățiile la defilări sau procesiuni.

Cînd ajunserăm la casa domnului Pumblechook, soră-mea se repezi înăuntru și ne lăsă afară. Deoarece era aproape ora prînzului, Joe și cu mine o pornirăm de-a dreptul spre casa domnișoarei Havisham. Estella deschise poarta, ca de obicei, și în clipa în care o văzu, Joe își scoase pălăria și și-o întinse cu borurile pe amîndouă mîinile, ca și cum ar fi cîntărit-o și n-ar fi vrut să se înșele nici măcar cu un sfert de uncie ¹.

Estella nu ne luă în seamă pe nici unul din noi, ci ne arătă drumul, pe care eu îl cunoșteam atît de bine. Eu mergeam în urma ei, și Joe era ultimul. Cînd m-am uitat înapoi spre Joe, în coridorul cel lung, am văzut că tot își mai cîntărește grijuliu pălăria și că ne urmează cu pași mari și în vîrfurile picioarelor.

¹ *Uncie* — veche unitate din sistemul englez de greutate; o uncie = aproximativ 35 de grame.

Estella îmi spuse că trebuie să intrăm amîndoi, așa că îl luai pe Joe de mîncă-și-l dusei la domnișoara Havisham. Ea ședea la masa de toaletă și-și întoarse numaidecît privirile spre noi.

— A !, îi spuse ea lui Joe. Dumneata ești bărbatul surorii acestui băiat ?

Nu mi-aș fi putut închipui niciodată că dragul de Joe ar putea să arate atît de deosebit de cum era de obicei și atît de asemănător cu o pasăre ciudată ; stătea fără să scoată o vorbă, cu smocul de pene din virful capului zburlit și cu gura căscată, de parcă ar fi vrut să înghită un vierme.

— Ești bărbatul surorii acestui băiat ? repetă domnișoara Havisham.

Era foarte supărător felul în care, în tot timpul acestei întrevederi, Joe se încapătîna și vorbea cu mine în loc să vorbească cu domnișoara Havisham.

— Da, Pip, începu Joe cu un ton de argumentare puternică, foarte tainic și foarte politicos în același timp. Adică m-am căsătorit cu soră-ta fiindcă pe atunci eram, vorba ceea, burlac.

— Bine ! făcu domnișoara Havisham. Și ai crescut băiatul cu gîndul să-l iei ucenic, așa-i domnule Gargery ?

— Doar știi, Pip, răspunse Joe, că noi doi am fost întotdeauna prieteni și că plănuiam între noi să facem ștregării. Și chiar dacă ai spus că nu-ți place meseria fiindcă te murdărești cu negreală și funingine, să știi că tot am fi petrecut de minune, Pip !

— A avut băiatul vreodată ceva împotrivă ? întrebă domnișoara Havisham. Îi place meșteșugul ?

— Știi prea bine, Pip, răspunse Joe, întărind amestecul de argumentare, taină și politețe, că asta a fost dorința ta cea mare. (Deodată îmi dădui

seama că înainte de a apuca să vorbească mai departe, Joe avea de gând să folosească în această împrejurare epitaful compus de el.) Și am înțeles dorința ta prin cuvinte și purtare!

În zadar mă osteneam să-l fac să înțeleagă că ar trebui să vorbească cu domnișoara Havisham. Cu cit făceam mai multe gesturi și strimbături ca să-l conving, cu atât îmi vorbea mai tainic, mai argumentativ și mai politicos.

— Ai adus contractul cu dumneata? întrebă domnișoara Havisham.

— Doar știi, Pip, răspunse Joe, ca și cum întrebarea ar fi fost de prisos, că tu singur mi l-ai pus în pălărie și știi bine că-i acolo.

Cu aceste cuvinte, scoase contractul și mi-l înținse mie, în loc să-l dea domnișoarei Havisham. Mă tem că mi-era cam rușine de purtarea bietului om. Știam bine că mi-e rușine de el în clipa în care o văzui pe Estella în spatele scaunului domnișoarei Havisham și-i citii în ochi un ris răutăcios. Luai contractul din mîna lui Joe și-l înținsei domnișoarei Havisham.

— Nu te-ai așteptat să primești plată pentru ucenicia bălatului? spuse ea cu ochii la contract.

— Joe! spusei eu dojenitor, căci el nu răspunse deloc. De ce nu răspunzi?...

— Pip! răspunse Joe, tăindu-mi vorba, ca și cum s-ar fi simțit jignit. Nu s-a pus niciodată între noi o întrebare ca asta, care să aibă nevoie de răspuns, și doar știi bine că răspunsul meu e: Nu! Știi bine că-i nu, Pip, atunci ce să mai spun și eu?

Domnișoara Havisham îi aruncă o privire ca și cum ar fi înțeles mai bine decît aș fi crezut eu ce fel de om este Joe, fiindcă vedea cum se purta; apoi luă o pungă de lingă ea, de pe masă.

— Asta-i răsplata lui Pip, spuse ea, uite-o. În

punga asta sînt douăzeci și cinci de lire. Dă-le stăpînului tău, Pip !

Ca și cum ar fi fost scos din minți de mirarea pe care făptura din fața lui și odaia aceea ciudată o stîrneau în el, Joe mi se adresează tot mie și de data aceasta :

— Asta-i foarte frumos din partea ta, Pip, și de aceea darul tău e binevenit, deși niciodată nu l-am așteptat, nici acum, nici altă dată. Și acum, băiete, spuse Joe, în timp ce pe mine mă lua cu frig și cald, fiindcă mi se părea că expresia aceea familiară era adresată domnișoarei Havisham, și acum, băiete, să ne facem datoria ! Fie ca tu și cu mine să ne facem datoria, amîndoi și fiecare cu ajutorul celuilalt, și ceea ce ne va aduce darul tău mărinos să fie spre mulțumire acelor... care niciodată... Aci Joe se poticni, căci ajunsese la un punct nespus de greu, pînă ce se salvă triumfător cu cuvintele : Și departe să fie toate acestea de mine ! Aceste cuvinte îi sunară atît de frumos și de convingător, încît le rosti de două ori.

— Du-te sănătos, Pip ! spuse domnișoara Havisham. Condu-i, Estella.

— Să mai vin și altă dată, domnișoară Havisham ? întrebai eu.

— Nu. Acum Gargery e stăpînul tău. Gargery ! O vorbă să-ți mai spun.

Eu ieșii pe ușă și o auzii spunîndu-i cu glas deslușit și apăsător lui Joe, pe care-l chemase înapoi !

— Băiatul s-a purtat bine aici, și asta-i răsplata lui. Nădăjduiesc că dumneata, ca om cinstit, n-ai să mai ceri nimic altceva.

Cum a ieșit Joe din odaie nu m-am lămurit niciodată ; dar știu că, după ce a ieșit, urca mereu scările în loc să le coboare și că se dovedi surd la toate muștrările mele, pînă cînd mă apro-

piei de el și-l apuca de mână. Într-o clipă ieșirăm pe poartă, care fu încuiată în urma noastră, și Estella dispăru. Când se văzu din nou la lumina zilei, Joe se sprijini cu spatele de zid și îmi spuse : „Grozav !” Și rămase atîta timp nemișcat, repetînd : „Grozav”, încît începui să mă tem că n-o să-și mai vină în fire. În cele din urmă, își lungi exclamația, spunînd : „Pip, îți spun eu că e grozav !” Și așa, încetul cu încetul, își recăpătă graiul și fu în stare să pornească mai departe.

Am motivele mele să cred că mintea lui Joe a ieșit mai ascuțită din această întîlnire, căci, în drum spre casa lui Pumblechook născoci un plan iscusit și adînc. Motivele mele se bazuie pe cele ce se petrecură în salonașul domnului Pumblechook : la intrarea noastră, soră-mea stătea de vorbă cu nesuferitul acela de negustor de grîne.

— Ei ! făcu soră-mea către noi doi. Dar cu voi ce s-a întîmplat ? Mă mir că mai binevoiți să vă întoarceți în societatea unor bieți oameni de rînd!...

— Domnișoara Havisham, spuse Joe, uitîndu-se țintă la mine, ca și cum s-ar fi căznit să-și amintească de ceva, a stăruit mult să dăm... cum a spus, complimente sau salutări, Pip ?

— Complimente, spusei eu.

— Așa mi-amintesc 'și eu, spuse Joe. Complimentele ei doamnei Gargery.

— Mult o să-mi folosească ! făcu soră-mea, dar era destul de măgulită.

— Și, urmă Joe, privindu-mă iar țintă, ca și cum s-ar fi căznit din nou să-și amintească ceva, a mai spus că ar dori ca sănătatea să-i îngăduie... nu-i așa, Pip ?

— Plăcerea... adăugai eu.

— De a sta de vorbă cu doamnele din ținut, spuse Joe, trăgînd aer în piept.

— Bine ! strigă soră-mea, cu o privire mai dulce spre domnul Pumblechook. Ar fi putut să aibă buna-creștere de a trimite vorbă de la început, dar mai bine mai târziu decât niciodată. Și ce i-a dat zăpăcitului ăstuia ?

— Nu i-a dat nimic, spuse Joe.

Doamna Joe era gata să izbucnească, dar Joe vorbi mai departe :

— Tot ce dă, dă prietenilor lui. „Și prin prieteni, așa ne-a spus dumnăei, înțeleg pe sora lui, doamna J. Gargery.“ Astea au fost cuvintele ei : „Doamna J. Gargery“. N-o fi știut, adăugă Joe, cu un aer gînditor, dacă-i Joe sau Jorge.

Soră-mea se uită la Pumblechook ; acesta mîngîia brațele jîltului de lemn și dădea din cap către soră-mea și spre foc, ca și cum ar fi știut toate acestea dinainte.

— Și cît ți-a dat ? întrebă soră-mea, rîzînd în toată legea.

— Ce-ar spune lumea de față dacă ar fi zece livre ? întrebă Joe.

— Ar spune, se repezi soră-mea, destul de bine. Nu grozav, dar destul de bine.

— Aflați că-i mai mult decât atît, spuse Joe.

Șarlatanul de Pumblechook dădu numaidecît din cap și spuse, frecîndu-și brațele de scaun :

— E mai mult decât atît, doamnă.

— Ce, doar n-ai să spui... începu soră-mea.

— Ba da, spun, doamnă, spuse Pumblechook ; dar ai răbdare. Zi înainte, Joseph. Bravo ție ! Zi înainte !

— Ce-ar spune lumea de față de douăzeci de livre ? urmă Joe.

— Frumos, ăsta ar fi cuvîntul potrivit ! răspunse soră-mea.

— Bine, făcu Joe. Aflați că-i mai mult decît atît. Fătarnicul de Pumblehook dădu din nou din cap și spuse, rîzînd oerotitor :

— E mai mult decît atît, doamnă. Bine. Zi mai departe, Joseph !

— Ei, ca să încheiem, spuse Joe, încîntat, întinzînd surorii mele punga, sînt douăzeci și cinci de livre.

— Douăzeci și cinci de livre ! răsună ca un ecou glasul celui mai jescnic dintre șarlatani, și Pumblehook se sculă, ca să strîngă mîna surorii mele. Și nu e mai mult decît meriți dumneata (după cum am și spus cînd mi s-a cerut părerea), și îți doresc să te bucuri de acești bani !

Dacă păcătosul s-ar fi oprit aici, tot ar fi fost destul de urît din partea lui, dar greșeala lui se îngroșă și mai tare cînd propuse să mă ia sub paza lui, cu drept de protecție-asupra mea, faptă care lăsa în umbră toate ticăloșiile lui din trecut.

— Vedeți voi, tu, Joseph, și soția ta, spuse domnul Pumblehook, strîngîndu-mi brațul deasupra cotului, eu sînt un om căruia îi place să ducă la bun sfîrșit ceea ce a început. Băiatul ăsta trebuie scos la lumină. Lăsați-l în grija mea. Îl scot eu la lumină.

— Numai Dumnezeu știe, unchiule Pumblehook, spuse soră-mea (strîngînd cu putere banii în mînă), cît îți sîntem de îndatorați !

— Nu te mai gîndi la asta, doamnă, răspunse diavolescul negustor de grîne. Plăcerea-i plăcere. Dar băiatul ăsta, știți, trebuie să-l scoatem la lumină. Cînd am spus că voi avea eu grijă de asta, am spus adevărul !

Judecătoria era alături, lingă Primărie, și o pornirăm într-acolo, pentru ca intrarea mea ca uccenic la Joe să fie legalizată de un judecător. Spun

că o pornirăm ; adevărul e că Pumblehook mă împinse pînă acolo ca și cum m-ar fi prins chiar atunci cotrobăind prin buzunarele vreunui trecător sau dînd foc la o claie de fin, și, de fapt, toată curtea avea impresia că fusesem prins cu ocaua mică, fiindcă, în vreme ce Pumblehook mă împingea de la spate, prin mulțime, auzeam glasuri care spuneau : „Asta ce-a făcut ?“ și altfel : „E tinăr, dar are o mutră tare păcătoasă, nu-i așa ?“ Ba un om foarte blînd și binevoitor îmi întinse chiar o cărticică împodobită cu o gravură de lemn, care reprezenta un tinăr fioros înfășurat în lanțuri grele, asemănătoare cu niște cîrnați ; cartea era intitulată : *A se citi în celulă*.

Judecătoria mi se păru un loc ciudat, cu strane mai înalte decît cele din biserică, cu oameni care se inghesuiau în strane și priveau și cu judecători arătoși (unul avea capul pudrat), care stăteau în jilțuri, cu brațele încrucișate, sau trăgeau tîutun pe nări, sau dormeau, sau scriau, sau citeau ziarele. Pe pereți se mai vedeau și chipuri strălucitoare și întunecate, pe care ochiul meu neartistic le privea ca pe un amestec de aluat întărit și de lipici. Într-un colț, hîrțile mele fură semnate după lege și atestate, și astfel „intraî ucenic“ ; în tot timpul acesta, domnul Pumblehook mă ținea de parcă pregătea drumul meu spre eșafod și se îngrijea ca totul să fie în regulă.

După ce ieșirăm și scăparăm de băieții care se înfierbîntaseră așteptînd cu emoție să asiste la torturarea mea în public și se simțiră foarte dezamăgiți cînd văzură că eram înconjurat de prieteni, ne întoarserăm la casa domnului Pumblehook. Soră-mea se inflăcăraseră așa de strașnic cu privire la cele douăzeci și cinci de livre, încît voia cu orice preț să sărbătorim norocul cel mare la „Mistrețul

albastru“ și să-l trimită pe domnul Pumblechook să aducă familia Hubble și pe domnul Wopsle, cu brișca.

Zis și făcut ; și ce zi tristă am petrecut eu ! Fiindcă, lucru de neînțeles pentru mine : în mintea tuturor era limpede că eu eram de prisos la această petrecere. Și, culmea : din cînd în cînd, sau mai bine zis cînd n-aveau altceva mai bun de făcut, mă întrebau de ce nu mă înveselesc și eu. Și ce altceva puteam face decît să mă înveselesc chiar atunci cînd nu mă simțeam vesel ?

Oricum, însă, ei erau oameni mari, aveau felul lor de a se purta și făceau și ei tot ce puteau ca să se învesească. Șarlatanul de Pumblechook se întrecea pe sine în rolul binefăcătorului și al inițiatorului întregii solemnități, drept care se așeză în capul mesei ; și cînd vorbi adunării despre ucenicia mea — după ce se bucurase drăcește de faptul că puteam fi închis dacă eram prins jucînd cărți, bînd băuturi tari, stînd seara tîrziu în tovarășia unor oameni nerespectabili sau lăsîndu-mă ispitit de alte asemenea rătăcirii, care în contractul meu erau privite ca aproape de neînălăturat — mă așeză pe un scaun lîngă el, ca să-și poată însufleți toate observațiile cu gesturi.

În afară de aceasta, tot ceea ce țin minte despre „petrecerea“ din seara aceea e faptul că oamenii nu mă lăsau să adorm și că, de cîte ori vedeau că mă prinde somnul, mă trezeau și-mi spuneau să mă înveselesc. Mai țin minte cum seara, tîrziu, domnul Wopsle ne cinsti cu *Oda* lui Collins și-și aruncă cu atîta putere la pămînt sabia însingerată. Încît un chelner veni și spuse : „Negustorii de jos vă felicită, dar spun că nu sînteți un bun scamator“. Îmi mai amintesc că, în drum spre casă, erau cu toții foarte veseli și cîntau *O frumoasă doamnă!*

Domnul Wopsle cînta basul și (drept răspuns nă-tărăului aceuia care dirijează acest cîntec în chi-pul cel mai nerușinat din lume) afirma cu o voce nespus de puternică că el era omul cu pletele albe în vînt, că el era călătorul cel mai slab de pe pămînt.

În sfîrșit, mi-amintesc că, intrînd în odăița mea, mă simțeam nenorocit de-a binelea, deoarece credeam cu tărie că meșteșugul lui Joe n-o să-mi placă niciodată. Îmi plăcuse odată, dar „odată“ nu era acum.

CAPITOLUL XIV

Nu există un lucru mai dureros decît acela de a-ți fi rușine de casa ta. Simțămîntul acesta e plin de o neagră nrecunoștință și poate că pedeapsa e necesară și binemeritată, dar pot dovedi că e un lucru foarte dureros.

Casa în care trăiam nu fusese niciodată un loc foarte plăcut pentru mine din pricina firii surorii mele. Dar Joe sfînțise casa, și eu eram legat de ea. Socoteam salonașul de mîsafiri drept cel mai elegant salon din lume ; asemuia ușa de la intrare cu portalul tainic al unui templu, care nu se deschide decît cu prețul unei jertfe de pui la frigare ; bucătăria mi se părea un lăcaș fără măreție, dar cast, iar fierăria — drumul strălucitor care duce la bărbăție și neatîrnare. Într-un singur an, totul se schimbase. Acum totul era grosolan și obișnuit, și pentru nimic în lume n-aș fi vrut ca domnișoara Havisham și Estella să vadă toate acestea.

Cît de mult din această neplăcută stare sufletească se datora greșelii mele, cît domnișoarei Ha-

visham și cît surorii mele, n-are rost să ne întrebăm acum. Schimbarea avusese loc; lucrul se întîmplase. Bun sau rău, de iertat sau de neiertat, se întîmplase.

Odată, demult, mi se părea că în ziua în care voi intra în fierărie și-mi voi sufleca mînele cămășii, eu, ucenicul lui Joe, voi fi nobil și fericit. Acum, cînd înlăptuirea acestui lucru stătea în puterile mele, simțeam doar că eram murdar de praf de cărbuni și că asupra cugetului meu apăsa zilnic o greutate față de care nicovala era ușoară ca un fulg. Mai tîrziu, în viața mea (ca și în viața oricărui om, bănuiesc) au existat adesea clipe în care am simțit cum se lasă o perdea groasă, acoperind, pentru un timp, orice interes și orice farmec și nelăsînd să pătrundă pînă la mine decît o suferință fără margini. Niciodată însă această perdea n-a căzut cu atîta greutate și nepăsare ca atunci cînd calea pe care trebuia să o urmez se întindea dreaptă în fața mea, o dată cu hotărîrea pe care o luasem de a fi ucenicul lui Joe.

Mi-amintesc că, ceva mai tîrziu, tot în „vremea” aceea, obișnuiam să stau duminică seara, cînd se întuneca, în preajma cimitirului, asemuind speranțele mele de viitor cu mlaștinile bătute de vînt și gîndindu-mă că și unele, și altele, la fel de nedede și joase erau străbătute de drumuri necunoscute și erau acoperite de ceața întunecoasă care se ridica din mare. Eram la fel de abătut în primezi a uceniei mele ca și mai tîrziu; dar mă bucuram la gîndul că n-am suflat nici o vorbă lui Joe despre durerea mea tot timpul cît a durat contractul nostru. Este, cred, singurul lucru bun pe care l-am făcut în vremea aceea și de care mă bucur.

Fiindcă, deși anii aceia cuprind și îatîmplările pe care vreau să le povestesc, meritul acelor în-

timplări îi revine lui Joe. Nu pentru că eu eram credincios, ci pentru că Joe era credincios, nu mi-am luat lumea în cap și nu m-am făcut soldat sau marinar. Și nu pentru că eram pătruns de valoarea hărniciei, ci pentru că Joe era pătruns de acest lucru, munceam destul de sîrguincios, măcar că munceam în silă. E greu de știut cît de departe merge înrăurirea unui om de treabă, cîstit și înzestrat cu simțul datoriei; dar e ușor de știut cît de mult te-a înrăurit pe tine omul din apropierea ta, și știu prea bine că puținele lucruri bune care s-au prins de mine în timpul uceniciei mi-au venit de la inima cîstită și mulțumită a lui Joe, și nu de la ființa mea, nemulțumită și frămîntată de alte năzuințe.

Cine ar fi putut să spună ce voiam? Cum aș putea spune eu însumi, de vreme ce nici eu nu știam? Gîndul care mă îngrozea cel mai tare era acela că, într-o zi nenorocită, cînd voi arăta mai murdar și mai grosolan ca oricînd, îmi voi ridica ochii și o voi vedea pe Estella uitîndu-se în fierărie printr-una din ferestruicile de lemn. Eram urmărit de teama că, mai devreme sau mai tîrziu, ea mă va găsi cu fața și mîinile negre, îndeletnicindu-mă cu treaba cea mai grosolană, și că se va bucura și mă va disprețui. Adeseori, în asfințit, cînd suflam în foale în locul lui Joe, sau cînd cîntam împreună cu el *Bătrînul Clem*, gîndul că obișnuiam să cîntăm acest cîntec la domnișoara Havisham mă făcea parcă să văd chipul Estellei desprinzîndu-se din flăcări, cu părul ei frumos fluturînd în vînt și cu ochii ei batjocoritori; adeseori, în asemenea clipe, mă uitam spre ochiurile negre din perete, care erau ferestrele, și, pîrîndu-mi-se că o văd trăgîndu-și capul înapoi, îmi închipuiam că Estella venise în cele din urmă.

După aceea, cînd intram în casă ca să-luăm cina, casa și mîncarea mi se păreau mai grosolane ca niciodată și, în fundul inimii mele păcătoase, mi-era mai rușine de casa mea ca oricînd.

CAPITOLUL XV.

Deoarece crescusem prea mare pentru școala pe care o ținea mătușa domnului Wopsle, educația mea de sub conducerea acelei femei zăpăcite luă sfîrșit. Dar asta nu se întîmplă înainte ca Bidly să-mi fi împărtășit tot ce știa, începînd cu catalogul de prețuri și sfîrșind cu un cîntec caraghios, pe care-l cumpărase, ea odată cu o jumătate de *penny*. Deși singura parte inteligibilă din această lucrare literară erau primele rînduri

Cînd mă dusei în orașul Lunnon, oameni buni,

Tralala, tralala,

Tralala, tralala,

Nu m-am întors oare acasă negru, oameni buni ?

Tralala, tralala,

Tralala, tralala,

totuși, în dorința mea de a deveni mai înțelept, am învățat pe dinafară această compoziție, cu multă sîrguință ; și nici nu-mi amintesc să-mi fi pus întrebări cu privire la valoarea ei ; mă gîndeam doar (cum, de altfel, gîndesc și acum) că erau prea multe tralalauri față de restul poeziei. În setea mea de a ști cît mai mult, îi propusei domnului Wopsle să mă ferească și pe mine cu cîteva fărîme intelectuale din comoara lui, ceea ce el primi cu bucurie. Dar deoarece pînă la urmă am descoperit că avea nevoie de mine doar în calitate de manechin dramatic, pe care să-l poată

contrazice, jeli, amenința, îmbrățișa, străpunge, înghionti și lovi în fel și chip, m-am lipsit foarte curînd de acest fel de învățătură, mai ales după ce domnul Wopsle mă stîlcise în bătaie în timpul uneia din furiile lui poetice.

Tot ce afluam încercam să-i împărtășesc lui Joe. Această afirmație sună atît de bine, încît conștiința mea nu-mi îngăduie să n-o lămuresc pe deplin. Voiam să fac din Joe un om mai puțin neștiutor și mai puțin necioplit, pentru ca să fie mai puțin nedemn de societatea mea și mai puțin expus batjocurilor Estellei.

Vechile fortificații din mlaștini ne serveau de școală, iar o tăbliță spartă și o bucată de condei alcătuiau materialul nostru didactic, la care Joe mai adăuga o lulea cu tutun. Nu-mi amintesc ca Joe să fi reținut ceva de la o duminică la alta și nici să-și fi îmbogățit mintea cu vreo cunoștință în tot timpul cît a fost elevul meu, doar că la fortificații își fuma luleaua cu un aer mult mai grav decît în orice alt loc — aș zice chiar cu un aer mai învățat — că și cum ar fi socotit că face progrese mari. Dragul de el, tare aș fi vrut să facă !

Locul era plăcut și liniștit ; se vedeau pînzele corăbiilor care treceau pe fluviu, dincolo de chei, și uneori, în timpul refluxului, mi se părea că văd pînzele unor corăbii scufundate, care mai plutesc încă în adîncul apelor. De cîte ori mă uitam la vasele care ieșeau în larg, cu pînzele lor albe, întinse, mă gîndeam la domnișoara Havisham și la Estella ; și tot la ele mă gîndeam de cîte ori lumina cădea pieziș, de departe, pe un nor, pe o pînză de corabie, pe coasta verde a unui deal, sau pe suprafața apei, căci domnișoara Havisham și Estella, precum și casa aceea ciudată, și viața ciu-

dată dinăuntru ei păreau să fie în legătură cu tot ce era frumos.

Într-o duminică, Joe, care își gustase din plin luleaua, spuse de atâtea ori că „e tare de cap“, încît în ziua aceea mă lăsaî păgubaș de învățătură și mă întinsei puțin pe pămînt, cu bărbia în mină, desenînd fața domnișoarei Havisham și a Estellei peste toată întinderea, pe cer și pe ape, pînă cînd, în cele din urmă, mă hotărîi să dau în vileag un gînd cu privire la ele, care mă frămînta de mult :

— Joe, începui eu, nu crezi că ar trebui să-i fac o vizită domnișoarei Havisham ?

— Știu eu, Pip ? răspunse Joe tacticos. Pentru ce ?

— Cum pentru ce, Joe ? Pentru ce-i făcui o vizită ?

— Poate despre unele vizite, spuse Joe, se poate vorbi așa, Pip. Dar dacă-i vorba să te duci la domnișoara Havisham... ar putea să creadă o vrei ceva, că aștepți ceva din partea ei.

— Nu crezi c-aș putea să-i spun că nu-i așa, Joe ?

— Ai putea, măi băiete, spuse Joe. Și s-ar putea să te creadă. Dar s-ar putea să nu te creadă.

Joe simțea, cum simțeam și eu, că ajunsesem la un punct însemnat și trase cu putere din lulea, ca spusele lui să pu-și piardă tăria din pricina repetiției.

— Vezi tu, Pip, urmă Joe de îndată ce primeia trecuse. Domnișoara Havisham s-a purtat frumos cu tine. După ce s-a purtat așa, m-a chemat înapoi, ca să-mi spună că asta e tot.

— Da, Joe. Am auzit și eu.

— Tot, repetă Joe foarte apăsător.

— Da, Joe. Îți spun doar că am auzit-o.

— Vreau să spun, Pip, că ea s-o fi gîndit !

„Gata ! Eu, la miazănoapte ; tu, la miazăzi !“ Cît mai departe !

Și eu mă gîndeam la asta și nu simțeam cîneștie ce mîngîiere văzînd că și el gîndise la fel, fiindcă în felul acesta adevărul îmi apărea mai limpede.

— Dar, Joe...

— Da, băiete.

— Vezi, e aproape un an de cînd sînt ucenic și, din ziua în care s-a făcut contractul, nu i-am mulțumit niciodată domnișoarei Havisham, n-am întreat de ea și nici n-am dat vreun semn de viață, ca să vadă că n-am uitat-o.

— Adevărat, Pip, dar asta doar dacă vrei să-i faci vreo două perechi de potcoave. Cred însă că, de nu s-ar găsi pe nicăieri potcoave, darul tău tot n-ar mulțumi-o.

— Nu la asta mă gîndeam, Joe ; nu mă gîndeam la un dar.

Dar lui Joe îi intrase în cap că trebuie să fie vorba de un dar și ținea morțiș la părerea lui.

— Și nici, adăugă el, dacă ți-ar ajuta cîneva să-i faci un lanț nou la ușa de la intrare, sau, să spunem, cîteva șuruburi cu cap mare, pentru ca să aibă la nevoie, sau chiar ceva mai frumos, ca, de pildă, o furculiță de prăjit pîine, sau de luat prăjituri, sau un grătar de prăjit peștișori...

— Nu mă gîndeam de loc la un dar, Joe, îi tăiai eu vorba.

— Bine, spuse Joe, depănîndu-și mai departe gîndul, ca și cum eu i-aș fi dat ghes. Dacă-aș fi în locul tău, n-aș face una ca asta. Nu, eu n-aș face-o. Ce-i trebuie un lanț de ușa dacă are unul ? Și dacă îi dai șuruburi cu capul mare, poate că n-o să-i placă. Iar dacă vrei să-i faci o furculiță de prăjit pîine, trebuie s-o faci din alamă, și tu nu

te pricepi și n-o să-ți faci cinste. Și nici cel mai priceput meșter nu poate să arate ce știe cînd face un grătar, pentru că un grătar e tot grătar, spuse Joe, neslăbindu-mă de loc, ca și cum s-ar fi ostenit să-mi spulbere o iluzie. Și poți să faci orice-ai face, dar tot un grătar o să iasă, vrei, nu vrei...

— Dragă Joe, strigai eu scos din fire și apucîndu-l de haină, oprește-te ! Nici nu m-am gîndit vreodată să-i duc vreun dar domnișoarei Havisham !

— Sigur că nu, Pip, încuviință Joe, ca și cum tot s-ar mai fi luptat pentru apărarea lui ; îți spun că ai dreptate, Pip.

— Da, Joe ; dar voiam să-ți spun că, fiindcă tot n-avem mult de lucru, să-mi dai drumul mîine după-amiază, să mă duc pînă în oraș, ca să o văd pe domnișoara Est... Havisham.

— N-o cheamă Estavisham, Pip, spuse Joe cu gravitate ; că doar n-a mai fost botezată încă o dată.

— Știu, Joe, știu. O scăpare de-a mea. Ce părere ai ?

Pe scurt, Joe spuse că dacă eu credeam că așa e bine, credea și el la fel. Dar stăruî mult asupra faptului că, dacă nu voi fi primit cu bunăvoință, sau dacă nu voi fi încurajat întru repetarea vizi-tei mele, care n-avea alt scop decît acela de a dovedi recunoștința mea față de bunăvoința de căre mă bucurasem, această călătorie de experiență nu va mai fi repetată. În aceste condiții, am făgăduit să mă supun.

Trebuie să știți că Joe avea un lucrător plătit cu săptămîna, pe care îl chema Orlick. El spunea că numele lui de botez e Dolge — ceea ce era cu neputință — dar era un om atît de încăpățînat, încît nu cred să fi căzut pradă unei înșelăciuni în

această privință ; mai degrabă-mi vine a crede că el însuși și-a impus acest nume în rîndul oamenilor din sat, în semn de ocară pentru puterea lor de înțelegere. Era un flăcău negricios, foarte puternic, cu umerii largi, cu mîini și picioare ce păreau prost prinse de trup, un om care nu se grăbea niciodată și se bălăbănea în mers. Chiar atunci cînd venea la lucru, parcă nu venea cu gîndul de a lucra, și apoi își făcea treaba tot așa, lasă-mă să te las, ca și cum ar fi făcut-o din întîmplare ; iar cînd se ducea la prînz pînă la „Barcagiii veseli“, ea să mănince, sau seara cînd pleca spre casă, mergea tot așa lăliu, tîrșindu-și pașii ca jidovul rătăcitor sau Cain, ca și cum nici n-ar fi știut încotro s-ar duce și nici prin gînd nu i-ar fi trecut să se mai întoarcă vreodată. Locuia la păzitorul stăvilarului, departe, prin mlaștină, și în zilele de lucru venea bălăbănindu-se din hruba lui, cu mîinile în buzunare și cu mîncarea într-o legăturică atîrnată, neglijent de gît, care îi juca pe spate. Duminică stătea toată ziua la stăvilar, sau sprijinit de vreo căpiță de fin, sau de vreun hambar. Nu putea face decît mișcări împrăștiate și umbla cu ochii în pămînt ; iar cînd îl opreai sau îl sileai într-un fel oarecare să-și ridice ochii, se uita în sus pe jumătate supărat și pe jumătate nedumerit, ca și cum nu l-ar fi frămîntat niciodată un alt gînd decît acela că e destul de neplăcut și de ciudat faptul că-i vine greu să gîndească.

Acest lucrător ursuz nu mă prea îndrăgea. Cînd eram mic de tot și sfios, îmi spunea că diavolul locuiește într-un colț întunecos al fierăriei și că el îl cunoștea foarte bine ; de asemenea, îmi mai spunea că, o dată la șapte ani, focul trebuie aprins cu un băiat viu, și că eu eram un combustibil foarte potrivit pentru acest scop. Cînd am devenit

ucenicul lui Joe, bănuiala lui Orlick cum că într-o bună zi l-aş putea înlocui se întări ; prin urmare, acum mă îndrăgea şi mai puţin. Nu că ar fi spus vreodată sau că ar fi făcut vreodată ceva care să dovedească deschis duşmănia lui ; am băgat însă de seamă că sufla întotdeauna scînteile spre mine şi că de cîte ori cîntam *Bătrînul Clem*, nu intra la momentul potrivit.

Dolge Orlick era de faţă şi lucra, a doua zi, cînd i-am amintit lui Joe de după-amiaza mea liberă. Nu spuse nimic în clipa aceea, pentru că lucra împreună cu Joe la o bucată de fier roşu, în timp ce eu eram la foale. Dar de îndată ce sfîrşi, spuse, sprijinindu-se de ciocan :

— Uite ce e, stăpîne ! Desigur că n-ai să faci doar pe placul unuia ! Dacă mititelul de Pip are o jumătate de zi liberă, poartă-te la fel şi cu bătrînul Orlick.

Cred că n-avea mai mult decît 25 de ani, dar vorbea întotdeauna despre el ca despre un bătrîn.

— De ce ? Ce-ai să faci tu cu o jumătate de zi liberă ? întrebă Joe.

— Ce-am să fac eu ? Dar el ce o să facă ? O să fac ce-o să facă şi el, spuse Orlick.

— Pip se duce la oraş, spuse Joe.

— Bine, atunci bătrînul Orlick se duce şi el la oraş, răspunse omul nostru. Ce, nu-i loc pentru doi oameni în oraş ? Numai pentru unul ?

— Nu te-nfuria, spuse Joe.

— Ba mă-nfurii dacă-mi place ! mormăi Orlick. Îmi plac mie cei cu plimbatul la oraş ! Hai, meştere. Fără nedreptate. Fii om de înţeles !

Deoarece meşterul nu voia să vorbească mai departe pînă ce lucrătorul nu se va potoli, Orlick se repezi la cuptor, scoase un drug înroşit, îl în-

dreptă spre mine, ca și cum ar fi vrut să mă străpungă cu el, îl învîrți în jurul capului meu, îl puse pe nicovală și începu să-l turtească cu ciocanul de parc-ar fi fost trupul meu — așa mi se părea mie — iar scînteile ar fi fost sîngele care țîșnea ; în sfîrșit, după ce ciocănisese atît încît el se încălzise și fierul se răcise, spuse, sprijinindu-se de ciocan :

— Ei, meștere !

— Te-ai potolit ? întrebă Joe.

— Da, m-am potolit ! spuse Orlick morocănos.

— Ei, atunci, fiindcă-ți vezi de lucru ca și ceilalți, spuse Joe, hai să fie sărbătoare pentru toți !

Soră-mea, care auzise totul din curte — avea obiceiul să spioneze și să tragă cu urechea fără rușine — își băgă imediat capul pe una din ferestre.

— Numai tu ești în stare să faci asta, nătărăule ! îi spuse ea lui Joe. Să le dai liber unor golani leneși ca ăștia ?! Ești, pesemne, foarte bogat de-ți îngădui să risipești leafa pe degeaba. Tare-aș vrea să fiu eu stăpîn !

— Te-ai face stăpîn asupra tuturor dacă ți-ar da mîna, spuse Orlick, rînjind sinistru.

— Las-o în pace, spuse Joe.

— Le-aș veni eu de hac trîntorilor și pungașilor, răspunse soră-mea, mîniindu-se pînă cînd atinse culmea furiei. Și n-aș putea să vin de hac trîntorilor pînă ce n-aș veni mai întîi de hac stăpînului lor, care-i regele nerozilor ! Și n-aș putea să vin de hac pungașilor fără să-ți vin mai întîi de hac ție, care ești cel mai amarnic și cel mai rău pungaș de aici și pînă în Franța. Așa !

— Ești o scorpie afurisită, mătușă Gargery ! bodogăni lucrătorul. Dacă atîta ajunge ca să fii

Judecătorul pungașilor, atunci ai să fii un judecător bun.

— **N-o lași în pace ?** spuse Joe.

— **Ce-ai spus ? zbieră soră-mea. Și începu să tipe. Ce-ai spus ? Ce mi-a spus Orlick, Pip ? Cum a îndrăznit să-mi spună așa când bărbatul meu e alături ? O ! O ! O !**

Fiecare din aceste exclamații era un țipăt ; trebuie să spun cu privire la soră-mea — și acest lucru este adevărat pentru toate femeile minioase pe care le-am văzut în viața mea — că, pentru ea, mînia nu era o scuză, căci în loc să se lase dusă de mînie, făcea, cu bună-știre, efortări uriașe ca să se mînie. și că pentru ea să se înfurie orbește, trebuia să treacă prin anumite faze.

— **Cum mi-ai spus în fața acestui om josnic, care a jurat să-mă apere ? O ! Țineți-mă ! O !**

— **Aoleu, mormăi lucrătorul printre dinți, cum te-aș mai ține dac-ai fi nevastă-mea !... Te-aș ține sub pompa de apă și ți-aș scoate nebunia !**

— **Îți spun s-o lași în pace !** interveni Joe.

— **O ! Auziți-l, strigă soră-mea, bătînd din palme și răcnînd în același timp — aceasta era faza următoare. Auziți cum îmi spune ! Orlick ăsta ! În casa mea ! Mie, femeie măritată ! Că bărbatul alături ! O ! O !**

Aici, soră-mea, după o criză de bătăi din palme și de răcnete, se lovi cu mîinile în piept și pe genunchi, își aruncă boneta din cap și își răvăși părul, ceea ce alcătua ultima fază în drumul spre nebunie. Deoarece acum arăta ca o adevărată furie și fiindcă se bucurase de un succes desăvîrșit, se repezi la ușa pe care, din fericire, o încuiasem.

Ce putea să facă nenorocitul de Joe, cînd slabele lui întreruperi fuseseră cu totul nesocotite ?

Ce altceva putea face decît să se repeadă la lucrător și să-l întrebe de ce se amestecase între el și doamna Joe, și apoi să-l mai întrebe dacă se simte destul de bărbat pentru o trîntă. Bătrînul Orlick simțea că împrejurările nu îngăduiau alt sfîrșit decît o trîntă și-și luă numaidecît poziția de apărare, așa că, fără alte pregătiri decît aceea că și-au scos șorturile afumate și arse, s-au repezit unul la altul ca doi uriași. Dar dacă exista în tot ținutul vreun om care să i se poată împotrivi mult timp lui Joe, eu nu l-am văzut pe omul acela. Ca și cum n-ar fi fost mai breaz decît tinerelul cel palid, Orlick se trezi curînd în praful de cărbuni și nu se prea grăbi să iasă de acolo. Atunci Joe descuie ușa și o ridică pe soră-me^a, care căzuse fără cunoștință în fața ferestrei (cred însă că văzuse mai întii lupta), o duse în casă și o culcă. De cum își veni în fire, soră-me^a nu dori altceva decît să se zvîrcolească și să-și înfigă miinile în părul lui Joe. Apoi se lăsă liniștea aceea ciudată și tăcerea care urmează după orice zarvă mare. Cuprins de senzația aceea nelămurită pe care am legat-o întotdeauna de astfel de clipe de tihnă — anume că-i d^umⁱnⁱcă și că a murit cineva — m-am dus să mă îmbrac.

Cînd am coborît, i-am găsit pe Joe și pe Orlick măturînd, fără nici o urmă de tulburare pe fețele lor, în afară de o zgîrietură pe nara lui Orlick, care nu era nici expresivă și nici nu alcătuia o podobă. O cană cu bere fusese adusă de la „Barcagiii veseli”, și cei doi se ospătau în chip foarte pașnic. Tăcerea avusese o influență liniștitoare și filozofică asupra lui Joe, care ieși cu mine în stradă și, la despărțire, îmi spuse aceste cuvinte, cu gîndul că ele îmi vor fi de folos :

— Cînd sus, cînd jos, Pip, asta-i viața !

Nu e locul să spun aici cu ce emoție caraghioasă mă îndreptam spre casa domnișoarei Havisham (fiindcă sîntem obișnuiți să socotim că simțămintele care la un om mare sînt foarte serioase devin caraghioase cînd e vorba de un copil). Nici cum am trecut o dată și de mai multe ori prin fața porții înainte de a mă hotărî să sun. Și nici cum stăteam la îndoială dacă n-ar fi bine să plec fără să sun și că m-aș fi întors cu siguranță și-aș fi lăsat totul pe altă dată dacă aș fi fost stăpin pe timpul meu.

Domnișoara Sarah Pocket veni la poartă. Nu Estella.

— Ce-i asta ? Dumneata aici ? întrebă domnișoara Pocket. Ce cauți ?

Cînd îi răspunsei că venisem doar să văd ce face domnișoara Havisham, Sarah începu vădit să se gîndească dacă să mă trimită sau nu să-mi văd de treabă. Dar, neîndrăznind să-și ia răspunderea, mă lăsă înăuntru și, după cîteva clipe, se întoarse, spunîndu-mi cu asprime „să vin sus“.

Totul era ca și înainte, și domnișoara Havisham era singură.

— Ei ! făcu ea, privindu-mă țintă. Nădăjduiesc că nu vrei nimic. N-ai să capeți nimic.

— Sigur că nu, domnișoară Havisham. Voiam numai să vă spun că ucenicia merge bine și că vă sînt foarte recunoscător.

— Lasă, lasă ! spuse ea, mișcînd nerăbdătoare din degetele ei bătrîne. Mai vino din cînd în cînd ; vino de ziua ta. Ei ! strigă ea deodată, întorcîndu-se spre mine cu scaun cu tot. Te uiți după Estella, așa-i ?

Într-adevăr, mă uitam în jurul meu, ca să văd pe Estella, și am biiguit că nădăjduiesc că o duce bine.

— E în străinătate, spuse domnișoara Havis-ham ; o cresc ca pe o *lady*, departe de toți ; e mai frumoasă ca oricînd ; toți care o văd o admiră. Îți dai seama că ai pierdut-o ?

Ultimele cuvinte fuseseră rostite cu o bucurie atît de răutăcioasă, și apoi domnișoara Havisham izbucni într-un rîs atît de neplăcut, încît nu știam ce să-i spun. M-a scăpat însă din încurcătură, fiindcă mi-a făcut semn să plec. După ce poarta fu închisă în urma mea de către domnișoara Sarah, cea cu fața din coji de alune, mă simțeam mai nemulțumit ca oricînd de casa mea, de meseria mea și de toate ; cu atît m-am ales din vizita aceea.

În timp ce hoinăream pe strada principală, privind cu deznădejde vitrinele și gîndindu-mă la cele ce mi-aș cumpăra dacă aș fi boier, cine cre-deți că a ieșit dintr-o librărie ? Nimeni altul decît domnul Wopsle. Ținea în mînă zguduitoarea tra-gedie a lui George Barnwell¹, în care tocmai in-vestise șase *penny*, cu gîndul de a împuia cu tot ce era scris în carte capul domnului Pumblechook, care îl aștepta la ceai. Cînd mă văzu, i se păru că soarta îi scosese în cale un învățăcel căruia putea să-i citească și mă înșfăcă, stăruind să-l însoțesc pînă în sufrageria lui Pumblechook. Deoarece știam că acasă e jale și fiindcă nopțile erau întunecoase și drumurile înfricoșătoare și pentru că, uneori, orice tovarășie de drum e mai bună decît nimic, nu mă împotrivii prea mult ; așadar, intrarăm în casa

¹ *George Barnwell* (Negustorul londonez sau *Istoria vieții lui George Barnwell*), tragedie în proză, scrisă de Lillo în 1731, inspirată din vechea baladă *George Barnwell* : curtezanul Millwood îl determină pe ucenicul George Barnwell să-și fure patronul și să-și ucidă un-chiul ; pentru acest fapt, Millwood și George Barnwell sînt condamnați la moarte.

domnului Pumblehook în clipa în care străzile și magazinele se luminau.

N-am văzut niciodată piesa care vorbește despre George Barnwell, și de aceea nu știu nici acum cât trebuie să dureze ; dar știu că în seara aceea a durat pînă la nouă și jumătate ; cînd domnul Wopsle intră la Newgate ¹, mi se păru că n-o să mai ajungă la eșafod, fiindcă se mișca mai încet ca în orice moment anterior din rușinoasa lui carieră. Apoi mi se păru prea de tot văzîndu-l cum se plînge că trebuie să moară în floarea vîrstei, ca și cum n-ar fi fost bătrîn și ofilit. Toate acestea erau doar lungi și plictisitoare. Ceea ce mă supăra era însă faptul că povestea asta și biata mea făptură nevinovată erau privite drept unul și același lucru. Cînd Barnwell începu să calce strîmb, vă asigur că mă simțeam prost, deoarece privirea indignată a lui Pumblehook arunca totul asupra mea. Wopsle își dădea și el osteneala să mă arate în lumina cea mai urită. Eram lingușitor și crud, și trebuia să-l omor pe unchiul meu fără nici o circumstanță atenuantă ; Millwood îmi închidea gura în discuții ori de cîte ori se ivea prilejul ; fiica stăpînului era pur și simplu urmărită de gîndul că trebuie să se intereseze de mine, și tot ce pot spune despre purtarea mea uluită și greoaie din dimineața aceea fatală este că era demnă de slăbiciunea firii mele. Chiar și atunci cînd, spre fericirea tuturor, am fost spînzurat, și Wopsle închise cartea, Pumblehook tot se mai holba la mine, clătînînd din cap : „Ia aminte, băiete, ia aminte !“ ca și cum ar fi fost un fapt bine cunoscut că plănuiam să ucid pe vreuna din

¹ Principala poartă în partea de vest a vechii cetăți a Londrei : din secolul al XII-lea pînă la începutul secolului al XX-lea s-a aflat aici o cunoscută închisoare londoneză.

rudele mele apropiate, cu condiția s-o pot convinge să devină, din prea mare slăbiciune, binefăcătoarea mea.

Cînd totul se sfîrși și pornii spre casă împreună cu domnul Wopsle, afară era întineric beznă. Ieșirăm din oraș, în timp ce negura învăluia totul ; ceața era groasă și umedă. Lampa de la barieră se vedea ca o pată ; parcă se mișcase de la locul obișnuit, iar razele ei păreau făcute dintr-o substanță solidă, lipită de ceață. Tocmai cînd băgam de seamă toate acestea și spuneam că ceața se lăsase o dată cu schimbarea vîntului, ce venea dintr-o anumită parte a mlaștinilor, dădurăm de un om, care se bălăbănea pe lîngă cantonul de la barieră.

— Ei ! făcurăm noi, oprindu-ne. Ce caută pe aici Orlick ?

— A ! răspunse el, bălăbănindu-se mai departe. Așteptam și eu, doar oi găsi vreun tovarăș de drum.

— Ai întîrziat, observai eu.

Orlick răspunse foarte firesc :

— Zău ? Și tu ai întîrziat.

— Ne-am îngăduit, spuse domnul Wopsle, îmbătat de reprezentația pe care ne-o dăduse ; ne-am îngăduit, domnule Orlick, să petrecem o seară intelectuală.

Bătrînul Orlick mîrîi, ca și cum n-ar fi găsit nimic de spus, și pornirăm împreună. Îl întrebai dacă își petrecuse după-amiaza liberă în partea de jos sau în cea de sus a orașului.

— Da, spuse el, prin tot orașul. Veneam în urma voastră. Nu v-am văzut, dar trebuie să fi fost foarte aproape de voi. Auziți, iar se trage cu tunul !

— De la galere ? întrebai eu.

— Da ! Iar o fi zburat vreo pasăre din colivie.

De la apusul soarelui, mereu trag cu tunul. Ai să auzi îndată.

Într-adevăr, de-abia înaintăram cîtiva iarzi¹, și bubuitul atît de bine cunoscut ajunse pînă la urechile noastre, înăbușit în ceață și rostogolindu-se greu de-a lungul albiei joase a fluviului, ca și cum i-ar fi urmărit cu amenințări pe fugari.

— E o noapte potrivită pentru fugă, spuse Orlick. Mă întreb cum or să aducă pasărea înapoi pe o astfel de noapte...

Subiectul acesta îmi spunea multe și mă confundai în tăcere, dus pe gânduri; domnul Wopsle, ca și unchiul atît de prost răsplătit din tragedia citită în seara aceea, începu să gîndească cu glas tare, așa cum făcea și eroul de mai sus în grădina lui din Camberwell. Orlick, cu mîinile în buzunare, se bălăbănea greoi, alături de mine. Era foarte întuneric, foarte umed, foarte noroios, și noi înaintam stropindu-ne cu glod. Din cînd în cînd, bubuitul tunului de alarmă ajungea pînă la urechile noastre, și apoi se rostogolea, posomorît, de-a lungul albiei fluviului. Eu eram cufundat în gânduri. Domnul Wopsle își dădu obștescul sfîrșit la Camberwell, muri paralizat la Bosworth Field și pieri în chinuri la Glastonbury. Orlick mormăia din cînd în cînd: „*Fierul să-l lovim, fierul să-l lovim, bătrînul Clem! Și apoi bere să ciocnim, bătrînul Clem!*“ Credeam că băuse prea mult, dar, de fapt, nu era prea beat.

Și astfel ajunserăm în sat. Drumul pe care veneam noi trecea pe la „Barcagiii veseli“, și, spre mirarea noastră, deși era ora 11, găsirăm cîrciuma într-o stare de tulburare nemaipomenită; ușa era larg deschisă, și lumînări mai multe ca de obicei fuseseră puse la repezeală pretutindeni.

¹ Măsură engleză de lungime, egală cu 0,914 m.

Domnul Wopsle intră ca să întrebe ce se întâmplase (bănuia că fusese prins vreun ocaș), dar ieși în goana mare din cârciumă.

— S-a întâmplat ceva la tine acasă, Pip, spuse el cu răsuflarea tăiată, fără să se oprească din fugă. Haideti acolo !

— Ce s-a întâmplat ? întrebai eu, ținându-mă după el.

Alături de mine, Orlick fugea și el.

— Nu înțeleg nici eu. Se pare că cineva a forțat ușa casei, în timp ce Joe Gargery era plecat. Poate niște ocași. Cineva din casă a fost atacat și rănit.

Fugeam prea tare ca să putem vorbi și nu ne oprirăm pînă ce nu ajunserăm în bucătăria noastră. Era plină de oameni ; tot satul se strînsese în bucătărie și în curte ; se mai aflau aici un medic, și Joe, și mai era și o ceată de femei, care ședeau pe podea în mijlocul bucătăriei. Oamenii care căscau gura se dădură la o parte la venirea mea, și așa o văzui pe soră-mea — întinsă, fără mișcare și fără cunoștință, pe podeaua de scînduri, chiar în locul unde fusese doborâtă de o lovitură grozavă în moalele capului, o lovitură dată de o mînă necunoscută, în timp ce ea sta cu fața spre foc — soră-mea, pe care nu aveam s-o mai văd ieșindu-și din fire atîta timp cît avea să mai fie nevasta lui Joe.

CAPITOLUL XVI

Cu capul împuiat de George Barnwell, mi se părea la început că și eu trebuie să fi avut vreun amestec în atacul asupra surorii mele, sau, în orice caz, că, fiindu-i rudă apropiată și, după

cum ştia lumea, foarte îndatorat, puteam fi şi mai uşor bănuir decît oricare altul. Dar cînd am revăzut toată întîmplarea a doua zi, în lumina mai limpede a dimineţii, şi cînd am auzit cum toată lumea din jurul meu vorbea despre ea în fel şi chip, am început să privesc lucrurile cu alţi ochi şi în chip mult mai înţelept.

Joe fusese la „Barcagiii veseli“, cu luleaua lui, de la opt şi un sfert pînă la zece fără un sfert. În timp ce el se afla acolo, soră-mea stătuse în uşa bucătăriei şi dăduse bună seara unui plugar care se întorcea acasă. Omul nu era în stare să spună precis ora la care o văzuse (cînd încercă să se lămurească, se încurcă rău de tot); ştia doar că trebuia să fi fost înainte de 9. Cînd Joe ajunsese acasă, la zece fără cinci minute, o găsi doborîtă la pămînt şi strigă numaidecît după ajutor; focul mai ardea încă cu flacăra destul de înaltă, şi fitilul lumînării nu era prea lung; totuşi, lumînarea era stinsă.

Din casă nu lipsea nimic. Şi în afară de lumînarea stinsă, aşezată pe o masă între uşă şi trupul soră-mii, care în momentul loviturii privea spre foc, şi anume în spatele ei, în bucătărie nu se vedea nici urmă de neorînduială, în afară de dezordinea pe care o făcuse soră-mea cînd căzuse pe jos, plină de sînge. Dar la faţa locului fusese găsită totuşi o mărturie importantă. Soră-mea fusese lovită în cap şi în şira spinării cu un obiect bont şi greu; apoi, după ce primise loviturile, tot un obiect greu fusese aruncat cu putere asupra ei, în timp ce ea stătea cu faţa în jos. Iar pe poarta, lîngă ea, Joe găsise, cînd o ridicase, o cătuşă de ocnaş desfăcută cu pila.

Joe se uită acum la cătuşă cu ochiul lui de fierar şi spuse că pilitura era făcută mai demult. După ce

vestea ajunse pînă la galерă și oamenii veniseră să se uite la cătușă, părerea lui Joe fusese întărită. Oamenii nu erau în stare să spună cît timp trecuse de cînd cătușa nu se mai afla pe vas, unde fără îndoială că se aflase odată, dar pretindeau că nici unul din ocnașii care evadaseră în ajun nu o purtase. De altfel, unul dintre ei fusese arestat și mai avea încă fierul prins de picior.

Fiindcă eu știam ce știam, ajunsei și eu la o concluzie. Bănuiam că fierul era al pușcăriașului meu, că era cătușa cu care îl văzusem și pe care el o pilise în mlaștini, dar mintea mea nu-l învinovătea pe el de a fi folosit cătușa și de a fi înfăptuit crima din ajun. Bănuiam că altcineva pusese mîna pe ea și o folosisese în chipul acesta neomenos. Sau Orlick, sau străinul care îmi arătase odată pila.

În ceea ce-l privește pe Orlick : acesta plecase la oraș chiar așa cum ne spusese cînd îl culesesem de pe drum, la barieră ; fusese văzut prin oraș în tot timpul serii, fusese în cîteva cîrciumi cu diferiți oameni și se întorsese acasă cu mine și cu domnul Wopsle. Nu exista nici o dovadă împotriva lui, în afară de cearta din ajun cu soră-mea ; dar ea se certase cu el și cu toți cei din jurul ei de zeci de mii de ori. Cît despre străin, dacă s-ar fi întors să-și ia banii, nu s-ar fi certat niciodată cu soră-mea din pricina aceasta, pentru că soră-mea era gata oricînd să-i înapoieze totul. De altfel, nu avusese loc nici un schimb de cuvinte ; agresorul intrase atît de încet și pe neașteptate, încît o doborîse fără ca ea să fi întors măcar capul.

Mi se părea îngrozitor gîndul că eu procurasem arma și, oricît de neintenționat aș fi făcut-o, nu mă puteam împiedica de a gîndi așa. Sufeream chinuri cumplite, în timp ce mă gîndeam și mă

răzgîndeam dacă să nu destrăm în cele din urmă vraja copilăriei mele și să-i spun lui Joe toată povestea. Luni în șir mă străduiam să rezolv această problemă și nu izbuteam, pentru ca a doua zi dimineată s-o iau de la capăt și să o frămînt din nou. Pînă la urmă, rezultatul acestei lupte fu următorul : taina era atît de veche și intrase într-atît în sufletul meu, făcînd parte din însăși ființa mea, încît nu mai puteam s-o simulg. În afară de faptul că mă temeam că această taină, care adusese atîta pacoste, îl va face pe Joe să se îndepărteze de mine, mă mai oprea și groaza pe care-o simțeam la gîndul că Joe nu mă va crede și că va socoti-o drept o născocire monstruoasă, la fel ca și cîinii năzdrăvani și costitele de vițel. Totuși, amînam, firește, fiindcă de fapt nu stăteam în cumpănă între bine și rău, acum, cînd lucrul fusese înfăptuit. Și am hotărît să fac destăinuiri dacă se va ivi prilejul de a ajuta la descoperirea criminalului.

Comisarii și oamenii de pe Bow Street¹ din Londra — pentru că lucrurile se petreceau în vremea vechii poliții cu tunici roșii, astăzi dispărute — roiră în jurul casei timp de o săptămînă sau două și făcură ceea ce auzisem și citisem că fac aceste autorități în cazuri asemănătoare. Ridicară cîțiva oameni rău văzuți și-i amețiră cu ideile lor sucite ; apoi se încapăținară să potrivească împrejurările la idei, în loc să scoată ideile din împrejurări. Mai aveau obiceiul să stea la „Barcagiii veseli“, lîngă ușa, uitîndu-se afară cu priviri atotștiutoare și distante, care umpleau de admirație întregul ținut ; și aveau un fel foarte misterios de a bea, la fel de folositor ca și felul în

¹ Stradă londoneză, unde se află principala instanță judecătorească din Anglia.

care prindeau pe vinovați, sau nu chiar așa, fiindcă pe vinovați nu i-au prins niciodată.

Mult timp după ce aceste forțe constituționale se împrăștiaseră, soră-mea tot mai zăcea bolnavă în pat. Vederea îi fusese atinsă, așa încît vedea obiectele duble și întindea mîna după cești și pahare închipuite, în loc de cele adevărate ; auzul îi era foarte slăbit, de asemenea și memoria ; și vorbirea îi era de neînțeles. Cînd, în cele din urmă, ajunsese să coboare scările, ajutată de cineva din casă, trebuia să umblu tot timpul cu tablă după ea, ca să ne spună, prin scris, ceea ce nu putea să ne spună prin viu grai. Deoarece ortografia ei (nu mai vorbesc de caligrafie) era mai mult decît slabă și deoarece Joe citea chiar mai prost decît scria ea, se iveau între ei greutăți de neînchipuit, pe care eu eram întotdeauna chemat să le descurc. Faptul că i se dădea carne de oaie ¹ în loc de doctorie ², că se confunda ceai ³ cu Joe și brutar ⁴ cu slănină ⁵, erau greșelile mele cele mai neînsemnate.

Totuși, firea i se schimbase mult în bine și era foarte răbdătoare. Mîinile și picioarele îi tremurau, ceea ce deveni cu vremea o stare obișnuită ; mai tîrziu, o dată la două sau trei luni, își ducea mîinile la cap și rămînea aproape o săptămînă în șir cu mintea rătăcită și întunecată. Eram cam încurcați, fiindcă nu puteam să găsim pe nimeni care să o îngrijească, pînă cînd, spre marea noastră ușurare, se ivi o întîmplare priel-

¹, ², ³, ⁴, ⁵ În limba engleză aceste cuvinte prezintă unele litere care le sînt comune iar scrierea lor stîlcită poate duce la confuzii : *mutton* — carne de oaie ; *medicine* — doctorie ; *tea* — ceai ; *baker* — brutar ; *bacon* — slănină.

nică : mătuşa domnului Wopsle se resemnă cu un trai care nu mai putea da naștere la nici un fel de probleme, și Bidy intră în familia noastră.

Cam la vreo lună după ce sora mea își făcu din nou apariția în bucătărie, Bidy veni la noi cu o lădiță pestriță, care conținea toată averea ei lumească, și deveni binecuvîntarea casei noastre. Mai presus de toate, era o binecuvîntare pentru Joe, căci pe bietul om îl omora cu zile faptul de a se uita tot timpul la ceea ce mai rămăsese din nevasta lui și se obișnuise ca serile, cînd o îngrijea, să se întoarcă spre mine la fiecare cîteva clipe și să-mi spună, cu ochii lui albaștri umeziți de lacrimi : „Ce femeie frumoasă era înainte, Pip !” Și fiindcă din prima clipă Bidy se descurcă foarte bine cu soră-mea, de parcă ar fi cunoscut-o din copilărie, Joe avu și el parte de o viață mai liniștită și începu să se ducă din cînd în cînd la „Barcagiii veseli”, schimbare care îi făcea foarte mult bine. E caracteristic pentru oamenii de la poliție că-l bănuiseră cu toții mai mult sau mai puțin pe sărmanul Joe (deși el n-a știut niciodată nimic despre asta), ba chiar împărtășiseră cuiva părerea că Joe ar fi una dintre cele mai pătrunzătoare minți pe care le întîlniseră ei vreodată.

Prima victorie pe care Bidy o obțină în noua ei îndeletnicire fu aceea de a descurca o greutate care pe mine mă copleșise cu totul. Mă căznisem mult s-o dezleg, dar nu izbutisem. Să vă spun ce era :

Soră-mea desena neîncetat pe tăbliță un semn care semăna cu un T ciudat și apoi se înverșuna să ne facă să înțelegem că acest semn reprezintă ceva pe care ar fi dorit grozav să-l aibă. Încercasem în zadar toate lucrurile care începeau cu

T, pornind de la catran și sfîrșind cu piinea și cu ciubărul.¹ În cele din urmă, îmi trecu prin minte că semnul acesta seamănă cu un ciocan, și cînd țipai vorba aceasta în urechea soră-mii, ea începu să ciocănească cu miinile în masă și să facă semne de vădită încuviințare. Atunci îi adusei toate ciocanele, unul după altul, dar fără folos. Mă gîndii la o cîrjă, fiindcă forma acesteia se-măna cu un ciocan; împrumutai din sat o cîrjă și, plin de încredere, i-o adusei soră-mii. Dar cînd i-o arătarăm, ea clătină din cap cu atîta putere, încît ne era teamă ca, din pricina slăbiciunii în care se afla, să nu-și scrîntească gîtul.

Cînd soră-mea descoperi că Bidy o înțelegea foarte ușor, semnul acesta misterios reapăru pe tăbliță. Bidy se uită gînditoare la el, ascultă lămuririle mele, se uită gînditoare la soră-mea, apoi la Joe (care era întotdeauna reprezentat pe tăbliță prin inițiala numelui său) și fugi în fierărie, urmată de Joe și de mine.

— Sigur! strigă Bidy cu fața strălucitoare de mulțumire. Nu vă dați seama? El e!

Orlick, fără îndoială! Soră-mea nu-și mai amintea de numele lui și nu putea să-l înfățișeze altfel decît printr-un ciocan. I-am spus de ce îl chemăm în bucătărie, și el și-a pus încet ciocanul jos, și-a șters fruntea cu mîna, și-a mai șters-o o dată cu șorțul și a ieșit din fierărie bălăbănindu-se, cu genunchii îndoiți și cu aerul acela desuheat de vagabond, care îl deosebea de toată lumea.

Mărturisesc că mă așteptam s-o văd pe soră-mea denunțîndu-l într-un fel și m-am simțit dezamăgit de rezultatul neașteptat al întîlnirii. Ea se arată foarte grijulie de a fi în relații bune cu Or-

¹ În limba engleză: *tar*, (catran), *toast* (piine prăjită) și *tub* (ciubăr).

lick, părea foarte încântată că i-l adusesem în cele din urmă și ne făcu semn cum că ar vrea să i se dea ceva de băut. Se uita cu încordare la fața lui, ca și cum ar fi dorit să fie sigură că el era mulțumit de primirea ce i se făcea; încerca tot ce-i stătea în putință ca să-l împace, și în toată purtarea ei avea un aer umil și pașnic, ca un copil care vorbește cu un stăpîn aspru. De atunci, aproape că nu trecea zi fără ca soră-mea să nu deseneze ciocanul pe tăbliță și fără ca Orlick să nu intre bălăbănindu-se și să stea prosteste în fața ei, ca și cum n-ar fi știut mai mult decît mine ce trebuia să facă.

CAPITOLUL XVII

Acum viața mea de ucenic se desfășura lin, fără nici o schimbare mai însemnată în legătură cu lumea dîn țara mlaștinilor și cu aceea de dincolo de satul meu, în afară de ziua mea de naștere și de o nouă vizită pe care o făcui domnișoarei Havisham. La poartă am găsit-o de serviciu tot pe domnișoara Sarah Pocket, iar domnișoara Havisham era întocmai cum o lăsasem; îmi vorbi de Estella la fel ca și atunci, poate chiar cu aceleași cuvinte. Întrevederea noastră nu dură decît cîteva minute, și la plecare, domnișoara Havisham îmi dădu o livră și îmi spuse să vin iarăși de ziua mea. Cred că este locul să spun aici că această vizită deveni un obicei anual. În anul următor am încercat să refuz livra, dar fără alt rezultat decît întrebarea ei imbufnată dacă nu cumva mă așteptam la mai mult. Atunci, am luat darul, și de atunci încolo am făcut mereu la fel.

Casa cea veche și mohorită, lumina galbenă din odaia întunecoasă și arătarea ofilită de pe scaunul de lîngă măsuță erau atît de neschimbate, încît am simțit că, în locul acela straniu, o dată cu oprirea ceasornicelor, timpul se oprise și el în loc și că, în vreme ce eu și toate lucrurile de afară creșteam și îmbătrîneam, aici totul rămînea încremenit. În amintirile mele despre casa domnișoarei Havisham lumina zilei nu pătrundea mai mult decît pătrundea în realitate în casa aceea părăsită, ceea ce mă înnebunea și mă făcea ca, în adîncul sufletului, să-mi urăsc meșteșugul și să-mi fie rușine de casa mea.

Încetul cu încetul, am băgat totuși de seamă că Bidy se schimbase. Ghetele nu-i mai erau scîlciate, părul îi era strălucitor și bine pieptănat, iar mîinile îi erau totdeauna curate. Nu era frumoasă — era și ea necioplită și nu putea să fie ca Estella — dar era plăcută la vedere, sănătoasă și blîndă. Nu era la noi de mai mult de-un an (mi-amintesc că tocmai ieșise din doliu cînd mă izbi schimbarea ei), și într-o seară băgai de seamă că are ochi foarte adînci și gînditori ; ochi frumoși și foarte buni.

Tocmai ridicasem privirile de pe o temă cu care mă căzneau — copiam niște pasaje dintr-o carte, ca să progrez în felul acesta în două direcții deodată — cînd băgai de seamă că Bidy se uită la mine. Am pus jos tocul, și Bidy s-a oprit și ea, fără să lase lucrul din mînă.

— Bidy, spusei eu, cum te descurci tu ? Sau sînt eu foarte prost, sau ești tu foarte isteată !

— Unde vezi că mă descurc ? Nu-nțeleg, îmi răspunse Bidy zîbind.

Ea se descurca singură cu toată gospodăria noastră, și încă foarte bine ; dar nu la asta mă gîndeam eu, deși poate că, din pricina aceasta, lucrul la care mă gîndeam eu părea și mai minunat.

— Cum te descurci tu, Biddy, întrebai eu, ca să înveți tot ce învăț și eu și să te poți ține la pas cu mine ?

Începusem să fiu cam mîndru de știința mea, fiindcă livra pe care o promisem de ziua mea o cheltuisem pentru învățătură, iar cea mai mare parte din banii de buzunar îi puneam la o parte tot pentru cheltuieli asemănătoare ; astăzi însă n-am nici o îndoială că puținul pe care-l știam mă costa foarte scump.

— Aș putea tot atît de bine să te întreb, spuse Biddy, cum te descurci tu ?

— Nu-i așa ; cînd mă întorc seara de la fierărie, toată lumea vede că mă apuc de învățătură, dar tu nu înveți niciodată, Biddy.

— Pesemne că prind învățătura cum se prinde tusea, spuse Biddy liniștită ; și se apucă să coasă mai departe.

Îmi urmăream gîndul, sprijinindu-mă de spătarul scaunului de lemn, și mă uitam la Biddy, care cosea de zor, cu capul într-o parte ; începeam să o privesc ca pe o fată neobișnuită, fiindcă îmi aminteam acum cît de bine se descurca ea cu numirile din meșteșugul nostru, numirile felurilor lucrări de fierărie și ale uneltelor noastre. Pe scurt, tot ce știam eu știa și Biddy. În teorie, cunoștea fierăria tot atît de bine, poate chiar mai bine decît mine.

— Tu, Biddy, ești dintre oamenii care se folosesc din plin de toate prilejurile, spusei eu. N-ai

avut prea multe prilejuri înainte de a fi venit la noi, și uite câte ai învățat !

Biddy mă privi o clipă, apoi începu să coasă mai departe.

— Eu am fost prima ta profesoară, nu-i așa ? întreabă ea, în timp ce cosea.

— Biddy, strigai eu, înmărmurit. Plingi ? !

— Nu, nu plîng, spuse Biddy ridicînd ochii și rîzînd. Ce ți-a venit ?

Ce altceva decît că văzusem o lacrimă strălucind pe lucrul ei de mină ? Tăcui, reamintîndu-mi ce cal de bătaie fusese biata fată pînă cînd mătușa domnului Wopsle se lăsase cu succes de prostul obicei de a trăi, obicei de care ar face foarte bine să se lase și alții. Mi-am amintit de condițiile nenorocite în care trăia în prăvălioara aceea jalnică, mi-am amintit de școala aceea de seară, amărită și gălăgioasă, de ceata aceea bezmetică de copii nepregătiți, pe care trebuia să-i tragă și să-i împingă. Mă gîndeam că și în vremurile acelea de tristă amintire trebuie să fi existat la Biddy, în stare de amorteală, ceea ce înflorește acum atît de frumos, căci doar, în nemulțumirea și încurcătura mea, mi se părușe firesc să mă îndrept spre ea după ajutor. Biddy cosea liniștită, fără să mai plîngă, și, în timp ce o priveam, gîndindu-mă la toate acestea, îmi trecu prin minte că poate nu-i fusesem destul de recunoscător. Poate că mă purtasem cu prea multă răceală, poate că încrederea mea ar fi trebuit să-i fie de mai mult sprijin (deși în gîndul meu n-am întrebuințat chiar acest cuvînt).

— Da, Biddy, începui eu, după ce cîntărisem toate acestea în minte, tu ai fost prima mea profesoară, și încă într-un timp cînd nu prea ne gîn-

deam că vom sta împreună, așa ca acum, în bucatăria aceasta.

— Săraca de ea ! răspunse Biddy.

Se gîndea atît de puțin la persoana ei, încît observația mea îi aminti de soră-mea și o făcu să se scoale și să se ducă la ea, să trebăluiască în jurul ei și s-o așeze mai bine pe scaun.

— Din păcate, e adevărat !

— Vezi, spusei eu, trebuie să stăm mai mult de vorbă, ca pe vremuri, și trebuie să-ți cer sfatul mai des ca înainte. Hai să ne plimbăm liniștiți duminica viitoare prin ținutul mlaștinilor, Biddy, și să stăm de vorbă mai mult.

Pe soră-mea n-o lăsam niciodată singură acasă ; dar în după-amiaza aceea de duminică, Joe rămase bucuros cu ea, iar Biddy ieși împreună cu mine la plimbare. Era vară, și vremea era frumoasă. După ce trecurăm de sat, de biserică și de cimitir și ajunserăm în ținutul mlaștinilor, de unde vedeam pînzele corăbiilor care pluteau pe fluviu, eu începui, ca de obicei, să leg amintirea domnișoarei Havisham și a Estellei de tot ce vedeam. Cînd ajunserăm la fluviu, ne așezărăm pe mal, în timp ce apa clipoceă la picioarele noastre, făcînd ca liniștea să pară mai adîncă ; mă gîndeam că locul și timpul erau potrivite ca să-i dezvălui lui Biddy tainele sufletului meu.

— Biddy, spusei eu, după ce o pusesem să facă legămînt că n-o să-mi dea în vileag taina. Vreau să devin un *gentleman*.

— O, eu, în locul tău, n-aș vrea ! răspunse ea. Nu cred că ți s-ar potrivi.

— Biddy, spusei eu cam aspru, am motivele mele !

— Tu trebuie să știi mai bine, Pip ; dar nu crezi că ești mai fericit așa cum ești acum ?

— Biddy, strigai eu nerăbdător, nu sînt de loc fericit așa cum sînt acum. Mi-e silă de meseria mea și de viața pe care o duc. De cînd am semnat contractul, nimic nu m-a mulțumit. Nu vorbi prostii.

— Am vorbit prostii ? întrebă Biddy, înălțînd liniștită din sprîncene. Îmi pare rău. N-am vrut. Vreau doar să te simți bine și să fii mulțumit.

— Bine, dar atunci trebuie să înțelegi o dată pentru totdeauna, Biddy : dacă n-o să duc un alt fel de viață decît cea pe care o duc acum, n-o să fiu și nici n-o să pot fi vreodată mulțumit, ci doar nenorocit.

— Păcat ! spuse Biddy, dînd cu tristețe din cap.

De fapt, și eu mă gîndisem de atîtea ori că e păcat, încît, în lupta ciudată pe care o duceam neconținut cu mine însumi, eram pe jumătate gata să vărs lacrimi de supărare și amărăciune, mai ales acum, cînd Biddy dădu grai simțămîntului ei și al meu. Și-i spusei că are dreptate și că știam și eu că e păcat, dar că totuși nu puteam face nimic.

— Dacă aș fi putut să mă statornicesc — îi spusei eu lui Biddy, smulgînd iarba scurtă de sub mîna mea, așa cum odată, demult, îmi smulsesem durerea din păr și o lovisem de zidul fabricii de bere — dacă aș fi putut să mă statornicesc și dacă m-aș simți măcar pe jumătate legat de fierărie, cum mă simțeam cînd eram mic, știu că ar fi mult mai bine pentru mine. Atunci, tu, eu și Joe n-am mai duce lipsă de nimic și poate că Joe și cu mine am fi tovarăși după ce mi-aș termina eu ucenicia ; și poate că aș fi demn de apropierea ta și că, pe banca aceasta, ar sta într-o duminică atît de frumoasă doi oameni cu

totul deosebiți. Aș fi fost destul de bun pentru tine, Biddy, ia spune-mi ?

Biddy oftă, cu ochii la pânzele de pe apele fluviului, și îmi răspunse :

— Da, nu sînt eu prea năzuroasă.

Nu prea suna măgulitor, dar știam că Biddy nu voia să mă jignească.

— Și în loc de asta, spusei eu smulgînd din nou iarbă și mestecînd un fir sau două, vezi ce se întîmplă cu mine : sînt nemulțumit și nu mă simt la locul meu, și, la urma urmelor, de ce m-aș sinchisi că sînt necioplit și grosolan dacă nimeni nu mi-ar fi spus-o ?

Biddy își întoarse brusc fața spre mine și mă privi mult mai pătrunzător decît privise corăbiile care pluteau.

— Nu-i nici adevărat și nici prea politicos din partea celui care ți-a zis-o, spuse ea întorcîndu-se din nou ochii spre corăbii. Cine a spus așa ?

Eram buimăcit, fiindcă izbucnisem, fără să-mi dau prea bine seama încotro mă îndreptam. Dar acum era prea tîrziu ca să mai schimb vorba și răspunsei :

— Domnișoara cea frumoasă de la domnișoara Havisham e cea mai frumoasă ființă din lume ; o admir grozav, și din pricina ei aș vrea să ajung un *gentleman*. După ce făcui această mărturisire nebunească, începui să arunc în apa fluviului iarba pe care o smulsesem, ca și cum m-aș fi gîndit să plec și eu în urma ei.

— Vrei să devii un *gentleman* ca să-î faci în ciudă sau ca să o cîștigi ? mă întrebă Biddy liniștită, după cîteva clipe de tăcere.

— Nu știu, răspunsei eu posomorît.

— Căci dacă vrei să-i faci în ciudă, urmă Biddy, eu cred — dar tu trebuie să știi mai bine — că

mai curînd ai izbuti dacă nici nu te-ai sinchisi de vorbele ei. Și dacă vrei s-o cîștigi, eu cred că nu merită, dar tot tu știi mai bine.

Tocmai la aceasta mă gîndisem și eu de atîtea ori. Lucrul acesta mi se părea și mie la fel de limpede în clipa aceea. Dar cum puteam eu, un biet flăcău zănatic, de la țară, să mă feresc de acea amăgire minunată, căreia îi cad zilnic pradă cei mai buni și cei mai înțelepți oameni ?

— O fi adevărat tot ce spui tu, îi răspunsei eu lui Biddy, dar grozav o admir !

După ce-am rostit aceste cuvinte, mi-am răsturnat capul pe spate, mi-am apucat părul cu amîndouă mîinile și am tras zdravăn de el. Știam tot timpul că nebunia mea este atît de prostească și nelalocul ei, încît aș fi meritat să mă apuc cu mîna de păr și să-mi izbesc capul de pietre, ca pedeapsă pentru că aparținea unui nerod ca mine.

Biddy era fata cea mai înțeleaptă din lume, așa că nici nu mai încercă să mă lămurească. Își puse mîna ei aspră de atîta lucru, dar atît de mîngîietoare, pe mîinile mele și mi le scoase încetișor din păr. Apoi mă bătutu ușurel pe umăr, ca să mă potolească, în timp ce eu plîngeam cu fața înfundată în mîneca hainei, întocmai cum făcusem atunci, în curtea fabricii de bere, cu convingerea nelămurită că cineva, sau toată lumea — nu știu care din două — mă persecuta îngrozitor.

— Mă bucur de un lucru, spuse Biddy, și anume că ai avut încredere în mine, Pip. Și mă mai bucur de ceva, și anume că poți fi sigur că voi încerca să păstrez încrederea ta și s-o merit. Dacă prima ta dascăliță ar fi profesoara ta și acum (Doamne ! ce mai profesoară, și cîtă nevoie ar mai avea chiar ea să fie dascăliță !), cred că ar ști ce lecție să-ți predea. Dar ar fi o lecție grea,

și tu ți-ai întrecut de mult profesoara, iar acum nu mai are nici un rost să te învețe. Și, cu un oftat liniștit, pe care i-l smulsesem eu, Bidy se sculă de pe mal, spunînd cu o schimbare plăcută și cu proștețime în glas : Mergem mai departe, sau ne întoarcem acasă ?

— Bidy, strigai eu, sculîndu-mă, luînd-o de gît și sărutînd-o. Am să-ți spun întotdeauna totul !

— Pînă cînd ai să devii un *gentleman*, spusé Bidy.

— Știi doar că n-o să devin niciodată, așa că am să-ți spun întotdeauna totul. Nu că aș fi eu în stare să-ți spun ție ceva nou, pentru că tu știi tot ce știu și eu, cum ți-am spus și deunăzi.

— A ! făcu Bidy aproape în șoaptă, cu ochii la pînzele de pe fluviu, și apoi repetă cu aceeași schimbare plăcută în glas, ca și înainte : Mergem mai departe, sau ne întoarcem acasă ?

I-am răspuns că aș vrea să mergem mai departe și am pornit, în timp ce după-amiaza se topea în amurgul de vară. Era foarte frumos. Începui să mă întreb dacă, la urma urmelor, ceea ce făceam acum nu era mai firesc și mai sănătos decît să joc „sărăcește-ți vecinul“ la lumina luminării în odaia cu ceasornicele încremenite și să fiu batjocorit de Estella. Mă gîndeam ce bine ar fi pentru mine dacă mi-aș scoate-o din cap, împreună cu toate celelalte amintiri și trăsnaî, și dacă m-aș apuca de muncă, hotărît să fac cu plăcere ceea ce aveam de făcut, să mă țin de lucru și să duc toate la bun sfîrșit. Îmi spuneam că dacă, în clipa aceea, alături de mine s-ar fi aflat Estella, nu Bidy, aș fi fost, cu siguranță, nenorocit. Eram nevoit să recunosc că, într-adevăr, așa s-ar fi întîmplat și îmi spuneam : „Pip, mare prost ești !“

Vorbirăm mult în timpul plimbării, și în tot ce spunea, Biddy avea dreptate. Biddy nu jigneă niciodată, nu avea toane și nu era azi una și mâine alta; ea ar fi simțit durere și nu plăcere dacă m-ar fi îndurerat; mai curînd și-ar fi rănit inima ei decît să mă rănească pe mine. Atunci, cum se făcea că nu-mi era mai dragă decît cealaltă?

— Biddy, îi spusei eu în drum spre casă, tare aș vrea să mă lecuiești!

— Și eu aș vrea! spuse Biddy.

— Dac-aș izbuti să mă îndrăgostesc de tine... nu te superi că-ți vorbesc atît de deschis ție, vechea mea prietenă?

— Nu, dragă, nici gînd! spuse Biddy. Nu te îngriji de mine.

— Dac-aș izbuti, vezi, asta mi-ar trebui mie!

— Dar vezi că n-ai să izbutești niciodată!

În seara aceea lucrul nu mi se părea cu neputință, așa cum mi s-ar fi părut cu cîteva ore mai devreme. Prin urmare, i-am spus că nu sînt chiar atît de sigur că așa ceva nu se va întîmpla. Dar Biddy îmi spuse că ea e sigură, și o spuse cu hotărîre. În sufletul meu știam că are dreptate, și totuși îi luai în nume de rău că era atît de sigură cu privire la acest lucru.

În apropiere de cimitir, trebui să trecem un dig și să urcăm cîteva trepte din preajma unui stăvilar. De lîngă o portiță, sau din păpurîș, sau din spatele unei băltoace cu apa stătută și noroioasă, răsări deodată bătrînul Orlick.

— Sănătate! bombăni el. Unde vă duceți?

— Unde să ne ducem? Acasă.

— Bine, spuse el; să mă jupoaie pe mine de viu dacă nu vă duc acasă!

Pedeapsa de a fi jupuit de viu era una dintre presupunerile lui favorite. Nu prea dădea el vreun înțeles precis acestei expresii, după câte știu eu, dar o întrebuintă, ca și așa-zisul lui nume de botez, ca o insultă adusă omenirii și ca să sugereze oamenilor ceva foarte neplăcut. Când eram mic, aveam credința că dacă Orlick m-ar jupui vreodată pe mine, ar face-o cu un cârlig ascuțit și bine răsucit.

Biddy nu voia ca Orlick să vină cu noi și îmi spusese în șoaptă :

— Să nu vină cu noi ; nu pot să-l sufăr.

Cum nici eu nu-l puteam suferi, îmi îngăduiam să-i spun că-i mulțumim, dar că nu e nevoie să ne însoțească. El primi această informație cu un hohot de râs și rămase în urmă, apoi porni, bălăbănindu-se, la o mică distanță în urma noastră.

Eram curios să știu dacă Biddy bănuia că Orlick era amestecat în încercarea de asasinat, despre care soră-mea nu fusese niciodată în stare să ne dea vreo lămurire, și o întrebai de ce nu poate să-l sufere.

— O, răspunse ea, uitându-se în urmă la Orlick, care venea bălăbănindu-se, fiindcă mi-e teamă că mă place !

— Ți-a spus el vreodată că te place ? întrebai eu indignat.

— Nu, spusese Biddy, uitându-se din nou în urmă, dar de câte ori dă cu ochii de mine, începe să țopăie în fața mea.

Oricât de nouă și de ciudată mi se părea această dovadă de dragoste, nu pusei nici o clipă la îndoială exactitatea interpretării.

Eram foarte înfierbîntat de vestea că Orlick îndrăznește să o admire pe Biddy, atît de înfierbîntat, de parcă aș fi fost chiar eu insultat.

— Dar pe tine nu te supără, nu-i așa ? întrebă Bidy, liniștită.

— Nu, nu mă supără ; doar că nu-mi place.

— Nici mie, spuse Bidy. Dar nici asta nu te supără.

— Sigur, spusei eu, dar să știi că aş avea o părere proastă despre tine, Bidy, dacă ar face-o cu incuviințarea ta.

Din seara aceea eram mereu cu ochii la Orlick și, de câte ori i se oferea prilejul de a țopăi în fața lui Bidy, mă așezam înaintea lui, ca să-i stric demonstrația. Orlick prinsese rădăcini în atelierul lui Joe din cauza simpatiei neașteptate pe care i-o arăta soră-mea ; altfel, aş fi încercat să-l scot din casa noastră. El înțelegea foarte bine gândurile mele și le răspunse în consecință, după cum am avut prilejul să aflu mai târziu.

Și, ca și cum mintea mea n-ar fi fost destul de tulburată și pînă atunci, i-am mărit de mii de ori tulburarea, deoarece în anumite stări sufletești și în anumite anotimpuri, îmi apărea limpede că Bidy era de nenumărate ori mai bună decît Estella și că nu aveam de ce să mă rușinez cu viața aceea simplă, de muncă cinstită, pentru care mă născusem, căci ea îmi oferea destule mijloace de a fi fericit și de a mă respecta pe mine însumi. În zilele acelea eram sigur că înstrăinarea mea de Joe și de fierărie trecuse și că eram pe calea cea bună, care mă ducea spre tovărășia cu Joe și spre viața cu Bidy, cînd, deodată, mă fulgera cîte o amintire tulburătoare din timpul cînd mă duceam la domnișoara Havisham, o amintire care venea ca o săgeată pus-tuitoare și-mi răscolea iarăși toate gândurile. Du-rează mult pînă să-ți aduni gândurile răscolite, și

adeseori, înainte de-a apuca să le adun cu trudă, ele se risipeau care încotro, fiindcă îmi trăsnea deodată prin minte că poate domnișoara Havisham va avea grijă pînă la urmă de soarta mea după ce-mi voi sfîrși ucenicia.

Dacă ucenicia mea s-ar fi terminat atunci, cred că tot atît de nedumerit aş fi fost. Dar ea n-a ajuns niciodată pînă la termenul care-i fusese hotărît, căci o aştepta un sfîrşit timpuriu, după cum vreau să vă povestesc.

CAPITOLUL XVIII

Era într-o sîmbătă seara, în cel de al patrulea an al uceniciei mele la Joe.

La „Barcagiii veseli“, un grup de oameni stăteau în jurul focului şi-l ascultau cu luare-aminte pe domnul Wopsle, care citea ziarul cu glas tare. Mă afluam şi eu printre ei.

Avusese loc o crimă despre care se vorbea mult, şi domnul Wopsle nu vedea decît sînge în faţa ochilor. Gusta fiecare adjectiv înfiorător din descrierea crimei şi se confunda cu fiecare martor din timpul instrucţiei. „Sînt pierdut“, gemea el slab, ca victima, sau, asemeni ucigaşului, urla cu cruzime : „Ţi-arăt eu ție !“ Dădea certificatul medical, imitîndu-l în bătaie de joc pe medicul satului ; fluiera şi se clătina ca bătrînul paznic de la barieră, care auzise lovitura, şi o făcea pe paralicul în aşa hal, încît începeai să te îndoieşti dacă martorul era întreg la minte. În mîinile lui Wopsle judecătorul de instrucţie devenea Timon

din Atena¹, iar grefierul, un adevărat Coriolan². Se distra grozav, iar noi ne distram cu toții, simțindu-ne nespus de bine. În această stare sufletească atît de plăcută, ajunserăm și la verdictul de omor premeditat.

De-abia atunci am dat cu ochii de un domn străin de ținutul nostru, care se sprijinea de spătarul unei bănci din fața mea și privea. Avea o privire disprețuitoare și își mușca partea laterală a degetului arătător în timp ce observa oamenii.

— Bine, îi spuse el domnului Wopsle, după ce acesta sfîrși cu cititul. Le-ai potrivit toate după placul dumitale, nici nu mă îndoiesc !

Toți cei de față tresăriră și ridicară ochii, ca și cum l-ar fi văzut pe ucigaș. Străinul îi privea pe toți cu ochii lui reci și batjocoritori.

— Vinovat ? Ești sigur ? spuse el. Ia spune, hai !

— Domnule, răspunse domnul Wopsle, fără să fi avut cîstea de a vă cunoaște, spun : Vinovat !

La aceste vorbe, prinserăm cu toții curaj și încuviințarăm cu un murmur.

— Știam eu că ai să zici așa, spuse străinul. Știam. Ți-am și spus. Dar acum îți pun o întrebare : Știi oare că în Anglia legea presupune că orice om e nevinovat pînă cînd i se dovedește vina ?

— Domnule, începu Wopsle, eu, ca englez...

— Lasă, spuse străinul, mușcîndu-și arătătorul și ațîntîndu-și ochii asupra lui Wopsle. Nu te ferii de întrebare. Știi, sau nu știi ? Care din două ?

¹ Tipul mizantropului dezamăgit de lume, din drama cu același nume de Shakespeare (scrisă în 1607).

² *Caius Marcius Coriolan* (secolul al V-lea î.e.n.), general roman, tipul patricianului orgolios, care a pornit război împotriva propriului său popor ; personaj principal din drama istorică *Coriolan* (1608) de Shakespeare.

Stătea cu capul și cu trupul aplecate într-o parte, întrebător și amenințător, și înainte de a-și mușca din nou degetul, și-l îndreptă spre domnul Wopsle, ca și cum ar fi vrut să-l arate oamenilor.

— Ei ? făcu el. Știi, sau nu știi ?

— Sigur că știi, răspunse domnul Wopsle.

— Sigur că știi. Atunci de ce n-ai spus asta de la început ? Acum să te mai întreb ceva, spuse el, luându-l în primire pe domnul Wopsle, ca și cum ar fi avut vreun drept asupra lui. Știi că nici unuia din martori nu i s-a luat interogatoriul în contradictoriu¹ ?

Domnul Wopsle începu :

— Pot doar să spun...

Dar străinul i-o reteză :

— Ce ? Vrei să-mi răspunzi la întrebare ? Da, sau nu ? Stai să te mai întreb ceva. Și își îndreptă din nou degetul spre el. Fii atent : îți dai sau nu seama că nici unuia dintre martori nu i s-a luat încă interogatoriul în contradictoriu ? Nu vreau de la dumneata decât un singur cuvânt : da, sau nu ?

Domnul Wopsle șovăi, și noi începurăm să ne facem o părere cam proastă despre el.

— Hai ! spuse străinul. Te ajut eu. Nu meriți ajutor, dar te ajut. Uită-te la ziarul pe care-l ții în mână. Ce ziar e ?

— Ce ziar e ? repetă domnul Wopsle, uitându-se la ziar cu o privire pierdută.

— Este oare ziarul din care citeai adineauri ? urmă străinul cu glasul lui batjocoritor și bănuitor.

— Sigur.

— Sigur. Acum uită-te la ziar și spune-mi dacă scrie acolo deslușit cum că inculpatul a declarat că

¹ Termen juridic : confruntarea celor două părți.

sfătuitoarii lui legalj l-au îndemnat să-și rezerve apărarea pentru mai târziu.

— Tocmai asta citeam acum, se apără domnul Wopsle.

— Nu interesează ce citeai acum, domnule ; nu te întreb ce citești acum. Poți să citești și *Tatăl nostru* de-a-ndaratelea, dacă vrei, și poate că ai și făcut-o pînă acum. Uită-te la ziar. Nu, nu, prietene, nu în capul coloanei, jos, jos, știi bine ce vreau să spun. (Începurăm cu toții să vedem că domnul Wopsle încearcă să scape.) Ei, ai găsit ?

— Da, aici e, spuse domnul Wopsle.

— Acum urmărește pasajul acela și spune-ne dacă nu serie lămurit cum că inculpatul a declarat că sfătuitoarii lui legali l-au îndrumat să-și rezerve apărarea pentru mai târziu. Pricepi despre ce este vorba ?

Domnul Wopsle răspunse :

— Nu scrie chiar cu cuvintele acestea,

— Nu cu cuvintele astea ? repetă străinul cu asprime în glas. Dar înțelesul e același ?

— Da, spuse domnul Wopsle.

— Da, repetă străinul, uitîndu-se la cei din jurul lui, cu mîna dreaptă întinsă către martorul Wopsle. Și acum vă întreb pe voi : ce părere aveți despre cugetul unui om care, cu ziarul în fața ochilor, poate să mai pună capul pe pernă și să doarmă liniștit după ce a dat numele de criminal unui semen de-al său care n-a fost încă audiat ?

Începurăm cu toții să bănuim că domnul Wopsle nu era chiar omul pe care-l crezusem noi ; vedeam că-și dă arama pe față.

— Și acest om, nu uitați, urmă străinul, aruncîndu-și degetul cu putere înspre domnul Wopsle, acest om ar putea să fie jurat în procesul acesta ; și după ce se va fi făcut bine de rîs, se va întoarce

în sinul familiei și va dormi liniștit, deși a jurat că va judeca drept și cu cinste procesul dintre majestatea-sa regele și prizonierul de pe banca acuzaților și că va da o sentință dreaptă, în conformitate cu dovezile, așa să-i ajute Dumnezeu !

Eram cu toții adînc convinși că nenorocitul de Wopsle mersese prea departe și că ar face mai bine să se oprească din sminteala lui cît mai era timp.

Străinul părăsi locul din spatele băncii, cu un aer de autoritate netăgăduită și cu mișcări care te făceau să crezi că, dacă ar fi vrut, ar fi putut da în vileag taine neștiute despre fiecare om în parte ; își făcu loc în spațiul dintre cele două bănci și rămase în picioare în fața focului, cu mîna stîngă în buzunar și mușcîndu-și arătătorul mîinii drepte.

— După anumite informații pe care le-am primit, spuse el uitîndu-se la noi, care tremuram în fața lui, sînt îndreptățit să cred că printre voi se află un fierar cu numele de Joseph sau Joe Gargery. Care-i omul acela ?

— Aici e omul ! spuse Joe.

Cu un semn, străinul îl făcu să se ridice de pe locul lui, și Joe se duse spre el.

— Ai un ucenic, urmă străinul, cunoscut sub numele de Pip ? E aici ?

— Aici sînt ! am strigat.

Străinul nu mă recunoscuse, dar eu știam că e domnul pe care-l întîlnisem pe scară cînd mă dușesem a doua oară la domnișoara Havisham. Îl recunoscusem din clipa în care îl văzusem privind peste spătarul băncii, și acum, cînd stăteam în fața lui și-i simțeam mîna pe umărul meu, verificam cu de-amănuntul capul lui mare, obrazul negricios, ochii infundați, sprîncenele negre și stufoase,

lanțul mare al ceasului, petele negre din locul bărbii și al favoriților și adușmeacă mirosul de săpun parfumat pe care-l împrăștia mîna lui mare.

— Vreau să stau de vorbă cu voi doi într-un loc mai retras, spuse el, după ce avusese răgazul să mă măsoare mai bine. O să dureze mai mult. Poate că ar fi mai bine să ne ducem acasă la dumneata. N-aș vrea să vă spun aici ce am de spus ; pe urmă, o să împărtășiți prietenilor voștri atît cît credeți de cuviință. Nu mă privește.

În mijlocul unei tăceri pline de mirare, ieșirăm toți trei de la „Barcagiii veseli” și ne îndreptarăm spre casă, la fel de tăcuți și mirați. În timpul drumului, străinul îmi arunca din cînd în cînd cîte o privire, alteori își mușca degetul. În apropierea casei, Joe își făcu socoteala că ocazia va fi solemnă și ceremonioasă și porni înainte, ca să deschidă ușa de la intrare. Discuția noastră avu loc în salonașul de musafiri, slab luminat de o singură luminare.

Mai întîi, străinul se așeză la masă, trase lumînarea spre el și se uită în carnetul lui la niște socoteli. Apoi puse la o parte carnetul, împinse lumînarea și se uită prin întuneric la Joe și la mine, ca să ne deosebească unul de altul.

— Numele meu, începui eu, este Jaggars și sînt avocat la Londra. Sînt destul de cunoscut. Am ceva de tratat cu voi, o chestiune foarte ciudată, și vă spun de la început că nu vin din partea mea. Dacă mi s-ar fi cerut părerea, n-aș fi fost azi aici. Dar nu mi s-a cerut și, prin urmare, mă vedeți aici. Fac ceea ce am de făcut în calitate de agent de încredere al altuia. Nici mai mult, nici mai puțin.

Fiindcă din locul unde stătea nu putea să ne vadă prea bine, se sculă, își aruncă un picior peste

spătarul scaunului și rămase așa, cu un picior pe scaun și cu celălalt pe pământ.

— Ei bine, Joseph Gargery, am însărcinarea de a te scăpa de flăcăul ăsta, ucenicul tău. Te-ai împotrivi ca, la cererea lui și spre binele lui, să anulezi contractul? N-ai cere nimic pentru aceasta?

— Să mă ferească Dumnezeu să cer ceva pentru a sta în calea lui Pip! spuse Joe, holbându-și ochii.

— E foarte pios ce spui: „Să mă ferească Dumnezeu“, dar nu asta interesează acum, răspunse domnul Jaggers. Întrebarea este: ceri ceva?

— Răspunsul meu este nu, spuse Joe sever.

Mi se părea că domnul Jaggers se uită la Joe ca și cum l-ar fi socotit neghiob de dezinteresat ce era. Dar mirarea și curiozitatea care îmi tăiau răsuflarea mă făceau să fiu prea zăpăcit ca să pot spune cu siguranță acest lucru.

— Foarte bine, spuse domnul Jaggers. Să ții minte vorbele dumitale și să nu încerci să le întorci mai târziu.

— Cine vrea să întoarcă vorba? spuse Joe.

— Nu spun că vrea cineva. Ai un câine păzitor?

— Da, am un câine păzitor.

— Să nu uiți că lăudăroșenia e un bun câine păzitor, dar că mai bine te aperi cu statornicia. Să nu uiți asta, te rog, repetă domnul Jaggers închizînd ochii și dînd din cap spre Joe, ca și cum i-ar fi iertat vreun păcat. Acum să ne întoarcem la flăcăul ăsta. Ceea ce trebuie să-ți spun este că-l așteaptă mari speranțe.

Joe și cu mine rămaserăm cu gura căscată și ne uitarăm unul la altul.

— Sînt însărcinat să-i comunic, spuse domnul Jaggers, zvîrlind degetul într-o parte, spre mine,

că va intra în posesia unei averi frumoșele. Mai departe : este dorința posesorului de astăzi al acestei averi ca băiatul să fie scos numai decît din viața pe care o duce și din locul acesta și să fie educat pentru a deveni un *gentleman*. Într-un cuvînt, să fie educat ca un tînăr cu mari speranțe !

Visul mi se împlinea ; închipuirea mea nebună era depășită de realitatea vie ; domnișoara Havisham voia să-mi pregătească un viitor măreț.

— Acum, domnule Pip, urmă avocatul, îți spun dumitale ce mai am de spus. Mai întii, trebuie să știi că persoana de la care dețin aceste instrucțiuni dorește să porți întotdeauna numele de Pip. Nădăjduiesc că n-ai să socotești această condiție ușoară drept o piedică în calea marilor speranțe care te așteaptă. Dar, dacă ai ceva de spus, spune acum.

Inima-mi bătea atît de repede și urechile îmi vijilau așa de tare, încît cu greu am izbutit să biigui că n-aveam nimic de spus.

— Cred și eu ! În al doilea rînd, trebuie să înțelegi, domnule Pip, că numele mărinimosului dumitale binefăcător va rămîne o mare taină pînă cînd persoana despre care vorbesc va crede de cuviință să-l dezvăluie. Sînt împuternicit să-ți spun că persoana aceasta are de gînd să ți-l dezvăluie ea cea dintîi, prin viu grai. Cînd și unde va fi dus la îndeplinire acest gînd, nu pot spune ; nimeni nu poate spune. Poate peste mulți ani. Dar trebuie să înțelegi bine că îți este cu desăvîrșire oprit să faci orice fel de cercetări, să pomenesti vreun cuvînt cît de depărtat sau să faci vreo aluzie unei persoane ca fiind persoana aceea în toată această perioadă cît vei ține legătura cu mine. Dacă ai vreo bănuială în sufletul dumitale, păstrează-o pentru dumneata. Nu interesează care sînt prici-

nile acestei opreliști. S-ar putea să fie foarte puternice și foarte grave și s-ar putea să nu fie decît o taină. Nu-i treaba dumitale să cercetezi. Acestea sînt condițiile. Acceptarea acestor condiții de către dumneata și făgăduiala că ai să le urmezi sînt singurele lucruri cu care mai sînt însărcinat de persoana care mi-a dat aceste instrucțiuni, pentru care nu sînt nicidecum răspunzător. De la această persoană vin marile speranțe despre care ți-am vorbit, și taina aceasta n-o știm decît noi doi. Încă o dată, condițiile nu sînt atît de grele încît să fie o piedică în înaintarea dumitale, dar dacă ai ceva de spus, spune acum. Vorbește!

Și din nou am biiguit, cu mare greutate, că n-aveam nimic de spus.

— Cred și eu! Și acum, domnule Pip, am terminat cu condițiile (Cu toate că-mi spunea „domnule Pip” și începuse să se apropie de mine, tot nu se lepădase de aerul lui bănuitor și amenințător: tot mai închidea uneori ochii și, în timp ce vorbea, mă arăta cu degetul, ca și cum ar fi vrut să spună că de-ar vrea, ar putea să dezvăluie despre mine tot felul de lucruri dezonorante.) Ajungem acum la simple amănunte practice. Trebuie să știi că, deși întrebuițez atît de des cuvîntul „speranțe”, nu ești înzestrat numai cu speranțe. În mîna mea se află, acum, o sumă de bani care va ajunge din belșug pentru educația și întreținerea dumitale. Te rog să mă socotești tutorele averii dumitale. Nu, nu, făcu el, fiindcă aveam de gînd să-i mulțumesc, îți spun de la început că sînt plătit pentru serviciile pe care le fac, altfel nici nu le-aș face. S-a găsit de cuviință că trebuie să primești o educație mai bună, în conformitate cu noua dumitale situație, și s-a socotit că probabil

vei crede necesar și important să te bucuri numai-decît de aceste foloase.

I-am spus că le dorisem întotdeauna.

— Nu importă ce ai dorit dumneata întotdeauna, domnule Pip, răspuse el. Să nu ne depărtăm de subiect. Ajunge că le dorești acum. Mi-ai răspuns că ești gata să intri numaidecît sub protecția unui tutore? Așa ai spus?

Am bîlbiit că da.

— Bine. Acum trebuie să mă interesez de gusturile duminale. Nu cred că este înțeles acest lucru, bagă de seamă, dar așa am fost însărcinat să fac. Ai auzit vreodată vorbindu-se de vreo persoană pe care ai prefera-o ca tutore în locul alteia?

Nu auzisem niciodată de nici un tutore în afară de Biddy și de mătușa domnului Wopsle, așa că i-am dat un răspuns negativ.

— Există o persoană despre care am cunoștință și care cred că ar fi potrivită pentru scopul nostru, spuse domnul Jaggers. Totuși, nu ți-o recomand, bagă de seamă, căci eu nu recomand niciodată pe nimeni. Domnul despre care vorbesc este un oarecare domn Matthew Pocket.

— A!

Prinsei numaidecît numele. Ruda domnișoarei Havisham. Domnul Matthew, despre care vorbeau domnul și doamna Camilla. Matthew, al cărui loc trebuia să fie la căpățiul domnișoarei Havisham cînd ea va fi întinsă, în rochia ei de mireasă, pe masa de nuntă.

— Cunoști acest nume? întrebă domnul Jaggers, uitîndu-se viclean la mine și închizînd ochii, în timp ce aștepta răspunsul.

I-am răspuns că auzisem de numele acela.

— O ! spuse el. Ai auzit ! Întrebarea e : ce părere ai ?

Îi spusei sau încercai să-i spun că îi eram foarte îndatorat pentru recomandatie...

— Nu, tinere ! îmi tăie el vorba, clătînd foarte rar din capul lui mare. Mai întii, reculege-te !

Fără să mă reculeg, îi spusei din nou că îi eram foarte îndatorat pentru recomandatie...

— Nu, tinere ! îmi tăie el vorba din nou, clătînd din cap, încruntîndu-se și zîmbind în același timp. Ești prea tînăr ca să mă duci. Cu mine nu merge. Recomandatie nu e cuvîntul potrivit, domnule Pip, încearcă alt cuvînt.

Mă îndreptai și spusei că îi eram foarte îndatorat fiindcă pomenise de domnul Matthew Pocket...

— Așa-i mai bine ! strigă domnul Jaggers.

Și eu adăugai că aș fi bucuros să-l cunosc pe acest domn în calitate de tutore.

— Bine. Ai să-l cunoști chiar la el acasă. Totul va fi pregătit și-l vei vedea mai întii pe fiul lui de îndată ce vei sosi la Londra. Cînd vrei să vii la Londra ?

Cu ochii la Joe, care stătea nemișcat și privind în gol, i-am răspuns că pot veni numaidecît.

— Mai întii, spuse domnul Jaggers, ar trebui să-ți faci niște haine noi, dar nu haine de lucru. Să zicem că de azi într-o săptămînă. Ai să ai nevoie de bani. Să-ți las douăzeci de livre ?

Scoase cu răceală din buzunar un portofel lunguet, numără banii pe masă și-i împinse spre mine. De-abia acum își ridică piciorul de pe scaun. Ședea călare pe scaun cînd îmi împinse banii și-și legăna portofelul, cu ochii la Joe.

— Ei, Joseph Gargery ? Ai amuțit ?

— Am amuțit ! spuse Joe cu hotărîre.

— Ne-am înțeles. Nu vrei nimic pentru dumneata. Nu uiți ?

— Ne-am înțeles, spuse Joe. Și înțeles rămîne. Și așa să fie întotdeauna !

— Dar ce-ai spune, îl intrerupse domnul Jagers, legănînd portofelul, ce-ai spune dacă aș fi primit instrucțiuni să-ți dau ceva drept despăgubire ?

— Despăgubire pentru ce ? întrebă Joe.

— Pentru că te lipsești de serviciile lui.

Joe puse mîna pe umărul meu cu o atingere ușoară, de femeie. De atunci m-am gîndit adeseori la el, la amestecul acela de putere și duioșie care exista în el, ca la un ciocan cu aburi care poate strivi un om sau poate atinge o coajă de ou fără s-o spargă.

— Cu dragă inimă, spuse Joe, îl las pe Pip să plece din serviciu și să meargă pe drumul care duce la cinste și avere. Mi-e greu să spun în cuvinte, dar crezi dumneata că banii mă pot despăgubi de pierderea copilului ? Întîmplă-se ce s-o întîmpla cu fierăria, doar mi-era cel mai bun prieten !

O, dragul meu Joe, pe care eram atît de bucuros să-l părăsesc și față de care am fost atît de nerecunoscător ! Te văd și acum acoperindu-ți ochii cu brațele tale mușchiuloase de fierar ; te văd și acum gîfîind și ți-aud glasul stins. Bunul, dragul, credinciosul meu Joe ! Și acum mai simt pe brațul meu tremurul drăgăstos al mîinii tale, atît de solemn, de parcă ar fi fost filfiitul unei aripi de inger.

L-am încurajat atunci pe Joe. Eram pierdut în labirintul măreției care mă aștepta și nu eram în stare să regăsesc potecile lăturalnice pe care noi doi le străbătusem împreună. L-am rugat să

se mîngîie cu gîndul că fusesem totdeauna cei mai buni prieteni (cum zicea el) și că vom rămîne întotdeauna cei mai buni prieteni (cum ziceam eu). Joe își frecă ochii cu încheietura mîinii lui libere, ca și cum ar fi vrut să și-i scoată, și nu mai spuse nimic.

Domnul Jagers se uita la toate acestea ca un om care a recunoscut în Joe pe prostul satului și în mine pe îngrijitorul lui. După aceea spuse, cîntărind în mîna portofelul, pe care acum nu-l mai legăna :

— Ei, Joseph Gargery, te previn că asta-i ultima oară. Nu umbla cu fofirlica cu mine ! Dacă ai de gînd să primești darul pe care am însărcinarea să ți-l dau, vorbește, și al tău e ! Dacă, dimpotrivă, ai de gînd...

Aci, spre marea lui uimire, fu oprit de Joe, care se repezi brusc la el, cu gînduri foarte războinice :

— Am de gînd să-ți spun, țipă Joe, că dacă vii în casa mea ca să mă ațîți și să mă cicălești, poți să ieși afară ! Și că dacă ești bărbat, atunci poți să rămîi ! Cînd spun eu o vorbă, atunci așa rămîne, să știu de bine că mă doboară cineva !

Îl trăsei deoparte pe Joe, care, într-o clipă, se îmblînzî, spunîndu-mi, de data aceasta mie, cu un glas îndatoritor, ce aducea cu un avertisment politic și puțin dojenitor adresat tuturor acelor pe care i-ar putea interesa această chestiune, că nu voia să fie ațîțat și cicălit în casa lui. În timpul izbucnirii lui Joe, domnul Jagers se sculase și se apropiase cu spatele de ușă. Fără să arate nici cea mai mică intenție de a se întoarce înapoi în odaie, făcu de la ușă urările de rămas bun cam în felul următor :

— Dragă domnule Pip, avînd în vedere că urmează să devii un *gentleman*, cred că, cu cît vei părăsi mai curînd această casă, cu atît e mai bine. Rămîne pentru de azi într-o săptămînă, și, între timp, îți voi trimite adresa mea. Poți să iei brișca de la oficiul de trăsuri din Londra, și ea o să te ducă chiar pînă la mine. Trebuie să înțelegi că n-am nici un fel de părere cu privire la sarcina pe care o îndeplinesc. Sînt plătit pentru aceasta și o fac ca atare. Trebuie neapărat să înțelegi acest lucru ! Neapărat !

Își îndreptă degetul spre noi și cred că ar fi vorbit mai departe, dar i se păru că Joe este primejdios și plecă.

Îmi trecu prin minte un gînd care mă făcu să alerg după el, în timp ce cobora spre „Barcagiii vesele”, unde îl aștepta o trăsură tocmită cu ora.

— Iertați-mă, vă rog, domnule Jaggars.

— Ei, făcu el, întorcîndu-se, ce s-a întimplat ?

— Vreau să fiu cinstit și să vă urmez sfaturile, așa că m-am gîndit că ar fi mai bine să vă întreb. Ați avea ceva împotrivă dacă, înainte de a pleca, mi-aș lua rămas bun de la oamenii din ținut pe care-i cunosc ?

— Nu, spuse el, privindu-mă ca și cum i-ar fi venit greu să mă înțeleagă.

— Nu numai din sat, ci și din partea de sus a orașului.

— Nu, spuse el. N-am nimic împotrivă.

I-am mulțumit din nou și am alergat înapoi spre casă. Am descoperit că Joe încuiase ușa de la intrare și părăsise salonașul, iar acum ședea lângă focul din bucătărie, cu palmele pe genunchi, privind țință la tăciunii aprinși. Mă așezai și eu în fața focului, cu ochii la tăciuni, și mult timp nici unul din noi nu spuse o vorbă.

Soră-mea şedea pe scaunul cu perne din colţ, Bidy împlotea în faţa focului, iar Joe şedea alături de Bidy, şi eu, alături de Joe, chiar în colţul din faţa surorii mele. Cu cât mă uitam mai mult la tăciunii care străluceau, cu atât mai greu îmi venea să mă uit la Joe ; cu cât tăcerea se prelungea, cu atât mai greu îmi venea să vorbesc...

În cele din urmă, izbucnii :

— Joe, i-ai spus lui Bidy ?

— Nu, Pip, răspunse Joe, tot cu ochii la foc şi ţinându-şi bine genunchii cu mâinile. Te-am aşteptat pe tine, Pip.

— Mai bine i-ai fi spus tu, Joe.

— Pip e un domn cu un viitor mare în faţa lui, spuse Joe, şi Dumnezeu să-i ajute !

Bidy scăpă lucrul din mână şi se uită la mine. Joe îşi ţinea genunchii lipiţi şi se uita şi el la mine. Eu mă uitam la amândoi. După câteva clipe de tăcere, amândoi mă felicitară. Dar în felicitările lor era o umbră de tristeţe pe care eu o simţeam.

Luai asupra mea faptul de-a-i face cunoscută lui Bidy (şi prin Bidy, lui Joe) obligaţia solemnă de a nu şti nimic şi de a nu spune nimic despre cel care-mi făurise norocul, obligaţie care-i privea şi pe prietenii mei. Totul va ieşi la iveală la timpul său, le-am spus eu, dar pînă atunci nimeni nu trebuia să afle altceva decît că mă aşteptau mari speranţe din partea unui binefăcător necunoscut. Bidy dădu gînditoare din cap, cu ochii la foc, şi începu să lucreze din nou, spunînd că va avea grijă să se întîmple aşa, şi Joe, care tot îşi mai ţinea genunchii cu mâinile, zise şi el : „Sigur, sigur, şi eu o să am grijă, Pip“, şi apoi mă felicitară din nou, arătîndu-se nespuse de uimiţi la gîndul că voi deveni un *gentleman*, ceea ce mie nu prea îmi plăcea.

După aceea, Biddy își dădu toată osteneala ca s-o facă pe soră-mea să înțeleagă ce se întâmplase. Eram încredințat că eforturile ei erau zadarnice. Soră-mea râdea și dădea mereu din cap, ba chiar repeta, după Biddy : „Pip“ și „Avere“. Dar mă îndoiesc că aceste cuvinte erau pentru ea altceva decât niște vorbe goale. Și mi-e greu să-mi închipui ceva mai jalnic decât starea minții ei pe atunci.

N-aș fi crezut niciodată că se va întâmpla așa dacă nu aș fi trecut prin toate acestea, dar, în timp ce Joe și Biddy își recîștigau veselie, eu eram din ce în ce mai mohorît. Fără îndoială, n-aș putea spune că eram nemulțumit de soarta mea ; dar, cine știe ? poate că, fără să-mi dau seama, eram nemulțumit de mine însumi.

Atîta știu, că stăteam cu cotul sprijinit de genunchi și cu fața în palme, privind focul, în timp ce ei doi vorbeau despre plecarea mea, despre ce vor face fără mine și despre alte lucruri de felul acesta. Și de cîte ori întelegeam privirea, mai caldă ca oricînd, a vreunuia din ei (și se uitau mereu la mine, mai ales Biddy), mă simțeam jignit, ca și cum aș fi citit neîncredere în ochii lor. Cu toate că, Dumnezeu mi-e martor, n-au rostit nici-o vorbă și n-au făcut nici un gest de neîncredere.

În vremea aceea aveam obiceiul ca în fiecare seară să mă scol de pe scaun și să privesc prin ușa deschisă ; căci ușa bucătăriei noastre dădea de-a dreptul afară, în noapte, și în serile de vară stătea deschisă, ca să intre aerul înăuntru. Mă tem că stelele spre care îmi înălțam ochii mi se păreau neînsemnate și umile, căci își aruncau privirile asupra lucrurilor simple în mijlocul cărora îmi petreceam eu viața.

— Simbătă seara ! spusei cînd ne așezarăm la cina noastră, alcătuită din pîine, brînză și bere.

Încă cinci zile, și o să fiu în ajun de plecare ! Or să treacă repede.

— Da, Pip, spuse Joe, și glasul lui, care ieșea din cana cu bere, suna a gol. O să treacă repede zilele acestea.

— Or să treacă repede, repetă Biddy.

— Știi, Joe, m-am gândit că luni, când o să cobor în oraș pentru hainele cele noi, să-i spun croitorului că vin să le îmbrac la el, sau să mi le trimită la domnul Pumblechook. N-ar fi foarte neplăcut ca să se holbeze la mine toată lumea din sat ?

— Poate că domnul și doamna Hubble ar dori și ei să te vadă cum arăți îmbrăcat ca un domnișor, Pip, spuse Joe, tăindu-și sînguincios o bucată de piine, luînd-o în palma mîinii stîngi și punîndu-și pe ea brînză ; se uita la mîncarea mea neatinșă, ca și cum s-ar fi gândit la vremurile cînd ne luam la întrecere cu feliile de piine. Poate că și Wopsle ar vrea. Și poate că oamenii de la „Barcagiii veseli“ s-ar bucura și ei.

— Vezi, tocmai asta nu vreau, Joe. O să facă atîta tărăboi, un tărăboi grosolan, și nu pot să sufăr asta.

— Sigur, Pip ! spuse Joe. Dacă nu poți să suferi...

Biddy mă întrebă, în timp ce ținea farfuria soră-mii :

— Te-ai gândit că ar trebui să te vedem și noi, domnul Gargery, soră-ta și cu mine ? O să te vedem și noi, nu-i așa ?

— Biddy, răspunsei eu cam supărat, ești prea iute, nici nu poate omul să țină pasul cu tine !

— Totdeauna a fost iute, observă Joe.

— Dacă ai fi avut puțină răbdare, Bidy, ai fi auzit că, într-o seară, cred că în ajunul plecării, vreau să aduc hainele aici.

Biddy tăcu. Am iertat-o cu mărinimie și, puțin după aceea, i-am spus ei și lui Joe un bună seara plin de afecțiune și m-am dus să mă culc. Intrînd în odaie, m-am așezat și am privit îndelung în jurul meu, gîndindu-mă că în curînd aveam să mă despart pentru totdeauna de odaia aceasta sărăcăcioasă, spre a mă ridica, intrînd într-o altă lume. Odăița era plină de amintiri proaspete, și mintea-mi sfișiată mă purta iară din încăperea aceasta spre cele cu mult mai frumoase care mă așteptau, așa cum odinioară nu puteam hotărî între fierărie și casa domnișoarei Havisham, între Bidy și Estella.

Soarele dogorise toată ziua pe acoperișul mansardei mele, și odaia era încinsă. Cînd am deschis fereastra și m-am uitat afară, l-am văzut pe Joe, care tocmai ieșise pe ușa întunecată de sub geamul meu și se răcorea plimbîndu-se; apoi am văzut-o pe Bidy aducîndu-i luleaua și aprinzîndu-i-o; Joe nu fuma niciodată la ore așa tîrziu, și faptul că de data aceasta fuma mă făcu să cred că cine știe din ce pricină avea nevoie de mîngiere.

Apoi Joe se opri la ușa de sub fereastra mea, trăgînd din lulea, iar Bidy stătea alături, vorbindu-i liniștită. Știam că vorbesc despre mine, fiindcă auzeam mereu numele meu, rostit cu dragoste. Chiar dacăș fi putut, n-am vrut să ascult mai departe. Am plecat de la fereastră și m-am așezat pe singurul scaun din odaie, care stătea lîngă pat, gîndindu-mă cît e de trist și de ciudat ca prima noapte în care îmi surîdea norocul să fie

totodată și cea în care mă simțeam mai singur ca niciodată.

Cînd îmi aruncai ochii spre fereastra deschisă, văzui colacii de fum care se ridicau din luleaua lui Joe și îmi închipuii că asta e binecuvîntarea pe care mi-o dă el. Nu o binecuvîntare pompoasă și gălăgioasă, ci o binecuvîntare care se pierdea în aerul pe care-l respiram amîndoi.

Am stins lumina și m-am furișat în pat ; dar acum patul era neprimitor, și niciodată n-am mai dormit în patul acela somnul meu adînc și sănătos de odinioară.

CAPITOLUL XIX

Dimineața aduse schimbări mari în felul meu de a vedea viața și mi-o arătă atît de luminoasă, de parcă nu mai era aceeași.

Ceea ce mă apăsă mai mult era gîndul că mă mai despărțeau șase zile de ziua plecării ; nu puteam să înlătur teama că poate, între timp, se va întîmpla ceva la Londra și că, la sosirea mea acolo, totul va fi altfel, totul va fi spulberat.

Joe și Biddy erau foarte înțelegători și prietenoși cînd le vorbeam de despărțirea care se apropia, dar nu pomeneau despre asta decît atunci cînd deschideam eu vorba. După gustarea de dimineață, Joe scoase contractele mele de sub dulapul din salonaș și le aruncă în foc, iar eu mă simții liber. Plin de noutatea eliberării mele, mă dusei la biserică cu Joe ; mă gîndeam că, dacă ar fi știut totul, pastorul n-ar fi citit pasajul despre bogătaș și împărăția cerurilor.

Am mîncat devreme, iar după-amiază am pornit singur să mă plimb, cu gîndul să străbat pentru

ultima oară țara mlaștinilor. Cînd am trecut prin fața bisericii, am simțit (la fel ca dimineață, în timpul slujbei) o milă înălțătoare pentru bieteile făpturi sortite să vină aici, duminică de duminică, toată viața, și apoi să se odihnească, neștiute, în mormintele acelea mici și verzi. Îmi făgăduii ca într-una din zilele următoare să fac ceva pentru bieții oameni, ba chiar mă gîndeam să dau o masă cu friptură și budincă, cîte o halbă de bere și cîte o vadră de bunăvoință fiecărui om din sat.

Dacă înainte mă gîndeam adeseori cu oarecare rușine la tovărășia mea cu fugarul, pe care-l văzusem odinioară șchiopătînd printre morminte, apoi, Doamne, cu ce simțăminte mă gîndeam, în duminica asta, la nenorocitul acela zdrențaros, care tremura de frig, cu cătușa ticăloșiei la picior și cu numărul pe haină ! Mă mîngiiam cu gîndul că toate acestea se petrecuseră demult, că omul fusese dus, fără îndoială, undeva, departe, că era mort pentru mine și că, la urma urmelor, putea să fie mort de-a binelea.

Terminasem cu pămîntul acesta umed și jos, cu gropile și cu stăvilarele ; terminasem cu cirezile din partea locului, deși în ziua aceea păreau mult mai respectuoase — atît cît le îngăduia felul lor nepăsător de a fi — și priveau în jurul lor holbindu-se mai bine la posesorul unor asemenea speranțe. Rămîneți cu bine, priveliști monotone ale copilăriei ! De acum înainte sînt sortit măreției din Londra, nu muncii de fierar și nici-vouă ! În drumul meu triumfător, trecui și pe la vechile fortificații ; mă întinsej pe jos, ca să mă gîndesc mai bine, și, în timp ce mă întrebam dacă domnișoara Havisham mă pregătea pentru Estella, mă fură somnul,

Cînd m-am trezit, spre marea mea mirare, l-am văzut alături de mine pe Joe trăgînd din lulea. În clipa în care am deschis ochii, Joe mă salută cu un zîmbet vesel și spuse :

— Fiindcă e ultima oară, Pip, m-am gîndit să vin după tine.

— Foarte bine ai făcut, Joe.

— Mulțumesc, Pip.

— Poți să fii sigur, Joe, urmai eu, după ce ne strînserăm mîinile, că n-o să te uit niciodată.

— Nu, nu, Pip, spuse Joe liniștit. De asta sînt sigur. Da, da, băiete. Dumnezeu să-ți ajute ! Ajunge doar să te gîndești puțin ca să fii sigur de asta. Dar a trecut puțin timp pînă m-am gîndit bine. Știi, tare iute a venit schimbarea asta, nu-i așa ?

Nu știu de ce nu mă încînta prea mult faptul că Joe era atît de sigur de mine. Mi-ar fi plăcut să-l văd tulburat sau să-l aud spunînd : „Îți face cinste să spui asta, Pip“, sau ceva asemănător. De aceea nu răspunsei nimic la prima lui observație ; cît despre a doua, spusei doar că vestea venise într-adevăr pe neașteptate, dar că dorisem întotdeauna să fiu un *gentleman* și că mă gîndisem adesea la ce-aș face dacă acest lucru s-ar fi întîmplat aievea.

— Zău, te-ai gîndit ? întrebă Joe. Ce ciudat !

— E păcat acum, Joe, spusei eu, că nu te-ai descurcat ceva mai bine cînd făceam noi lecții pe aici. Nu-i așa ?

— Știu eu... făcu Joe. Sînt tare de cap. Doar la meșteșugul meu mă pricep. A fost întotdeauna păcat că am fost atît de greu de cap ; dar păcatul nu-i mai mare acum decît în urmă cu un an, mă-nțelegi ?

Voiam să spun că, atunci cînd voi fi om cu avere, aş putea face cîte ceva pentru el şi că ar fi fost mult mai plăcut dacă ar fi fost ceva mai cioplit. Dar Joe era atît de depărte de a bănuî gîndul meu, încît mi-am spus că mai bine aş vorbi despre asta cu Bidy.

Aşa că, după ce ajunserăm acasă şi băurăm ceaiul, o luai deoparte pe Bidy, în grădiniţa de lîngă uliţă, şi, după ce, pentru a-i da curaj, îi dădui a înţelege că nu o voi uita niciodată, îi spusei că vreau să-i cer ceva.

— Uite ce este, Bidy, spusei eu, te rog să nu pierzi nici un prilej de a-l ajuta din cînd în cînd pe Joe.

— Cum adică să-l ajut ? întrebă Bidy cu o privire hotărîtă.

— Vezi ! Joe e un om de treabă, cred că e cel mai de treabă om din lume, dar e cam înapoiat în unele privinţe ; de pildă, Bidy, cu privire la învătătură şi la purtări.

Deşi o priveam în timp ce vorbeam, iar ea deschisese ochii mari, după ce isprăvii eu, Bidy totuşi nu se uita la mine.

— O, purtările lui ! Dar ce, nu-s bune purtările lui ? întrebă Bidy, rupînd o frunză de coacăză.

— Bidy dragă, aici sînt foarte bune...

— Da, aici sînt foarte bune ! îmi tăie Bidy vorba, uitîndu-se de aproape la frunza pe care o ţinea în mînă.

— Ascultă ce-ţi spun, dacă ar fi să-l mutăm pe Joe într-o lume mai înaltă, cum nădăjduiesc eu c-o să se întîmple cînd voi avea avere, cei din lumea asta n-o să-l preţuiască aşa cum trebuie.

— Crezi că el nu ştie asta ? întrebă Bidy.

Întrebarea era atât de revoltătoare (pentru că niciodată nu-mi trecuse prin gând), încît spusei foarte arăgos :

— Biddy, ce vrei să spui ?

Biddy mărunțise frunza între degete — de-a-tunci mirosul tufișurilor de coacăză mi-a amintit mereu de seara aceea petrecută în grădinița de lângă uliță — și-mi spuse :

— Nu te-ai întrebât niciodată dacă nu cumva Joe e un om mîndru ?

— Mîndru, repetai eu cu o emfază plină de dispreț.

— O, există mai multe feluri de mîndrie ! spuse Biddy, uitîndu-se drept în ochii mei și clătînd din cap. Nu toate felurile de mîndrie sînt la fel...

— Ei ! De ce te-ai oprit ? întrebai eu.

— Nu-s toate de același fel, repetă Biddy. S-ar putea ca Joe să fie prea mîndru pentru a îngădui cuiva să-l smulgă din locul lui, pe care se simte în stare să-l umple, și-l umple cu cinste ! Să-ți spun drept, eu cred că e mîndru, deși s-ar putea să ți se pară o îndrăzneală din partea mea să vorbesc așa, cînd tu trebuia să-l cunoști mult mai bine decît mine.

— Biddy, spusei eu, îmi pare rău că te văd așa. Nu m-aș fi așteptat. Ești invidioasă, Biddy, și-mi porți pică. Ești nemulțumită de norocul meu și nu te poți împiedica să mi-o arăți.

— Dacă te rabdă inima să gîndești așa, răspunse Biddy, spune mai departe ! Spune într-una așa, dacă te rabdă inima !

— Dacă pe tine te rabdă inima să fii așa, asta vrei să spui, Biddy, adăugai eu de sus, cu un ton virtuos și superior, nu arunca vina pe mine. Îmi pare rău că văd asta la tine, căci invidia e o față urîță a ființei omenești. Aveam de gînd să te rog

să te folosești de orice prilej, după plecarea mea, ca să-l schimbi în bine pe Joe, care ne e drag la amîndoi. Dar, după toate acestea, nu te mai rog nimic. Îmi pare nespus de rău că văd asta la tine, Biddy, repetai eu. E o față urită a firii omenеști.

— Fie că mă cerți, fie că mă aprobi, îmi spuse biata Biddy, poți să fii sigur că voi încerca să fac oricînd tot ce-mi stă în puteri. Și, oricare-ar fi părerea cu care vei rămîne despre mine, eu o să mă gîndesc mereu la tine în același fel. Totuși, un *gentleman* n-ar trebui să fie nedrept, spuse Biddy, întorcînd capul.

Eu repetai, cu căldură, că invidia e o față urită a firii omenеști. (De atunci am avut prilejul să-mi dau seama că, lăsînd deoparte persoana la care mă refeream în ziua aceea, aveam totuși dreptate.) Mă depărtai de Biddy, coborînd pe potecută, iar ea intră în casă, în timp ce eu porneam, abătut, spre zidul grădinii, ca să mă plimb pînă la masa de seară; și din nou mi se părea foarte trist și ciudat că a doua noapte din viața cea strălucită mă găsea la fel de singuratic și de nemulțumit ca și prima.

Dar din nou dimineata mă lumineă, și eu o învăluii și pe Biddy în mărinimia mea, iar discuția din ajun fu lăsată baltă.

Îmbrăcat în hainele mele cele mai bune, am plecat în oraș de îndată ce am crezut că voi găsi prăvăliile deschise și m-am înfățișat în fața domnului Trabb, croitorul; acesta tocmai mîncea în odăița din spatele prăvăliei și nu găsi de cuviință să vină el la mine, ci mă chemă la dînsul.

— Ei, făcu domnul Trabb, ca și cum ar fi spus: „Salutare, puștiule!” Cum o duci și cu ce-ți pot fi de folos? Își tăiase cornul cald în trei felii sub-

țiri, și punea între ele unt și pe urmă acoperea untul cu felia.

Domnul Trabb era un burlac înfloritor, iar fe-reastra odăitei lui dădea într-o grădină cu livadă, înfloritoare și ea; în peretele de lângă cămin se afla zidită o prosperă casă de fier, și nu mă îndoi-am că floarea averii lui era păstrată acolo în săculețe.

— Domnule Trabb, începui eu, trebuie să-ți spun ceva destul de neplăcut, fiindcă sună a lăudăroșenie, dar am pus mâna pe o avere frumușică.

Domnul Trabb trecu printr-o schimbare. Uită untul între feliile de piine, se ridică de pe marginea patului și-și șterse degetele pe fața de masă.

— Doamne-Dumnezeule!

— Plec la custodele meu din Londra, spusei eu, scoțînd, ca din întîmplare, cîteva livre din buzunar și uitîndu-mă la el, și-mi trebuie un rînd de haine elegante, ca să plec îmbrăcat cu ele. Voi plăti, adăugai eu, de teamă că o să se prefacă numai că-mi face hainele, voi plăti cu bani gheață.

— Dragă domnule, spuse domnul Trabb, îndoin-du-se politicos, deschizîndu-și larg brațele și îngăduindu-și libertatea de a mă atinge în vîrfurile coatelor, vă rog să nu mă jigniți pomenind despre această chestiune. Pot îndrăzni să vă felicit? Vreți să-mi faceți onoarea de a intra în prăvălie?

Ucenicul domnului Trabb era cel mai îndrăzneț băiat din întreg ținutul. La venirea mea, mătură podelele și îi făcu o plăcere nespusă să dea peste mine cu mătura. Cînd intra în prăvălie cu domnul Trabb, el tot mai mătura, lovind cu mătura în toate colțurile și în toate obstacolele, ca să dovedească (așa mi se părea mie) că se simte egal cu toți fierarii din lume, vii sau morți.

— Ia mai termină, spuse domnul Trabb foarte

sever, că altfel îți sparg capul ! Dacă vrei să-mi faci cinstea de a lua loc, domnule... Ce credeți despre aceasta ? spuse domnul Trabb, luînd din raft un sul, desfășurîndu-l cu o mișcare unduioasă peste tejghea și pregătindu-se să bage mîna sub postav, ca să-i pună în evidență luciul. E un articol foarte drăguț. Vi-l recomand pentru ceea ce vă trebuie dumneavoastră, pentru că într-adevăr este extra superfin ! Dar trebuie să vedeți și altele. Dă numărul patru, băiete ! (Îi spuse aceste cuvinte băiatului cu o privire înfricoșător de aspră, prevăzînd desigur primejdia care exista ca secătura aceea să dea cu mătura peste mine sau să facă vreun alt gest familiar.)

Domnul Trabb nu ridică ochii lui severi de pe băiat pînă cînd acesta nu puse numărul patru pe tejghea și se întoarse din nou la o depărtare care mă pune pe mine în siguranță. După aceea îi porunci să aducă numărul cinci și numărul opt.

— Și să nu-mi faci vreo poznă pe-aici, păcătosule, spuse domnul Trabb, fiindcă ai să te căiești toată viața !

Apoi domnul Trabb se aplecă asupra numărului patru și, cu un glas tainic și respectuos, mi-l recomandă ca pe un material ușor, de vară, foarte la modă în înalta societate și printre nobilii de țară, un material de care va fi întotdeauna mîndru cînd se va gîndi că îl poartă un concetățean distins (dacă îi era îngăduit să mă numească astfel).

— Aduci odată numărul cinci și opt, pușlama ce ești ? ! îi spuse domnul Trabb băiatului. Sau vrei să te arunc afară din prăvălie și să le aduc chiar eu ? !

Alesei material pentru un rînd de haine, ajutat fiind de sfaturile domnului Trabb, și mă întorsei în odăiță ca să-mi ia măsurile, fiindcă, deși domnul

Trabb avea măsurile mele și se folosisé pînă atunci de ele, totuși îmi spuse, în chip de scuză, că măsurile acelea „nu se mai potrivesc cu împrejurările actuale, nu, domnule, nu se mai potrivesc de loc”. Așa că, în odăiță, domnul Trabb mă măsură și făcu diferite calcule, ca și cum eu aș fi fost o moșie, iar el, cel mai priceput administrator, și se strădui atît de mult, încît mă făcu să simt că nici cel mai reușit rînd de haine nu-l putea răsplăti pentru osteneala lui. După ce sfîrși, în cele din urmă, treaba și ne înțeleserăm să trimită costumul la domnul Pumblechook, marți seara, spuse, cu miîna pe clanță :

— Știu, domnule, că, de obicei, unei persoane din Londra nu i se poate cere să sprijine activitatea locală ; dar dac-ați trece, din cînd în cînd, pe aici, în calitate de orășean, aș fi foarte fericit. Bună ziua, domnule, vă sînt foarte îndatorat. Ușa !

Ultimul cuvînt fusese aruncat băiatului, care habar n-avea ce voia să spună stăpînul lui. Dar îl văzui cum rămase paf în timp ce stăpînul îmi deschise cu mîna lui, și pot spune, hotărit, că prima mea experiență despre puterea zdrobitoare a banului a pricinuit o prăbușire morală în ucenicul lui Trabb.

După această întîmplare de neuitat, mă dusei la pălărier, la cizmar, la negustorul de ciorapi ; mă simțeam ca și cîinele mătușii Hubbard¹, al cărui echipament are nevoie de serviciile atîtor meseriași. Mă dusei și la oficiul de diligențe, ca să-mi opresc un loc pentru simbătă dimineață la ora 7.

¹ Personaj alegoric din satira în versuri *Mother Hubbard's Tale* (engl.) (*Cîinele mătușii Hubbard*) de Spenser, îndreptată împotriva abuzurilor bisericii și a vicîilor curtenilor. Poemul redă aventurile unei maimuțe și ale unei vulpi, care pleacă în lume deghizate într-un bătrîn soldat și cîinele său.

Nu era nevoie să spun peste tot că eram posesorul unei averi frumoșele; dar de câte ori spuneam ceva de felul acesta, urmarea era că negustorul oficianț înceta de a mai fi absorbit de cele ce se petreceau pe strada principală și își îndrepta atenția numai asupra mea. După ce mi-am făcut rost de tot ce-mi lipsea, am pornit-o spre casa domnului Pumblechook și, apropiindu-mă de sediul afacerilor acestui domn, l-am zărit în ușă.

Mă aștepta cu mare nerăbdare. Leșise disdimineată cu brișca și trecuse pe la fierărie, unde aflatea vestea. Pregătise o gustare pentru mine în salonașul în care domnul Wopsle citise din Barnwell; de asemenea, poruncise vânzătorului „să se dea la o parte din drum“, în timp ce preasfințita mea persoană trecea pe acolo.

— Scumpul meu prieten, spuse domnul Pumblechook, prinzindu-mă de amândouă mâinile de îndată ce el, eu și gustarea rămaserăm singuri. Îți doresc să te bucuri de norocul dumitale. L-ai meritat, l-ai meritat!

Cuvintele lui veneau tocmai la țanc și mi se părea că omul se exprimă cu multă înțelepciune.

— Gîndul că eu am fost umila unealtă datorită căreia ai ajuns aici, spuse domnul Pumblechook după ce sforăi plin de admirație timp de cîteva minute, este o răsplată de care sînt mîndru.

Îl rugai pe domnul Pumblechook să nu uite că nu trebuie să spună și nici să pomenească nimic despre aceasta.

— Scumpul meu prieten, spuse domnul Pumblechook, dacă îmi dai voie să-ți spun așa...

Eu murmurai:

— Sigur!

Domnul Pumblechook mă apucă din nou de amîndouă mâinile, iar vesta lui, deși foarte lungă,

desfășură o mișcare care arăta cum pieptu-i tre-
sare de emoție.

— Scumpul meu prieten, bizuie-te pe mine și crede-mă că în lipsa dumitale voi îndeplini neînsemnata misiune de a păstra viu acest eveniment în mintea lui Joseph. Joseph! spuse domnul Pumblechook cu glas milos și solemn. Joseph!! Joseph!!!

Între timp, își clătina capul și-l lovea ușurel cu mîna, ca să-mi arate că-și dădea seama de lipsurile lui Joseph.

— Dar, scumpul meu prieten, spuse domnul Pumblechook, trebuie să fii flămînd, trebuie să fii sfîrșit de oboseală. Ia loc. Avem un pui, pe care l-am adus de la „Mistreț“, și o limbă preparată tot acolo; mai sînt aici cîteva lucruri aduse tot de la „Mistreț“, pe care nădăjduiesc că n-ai să le disprețuiești. Dar, spuse domnul Pumblechook sculîndu-se în picioare, după ce se așezase, văd oare în fața ochilor pe acela cu care mă jucam în zilele fericite ale copilăriei lui? Și pot oare... pot oare?...

Acest „pot oare“ însemna dacă poate să-mi strîngă mîna. Eu consimții, și el îmi strînse mîna cu căldură, apoi se așeză din nou.

— Avem și vin, spuse domnul Pumblechook. Să bem în semn de mulțumire față de soartă și să dorim ca întotdeauna să-și aleagă favoriții cu atîta înțelepciune! Și, totuși, spuse domnul Pumblechook sculîndu-se din nou, nu pot să văd în fața mea pe cineva și să beau în cinstea acestui cineva fără să spun iarăși: Pot oare? Pot oare?...

Îi spusei că da, iar el îmi strînse din nou mîna, bău paharul pînă la fund, apoi îl întoarse cu gura în jos. Făcui și eu la fel; și chiar dacă m-aș fi răsturnat eu însumi cu capul în jos și cu picioa-

rele în sus înainte de a începe să bea, vinul nu mi s-ar fi urcat la cap mai de-a dreptul.

Domnul Pumblehook mă servi cu o aripioară, cu ficăței și cu cea mai bună felie de limbă (se sfîrșise cu : „Acum nu-s timpuri de mîncat carne de porc“) și, pe cît putea, nu se îngrijea de loc de persoana lui.

— Ei găinușă, găinușă, spuse domnul Pumblehook, vorbind cu pasărea din farfurie, nu prea te gîndeai tu, pe cînd mai erai un biet puișor, ce soartă te așteaptă ! Nu prea te gîndeai că ai să ospătezi sub acest umil acoperiș pe un... Poți s-o socotești slăbiciune, dacă vrei, spuse domnul Pumblehook sculîndu-se iarăși, dar pot oare, pot oare ?...

Nici nu mai era nevoie să repet că da, așa că se execută pe loc. Nu înțeleg cum făcea gestul acesta atît de des, fără să se rănească cu cuțitul meu.

— Și sora dumitale, reluă el, după ce înfulecă liniștit cîte ceva, sora dumitale, care a avut cîntea să te crească ca-n palme... E o priveliște tristă să vezi că nu mai e în stare să-nțeleagă această cinste. Pot oare ?...

Văzui că are de gînd să vină din nou pînă la mine și-l oprii.

— Să bem în sănătatea ei, spusei eu.

— A ! strigă domnul Pumblehook, sprijinindu-se de spătarul scaunului, copleșit de admirație. Așa-i cunoști, domnule (nu știu cine era domnul, dar desigur că nu era vorba de mine, iar o a treia persoană nu se mai afla de față), așa-i cunoști pe cei cu suflet mare, domnule ! Mereu iertători, mereu drăgăstoși ! Un om de rînd ar putea zice că prea mă reped, spuse slugarnic domnul Pumblehook, punînd grăbit pe masă paharul din care nu gustase și ridicîndu-se din nou, dar pot oare ?...

După ce-mi strînse mîna, se așeză la loc pe scaun și bău în sănătatea surorii mele.

— Să nu fim orbi, spuse, față de cîsururile ei, dar să sperăm că făcea totul cu gînd bun.

Începui să bag de seamă, că se îmbujora la față; cît despre mine, toată fața mă ustura, de parcă ar fi fost cufundată în vin.

Îi spusei domnului Pumblechook că doream ca hainele cele noi să fie trimise la el acasă, și el se arătă încîntat de această cinste. Îi mai spusei că doream aceasta din pricină că voiam să trec neobservat prin sat, iar el mă ridică în slava cerului. Ni menii, în afară de el, nu era demn de încrederea mea și, într-un cuvînt, putea oare? Apoi mă întrebai cu dragoste dacă-mi aminteam de jocul nostru de-a adunatul și cum ne-am dus împreună ca să facem contractul de ucenicie; mă întrebă dacă-mi aminteam că el fusese întotdeauna marea mea pasiune și prietenul meu favorit. Dacăș fi băut de zece ori mai multe pahare cu vin decît băusem, și tot aș fi știut că niciodată nu existaseră între noi astfel de legături, și în adîncul sufletului mi-ar fi fost silă de acest gînd. Totuși, mi-amintesc că eram convins că mă înșelasem asupra lui și că era un om inteligent, cumsecade, descurcăreț și bun la suflet.

Încet-încet, căpătă atîta încredere în mine, încît ajunse să-mi ceară sfaturi cu privire la afacerile lui. Îmi mărturisii că ar avea prilejul să creeze o mare asociație, un adevărat monopol al grînelor și al comerțului cu semințe, chiar în prăvălia lui — bineînțeles dacă i-ar da extindere — ceva cum nu se mai văzuse pînă atunci în tot ținutul și nici în împrejurimi. Socotea însă că singurul lucru care îi lipsea pentru înlăptuirea unei averi uriașe era: mai mult capital. Acestea erau cele trei cuvinte: mai mult capital. Și (lui Pumblechook) i se părea că

dacă acest capital ar intra în afacere datorită unui om de paie, care om de paie n-ar avea altceva de făcut decât să intre în prăvălie — el sau reprezentantul lui — ori de câte ori avea poftă să cerceteze registrele și să-și încaseze de două ori pe an beneficiul, adică cincizeci la sută din câștigul total, i se părea, așadar, că acesta ar fi un prilej minunat pentru un tânăr cu pricepere și cu avere ; un tânăr care ar merita atenția domnului Pumblechook. Dar eu ce părere aveam ? Căci avea mare încredere în părerea mea. Părerea mea fu : „Ai puțină răbdare !” Măreția și limpezimea acestei idei i se părură atât de neobișnuite, încît nu mai întrebă dacă să-mi strîngă mîna, ci spuse că trebuie neapărat să mi-o strîngă, și așa și făcu.

Băurăm tot vinul. Domnul Pumblechook făgăduia fără încetare că va avea grijă ca Joe să fie la înălțime (habar n-am ce fel de înălțime) și că-mi va face tot timpul tot felul de servicii (habar n-am ce servicii). Pentru prima oară în viața mea și după ce tănuise acest lucru minunat de bine, îmi aduse la cunoștință că spusese întotdeauna despre mine : „Băiatul ăsta nu-i un băiat de rînd și, luați aminte, nici viitorul lui nu va fi un viitor oarecare”. Îmi spuse cu un zîmbet înlăcrimat că este ciudat să-ți amintești de toate acestea acum, și eu spusei la fel. Am ieșit, în cele din urmă, la aer cu impresia nelămurită că soarele arăta altfel decât altă dată ; apoi am descoperit că ajunsesem, tirîș-grăpiș, pînă la barieră, fără să-mi dau seama de drum.

La barieră mă treziră urările domnului Pumblechook, care se afla departe, în urmă, pe drumul înșorit, și-mi făcea semne elocvente ca să mă opresc. M-am oprit, și el m-a ajuns din urmă, cu răsufierea întretăiată.

— Nu, scumpul meu prieten, spuse el, după ce-
veni inima la loc și se simți în stare să vorbească.
Nu, atîta timp cît mai pot face ceva ! N-ai să lași să
treacă prilejul acesta fără să-mi dovedești că ai bu-
năvoință. Pot oare, în calitate de vechi prieten și
de om care îți dorește numai binele ?... Pot oare ?...

Îmi strînse mîna pentru cel puțin a suta oară și
porunci foarte supărat unui căruțaș să se dea în
lăturî din drum. Apoi mă binecuvîntă și rămase pe
loc, făcîndu-mi semn cu mîna, pînă ce mă văzu tre-
cut de cotitură : iar eu am luat-o peste un cîmp și
am tras un pui de somn zdravăn sub un tufiș, îna-
inte de a porni mai departe, spre casă.

N-aveam multe lucruri de luat la Londra, fiindcă
prea puțin din puținul pe care-l aveam se potrivea
cu noua mea situație. Dar începui să împachetez
chiar în după-amiaza aceea și am împachetat cu foc
multe lucruri de care știam că voi avea nevoie în
dimineața următoare, înșelîndu-mă cu gîndul că
n-aveam nici o clipă de pierdut.

Așa au trecut marți, miercuri, joi ; iar vineri di-
mineață am pornit spre domnul Pumblechook, ca
să mă îmbrac cu hainele noi și să mă duc la domni-
șoara Havisham. Mi se dădu chiar odaia domnului
Pumblechook, ca să mă îmbrac acolo, și, în cinstea
acestui eveniment, încăperea fusese împodobită cu
prosoape curate. Desigur, hainele au fost prilej de
dezamăgire. Pesemne că, de cînd există veșminte,
orice haină nouă, rîvnită cu aprindere, a însemnat
o mică dezamăgire pentru cel care trebuia să o
poarte. Dar la vreo jumătate de oră după ce mă îm-
brăcasem și încercasem nenumărate poziții în fața
oglinzii foarte modeste a domnului Pumblechook,
împins de dorința mărunță de a-mi vedea picioa-
rele, mi se păru, în sfîrșit, că hainele îmi veneau
bine. Deoarece era zi de tîrg într-un oraș vecin, la o

depărtare de vreo zece mile, domnul Pumblechook nu era acasă. Nu-i spuseseam cînd aveam de gînd să plec, așa că nu mai aveam cînd să ne strîngem mîna. Toate acestea se potriveau de minune și am ieșit din casă îmbrăcat în noile mele veșminte. Mi-era nespus de rușine că eram nevoit să trec prin fața vînzătorului și mă frămîntam, bănuind că nu arătam prea bine și că semănam cu Joe în hainele lui de duminică.

Am ocolit tot orașul și am umblat pe străzile cele mai lăturalnice ca să ajung la domnișoara Havisham ; am tras clopotul la poartă, stingherit din pricina degetelor lungi și țepene ale mănușilor.

Sarah Pocket veni să-mi deschidă poarta, și vă rog să mă credeți că se dădu înapoi cînd mă văzu atît de schimbat ; în același timp, fața ei de coji de alune își pierdu culoarea cafenie, devenind galben-verzuie.

— Dumneata ?! spuse ea. Dumneata ?! Doamne-Dumnezeule ! Ce cauți aici ?

— Plec la Londra, domnișoară Pocket, spusei eu, și vreau să-mi iau rămas bun de la domnișoara Havisham.

Nu eram așteptat, fiindcă domnișoara Pocket mă încuie în curte și se duse să întrebe dacă pot intra. După un timp foarte scurt, se întoarse și mă duse sus, holbîndu-se tot drumul la mine.

Domnișoara Havisham se plimba prin odaie, în jurul mesei întinse, sprijinindu-se de bastonul ei îndoit. Odaia era luminată ca și odinioară, și cînd ne auzi intrînd, domnișoara Havisham se opri din mers și se întoarse. Era tocmai în dreptul cozonacului de nuntă putrezit.

— Nu pleca, Sarah, spuse ea. Ei, Pip ?

— Plec mîine la Londra, domnișoară Havisham
— eram foarte atent la fiecare vorbă pe care o ros-

team — și m-am gândit că n-o să vă supărați dacă vin să-mi iau rămas bun.

— Asta-i frumos, Pip, spuse ea învîrtînd bastonul în jurul meu, ca și cum, ea, zîna mea ursitoare, m-ar fi înzestrat cu ultimul dar.

— De cînd v-am văzut ultima oară, mi s-a schimbat soarta, murmurai eu, și vă sînt atît de recunoscător, domnișoară Havisham !

— Da, da, făcu ea uitîndu-se cu veselie la amărîta și invidioasa Sarah. L-am văzut pe domnul Jaggers. Am auzit și eu, Pip. Pleci mîine ?

— Da, domnișoară Havisham.

— Și te-a adoptat un om bogat ?

— Da, domnișoară Havisham.

— Al cărui nume nu-l știi ?

— Nu, domnișoară Havisham.

— Și domnul Jaggers este administratorul averii tale ?

— Da, domnișoară Havisham.

Îi luceau ochii în timpul acestor întrebări și răspunsuri, atît de tare se bucura de pizma domnișoarei Sarah Pocket.

— Bine, urmă ea, ai un viitor plin de făgăduieli în fața ta. Fii băiat bun, ca să-l meriți, și ascultă sfaturile domnului Jaggers. (Se uită la mine, apoi la Sarah, și fața încordată a Sarei se schimonosi într-un zîmbet răutăcios.) Du-te cu bine, Pip ! Întotdeauna o să te cheme Pip, știi asta !

— Da, domnișoară Havisham.

— Cu bine, Pip !

Îmi întinse mîna, și eu căzui în genunchi și o du-sei la buze. Nu mă gândisem niciodată la felul cum îmi voi lua rămas bun de la ea ; în clipa aceea mă simțeam însă împins să fac așa. Ea o privi triumfător pe Sarah, cu ochii ei ciudați, și așa am lăsat-o pe ursitoarea mea, cu mîinile sprijinite de bastonul

îndoit, în mijlocul odăii slab luminate, lângă prăjitura de mireasă, care mucegia, acoperită cu pînze de păianjen.

Sarah Pocket mă duse pînă jos, ca și cum aș fi fost o stafie care trebuie scoasă din casă. Nu putea să uite înfățișarea mea și era nespus de îndîrjită. I-am spus „Rămîneți cu bine, domnișoară Pocket“, dar ea se uită în gol; părea prea tulburată ca să mai înțeleagă vorbele mele. O dată afară, m-am descurcat cît am putut mai bine în drumul spre casa lui Pumblechook; ajuns acolo mi-am scos hainele noi, le-am strîns într-o legăturică și m-am întors la fierărie în hainele mele vechi, în care adevărul e că mă simțeam mult mai la largul meu, deși aveam o boccea de dus.

Și acum, cele șase zile, care crezusem că se vor scurge atît de încet, trecuseră ca în zbor, și ziua de mîine mă privea în față, cu atîta hotărîre, încît nu mă puteam uita spre ea. Pe măsură ce cele șase seri se topiseră, nemairămînind decît cinci, patru, trei, două, începusem să prețuiesc, din ce în ce mai mult, tovărășia lui Joe și a lui Bidy. În această ultimă seară mă îmbrăcai, spre marea lor încîntare, cu hainele cele noi și rămăsei în această ținută strălucită pînă la culcare. În cinstea mea, mîncarăm o cină caldă, binecuvîntată de nelipsitul pui la frigare, și încheiarăm cu *flip*¹. Eram cu toții foarte abătuți, și nici unul nu era mai breaz decît celălalt, măcar că ne prefăceam cu toții că sîntem foarte veseli.

Trebuia să părăsesc satul la ora 5 dimineța, cu micul meu geamantan în mînă, și-i spuseseam lui Joe că doresc să plec singur. Mă tem — tare mă tem! — că această dorință se născuse la gîndul contrastului pe care l-am fi făcut Joe și cu mine

¹ Băutură caldă, preparată din bere amestecată cu alcool.

dacă am fi mers împreună pînă la diligență. Mă înșelasem pe mine însumi spunîndu-mi că nîu era nici urmă de un astfel de gînd în hotărîrea aaceasta, dar cînd mă urcai în odăița mea, în această ultimă seară, mă văzui silit să recunosc că așa era și mă simțeam împins să cobor și să-l rog pe Joe să vină cu mine a doua zi de dimineată. Dar n-am făcut-o.

Toată noaptea somnul îmi fu frămîntat de diligențe care nimereau în alte locuri decît la Londra și la care erau înhămați cîini, pisici, porci sau oameni, dar niciodată cai. Vise fantastice de călătorii neizbutite mă chinuiră pînă cînd se crăpă de ziuă și cînd păsările începură să ciripească. Mă sculai, mă îmbrăcai pe jumătate și mă așezai în fața ferestrei, ca să mai privesc o dată ținutul. Și tot privindu-l, am adormit.

Biddy se trezi atît de devreme ca să-mi pregătească mîncarea, încît, deși nu dormisem nici o oră în fața ferestrei, simții mirosul focului din bucătărie și mă trezii speriat, cu gîndul înfiorător că trebuie să fie tîrziu, după amiază. Dar mult după aceea, după ce am auzit zăngănitul ceștilor de ceai și eram gata de plecare, tot îmi lipsea curajul de a coborî. În cele din urmă, am rămas sus, descuind geamantanul și desfăcîndu-i curelele, și apoi încuindu-l și strîngîndu-i curelele la loc, pînă cînd Biddy îmi strigă că e tîrziu.

A fost o masă grăbită și fără gust. M-am sculat de pe scaun spunînd repezit, ca și cum mi-ar fi trîsnit ceva prin minte : „Ei ! Cred că trebuie să plec !“ și am sărutat-o pe soră-mea, care rîdea, dădea din cap și se legăna pe scaun, am sărutat-o pe Biddy și m-am aruncat de gîtul lui Joe. Apoi mi-am luat geamantanul și am ieșit pe ușă. Am auzit în urma mea un zgomot tîrșit și, uitîndu-mă

înapoi, l-am văzut pe Joe aruncînd o gheată veche după mine, și pe Biddy aruncînd altă gheată ¹. M-am oprit, făcîndu-le semn cu pălăria. Dragul de Joe, îmi făcea semn cu dreapta lui puternică ridicată deasupra capului, strigînd răgușit : „Ura !” Iar Biddy își acoperi fața cu șorțul.

O luai la picior, gîndindu-mă că despărțirea era mai ușoară decît m-aș fi așteptat și că n-ar fi avut nici un rost să arunce cu ghetetele după mine pe strada principală. Fluieram nepăsător. Dar satul era pașnic și tăcut, iar ceața ușoară a dimineții se ridica solemn, ca și cum ar fi vrut să-mi dezvăluie lumea ; fusesem atît de mic și de nevinovat cît timp trăisem acolo, și lumea de dincolo era atît de mare și de necunoscută, încît suspinai adînc și izbucnii într-un hohot de plîns. Mă afluam lîngă stîlpul cu degetul de la capătul satului și-l atinsei cu mîna, spunînd : „Rămîi cu bine, dragul meu prieten !”

Doamne, n-ar trebui niciodată să ne fie rușine de lacrimile noastre, căci ele sînt o plîoie binefăcătoare pe praful orbitor al pămîntului, care înăbușă inimile noastre înăsprite. După ce am plîns, m-am simțit mai bine decît înainte, mai treaz, mai pătruns de propria mea nerecunoștință, mai blînd. Dacă aș fi plîns înainte, l-aș fi luat pe Joe cu mine.

Eram atît de biruit de lacrimile acestea și de izbucnirea lor neașteptată în mijlocul drumului meu liniștit, încît în diligență, după ce ieșisem din oraș, mă întrebam, cu inima îndurerată, dacă n-ar fi bine să cobor la prima oprire, cînd se vor schimba caii, să mă întorc, să mai petrec o seară acasă și să mă despart mai frumos. Caii se schimbă, și eu tot nu mă hotărisem încă și mă mîngîiam cu gîndul

¹ Obicei care constă în aruncarea unei ghete vechi în urma cuiva pentru a-i aduce noroc.

că-mi va fi foarte ușor să cobor și să mă întorc acasă atunci cînd se vor schimba din nou caii. Și, în timp ce mă frămîntam astfel, mă izbi o asemănare grozavă între un om care umbla pe marginea drumului, venind spre noi, și Joe. Inima începu să-mi bată. Ca și cum ar fi fost cu puțință ca Joe să fie acolo !

Caii se mai schimbă o dată, și apoi încă o dată ; acum era prea tîrziu, străbătusem un drum prea lung ca să mă mai întorc ; și așa am mers mai departe. Iar ceața se ridicase solemn și lumea se întindea în fața ochilor mei.

Acesta este sfîrșitul primei etape în împlinirea speranțelor lui Pip.

CAPITOLUL XX

Călătoria din orașul nostru pînă în capitală ținea aproape cinci ore. Era trecut de miezul zilei cînd diligența cu patru cai, în care călătoream eu, intră în învîlmășeala de vehicule de pe Cross-Keys, Wood Street și Cheapside din Londra.

În vremea aceea, noi, britanicii, hotărîsem că e o trădare să ne îndoim de faptul că posedăm tot ce e mai bun și că sîntem tot ce e mai bun pe lume. Altfel, cred că, înspăimîntat de imensitatea Londrei, m-aș fi gîndit poate că metropola e cam urîță, cam murdară și că străzile ei sînt strîmbe și înguste.

După cum îmi făgăduise, domnul Jagers îmi trimisese adresa lui, care era „Little Britain“, și adăugase cu mîna lui pe cartea de vizită : „De îndată ce ieși din Smithfield¹, alături de oficiul de

¹ District londonez unde se ținea un cunoscut iarmaroc.

diligentă". Totuși, un birjar, a cărui manta soioasă părea să aibă tot atâtea pelerine mici cîți ani număra posesorul ei, mă vîri în trăsura lui și mă închise înăuntru, ridicînd scărița și strîngînd-o bine ca și cum s-ar fi pregătît să pornească la un drum de cincizeci de mile. Pînă s-a suit el pe capră — despre care îmi amintesc că era acoperită cu un postav vechi, de culoarea mazărei, tocit de vreme și zdrențuit din pricina moliilor — a trecut timp, nu glumă ! Echipajul era minunat : era împodobit pe dinafară cu șase ghirlande și avea niște drăcii rupte în spate, acolo unde trebuiau să stea nu știu cîți valeți, iar dedesubtul acestora se aflau niște țepi, pentru ca nu cumva valeții să se lase duși în ispită și s-o ia la sănătoasa în mijlocul drumului.

Nici nu apucasem să mă bucur de trăsură, să mă gîndesc cît de mult seamănă cu o grămadă de paie și, în același timp, cu o prăvălie de vechituri, sau să mă întreb de ce oare traistele din care mînceau caii erau ținute înăuntru, cînd băgai de seamă că vizitiul încetinise mersul, ca și cum ar fi avut de gînd să oprească numaidecît. Și, într-adevăr, ne oprirăm îndată, într-o stradă întunecoasă, în fața unor birouri și a unei uși deschise, pe care era scris : *Domnul Jaggars*.

— Cît datorez ? îl întrebai pe vizitiu.

Vizitiul răspunse :

— Un șiling, dacă nu cumva vrei să-mi dai mai mult.

Desigur că i-am spus că nu doresc să-i dau mai mult.

— Atunci, un șiling, făcu vizitiul. N-am nevoie de bătaie de cap ! Il cunosc pe *ăsta*... făcu posomorît cu ochiul înspre numele domnului Jaggars și elătină din cap.

După ce puse mîna pe șiling, se urcă fără grabă pe capră și plecă (ceea ce părea că-i ia o piatră de pe inimă), iar eu intrai în biroul din față, cu geamantanașul în mînă, și întrebai dacă domnul Jagers e acasă.

— Nu-i acasă, răspunse secretarul. E la tribunal acum. Dumneata ești domnul Pip ?

L-am lămurit că eu eram domnul Pip.

— Domnul Jagers a lăsat vorbă să-l aștepți la dînsul în odaie. A spus că nu știe cît o să în-tîrzie, fiindcă are un proces. Dar e la mintea omului că, timpul fiindu-i atît de prețios, n-o să stea mai mult decît e nevoie.

Cu aceste cuvinte, secretarul deschise o ușă și mă pofti într-o odaie din fund. Aici se afla un domn cu un singur ochi, înmbrăcat într-o haină de catifea și cu pantaloni pînă la genunchi, care-și ștergea nasul cu mîneca, deoarece fusese întrerupt din cititul ziarului.

— Du-te și așteaptă afară, Mike, spuse secretarul.

Eu începui să mă scuz că intrasem peste el, dar secretarul îl împinse afară pe acest domn, fără multe fasoane, și, după ce zvîrli căciula de blană în urma lui, mă lăsă singur.

Odaia domnului Jagers era luminată de o singură fereastră și părea destul de sinistă, căci fereștrica era cîrpită nesimetric, ca un cap spart, și casele alăturate erau strîmbe, ca și cum s-ar fi răsucit ca să se uite la mine pe furiș. În odaie nu se aflau atîtea hîrtii cîte m-aș fi așteptat să văd ; în schimb, se aflau niște lucruri ciudate, pe care nu m-aș fi așteptat să le văd ; de pildă, un pistol vechi, ruginit, o sabie vîrită în teacă, cîteva cutii și pachete cam ciudate și două busturi îngrozitoare, așezate pe un raft, care reprezentau niște fețe

umflate și cu nasurile mâncate. Scaunul cu spătar înalt al domnului Jagers era negru ca moartea și umplut cu păr de cal ; mai avea niște șiruri de cuișoare de alamă de jur împrejur, ca un sicriu ; și eu îl vedeam pe domnul Jagers șezînd pe scaunul acesta și mușcîndu-și degetul arătător, cu fața către clienți. Odaia era acum mică, și clienții trebuie să fi avut obiceiul să se sprijine de perete, fiindcă mai ales pe peretele din fața scaunului se vedeau urme soioase de umeri. Mi-aminteam că și domnul cu un singur ochi se tîrîse de-a lungul peretelui, în fața mea, care fusesem cauza nevinovată a izgonirii lui.

M-am așezat pe scaunul clienților, în fața scaunului domnului Jagers, vrăjit de atmosfera sinistră din odaie ; mă gîndeam că secretarul, ca și patronul lui, avea aerul că știe lucruri compromițătoare despre fiecare om și mă întrebam cîți alți secretari se vor mai fi aflînd sus și dacă-și luau cu toții același aer de superioritate care nu era spre folosul semenilor lor. Mă întrebam de unde proveneau hîrburile acelea ciudate răspîndite prin cameră și cum ajunseseră acolo. Mă întrebam dacă cele două fețe umflate făceau parte din familia domnului Jagers și-mi spuneam că, dacă avusese nenorocirea să aibă niște rude atît de urîcioase, nu era nevoie să le cocoate acolo sus, pe raftul acela prăfuit, în calea muștelor și a funinginii, în loc să le țină la el acasă. Desigur, nu știam încă ce înseamnă o zi de vară la Londra și poate că mintea îmi obosise din pricina aerului fierbinte și moleșitor și a prafului gros care acoperea totul. Am stat în odaia aceea mucegăită, frămîntîndu-mi mintea cu întrebări, pînă cînd n-am mai putut să îndur vederea celor două busturi aflate peste scaunul

domnului Jagers, și atunci m-am sculat și am ieșit.

I-am spus secretarului că vreau să iês puțin la aer pînă se va întoarce domnul Jagers, iar el m-a sfătuit să trec de colț și să ies în Smithfield. Și așa am ieșit în Smithfield ; iar locul acela nesuferit, mînjit cu murdărie, și grăsime, cu sînge și cu spumă, parcă se lipea de mine. O luai la picior cît putui mai repede și ieșii într-o stradă de unde cupola mare și neagră a catedralei Sfintul Paul¹ părea că se îndreaptă spre mine din spatele unei clădiri mohorîte de piatră, despre care un trecător îmi spuse că e închisoarea Newgate. Pornii de-a lungul zidului închisorii ; drumul era acoperit cu paie, ca să înăbușe zgomotul vehiculelor ; după acest semn și după mulțimea de oameni care stăteau în jurul închisorii și duhneau a bere și a alte băuturi, îmi dădui seama că înăuntru se judecă procese.

În timp ce căscam gura, un slujbaș de la judecătorie, foarte murdar și oarecum beat, mă întrebă dacă nu vreau să intru înăuntru și să aud și eu cum decurge un proces ; îmi mai spuse că, pentru o jumătate de coroană², îmi poate da un loc în față, de unde să-l pot vedea în întregime pe președinte, în robă și cu perucă. Vorbea despre acest înalt personaj ca despre o statuie de ceară și, în cele din urmă, mi-l oferi și pentru prețul mai redus de optsprezece *penny*. Deoarece refuzai propunerea, spunînd că am o întîlnire, avu bunătatea să mă ducă în curte și să-mi arate unde erau spînzurăturile și locul unde se făceau biciuirile în public.

¹ Catedrala Sfintul Paul — celebră biserică londoneză, în stilul Renașterii, construită între 1675—1710 ; operă a arhitectului Christopher Wren.

² Monedă engleză, echivalentă cu 5 șilingi.

Și-mi mai arată Poarta Datornicilor, pe unde ieșeau vinovații care se duceau la spînzurătoare, mărindu-mi interesul pentru poarta aceea înfiorătoare, făcîndu-mă să înțeleg că „patru din ăștia“ aveau să iasă pe această poartă peste trei zile, la ora 8 dimineata, pentru a fi spînzurați la rînd. Toate acestea erau înfricoșătoare și mă făceau să mă gîndesc că Londra era un loc nesuferit, cu atît mai mult cu cît cel care voia să mi-l vîndă pe președintele curții era îmbrăcat din cap pînă în picioare, și invers, inclusiv batista, în haine pătate de rugină, care, fără nici o îndoială, nu fuseseră ale lui de la începutul începutului și de care eram sigur că le cumpărase foarte ieftin de la călău. În aceste împrejurări, am socotit că un șiling ajunge ca să scap de el.

Am intrat din nou în birou, ca să întreb dacă domnul Jagers se întorsese, și fiindcă nu se întorsese încă, am pornit iar la plimbare. De data aceasta înconjurai „Little Britain“ și intrai în fundătura Bartholomew. De-abia acum îmi dădai seama că, în afară de mine, mai erau și alții care-l așteptau pe domnul Jagers. Erau doi oameni cu fețe tăl-nice, care se plimbau pe acolo și, în timp ce stăteau de vorbă, călcau numai pe despărțiturile dintre pietrele de pavaj; cînd trecură prima oară pe lîngă mine, unul din ei spuse : „Jagers ar face-o dacă ar fi cu puțință“. Mai era un grup de trei bărbați și două femei, care stăteau într-un colț, și una din femei plîngea cu fața înfundată într-un șal murdar, iar cealaltă o mîngîia, spunîndu-i, în timp ce-și strîngea șalul pe umeri : „Jagers e de partea lui, Melia, și ce altceva ai putea să-ți dorești?“ Aceste dovezi despre popularitatea custodelui meu mă impresionară adînc și, mai mult ca oricînd, îmi treziră admirație și mirare.

În sfârșit, în timp ce mă uitam prin poarta de fier a fundăturii Bartholomew înspre „Little Britain“, îl văzui pe domnul Jaggers trecînd drumul spre mine. Toți cei care îl așteptau îl zăriră o dată cu mine și se repeziră spre el. Avocatul își puse mîna pe umărul meu și mă luă lingă el, în timp ce mergea mai departe și vorbea cu suita lui.

Mai întîi, îi luă în primire pe cei doi oameni cu fețe tainice :

— Să știți că pentru voi n-am nimic, spuse domnul Jaggers, îndreptîndu-și degetul spre ei. Nu mai am nevoie să aflu nimic de la voi. Cît despre rezultat, o loterie ! V-am spus de la început că e o loterie. I-ați plătit lui Wemmick ?

— De-abia azi-dîmîneată am adunat banii, domnule avocat, spuse unul din ei, supus, în timp ce celălalt cerceta fața domnului Jaggers.

— Nu v-am întrebat cînd i-ați adunat, de unde sau dacă i-ați adunat. Wemmick i-a primit ?

— Da, domnule avocat, răspunseră cei doi încor.

— Foarte bine, puteți pleca. Acum, gata, spuse domnul Jaggers, fluturîndu-și mîna spre ei, ca să-i îndepărteze. O vorbă dacă mai spuneți, las baltă tot procesul !

— Noi gîndeam, domnule Jaggers... începu unul din ei, scoțîndu-și pălăria.

— Tocmai asta v-am spus să nu faceți, spuse domnul Jaggers. Voi gîndeați ! Lăsați că gîndesc eu pentru voi, asta ajunge ! Dacă am nevoie de voi, știu eu unde să vă găsesc. Vă rog să nu mă mai căutați. Nu vreau. Să nu mai aud un cuvînt !

Cei doi se uitară unul la altul, în timp ce domnul Jaggers le făcea semn cu mîna să rămînă în urmă, apoi se retraseră umili, fără o vorbă.

— Și cu *voi* ce-i ? spuse domnul Jagggers oprindu-se deodată și întorcându-se spre cele două femei cu broboade, de care bărbații se despărțiseră pe nesimțite. Dumneata ești Amelia, nu-i așa ?

— Da, domnule Jagggers.

— Nu uiți, spuse domnul Jagggers, că dacă n-aș fi fost eu, n-ai fi acum aici, n-ai fi putut să fii aici ?

— Nu uităm, domnule avocat ! exclamă amîndouă femeile. Dumnezeu să vă binecuvînteze, noi nu uităm !

— Atunci de ce, întrebă domnul Jagggers, mai veniți pe aici ?

— Dar Bill al meu, domnule avocat ? începu femeia care plîngea.

— Ți-am spus o dată pentru totdeauna ! spuse domnul Jagggers. Dacă nu știi că Bill al dumitale e în mîini bune, atunci află că eu știu. Și dacă vii mereu aici, să te vaiți de Bill al dumitale, o să vă dau o lecție la amîndoi și o să-l las pe Bill în plata Domnului ! I-ai plătit lui Wemmick ?

— Da, sigur, domnule avocat ! Pînă la ultimul ban.

— Foarte bine. Atunci ai făcut tot ce era de făcut. O vorbă dacă mai spui, un singur cuvînt, și Wemmick îți dă toți banii înapoi !

Această amenințare înfricoșătoare le făcu pe cele două femei să plece numaidecît. Ajunserăm la ușa biroului fără a mai fi opriți de nimeni, și aici îi găsirăm pe secretar și pe omul îmbrăcat în catifea, cu căciulă de blană.

— A venit Mike, spuse secretarul, dîndu-se jos de pe scaunul lui înalt și apropiindu-se tainic de domnul Jagggers.

— O ! făcu domnul Jagggers, îndreptîndu-se spre Mike. (Acesta își trăgea o șuviță de păr care îi

atîrna pe frunte, așa cum taurul din *Cine a omorît sticlele* trăgea clopotele). Azi după-ămiază îți vine rîndul. Ei !

— Vedeți, domnule Jagers, răspunse Mike cu glasul unui om care suferă de guturai cronic. După ce mi-am sucit rău capul, am găsit unul care ar merge...

— Și ce-are de gînd să jure ?

— Vedeți, domnule Jagers, răspunse omul, ștergîndu-și de data aceasta nasul cu căciula de blană, ca să zic așa, orice.

Domnul Jagers se mînie deodată :

— Doar te-am prevenit dinainte, spuse el, azvîrlindu-și degetul spre clientul înspăimîntat, că dacă îți dă vreodată prin gînd să vorbești așa cu mine, te învăț eu minte ! Păcătosule, cum îndrăznești să-mi spui mie una ca asta ?

Clientul părea înfricoșat, dar și aiurit, ca și cum nu și-ar fi dat seama de ceea ce făcuse.

— Nătărăule ! spuse încet secretarul, lovindu-l ușor cu cotul. Cap sec ! Trebuia să i-o spui în față ?

— Și acum, încurcă-lume ce ești, spuse pe un ton foarte aspru administratorul averii mele, te întreb pentru ultima oară : Ce vrea să jure omul pe care l-ai adus ?

Mike se uită cu încordare la fața domnului Jagers, ca și cum ar fi încercat să învețe ceva, și răspunse încet :

— Sau despre firea lui, sau că a fost împreună cu el și nu l-a scăpat din ochi toată noaptea aceea.

— Bagă de seamă ! Cu ce se ocupă omul ăsta ?

Mike se uită la căciula lui, la podele, la tavan și la secretar, ba se uită pînă și la mine înainte de a răspunde cu glas agitat :

— L-am îmbrăcat ca pe un...

Dar custodele meu izbucni :

— Ce-ai spus ? Ce vrei ?

— Nătărăule ! adăugă secretarul, lovindu-l din nou cu cotul.

După cîteva priviri deznădăjduite în jurul lui, Mike se luminează și începu iar :

— E îmbrăcat ca un plăcintar cinstit. Ca un fel de cofetar.

— E aici ? întrebă custodele meu.

— L-am lăsat pe o scară, dincolo de colț, spuse Mike.

— Treci cu el prin fața ferestrei, ca să-l văd și eu.

Domnul Jagers arătase spre fereastra biroului. Ne așezară toți trei la fereastră, în spatele oblo-
nului de sîrmă, și-l văzurăm pe client trecînd, ca
din întîmplare, pe acolo, împreună cu un individ
înalț și fîoros la mutră, care purta o haină scurtă
de pînză albă și un coif de hîrtie pe cap. Naivul
cofetar părea cam amețit de băutură ; avea un ochi
negru, vînat, dar fiind pe cale de vindecare, acum
era mai mult verde și-i fusese mînjit cu alb.

— Spune-i să-i facă numaidecît vînt martorului ! spuse custodele meu secretarului, cu glas
scîrbit. Și întreabă-l ce i-a venit să aducă un om
de soiul ăsta !

Apoi, domnul Jagers mă duse în odaia lui și, în
timp ce mîncă, stînd în picioare, dintr-o cutie de
sandvișuri și bea *sherry* dintr-o sticlă de buzunar
(părînd că amenință fiecare sandviș pe care îl
mîncă), îmi împărtășî ceea ce hotărîse cu privire la
mine : trebuia să mă duc la „Barnard's Inn“¹, unde

¹ „Barnard's Inn“ : „Hanul lui Barnard“ (engl.).

locuia tînărul Pocket și unde fusese trimis, un pat spre folosința mea ; aveam să rămîn la tînărul Pocket pînă luni ; luni trebuia să mă duc împreună cu el în vizită la tatăl lui, ca să văd dacă-mi place casa. De asemenea, îmi mai spusese la ce venit aveam dreptul — era o sumă destul de mare — și scoase dintr-unul din sertarele lui cărțile de vizită ale cîtorva negustori cu care trebuia să intru în legătură pentru îmbrăcăminte și alte lucruri de felul acesta, de care aveam, pe bună dreptate, nevoie.

— Ai să te bucuri de credit, domnule Pip, spusese administratorul averii mele. (Sticla de *sherry* mi-rosea ca un butoi întreg, în timp ce el se răcorea grăbit.) Și, în felul acesta, voi fi în stare să-ți controlez cheltuielile și să-ți pun frînă dacă o iei razna. Bineînțeles că ai să intri în încurcătură, dar asta nu e vina mea.

După ce cugetai cîteva clipe asupra acestor cuvinte care îmi dădeau curaj, îl întrebai pe domnul Jagers dacă pot trimite după o trăsură. El îmi spusese că nu merită osteneala, deoarece eram foarte aproape de destinația mea și că, dacă n-am nimic împotriva, Wemmick mă va duce pînă acolo.

Descoperii atunci că Wemmick era secretarul din odaia alăturată. Un alt secretar coborî de sus la sunetul clopoțelului, pentru a lua locul celui care pleca. Iar eu am ieșit în stradă, în urma lui Wemmick, după ce dădui mîna cu custodele meu. În stradă găsirăm altă ceată de oameni care așteptau, dar Wemmick își croi drum printre ei, spunîndu-le cu răceală, dar cu hotărîre :

— Vă spun că stați degeaba ; nu vrea să vă spună nici un cuvînt ! și curînd scăparăm de ei și pornirăm mai departe, mergînd unul lîngă altul.

Cînd îmi aruncai privirile asupra domnului Wemmick, care mergea lîngă mine, ca să văd cum arată la lumina zilei, văzui că   un om uscat, des-
tul de scurt, cu   față p tr t , ca sculptată în lemn,
dar a căreĭ expresie părea prost cioplită cu o dal t 
boant . Pe fa a lui se vedeau c teva urme, care ar fi
putut să fie gropi e dacă materialul ar fi fost mai
moale  i unealta mai bună, dar a a nu erau dec t
scobituri. Dalta făcuse trei sau patru încercări de
 nfrumuse are de felul acesta pe nasul lui, dar se
lăsase de ele, fără să- i dea osteneala să le mai nete-
zeasc . După rufele lui roase, ajunsei la concluzia
că trebuie să fie burlac,  i bietul om părea să fi
fost pus la grele încercări, căci purta cel pu in pa-
tru inele de doliu, în afară de o bro   ce reprezenta
o doamnă  i o salcie pl ng toare, în fa a unui mor-
m nt pe care se vedea o urnă. Mai băgai de seamă
că de lan ul ceasului fi at rnau tot felul de pece i
 i de inele, ca  i cum bietul om ar fi fost încărcat
cu amintirile prietenilor săi disp ru i. Avea ochi
sclipitori, m ci, vioi  i negri, iar buzele sub iri,
mari  i pătate ; să tot fi avut, după părerea mea,
40—50 de ani.

— N-ai fost niciodată la Londra până acum ? mă
 ntreb  domnul Wemmick.

— Nu, răspunsei eu.

—  i eu am fost odată străin pe aici, spuse dom-
nul Wemmick. E ciudat c nd îmi aduc aminte.

— Acum o cunoști bine ?

— Da, sigur, spuse domnul Wemmick. Cunos-
c toate col urile.

— E un ora  tare păcătos ?  ntrebai eu, mai mult
ca să spun ceva dec t di  dorința de a afla.

— La Londra poți fi înșelat, prădat și ucis. Dar oriunde există oameni care să-ți facă d-alld-astea.

— Sigur, dacă există vrăjmășie între tine și ei, spusei eu, ca să îndulcesc puțin vorbele lui.

— O ! Nu-i vorba de vrăjmășie, răspunse domnul Wemmick. Nu prea există vrăjmășie pe aici. Îți fac d-alld-astea dacă au speranța să se aleagă cu ceva.

— Asta-i mai rău.

— Crezi ? spuse domnul Wemmick. Tot aia e !

Umbla cu pălăria pe ceafă și privea drept înainte. Mergea foarte stăpînit, ca și cum pe stradă nu se afla nimic care să-i atragă luarea-aminte. Gura lui îmi amintea de o cutie de scrisori, din pricina unui zîmbet mecanic. Ajunserăm în vîrf, pe Holborn Hill, și eu încă nu știam că aceasta era de fapt o mască și că domnul Wemmick nu zîmbea de loc.

— Știi unde locuiește domnul Matthew Pocket ? îl întrebai eu.

— Da, răspunse el, făcînd semn cu capul în direcția aceea. La Hammersmith, în partea de vest a Londrei.

— E departe ?

— Știu și eu ? Să zicem cinci mile.

— Îl cunoști ?

— Dar ești un adevărat judecător de instrucție ! spuse domnul Wemmick, uitîndu-se la mine cu un aer aprobator. Da, îl cunosc. Îl cunosc !

Rostise vorbele acestea cu un glas îngăduitor și puțin disprețuitor, care mă cam întristă ; și tot mă uitam pieziș la fața lui, asemănătoare cu un bloc de lemn, în căutarea unei priviri care să-mi dea curaj, cînd Wemmick îmi spuse că ajunsesem la „Barnard's Inn“. Tristețea mea nu se împrășteie la această veste, fiindcă în mintea mea

clădirea aceasta era un han ținut de domnul Barnard, față de care „Mistrețul albastru“, din orașul nostru nu putea fi decît o biată cîrciumă. Cînd colo, descoperii că Barnard era un duh fără trup, o plăsmuire, iar hanul lui, cea mai neîngrijită îmbinare de clădiri, îngrămădite una într-alta, într-un colț de stradă murdar, ca un adevărat club al pisicilor.

Intrarăm în acest liman printr-o porțiță și, după ce trecurăm printr-un coridor, ne trezirăm într-o curte pătrată, care era atît de tristă, încît semăna cu un cimitir. Mi se păru că în curtea aceea se află cei mai jalnici pomi pe care îi văzusem vreodată, cele mai jalnice vrăbii, cele mai jalnice pisici și cele mai jalnice case (să fi fost vreo șase la număr). Mi se păru că locuințele aflate în acele case aveau cele mai nenorocite ferestre pe care mintea omului și le-ar putea închipui, căci obloanele și perdelele erau smulse, ghivecele cu flori sparte, geamurile crăpate și se mai vedeau și alte obiecte îngrozitoare, toate în ruină și pline de praf ; iar cuvintele : „De închiriat“, „De închiriat“, „De închiriat“ se holbau la mine din odăile goale, ca și cum niciodată nu vor mai veni pe aici alți nenorociți, ca și cum setea de răzbunare a sufletului lui Barnard n-ar fi putut fi potolită decît încetul cu încetul, prin sinuciderea treptată a locatarilor actuali și îngroparea lor necreștinească sub pietrișul din curte. Un veșmînt murdar și îndoliat, alcătuit din funingine și fîm, împodobește această creație părăsită a lui Barnard ; hanul părea astfel că stă cu cenușă în cap, în semn de umilință și pedeapsă, ca o groapă de gunoaie. Aceasta, în ceea ce privește vîzul ; iar între timp gunoaiele uscate sau umede și tot felul de alte gunoaie, care putrezesc prin podurile și pivnițele părăsite, grămezi

de șoareci, șobolani și ploșnițe putrezite, în afară de gunoaiele grajdului de alături, se adresau mirosului meu, gemînd leșinat : „Încercați amestecul lui Barnard...”

Această primă împlinire a marilor mele speranțe era atît de departe de desăvîrșire, încît mă uitai cu jale la domnul Wemmick.

— A, făcu acesta, înțelegîndu-mă greșit, locul acesta retras îți amintește de viața de la țară. Și mie la fel.

Mă duse într-un colț al curții și urcarăm împreună o scară, care mi se păru că e pe cale să se transforme încetul cu încetul în rumeguș, așa încît, într-o bună zi, locatarii de sus vor privi din ușile lor și se vor vedea lipsiți de orice mijloc de a ajunge jos ; ajunserăm la un apartament aflat la catul cel mai de sus. Pe ușă era scris : *DOMNUL POCKET-JUNIOR*, iar pe cutia de scrisori era un bilețel în care scria : „Mă întorî îndată”.

— Nu prea se gîdea că ai să vii așa curînd, mă lămuri domnul Wemmick. Mai ai nevoie de mine ?

— Nu, mulțumesc, spusei eu.

— Deoarece eu răspund de casa de bani, spuse domnul Wemmick, o să ne întîlnim destul de des. Bună ziua.

— Bună ziua.

Îi întinsei mîna, și domnul Wemmick se uită mai întîi la ea, ca și cum ar fi crezut că vreau ceva de la el. Apoi se uită la mine și spuse, în chip de scuză :

— Da, sigur ! Obișnuiești să dai mîna ?

Eram destul de încurcat, fiindcă mă gîndeam că poate la Londra n-o fi moda să dai mîna, dar afirmam că obișnuiesc.

— M-am dezvățat de tot ! spuse domnul Wemmick. Mai ales în ultimul timp. Sigur, mi-a făcut plăcere să te cunosc. Bună ziua.

După ce ne strînserăm mîna și el plecă, deschise fereastra scării, dar era aproape să rămîn fără cap, fiindcă sforile erau putrede și fereastra căzu ca o ghilotină. Din fericire, totul se întîmplă cu atîta repeziciune, încît nici nu avui timpul să scot capul pe fereastră. După ce scăpai astfel cu viață, mă mulțumii cu o priveliște încetoșată asupra hanului văzut prin murdăria încrustată în geamuri. Și mă uitam cu tristețe afară, spunîndu-mi că, fără nici o îndoială, era exagerat să se vorbească atîta despre Londra.

Părerea domnului Pocket-junior despre „îndată“ nu era aceeași cu a mea, căci înnebunisem aproape privind afară timp de o jumătate de oră și-mi scrisesem de cîteva ori numele cu degetul pe murdăria fiecărui geam, pînă cînd auzii, în sfîrșit, un zgomot de pași pe scări. Încetul cu încetul se înălțară în fața ochilor mei pălăria, capul, cravata, vesta, pantalonii și ghetele unui cetățean pe măsura mea. Ținea cîte o pungă sub fiecare braț și un coșuleț cu căpșuni în mînă ; răsuflarea îi era întretăiată.

— Domnul Pip ? întrebă el.

— Domnul Pocket ? întrebai eu.

— Doamne ! exclamă el. Îmi pare grozav de rău, dar știam că vine o diligență din ținutul dumitale pe la ora prinzului și credeam că ai să vii cu aceea. Adevărul e că am ieșit din casă din pricina dumitale — nu că asta ar fi o scuză pentru mine — dar mă gîndeam că, venind de la țară, poate ai vrea să mănînci ceva fructe după masă și m-am dus la piața din Covent Garden ca să gășesc fructe bune.

Din anumite motive, simţeam că-mi ies ochii din cap. I-am mulţumit în cuvinte fără şir şi am început să mă întreb dacă nu cumva trăiam un vis.

— Doamne fereşte ! făcu domnul Pocket-junior. Uşa asta se înţepeneşte rău de tot !

Deoarece făcea marmeladă din fructe, luptându-se cu uşa şi ţinând pungile sub braţ, îl rugai să mi le dea mie. Mi le dădu cu un zîmbet prietenos şi începu să se lupte cu uşa, ca şi cum ar fi avut de-a face cu o fiară sălbatică. Uşa cedă atît de brusc, încît el căzu pe spate, peste mine, eu căzui peste uşa cealaltă, aflată în spatele meu, şi amîndoi începurăm să rîdem. Dar mie tot mi se părea că-mi ies ochii din cap şi că trăiesc un vis.

— Intră, te rog, spuse domnul Pocket-junior. Dă-mi voie să-ţi arăt drumul. E cam gol pe aici, dar nădăjduiesc că ai să te poţi descurca pînă luni. Tatăl meu s-a gîndit că ziua de mîine o să ţi se pară mai plăcută în tovărăşia mea decît cu el. Poate că ai dori să faci o plimbare prin Londra ; aş fi bucuros să-ţi arăt oraşul. Cît despre masă, sper că n-ai s-o găseşti prea proastă, fiindcă mîncare o să ni se trimită de la cafeneaua de alături şi — cred că trebuie să adaug şi asta — totul pe socoteala dumatăle, aşa cum a dat dispoziţii domnul Jagers. Cît despre locuinţă, ştiu că nu-i prea arătoasă, pentru că, înţelegi, eu trebuie să-mi cîştig singur pîinea, căci taică-meu nu-mi poate da nimic, şi chiar dacă ar putea, n-aş vrea eu să iau de la el. Acesta e salonul. Vezi ? Nu-s decît cîteva scaune, măsuţe şi un covor şi alte lucruri de care n-au avut nevoie acasă. Cît despre faţa de masă, lingurile şi solniţele pe care le vezi, să nu-ţi faci o părere prea bună despre mine, fiindcă le-au trimis anume pentru dumneata de la cafenea. Acesta este micul meu dormitor, e cam mucegăit, dar,

știi, locuințele lui Barnard sînt mucegăite. Aici e dormitorul dumitale ; mobila am închiriat-o anume și nădăjduiesc că va corespunde dorințelor dumitale ; dacă mai ai nevoie de ceva, mă duc să-ți aduc. Apartamentul e cam retras și o să locuim singuri, dar sper că n-o să ne batem. Doamne, iartă-mă, te rog, văd că te-am lăsat cu fructele în mînă ! Dă-mi-le, te rog. Mai mare rușinea !

Stăteam în fața domnului Pocket-junior și-i dădeam pungile, cînd, deodată, văzui în ochii lui privirea mirată pe care o simțeam și în ochii mei ; spuse, lăsîndu-se pe spate :

— Doamne sfinte, dar dumneata ești băiatul care dădea tîrcoale !

— Și dumneata, spusei eu, ești tînărul cel palid.

CAPITOLUL XXII

Acolo, în hanul lui Barnard, tînărul cel palid și cu mine ne uitarăm unul la altul pînă cînd izbucnirăm amîndoi în rîs.

— Auzi, tocmai dumneata ! spuse el.

— Auzi, tocmai dumneata ! spusei eu.

— Bine ! făcu tînărul întinzîndu-mi voios mîna. Acum nădăjduiesc că ți-a trecut supărarea și ar fi foarte mărinimos din partea dumitale dacă m-ai ierta că te-am scuturat așa rău.

Din aceste cuvinte înțelesei că domnul Herbert Pocket (căci pe tînărul cel palid îl chema Herbert) tot mai confunda intenția pe care o avusese cu fapta pe care o îndeplinise. Dar îi răspunsei cu modestie și ne strînserăm călduros mîinile.

— Pe atunci încă nu pusesesi mîna pe avere ? spuse Herbert Pocket.

— Nu, răspunsei eu.

— Nu, încuviință el. Am auzit că s-a întâmplat foarte de curind. Pe atunci eu eram în căutare de avere.

— Adevărat ?

— Da, domnișoara Havisham mă chemase cu gândul să mă îndrăgească. Dar se vede că nu s-a putut... în orice caz, nu m-a îndrăgit.

Mi se păru politicos să spun că mă mir foarte mult.

— Lipsă de gust, spuse Herbert rîzînd, dar așa s-a întâmplat. Da, da, mă chemase să vin într-o vizită de încercare și poate că, dac-aș fi avut noroc în ziua aceea, m-aș fi căptușit și eu... cine știe ? poate că aș fi fost... știi ce vreau să spun... cu Estella.

— Ce vrei să spui ? întrebai eu, devenind deodată serios.

În timp ce vorbeam, el punea fructele pe farfurii, ceea ce îi absorbea atenția, și această îndelungată fusese pricina scăpării de adineauri.

— Logodit, mă lămuri el, aranjînd mai departe fructele. „Promis.“ Cum vrei să-i spui. Oricare cuvînt e bun.

— Și cum ai îndurat dezamăgirea ?

— Aiurea ! făcu el. Nici nu m-am sinchisit ! E o barbară !

— Domnișoara Havisham ?

— Nu zic nu nici la asta, dar eu mă gîndeam la Estella. Fata asta e neînchipuit de îngîmfată, de aspră și de mofturoasă, și domnișoara Havisham a învățat-o să-și bată joc de toți bărbații din lume.

— Ce fel de rudă e cu domnișoara Havisham ?

— Nu-i rudă, spuse el. E doar adoptată.

— Și de ce să-și bată joc de toți bărbații ?

— Doamne, domnule Pip, spuse el, nu știi ?

— Nu, spusei eu.

— Doamne sfinte ! E o poveste întreagă, pe care ți-o rezerv pentru după masă. Și acum dă-mi voie să te întreb ceva : Cum ai ajuns acolo în ziua aceea ?

I-am spus, și el m-a ascultat atent pînă la urmă. Apoi a izbucnit din nou în rîs, întrebîndu-mă dacă m-a durut după aceea. Eu nu l-am întrebat dacă și pe el îl duruse, deoarece, cu privire la acest lucru, părerea mea era formată.

— Domnul Jagers e administratorul averii dumitale, după cîte înțeleg, urmă el.

— Da.

— Știi că este omul de afaceri și avocatul domnișoarei Havisham ; e singurul om care se bucură de încrederea ei.

Aceste cuvinte mă aduceau (așa mi se părea mie) pe un tărîm primejdios. Îi răspunsei, cu o stînjeneală pe care nu încercam s-o ascund, că îl văzusem pe domnul Jagers în casa domnișoarei Havisham chiar în ziua luptei noastre, și numai atunci, și că eram sigur că el nu-și amintea să mă fi văzut acolo.

— L-a îndatorat mult pe tatăl meu propunîndu-l ca tutorele dîmitale, și chiar a fost la el în acest scop. Sigur că auzise de tata prin domnișoara Havisham. Tatăl meu e vărul ei ; dar asta nu înseamnă că există între ei relații familiale, căci taică-meu nu e prea curtenitor de felul lui și nu-i place să-i facă domnișoarei Havisham toate mîndrele !

Herbert Pocket avea un fel de a se purta sincer și deschis, care cucerea. Niciodată pînă atunci și nici după aceea n-am mai văzut un om care să-mi insuflă cu mai multă tărie, prin privire și prin

glas, convingerea că nu e în stare să facă nimic ascuns și josnic. În toată făptura lui era ceva plin de nădejde, dar, în același timp, ceva care îmi șoptea că nu va fi niciodată în viață un om norocos și bogat. Nu știu nici eu de ce, dar eram pătruns de această părere încă din prima zi, înainte de a ne așeza la masă.

Tot mai era un tânăr palid și avea un aer visător, cu toată voioșia și vioiciunea lui, un aer care nu prea dovedea multă energie. Nu era frumos la față, dar era mai mult decât frumos, căci era foarte vesel și prietenos. Avea și acum o înfățișare de om stingaci, ca și în ziua în care pumnii mei se purtaseră atât de îndrăzneț cu el, și mie mi se păru că fața lui va rămâne mereu tină și luminoasă. Îmi puneam întrebarea dacă arta provincială a domnului Trabb l-ar fi făcut mai grațios decât pe mine, dar îmi dau seama că el își purta haina lui cea veche mult mai bine decât mi-o purtam eu pe cea nouă.

Deoarece era atât de prietenos, înțelesei că m-aș purta în chip nepotrivit pentru vîrsta noastră dacă m-aș arăta închis față de el. Așadar, îi spusei mica poveste, stăruind asupra faptului că-mi era interzis să cercetez cine era binefăcătorul meu. I-am mai spus că fusesem crescut la țară pentru meseria de fierar și că, deoarece nu prea cunoșteam regulile de bună-purtare, i-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ar atrage atenția ori de cîte ori va vedea că mă aflu în încurcătură sau că sînt gata să greșesc.

— Cu plăcere, spuse el, deși îndrăznesc să-ți prezic că vei avea nevoie de foarte puține lămuriri. Cred că vom fi foarte mult împreună și mi-ar plăcea să înlătur dintre noi orice constrîngere fără

ost. Vrei să-mi faci plăcerea și să-mi spui de pe cum pe numele de botez, Herbert ?

I-am mulțumit, făgăduindu-i că așa voi face. Apoi l-am informat că numele meu de botez e Philip.

— Nu prea-mi place Philip, spuse el zîmbind, fiindcă îmi aminteste de băiatul din cartea de ci-ire care era atît de leneș, încît a căzut într-o băl-oacă, sau atît de gras, că nici nu putea să des-hidă ochii, sau atît de zgîrcit, încît își încuia prăjitura pînă ce i-o mînceau șoarecii, sau atît de otărit să strice cuiburile păsărilor, încît l-au mîn-at urșii din pădure. Să-ți spun ce nume mi-ar plăcea mie. E atîta armonie între noi, și apoi tu ai ost fierar. Te-ar supăra ?

— Nu mă supără nimic din ce propui tu, răspun-ei eu, dar nu înțeleg ce vrei să spui.

— Te-ar supăra dacă ți-aș spune Handel¹ ? Există o bucată minunată de Handel, care se nu-nește *Fierarul muzical*.

— Mi-ar plăcea chiar foarte mult să-mi spui așa.

— Atunci, dragul meu Handel, spuse el, întor-îndu-se spre ușa care tocmai se deschidea, masa e gata și te rog să stai în capul mesei, pentru că eu dai acest ospăț.

Și fiindcă nici nu voiam să aud de-așa ceva, el se așeză în capul mesei, iar eu, în fața lui. A fost o masă foarte bogată — pe atunci mi se părea un adevărat ospăț — și totul avea gust mai bun ca de obicei datorită atmosferei libere în care se petre-ceau lucrurile. În jurul nostru nu era nici urmă

¹ *Georg Friedrich Händel* (1685—1759), compozitor de origine germană, stabilit în Anglia ; a compus opere și oratorii, contribuind în mare măsură la dezvoltarea mu-zicii corale în Anglia.

de om în vîrstă, și Londra ne înconjura din toate părțile. Apoi mai era și un aer boem, care făcea ca acest ospăț să pară și mai minunat; căci, în timp ce mîncarea, comandată în întregime la cafenea, era — după cum ar fi spus domnul Pumblechook — o pildă de desfriu, restul salonului era cam gol și într-o stare mai mult provizorie, ceea ce-l sili pe chelner să pună tacimurile pe jos (împiedicîndu-se de ele), untul topit — pe fotoliu, piinea — pe rafturile de cărți, brînză — în găleata cu cărbuni, iar puiul fiert — pe patul meu din odaia vecină, unde, seara, cînd mă dusei la culcare, descoperii urme de pătrunjel și de unt aproape înghețat. Toate acestea dădeau farmec ospățului, și cînd chelnerul nu era de față ca să mă observe, plăcerea mea era neștirbită. Eram pe la mijlocul mesei, cînd îi amintii lui Herbert de făgăduiala de a-mi vorbi despre domnișoara Havisham.

— Adevărat, răspunse el. Mă voi ține numai-decît de făgăduială. Dă-mi voie să încep, Handel, prin a-ți aminti că la Londra nu e obiceiul să pui cuțitul în gură, de teama accidentelor, și că, deși furculița servește la acest lucru, nici ea nu trebuie înfundată în gură mai mult decît e nevoie. Nici n-ar merita să pomenesc de lucrurile acestea, dar e mai bine să faci cum face toată lumea. De asemenea, lingura nu se ține cu mîna pe deasupra, ci dedesubt; aceasta îți aduce două foloase: ajungi mai ușor la gură (ceea ce, de altfel, e și scopul) și împiedici oarecum cotul drept de a face mișcarea pe care o faci cînd deschizi o stridie.

Herbert făcu aceste observații prietenești cu un ton atît de vesel, încît începurăm amîndoi să rîdem și aproape că nici n-am roșit.

— Acum, urmă el, să ne întoarcem la domnișoara Havisham. Trebuie să știi că domnișoara Havisham era un copil răsfățat. Mama ei a murit când ea era mică de tot, și tatăl ei nu a lipsit-o niciodată de vreo plăcere. Trăiau la țară, prin ținutul vostru, și tatăl ei era fabricant de bere. N-am înțeles niciodată de ce e foarte nobil să fii fabricant de bere, dar e știut că, în timp ce e cu neputință să fii nobil și să ții o brutărie, poți fi, fără discuție, nobil dacă fabrici bere. E un fenomen de care ne izbim în fiecare zi.

— Totuși, un om din lumea bună nu poate să țină o cârciumă, nu-i așa? întrebai eu.

— Nu, pentru nimic în lume! răspunse Herbert. Dar o cârciumă poate ține pe un om din lumea bună. Bine! Va să zică, domnul Havisham era foarte bogat și trufaș. Și fiică-sa, la fel.

— Domnișoara Havisham era singurul copil? îndrăznii eu.

— Stai puțin. Ajung eu și la asta. Nu, nu era singurul copil. Avea un frate vitreg. Tatăl ei s-a reînsurat în secret cu bucătăreasa lui, așa cred.

— Spuneai că era un om trufaș.

— Dragul meu Handel, era. Tocmai fiindcă era trufaș s-a căsătorit în secret a doua oară și, după câțva timp, soția lui a murit. Cred că abia după moartea ei i-a povestit fiicei toată povestea. Și atunci fiul lui a intrat în familie, locuind în casa pe care o cunoști. Când s-a făcut mare, băiatul a devenit un destrăbălat, un nebun, un om nerespectuos, o adevărată pacoste. Până la urmă, tatăl lui l-a dezmoștenit; dar, pe patul de moarte, s-a îmbunătățit și i-a lăsat și lui ceva avere, deși nici pe departe atât cât i-a lăsat domnișoarei

Havisham. Mai ia un pahar cu vin și iartă-mă dacă îți amintesc că toată lumea este absolut de acord asupra faptului că omul nu trebuie să fie atât de conștiincios cînd își golește paharul, încît să-l dea peste cap și să-și lipească marginea de nas.

Făcusem gestul acesta fiind nespus de prins de povestirea lui. Îi mulțumii și-mi cerui scuze. El îmi răspunse :

— Nu face nimic. Acum domnișoara Havisham era moștenitoare și poți să-ți închipui că era privită ca o partidă minunată. Fratele ei vitreg avea și el avere, dar, cît cu datoriile, cît cu alte nebunii de ale lui, și-a risipit toți banii. Între el și sora lui erau neînțelegeri mai mari decît fuseseră vreodată între el și tatăl lui, și lumea bănuia că tînărul îi purta fetei o ură de moarte fiindcă ea 'ar fi fost pricina supărării tatălui. Acum vine partea cea mai dureroasă a povestirii... Mă întrerup, dragă Handel, doar ca să-ți spun că un șervet nu poate încăpea într-un păhărel.

N-aș putea spune de ce încercam să-mi vîr șervetul în păhărel. Știu numai că m-am surprins făcînd mari eforturi, demne de o cauză mai înaltă, ca să-l infund în marginile paharului. Din nou i-am mulțumit și i-am cerut scuze, și din nou mi-a răspuns foarte vesel : „Nu face nimic, fii liniștit“. Și povesti mai departe.

— Deodată a apărut pe scenă, să zicem la curse, la vreun bal sau în orice alt loc îți place, un om care îi vorbea domnișoarei Havisham despre dragoste. Nu l-am văzut niciodată (toate acestea s-au petrecut acum douăzeci și cinci de ani, cînd tu, Handel, și cu mine nici nu eram pe lume), dar l-am auzit pe tata spunînd că era un om foarte arătos și foarte potrivit pentru scopul pe care-l

urmărea. Dar tot tata declară solemn că nu putea fi confundat cu un *gentleman* decît din greșeală și spre paguba celui care se lăsa înșelat ; pentru că tata are un principiu, și anume că, de cînd lumea, un om care nu e un *gentleman* pe dinăuntru nu poate fi un *gentleman* în purtări. El spune că nici un lustru nu poate ascunde soiul lemnului : cu cît lustruiești lemnul mai tare, cu atît soiul lui se vede mai bine. Bine ! Acest om o urmărea tot timpul pe domnișoara Havisham și se lăuda peste tot că ține la ea. Cred că pînă atunci domnișoara Havisham nu cunoscuse asemenea sentimente ; dar atunci tot ce mocnea în ea izbucni, și ea se îndrăgosti pătimaș. Nici nu încapă îndoială că-l privea ca pe un Dumnezeu. El însă s-a folosit în așa chip de dragostea asta, încît a stors de la ea sume mari de bani și a făcut-o să cumpere de la fratele ei, cu un preț enorm, partea lui din fabrica de bere (pe care tatăl lui avusese slăbiciunea să i-o dea), pe motivul că el voia să stăpînească și să conducă toată fabrica după ce se va fi căsătorit cu ea. Pe atunci, custodele tău nu era încă sfătuitoarul domnișoarei Havisham, și apoi ea era prea mîndră și prea îndrăgostită ca să primească sfaturi. Rudele ei, în afară de tata, erau sărace și se țineau de intrigă ; de fapt, și el era destul de sărac, dar nu era interesat și nici invidios. Deoarece era singurul om independent din familie, tata a prevenit-o că face prea mult pentru omul acesta și că prea se lasă stăpînită de el. Cu primul prilej, domnișoara Havisham l-a dat pe tata afară din casă, în prezența celui om, și de atunci tata n-a mai văzut-o.

Mi-am amintit că domnișoara Havisham spusese odată : „Matthew va veni să mă vadă cînd voi fi întinsă pe masa aceea“, și l-am întrebat pe

Herbert dacă tatăl lui era atât de îndârjit împotriva ei.

— Nu-i vorba de asta, spuse el, dar ea l-a învinuit pe tata, de față cu viitorul ei bărbat, spunându-i că a fost lovit în speranțele lui de linguiștor care vrea să profite de pe urma ei, și dacă s-ar duce acum la domnișoara Havisham, amîndoi s-ar gîndi din nou la aceste cuvinte. Dar să mă întorc la omul acela și să termin cu el. Ziua căsătoriei fu hotărîtă, rochia de mireasă fu cumpărată, călătoria de nuntă plănuită și oaspeții invitați. Ziua nunții sosi, dar mirele, nu ! I-a scris o scrisoare...

— Pe care ea a primit-o, îi tăiai eu vorba, în timp ce se îmbrăca de nuntă. La ora nouă fără douăzeci de minute.

— Chiar așa, spuse Herbert, dînd din cap, ora la care a oprit ea, după aceea, toate ceasurile. Ce era scris în scrisoare decît că omul rupea fără milă căsătoria, nu pot să-ți spun, fiindcă nu știu. După ce a zăcut bolnavă cîtva timp, domnișoara Havisham a lăsat casa în paragină, după cum ai văzut, și de atunci n-a mai văzut lumina zilei.

— Asta-i toată povestea ? întrebai eu după cîteva clipe de gîndire.

— Asta e tot ce știu eu ! Și, de fapt, toată povestirea mi-am alcătuit-o eu singur din crîmpeie, căci tatăl meu se ferește să vorbească despre acest lucru, și chiar atunci cînd domnișoara Havisham m-a chemat acolo, nu mi-a spus decît ceea ce era neapărat trebuincios pentru ca să pricep despre ce este vorba. Dar am uitat ceva. Lumea bănuiește că omul căruia, din nenorocire, i-a dăruit toată încrederea lucra mînă în mînă cu fratele ei vitreg. Se spune chiar că a existat între ei o înțelegere tainică și că apoi și-au împărțit foloasele.

— Mă mir că nu s-a căsătorit cu ea, ca să pună mîna pe toată averea, spusei eu.

— Poate că era căsătorit dinainte și că lovitura asta nemiloasă n-a fost decît un plan de-al fratelui ei, spuse Herbert. Despre asta nu știu nimic.

— Ce s-a întîmplat cu cei doi oameni ? întrebai eu, după ce rumegai puțin povestea.

— Au căzut din ce în ce mai jos, dacă se poate spune așa, și s-au ruinat.

— Mai trăiesc ?

— Nu știu.

— Spuneai că Estella nu e rudă cu domnișoara Havisham și că a fost adoptată. Cînd ?

Herbert dădu din umeri.

— De cînd am auzit de domnișoara Havisham, am auzit și de Estella. Mai mult nu știu. Și acum, Handel, spuse el încheind povestea, sîntem înțeleși. Tot ce știu despre domnișoara Havisham știi și tu.

— Și tot ce știu eu știi și tu.

— Te cred. Așa că nu poate fi vorba de rivalitate și ascunzișuri între tine și mine. Cît despre opreliștea de care atîrnă viitorul tău — anume că n-ai voie să discuți și să cercetezi cui i-l datorezi — poți fi sigur că n-o s-o calc niciodată și că nici nu voi pomeni de ea nici eu, nici nimeni altcineva din apropierea mea.

Herbert spuse toate acestea cu atîta delicatețe, încît simțeam că pot socoti acest capitol încheiat, chiar dacă ar fi trebuit să trăiesc ani de-a rîndul sub acoperișul tatălui său. Totuși, spusese cuvintele acestea cu atîta înțeles, încît am simțit că și el o socotește pe domnișoara Havisham drept binefăcătoarea mea, așa cum o socoteam și eu.

Nu-mi trecuse prin minte, pînă atunci, că el îndreptase discuția spre acest subiect cu gîndul de

a-l scoate din calea noastră ; dar acum, după ce vorbisem despre toate acestea, ne simţeam atât de bine şi de uşuraţi, încît îmi dădeam seama că acesta fusese gîndul lui. Eram foarte veseli şi vorbăreţi şi, în cursul discuţiei, îl întrebai ce meserie are. El îmi răspunse :

— Capitalist, asigur vase.

Bănuiesc că m-a văzut uitîndu-mă prin odaie, în căutarea unor urme de vase sau de capital, căci adăugă.:

— În oraş.

Aveam idei măreţe despre bogăţia şi renumele celor care se ocupau cu asigurarea vapoarelor în oraş şi mă gîndeam cu groază că trîntisem la pămînt un tînăr care asigura vase, că-i învinetisem ochiul ager şi că-i crăpasem capul plin de răspunderi. Dar, din nou, mă cuprinsese impresia aceea ciudată care îmi spunea că Herbert Pocket nu va fi niciodată prea bogat şi că nici nu va avea prea mult noroc..

— Eu n-o să mă mulţumesc să-mi întrebuiţez capitalul doar la asigurări de vase. Vreau să cumpăr acţiuni de asigurare pe viaţă care inspiră încredere şi să intru într-un consiliu de administraţie. Mai vreau să mă ocup şi de chestiuni miniere. Toate astea nu mă pot împiedica să închiriez cîteva mii de tone de cărbunii şi să lucrez pe socoteala mea. Cred, spuse el, sprijinindu-se de spătarul scaunului, că voi pleca spre Indiile Orientale, ca să fac comerţ cu mătăsuri, şaluri, plante aromate, materii colorante, medicamente şi lemne preţioase. E o ramură foarte interesantă a comerţului.

— Şi aduce cîştiguri mari ? întrebai eu.

— Uriaş ! spuse el.

Din nou mă cuprinse îndoiala ; îmi spuneam că el are speranțe mai mari decît ale mele...

— Cred că voi lucra și în Indiile Occidentale, declară el, vîrîndu-și degetele mari de la amîndouă mîinile în buzunarele vestei, pentru zahăr, tutun și rom. Și cu Ceylonul, mai ales pentru fildes.

— Ai să ai nevoie de o mulțime de vase, spusei eu.

— O flotă întregă, răspunse el.

Copleșit de măreția acestor afaceri, îl întrebai unde se aflau acum vasele pe care le asigura.

— N-am început încă să mă ocup de asigurări; răspunse el. De-abia acum am început să mă uit în dreapta și-n stînga.

Nu știu de ce năzuințele acestea mi se păreau mai potrivite cu hanul lui Barnard. Făcui, foarte convins :

— A !

— Da, lucrez la birou și mă uit în dreapta și-n stînga.

— Se cîștigă bine la un birou ? întrebai eu.

— Cine, tinerii care lucrează acolo ? întrebă el drept răspuns.

— Da, tu, de pildă.

— Eu, nu. Rosti vorbele acestea cu aerul unui om care își face anumite socoteli și bilanțuri. Nu prea cîștig. Știi, nu mi se plătește nimic, și eu... trebuie să mă întrețin singur.

Desigur că toate acestea nu păreau prea surizătoare, și eu clătinai din cap, ca și cum aș fi vrut să spun că ar fi cam greu să strîngi capital dintr-o astfel de sursă de venit.

— Dar e important, spuse Herbert Pocket, fiindcă ai prilejul să te uiți în dreapta și-n stînga.

Asta-i important ! Cînd ești într-un birou, știi, te poți uita în dreapta și-n stînga.

Mi se păru ciudat faptul că nu te poți uita în dreapta și-n stînga cînd nu lucrezi într-un birou ; dar tăcui, bizuindu-mă pe experiența lui.

— Apoi vine timpul, spuse Herbert, cînd vezi drumul deschis în fața ta. Și-ți iei avînt, o pornești, îți faci capitalul și ai ajuns ! În clipa în care ți-ai făcut capitalul, nu-ți mai rămîne altceva de făcut decît să-l întrebuițezi.

Toate acestea semănau cu felul în care procedase în ziua cînd ne întîlnisem în grădină. Semănau chiar foarte mult. Și felul în care îndura sărăcia semăna leit cu acela în care îndurase înfrîngerea. Mi se părea că primea și acum loviturile și izbiturile cu aerul cu care le primise atunci. Era limpede că în casă n-avea decît obiectele de care avea absolută nevoie, căci toate lucrurile de care întrebam se dovediră a fi aduse, cu prilejul venirii mele, fie de la cafenea, fie din altă parte. Și deși își clădise în minte un viitor atît de măreț, era totuși atît de modest, încît îi eram nespus de recunoscător că nu era înfumurat. Aceasta era încă o trăsătură frumoasă în felul lui de a fi atît de plăcut, și de aceea ne-am și împăcat atît de minunat. Chiar în seara aceea ieșirăm la plimbare pe străzi și intrarăm cu jumătate de preț la teatru ; a doua zi ne-am dus la Westminster Abbey¹, și după-amiază ne-am plimbat prin parcuri ; eu mă întrebam cîne potcovea toți caii din parc și tare aș fi vrut să fie Joe acela !

¹ Cunoscută biserică londoneză, care a aparținut în trecut mănăstirii cu același nume ; aici se află mormintele unor oameni politici și ale unora dintre cei mai de seamă scriitori englezi.

În duminica aceea mi se păru că trecuseră multe luni de cînd îi părăsisem pe Joe și pe Biddy. Spațiul care mă despărțea de ei făcea și el parte din această distanță nesfîrșită în timp, și țara mlaștinilor era hăt-departe. Faptul că, doar cu o duminică în urmă, mă dușesem la bisericuța noastră veche, îmbrăcat în vechile mele haine de sărbătoare, mi se părea o împreunare de lucruri imposibilă, din punct de vedere geografic, social, solar și lunar. Totuși, pe străzile Londrei, atît de pline de freamăt și atît de strălucitor luminate în amurgul serii, erau multe lucruri care îmi aminteau cu o dureroasă imputare cît de departe de mintea mea se află biata noastră bucătărie de acasă, și uneori, în bezna nopții, pașii vreunui portar, care-și dădea aere că păzește casa și căsca gura la lună în jurul hanului lui Barnard, îmi strîngeau inima.

Luni dimineată, la nouă fără un sfert, Herbert se duse la birou, ca să facă act de prezență și ca să se uite în dreapta și-n stînga, după cum bănuiesc, iar eu îl petrecui pînă acolo. După o oră sau două trebuia să ne întîlnim la Hammersmith. Judecînd după locurile unde se așezau viitorii mari capitaliști luni de dimineată, ajunsei la concluzia că ouăle din care ies tinerii agenți de asigurări trebuie să fie pătrunse de praf și căldură, ca și ouăle de struț. De altfel, biroul unde lucra Herbert nici nu mi se păru un bun observator, căci era așezat la etajul al doilea în fundul unei curți, arăta nespus de murdar, iar ferestrele dădeau spre etajul al doilea al unei clădiri vecine și nu spre o priveliște largă, care să-ți deschidă perspective de viitor.

Am așteptat pînă la ora prînzului și m-am dus la Bursă, unde am văzut niște oameni deșirați,

care ședeau sub afișele privitoare la vase, și despre care eu credeam că sînt mari negustori, deși nu prea înțelegeam de ce erau cu toții scoși din fire. Cînd sosi Herbert, ne duserăm să luăm masa la un restaurant vestit, care pe atunci mă umplea de respect, dar despre care astăzi cred că este cel mai murdar local din Europa ; fără să vreau, am băgat de seamă, încă de pe atunci, că era mai mult sos pe fețele de masă, pe furculițe și pe hainele chelnerilor decît pe fripturi. După ce plătirăm nota, care era destul de modestă (avînd în vedere grăsimimea care nu era pusă la socoteală), ne întoarsem la „Barnard's Inn“, de unde îmi luai geamantanul și apoi ne suirăm într-o birjă și pornirăm spre Hammersmith. Am ajuns acolo pe la ora 2 sau 3 după amiază, și mai aveau doar cîtiva pași de făcut pînă la casa domnului Pocket. Ridicărăm zăvorul porțiței și intrarăm de-a dreptul într-o grădiniță așezată cu fața la fluviu, unde se jucau copiii domnului Pocket. Și, în afară de cazul că mă înșel asupra acestei chestiuni, în care fără îndoială că interesele mele personale și prejudecățile nu aveau nici un amestec, vă pot spune despre copiii domnului și doamnei Pocket că nu creșteau sub supravegherea cuiva ; tot ce pot spune este că-i vedeam cum se dau peste cap.

Doamna Pocket ședea pe un scaun de grădină, sub un pom, și citea, ținîndu-și picioarele pe un alt scaun de grădină ; iar cele două dădace se uitau în jurul lor, în timp ce copiii se jucau.

— Mamă, spuse Herbert, acesta este tînărul Pip.

Doamna Pocket păru că mă primește cu o demnitate prietenoasă.

— Domnișorul Alick și duduie Jane, strigă una din dădace către doi dintre copii ; dacă vă repeziți

la tufişuri, o să cădeţi în apă şi o să vă înecaţi, şi ce o să zică tatăicul ?

În acelaşi timp, fata culese batista doamnei Pocket de pe jos spunînd :

— E a şasea oară că o lăsaţi să vă cadă, conişă !

Şi doamna Pocket răspunse rîzînd : „Mulţumesc, Flopson“, şi, instalîndu-se, de data aceasta într-un singur scaun, îşi reluă cartea. Faţa ei luă numaidecît o expresie încordată şi atentă, ca şi cum ar fi citit de o săptămînă fără întrerupere, dar cred că înainte de a fi citit douăsprezece rînduri, îşi aţinti ochii asupra mea şi-mi spuse :

— Sper că mama o duce bine !

Aceste vorbe rostite pe neaşteptate mă puseră într-o încurcătură atît de grozavă, încît începui să o lămuresc, într-un chip cît se poate de caragios, că, dacă ar fi existat o astfel de fiinţă, desigur că ar fi dus-o bine, i-ar fi mulţumit şi i-ar fi trimis salutări, dar dacă mă scoase din încurcătură :

— Doamne, strigă ea, culegînd batista, dacă nu e a şaptea oară ! Ce aveţi azi, conişă ?

Doamna Pocket îşi luă în primire batista, mai întîi cu o privire de mirare nespusă, ca şi cum n-ar mai fi văzut-o pînă atunci, şi apoi cu un zîmbet de recunoştinţă :

— Mulţumesc, Flopson, spuse ea, apoi uită de mine şi se apucă din nou de citit.

Acum, că aveam răgaz să-i număr, descoperii că de faţă se aflau nu mai puţin de şase mici urmaşi de-ai domnului Pocket şi că fiecare ajunsese la alt stagiul cu datul peste cap. De-abia încheiasem adunarea, cînd se auzi glasul celui de-al şaptelea, venind din văzduh, ca un miorlăit jalnic.

— Aşa-i mititelul ! strigă Flopson, ca şi cum s-ar fi mirat. Grăbeşte-te, Millers !

Millers, care era cealaltă dădacă, intră în casă și, încetul cu încetul, țipetele copilului se potoliră și încetară ; nu se mai auzea decât un scîncet, ca și cum mititelul ar fi fost un ventriloc cu gura plină. În timpul acesta, doamna Pocket citea, și eu eram curios să știu ce citește.

Bănuiesc că-l așteptam pe domnul Pocket ; în orice caz, așteptam, așa că avui prilejul să observ următorul foarte ciudat fenomen familial : anume, de cîte ori un copil se rătăcea prin preajma doamnei Pocket în timpul jocului, se poticnea regulat de ea și se dădea peste cap, spre marea ei mirare de o clipă și spre durerea lui de mai lungă durată. Nu izbuteam să-mi explic această întîmplare surprinzătoare și nu mă puteam împiedica să cuget asupra ei, cînd, deodată, Millers coborî copilașul, pe care i-l întinse lui Flopson, care, la rîndul ei, întinzîndu-l doamnei Pocket, se poticni numaidecît, căzînd cu copil cu tot și cu capul înainte peste doamna Pocket ; fu prinsă în brațe de Herbert și de mine.

— Doamne, păzește-mă! Flopson! făcu doamna Pocket, ridicîndu-și pentru o clipă ochii de pe carte. Toată lumea se dă peste cap ? !

— Să vă păzească Dumnezeu, conită ! răspunse Flopson, roșie la față. Dar ce aveți aici ?

— Ce am eu aici, Flopson ? făcu doamna Pocket.

— Păi nu-i scăunelul de picioare ? strigă Flopson. Dacă îl țineți sub fustă, cine-i de vină că toată lumea se dă peste cap ? Stați puțin ! Țineți copilul și dați-mi cartea.

Doamna Pocket făcu după cum fusese sfătuită, săltînd de cîteva ori copilul în poală cu neîndemînare, în timp ce ceilalți copii se jucau de jur împrejur. Aceasta nu dură decât foarte puțin, căci doamna Pocket porunci scurt ca toți copiii să intre

în casă și să doarmă puțin. Astfel făcui, din prima dată, și a doua descoperire : anume că hrana micilor Pocket era alcătuită din tumbe și din ore de somn, care se urmau cu regularitate.

Așa stînd lucrurile după ce Flopson și Millers duseră copiii în casă ca pe o mică turmă de oi, și domnul Pocket ieși din casă ca să mă cunoască, nu mă-mai miră de loc faptul că domnul Pocket era un om cu o privire nedumerită, cu părul cărunt și zburlit în vârful capului, un om care nu s-ar fi pripeput, în nici un caz, să îndrepte situația.

CAPITOLUL XXIII

Domnul Pocket spuse că-i pare bine că mă vede și că nădăjduiește că nici mie nu-mi pare rău.

— Pentru că să știi, spuse el, cu același zîmbet ca și fiul său, eu nu sînt o persoană care poate neliniști pe cineva.

Părea tînăr, în ciuda nedumeririi întipărite pe fața lui și a părului foarte cărunt, iar purtările sale erau foarte firești. Întrebuințez cuvîntul „firești“ fiindcă vreau să spun că nu era prefăcut ; era împraștiat din fire, și acest fel de a fi avea ceva comic ; lucrul ar fi devenit de-a dreptul caraghios dacă el și-ar fi dat seama că-l pîndește această primejdie. După ce stătu puțin de vorbă cu mine, îi spuse doamnei Pocket, încruntîndu-și neliniștit sprîncenele lui negre și frumoase :

— Belinda, sper că ai urât domnului Pip bun venit ?

Ea își ridică ochii de pe carte și spuse :

— Da.

Apoi îmi zîmbi distrată și mă întrebă dacă-mi place gustul apei de floare de portocală. Deoarece

întrebarea n-avea nici o legătură, oricît de apropiată sau de îndepărtată, cu vreo întîmplare trecută sau viitoare, am socotit că fusese pusă, ca și cele dinainte, doar pentru a arăta bunăvoința.

În cîteva ore descoperii — și o spun de pe acum — că doamna Pocket era unica fiică a unui cavalier care murise cu totul întîmplător și care își băgase în cap că răposatul tatăl său ar fi ajuns baronet dacă n-ar fi existat împotrivirea hotărîtă a cuiva, împotrivire izvorită din motive cu totul personale, am uitat a cui împotrivire, asta în cazul cînd am știut vreodată : a suveranului, a primului-ministru, a lordului-cancelar sau a arhiepiscopului de Canterbury, și, pe acest temei închipuit, cavalerul nostru se alăturase castei nobililor din lumea asta.

Cît despre el, cred că fusese făcut cavaler pentru că răscolise gramatica engleză cu vîrfurile penei sale într-o cuvîntare disperată, copiată pe hîrtie velină, pe care o ținuse cu prilejul punerii pietrei de temelie la o clădire oarecare sau pentru că înmînase fie mistria, fie mortarul unui personaj regal. Dar oricum s-ar fi petrecut lucrurile, cavalerul hotărîse că doamna Pocket va fi crescută încă din leagăn ca o ființă care, prin firea lucrurilor, trebuie să se căsătorească cu un titlu de noblețe și care trebuie să fie ferită de orice cunoștințe plebeiene și casnice.

Tînăra domnișoară fusese păzită și călăuzită cu atît succes de acest părinte înțelept, încît devenise o adevărată podoabă, dar o ființă cu totul nepuținicioasă și nefolositoare. Cu acest caracter fericit, îl întîlnise, încă din prima floare a tinereții, pe domnul Pocket, care era și el în prima floare a tinereții și nu era încă hotărît dacă să se suie pe

sacul cu lână¹ sau să se adăpostească sub mitra episcopală. Deoarece înfăptuirea unuia din aceste două planuri nu era decît o chestie de timp, el şi cu doamna Pocket au tras lucrurile de păr (judecînd după felul cum s-au desfăşurat lucrurile, mai bine le-ar fi retezat părul) şi s-au căsătorit fără ştirea înţeleptului părinte. Deoarece înţeleptul părinte nu avea nimic altceva de dat decît binecuvîntarea sa, îi blagoslovi cu această zestre după-o scurtă împotrivire, spunîndu-i domnului Pocket că soţia lui era o „comoară princiară”. Domnul Pocket a investit această comoară în felul pe care-l cunoaştem cu toţi de cînd lumea, dar se pare că nu i-a adus o dobîndă prea grozavă. Totuşi, e ciudat că doamna Pocket a fost socotită de atunci demnă de o milă respectuoasă fiindcă nu se căsătorise cu purtătorul unui titlu de nobleţe, în timp ce domnul Pocket a fost privit, tot într-un chip neînţeles, cu un soi de imputare plină de clemenţă, fiindcă nu izbutise niciodată să obţină un titlu.

Domnul Pocket mă duse în casă şi-mi arătă camera mea, care era foarte plăcută şi mobilată în aşa fel încît puteam să o folosesc cu succes şi ca salonaş. Apoi ciocăni în uşile altor două camere asemănătoare şi mă prezentă locatarilor lor, pe numele de Drummle şi Startop. Drummle, un tînăr cu aer de om bătrîn, era un băiat greoi şi voinic şi tocmai fluiera cînd am intrat în odaie. Startop, mai tînăr ca vîrstă şi înfăţişare, citea, ţinîndu-se de cap, ea şi cum i-ar fi fost frică că va face explozie din pricină că ingrămădisese aici un număr prea mare de cunoştinţe.

¹ În Camera Lorzilor, locul lordului-cancelar este pe un sac cu lână, în amintirea acelor vremuri cînd prosperitatea Angliei se baza pe comerţul cu lână.

Atît domnul, cît și doamna Pocket dădeau impresia izbitoare că se află în mîinile altcuiva, așa încît mă întrebam cine era de fapt posesorul casei, cel care-i lăsa și pe ei să locuiască acolo ; aflai în cele din urmă că puterea necunoscută erau servitorii. Acesta era un fel de a trăi lipsit, de griji, fără bătaie de cap, dar părea cam costisitor, căci servitorii socoteau de datoria lor să bea și să mănînce după placul inimii și să-și poștească mereu musafiri jos, în odăile lor. E drept că ofereau domnului și doamnei Pocket o masă foarte îmbelșugată ; totuși, mi se părea că pensiunea cea mai bună era în bucătărie, cu condiția ca pensionarul să fie în stare să se apere, căci, la mai puțin de o săptămînă de la sosirea mea, o vecină, pe care familia nici nu o cunoștea, scrisese un bilet, cum că o văzuse pe Millers bătînd copilașul. Această veste o necăji nespus pe doamna Pocket, care izbucni în plîns și spuse că e nemaipomenit cum vecinii nu știu să-și vadă de treburile lor.

Încetul cu încetul, aflai, mai ales de la Herbert, că domnul Pocket studiasse la Harrow¹ și la Cambridge² și că fusese un elev strălucit, dar că, după ce avusese fericirea de a se căsători atît de timpuriu cu doamna Pocket, renunțase la planurile lui și îmbrățișase cariera de meditator. După ce meditase vreo cîțiva puști grei de cap — ai căror părinți, în cazul cînd erau oameni sus-puși, îi făgăduiau că îl vor ajuta să-și croiască un drum în viață, dar uitau de făgăduială după ce copiii încetau cu meditațiile — bietul om, plictisit de această meserie nebănoasă, venise la Londra. Aici, după ce dăduse greș în înfăptuirea năzuințelor lui mai înalte, se apucase „să revadă“ operele celor care n-avuseseră

¹, ² Cetăți universitare engleze.

prilejul de a se face cunoscuți sau trecuseră cu vederea prilejurile care se iviseră. Afară de asta, mai refăcea diferite alte opere scrise pentru ocazii speciale, folosindu-și astfel talentele la diferite compilații și corecturi literare ; cu aceste mijloace, împreună cu alte mici expediente particulare, ținea casa pe care am văzut-o și eu.

Domnul și doamna Pocket aveau o vecină foarte lingusitoare ; aceasta era o văduvă înțelegătoare din fire, care era de aceeași părere cu toată lumea, binecuvînta pe toată lumea, zîmbea și vărsa lacrimi pentru toți, după împrejurări. Numele acestei vecine era doamna Coiler, și în ziua sosirii mele, mie îmi fu hărăzit să o conduc la masă. În timp ce coboram scările, mă făcu să înțeleg că era o mare lovitură pentru doamna Pocket faptul că simpaticul domn Pocket era nevoit să primească în casa lui diferiți domni, la al căror progres trebuia să contribuie. Nu era vorba de mine, îmi spuse ea, într-o revărsare de dragoste și de încredere (nu o cunoșteam încă de cinci minute) ; dacă ar fi fost toți ca mine, situația ar fi fost cu totul alta.

— Dar drăguța de doamna Pocket, spuse doamna Coiler, în urma dezamăgirii pe care a avut-o în tinerețe (nu că bietul domn Pocket ar fi cu ceva de vină), are nevoie de atîta lux și eleganță !...

— Da, doamnă, spusei eu ca să o opresc, căci mi-era teamă că va începe să plîngă.

— Și e atît de aristocratică din fire...

— Da, doamnă, repetai eu cu același scop ca și adineauri.

— ...încît e, într-adevăr, greu pentru domnul Pocket, spuse doamna Coiler, să mai aibă timp și interes și pentru altceva în afară de ea.

Fără să vreau, mă gîndeam că ar fi și mai greu dacă măcelarul n-ar avea timp și interes pentru draga de doamna Pocket, dar tăcui și, de altfel, nici nu aveam timp de astfel de gînduri, căci urmăream cu smerenie purtările celor din jurul meu.

Din cele ce se petreceau între doamna Pocket și Drummle, în timp ce eu eram preocupat de cuțit, furculiță, lingură, pahare și alte instrumente de autodistrugere, aflai că Drummle, al cărui nume de botez era Bentley, aștepta să moștească rangul de baronet. Apoi, aflai cu privire la cartea pe care o citise doamna Pocket în grădină că trata despre titluri de noblete și mai aflai că doamna Pocket știa data precisă la care bunicul ei ar fi fost trecut în cartea aceea dacă n-ar fi fost urmărit de ghinion. Drummle nu spunea prea multe, dar în felul lui măsurat (îmi părea un om foarte posac) vorbea ca un om ales și o cinstea pe doamna Pocket ca pe o doamnă și ca pe o soră. În afară de ei doi și de doamna Coiler, vecina cea slugarnică, nimeni nu se amesteca în această conversație, ceea ce părea să-l necăjească pe Herbert. Discuția nu părea să se sfîrșească prea repede, cînd, deodată, pajul intră, vestind o nenorocire casnică. Într-adevăr, bucătăreasa greșise friptura. Atunci, spre uimirea mea fără seamăn, îl văzui pentru prima oară pe domnul Pocket căutîndu-și liniștea în executarea unor gesturi care mi se păzură cu totul neobișnuite, dar care nu făcură nici o impresie asupra celorlalți și cu care pînă la urmă aveam să mă obișnuiesc și eu. Puse jos cuțitul și furculița, își înfipse mîinile în părul lui ciufulit și se părea că face eforturi uriașe pentru a se ridica pe el însuși, trăgîndu-se de păr. După ce făcu

aceste gesturi, fără să izbutească de fel să se ridice, își relua liniștit îndeletnicirea dinainte.

Doamna Coiler schimbă subiectul și începu să mă măgulească. În primele clipe îmi plăcu, dar mă măgulea în chip atât de grosolan, încît, în curînd, vorbele ei nu-mi mai făcură nici o plăcere. Avea un fel șerpuit de a se apropia de mine cînd pretindea că se interesează cu pasiune de locurile și de prietenii pe care îi părăsisem, un fel care, într-adevăr, îmi amintea de un șarpe cu limba despicată ; și cînd se năpustea, din cînd în cînd, spre Startop (care nu prea vorbea cu ea) și spre Drummle (care vorbea și mai puțin), eu îi fereceam pe amîndoi, fiindcă stăteau de cealaltă parte a mesei.

După masă fură aduși și copiii, iar doamna Coiler se porni pe niște comentarii pline de admirație asupra ochilor, nasurilor și picioarelor lor, ceea ce era un fel foarte potrivit de a le face educația. Erau patru fetițe și doi băiețași, în afară de cel mai mic, care putea să fie una sau alta, și de următorul, care nu era încă nici una, nici alta. Copiii fură aduși înăuntru de Flopson și de Millers, ca și cum acești doi ofițeri, în lipsă de vreo însărcinare specială, s-ar fi îndeletnicit cu recrutarea de copii și i-ar fi prins pe aceștia ; iar doamna Pocket se uita la cei care ar fi trebuit să fie niște pui de nobili ca și cum s-ar fi gîndit că mai avusesese odată plăcerea să-i inspecteze și n-ar fi știut ce să facă cu ei.

— Dați-mi furculița, doamnă, și luați copilul, spuse Flopson. Nu așa, vreți să cadă cu capul sub masă ?

În urma acestui sfat, doamna Pocket îl luă altminteri și-l așază cu capul pe masă, lucru ce se

semnală celor de față printr-o zguduitoră zdrăvănă.

— Doamne sfinte ! Dați-mi-l înapoi, spuse Flopson. Și dumneata, domnișoară Jane, vino să-i dănzezi copilului.

Una din fete, un pumn de copil, care își luase de timpuriu sarcina de a avea grijă de ceilalți, plecă de la locul ei, veni lângă mine și începu să se apropie și să se depărteze în pas de dans de copil, pînă ce acesta încetă cu plînsul și începu să rîdă. Copiii rîdeau cu toții, și domnul Pocket (care între timp încercase să se ridice în sus trăgîndu-se de păr) rîse și el, și atunci riserăm cu toții și ne înveselirăm.

Flopson îndoi copilul din încheieturi, ca pe o păpușă olandeză, și izbuti să-l așeze fără nici un accident în poala doamnei Pocket ; apoi îi dădu mititelului spărgătorul de nuci, ca să se joacă cu el, atrăgînd atenția doamnei Pocket asupra faptului că mînerile acestui instrument nu prea se împăcau cu ochii copilului și însărcinînd-o cu glas aspru pe domnișoara Jane să aibă și ea grijă. Pe urmă, cele două dădace ieșiră din odaie și se încăierară cu pajul care ne servise și care cu siguranță că-și pierduse jumătate din nasturi la masă de joc.

Eu mă simțeam foarte prost, fiindcă doamna Pocket începu o discuție cu Drummle cu privire la doi baroneți, în timp ce mîncă o portocală împărțită în felii și muiată în vin cu zahăr, uitînd cu totul de copilul din poală, care făcea cele mai înspăimîntătoare mișcări cu spărgătorul de nuci. În cele din urmă, micuța Jane, văzînd primejdia care amenință creierii fragezi ai copilului, se sculă încet de la locul ei și, prin diferite șiretlicuri, scoase arma din mîinile lui. Doamna Pocket, care tocmai își isprăvisese portocala, se arătă nemulțumită de acest lucru și spuse fetei :

— Copil rău ce ești, cum îndrăznești ? ! Du-te și așază-te număidecît la locul tău.

— Mămico, bîligui fetița, și-ar fi scos ochii.

— Cum îndrăznești să spui asta ! răspunse doamna Pocket. Du-te la locul tău, număidecît !

Demnitatea doamnei Pocket era atît de zdrobitoare, încît mă simțeam copleșit, ca și cum eu aș fi avut cine știe ce vină.

— Belinda, interveni domnul Pocket din celălalt capăt al mesei. Cum poți fi atît de absurdă ? Jane s-a amestecat doar ca să apere mititelul.

— Nu îngădui nimănui să se amestece ! spuse doamna Pocket. Și mă miră, Matthew, că după părerea ta, lumea trebuie să mă jignească amestecîndu-se în treburile mele.

— Doamne ferește ! făcu domnul Pocket, într-o izbucnire de deznădejde plină de durere. Trebuie să lăsăm copiii să se omoare cu spărgătorul de nuci și să nu-i salvăm ?

— Nu vreau ca Jane să se amestece, spuse doamna Pocket, aruncînd o privire majestuoasă spre mica vinovată. Doar știi cine a fost bunicul meu ! Tocmai Jane ? !

Domnul Pocket își înfipse din nou mîinile în păr și, de data aceasta, într-adevăr, se ridică puțin de pe scaun.

— I-auzi ce spune ! strigă el neputincios, adresîndu-se elementelor naturii. Să lași copiii să se omoare cu spărgătorul de nuci din pricina rangului bunicilor ! Apoi se lăsă din nou pe scaun și tăcu.

În timpul acesta, noi ne uitam cu toții stînghe-riți la fața de masă. Urmă o pauză, în timpul căreia nevinovatul și nepotolitul copilăș făcu cîteva sărituri și gînguri către Jane, singurul

membru al familiei (în afară de servitori) pe care, după părerea mea, mititelul îl cunoștea.

— Domnule Drummle, spuse doamna Pocket, vrei s-o suni pe Flopsón? Jane, copil neascultător ce ești, du-te la culcare! Hai, mititelule, vino cu mămica!

Mititelul, care era cinstea personificată, se împotrivi cu toată tăria. Se îndoi deasupra brațului doamnei Pocket, arătându-ne o pereche de pantofiori împlețiți și niște piciorușe cu gropițe, în loc să ne arate obrazii, și fu dus afară într-o stare de supremă revoltă. Dar, în cele din urmă, tot cîștigă, căci, după cîteva minute, îl văzui prin fereastră în brațele micuței Jane.

Ceilalți cinci copii fură lăsați la masă, căci Flopsón avea de rezolvat o treabă personală, și altcineva nu avea grijă de ei. În felul acesta, am avut prilejul să-mi dau seama de relațiile dintre ei și domnul Pocket, relații care fură date la iveală în chipul următor: Domnul Pocket, mai nedumerit ca de obicei și cu părul ciufulit, se uită la ei, timp de cîteva clipe, ca și cum n-ar fi înțeles de ce locuiau și mînceau în casa aceea și de ce natura nu-i încartiruisese într-altă parte. Apoi, cu un glas distant, de misionar, le puse cîteva întrebări, ca, de pildă: De ce Joe avea o gaură în guleras? Și el răspunse: „Tăticule, Flopsón a spus că mi-o cîrpește cînd o avea timp“. Sau: De ce avea Fanny o bubă? Și ea spuse: „Tăticule, a spus Millers că-mi pune o compresă, dacă nu uită“. Apoi, pe domnul Pocket îl cuprindea dragostea părintească și dădea cîte un șiling fiecărui copil, trimițându-i să se joace. În timp ce ei ieșeau, el făcea o efortare puternică de a se ridica de pe scaun trăgîndu-se de păr și, în cele din urmă,

înlătura problema din mintea lui fără s-o dezlege.

Seara, lumea se ducea la vislit, pe fluviu. Deoarece Drummle și Startop aveau fiecare câte o barcă, mi-am spus că trebuie să-mi fac și eu rost de una și să-i las în urmă pe amîndoi. Eram destul de priceput la toate sporturile pe care le practică băieții de la țară, dar fiindcă îmi dădusem seama că stilul meu nu era destul de elegant pentru Tamisa — ca să nu mai vorbesc de alte ape — m-am hotărît să iau lecții de la câștigătorul unui concurs de vislit, care își făcea de obicei cursa chiar în fața casei noastre și cu care am făcut cunoștință prin noii mei prieteni. Această persoană cu autoritate mă puse rău în încurcătură, spunîndu-mi că am un braț de fierar. Dacă ar fi știut că-l paște primejdia de a-și pierde elevul din pricina acestui compliment, mă îndoiesc că l-ar mai fi făcut.

Cînd ajunserăm acasă, masa de seară era gata, și cred că am fi fost cu toții foarte veseli dacă nu s-ar fi întîmplat o neplăcere casnică. Domnul Pocket era foarte bine dispus cînd jupineasa intră și spuse :

— Dacă nu vă supărați, conașule, aș vrea să vă spun ceva.

— Să-i spui ceva conașului ? întrebă doamna Pocket, care se simțea din nou răniță în demnitatea ei. Ce-ți trece prin gînd ? Du-te și vorbește cu Flopson. Sau cu mine, dar altă dată.

— Nu vă supărați, spuse fata, dar aș vrea să vorbesc numaidecît cî conașul.

La aceste vorbe, domnul Pocket ieși din odaie, și pînă la întoarcerea lui, noi făcurăm ce ne tăie capul.

— Să-ți spun ceva nostim, Belinda, spuse domnul Pocket, întorcându-se cu o înfățișare îndurerată, ba chiar deznădăjduită. Bucătăreasa zace beată moartă pe podeaua din bucătărie, și în dulap stă o bucată de unt, pe care ea spune că vrea să-l vîndă drept untură !

Doamna Pocket se arată mișcată și binevoitoare.

— Asta-i treaba nesuferitei de Sophia ! spuse ea.

— Ce vrei să spui, Belinda ? întrebă domnul Pocket.

— Sophia ți-a spus, lămuri doamna Pocket. Doar am văzut-o cu ochii mei și am auzit-o cu urechile mele cînd a venit adineauri în odaie și a spus că vrea să-ți vorbească.

— M-a dus pînă jos, răspunse domnul Pocket, și mi-a arătat femeia și bucata de unt.

— Și tu, Matthew, o aperi, spuse doamna Pocket, deși a făcut un lucru rău ?

Domnul Pocket scoase un geamăt jalnic.

— De aceea sînt eu nepoata bunicului meu, ca să nu însemn nimic în casa asta ? spuse doamna Pocket. Afară de asta, bucătăreasa a fost totdeauna o femeie simpatică și duviincioasă, și cînd a intrat în serviciu, mi-a spus, dintr-o pornire naturală, că simte că sînt născută pentru a fi ducesă.

În odaie se afla o canapea, pe care domnul Pocket se lăsă într-o atitudine ce amintea de gladiatorul muribund. Din această poziție, îmi spuse cu un glas spart :

— Noapte bună, domnule Pip.

Tocmai socoteam și eu că ar fi mai bine să-l las și să mă duc la culcare.

Două sau trei zile mai târziu, după ce mă instalasem în odaia mea, după ce mă plimbasem de mai multe ori încoace și încolo prin Londra și cumpărasem tot ce-mi dorea inima, domnul Pocket și cu mine avurăm o convorbire îndelungată. Știa mai multe lucruri despre viitorul meu decât știam eu, căci făcea mereu aluzie la ceea ce îi spusese domnul Jäggers, anume că nu eram destinat nici unei profesii și că, pentru viitorul care mă aștepta, era de ajuns dacă eram în stare „să mă țin pe picioare“, ca și ceilalți tineri care trăiau în belșug. Desigur că am fost și eu de aceeași părere, fiindcă nu vedeam cum ar fi putut să fie altfel.

M-a sfătuit să încerc să cunosc diferite locuri din Londra, ca să capăt acele puține cunoștințe de care aveam nevoie și, să-l învestesc pe el cu funcția de călăuză și de director de studii. Nădărdia că, dacă voi fi ajutat în chip inteligent, mă voi ciocni de puține greutăți, și în curînd voi fi în stare să mă lipsesc de orice alt ajutor, în afară de-al lui. Prin felul cum îmi spunea aceste cuvinte și multe altele avînd același scop, izbuti de minune să stabilească între noi o atmosferă de încredere ; și pot spune de pe acum că și-a îndeplinit întotdeauna misiunea cu atîta zel și cu atîta cinste, încît m-a făcut și pe mine zelos și cinstit în îndeplinirea obligațiilor mele față de el. Dacă el, ca învățător, s-ar fi purtat cu nepăsare, nu mă îndoiesc că eu, ca elev, m-aș fi purtat la fel ; dar el nu-mi dădu putința unor astfel de scuze și ne purtarăm amîndoi frumos unul față de celălalt. Și nici nu mi s-a părut vreodată că în legăturile lui cu mine ar fi existat ceva caraghios, căci nu vedeam în el decât ceea ce era serios, bun și cinstit.

După ce luasem aceste hotăriri, ba chiar ajunseseam atât de departe încît mă apucasem serios de învățătură, mi se păru că, dacă mi-aș păstra odaia din „Barnard's Inn“, viața mi-ar fi mult mai plăcută, iar purtările mele nu vor fi nicidecum mai proaste, datorită tovarășiei lui Herbert. Domnul Pocket nu se împotrivi, dar stăruî asupra faptului că trebuia să supun propunerea custodelui meu înainte de a lua vreo hotărîre. Am simțit numai-decît că scrupulele lui se datorau gîndului că planul meu îi va micșora lui Herbert cheltuielile, așa că m-am dus la „Little Britain“, ca să-i împărtășesc domnului Jagers dorința mea.

— Dacă-ăș putea să cumpăr mobila care a fost închiriată pentru mine, spusei eu, și încă vreo două-trei lucruri, m-aș simți ca acasă.

— Fie ! făcu domnul Jagers, rîzînd scurt. Ți-am spus eu că ai să te descurci. Bine ! Cît îți trebuie ?

I-am răspuns că nu știam cît.

— Hai ! făcu domnul Jagers. Cît ? Cincizeci de livre ?

— O, nu, nici pe departe !

— Cinci livre ? întrebă domnul Jagers.

Scăderea era atât de mare, încît spusei încurcat :

— O, mai mult.

— Mai mult, așa-i ? făcu domnul Jagers, așteptînd răspunsul meu cu mîinile în buzunare, cu capul într-o parte și ochii ațintiți pe peretele din fața mea. Cu cît mai mult ?

— E greu să fixezi o sumă, răspunsei eu șovăînd.

— Hai ! făcu domnul Jagers. Hai să hotărîm. De două ori cinci ajunge ? De trei ori cinci ajunge ? De patru ori cinci ajunge ?

I-am spus că, după părerea mea, atât ajunge.

— De patru ori cinci zici că ajunge, așa-i ? spuse domnul Jaggers încruntându-se. Acum, cît zici că face de patru ori cinci ?

— Cît face ?

— Da ! făcu domnul Jaggers. Cît ?

— Cred că trebuie să-mi dați douăzeci de livre, spusei eu, zîmbind.

— Nu te-am întrebat cît trebuie să-ți dau eu, dragul meu, spuse domnul Jaggers, clătînînd din cap în semn de împotrivire. Vreau să știu cît zici dumneata că face.

— Douăzeci de livre, fără îndoială !

— Wemmick ! strigă domnul Jaggers, deschizînd ușa biroului, Ia o chitanță de la domnul Pip și dă-i douăzeci de livre.

Acest fel foarte categoric de a lucra în afaceri mă impresionează puternic, deși nu prea plăcut. Domnul Jaggers nu rîdea niciodată ; în schimb, purta ghetе mari și lustruite, care scîrțiau ; și cînd își lăsa greutatea corpului pe ghetе și-si apleca capul, îmbinîndu-și sprîncenele în așteptarea unui răspuns, ghetеle scîrțiau întocmai ca un rîs uscat și bănuitor. Deoarece tocmai ieșise din odaie și fiindcă în ziua aceea Wemmick era foarte vesel și vorbăreț, i-am spus că nu sînt lămurit asupra purtărilor domnului Jaggers.

— Spune-i asta, și o s-o ia drept un compliment, îmi răspunse Wemmick. El nici nu vrea să fii lămurit. O ! făcu el, văzîndu-mă uimit. Nu firea lui e de vină, e din pricina profesiei, numai din pricina profesiei.

Wemmick ședea la pupitru și ronțăia un biscuit tare și uscat ; din cînd în cînd, arunca firimiturile în gura lui, care semăna cu o crăpătură, ca și cum le-ar fi aruncat într-o cutie cu scrisori.

— Intotdeauna mi se pare, spuse Wemmick, că a întins o cursă și că stă la pîndă. Deodată, tac, te-a prins !

Fără să-mi exprim părerea că asemenea curse întinse oamenilor nu fac parte din plăcerile vieții, i-am spus că-l socoteam pe domnul Jaggers foarte iscusit.

— E adînc, spuse Wemmick, ca Australia. Arată cu tocul spre ușa biroului, ca să-mi arate că alesese Australia în figura lui de stil fiindcă era de cealaltă parte a globului. Dacă ar exista ceva mai adînc, adăugă Wemmick, aducînd tocul înapoi spre foaia de hîrtie, atunci așa ar fi și et.

Apoi îi spusei că, după cîte vedeam, treburile mergeau bine, și Wemmick spuse :

— Gro-zav !

Îl întrebai dacă domnul Jaggers lucrează cu mulți secretari, iar el îmi răspunse :

— Nu prea ne-ncurcăm noi cu mulți secretari, fiindcă nu există decît un singur Jaggers, și oamenii nu-l vor decît pe el. Sîntem numai patru secretari. Vrei să-i vezi ? Ești doar de-al nostru, nu ?

Am primit propunerea. După ce a aruncat tot biscuitul în cutia de scrisori și mi-a dat suma pe care o scosese dintr-o casetă închisă în casa de bani, a cărei cheie o ținea pe undeva pe la spate și o scotea prin gulerul hainei ca pe o codiță de purcel, ne-am urcat sus. Casa era întunecoasă și dă-răpănată ; se părea că umerii soioși, care lăsaseră urme în odaia domnului Jaggers, s-au tîrît ani de-a rîndul în sus și în jos pe scări. La etajul întii, în odaia din față, un secretar mare, gras și buhăit, care semăna fie cu un hanțiu, fie cu un om care se îndeletnicește cu prinsul șobolanilor, era foarte adîncit într-o discuție cu trei sau patru oameni cam jerpeliți, cu care vorbea fără fasoane, așa cum

vorbea toată lumea de aici cu cei care contribuiau la umplerea lăzilor domnului Jaggers.

— Ticluiesc împreună mărturia pentru curtea cu juri, mă lămurî domnul Wemmick, după ce ieşirăm din cameră.

În odaia de deasupra, un secretar, lăptos şi moale ca un terier (pe care stăpînul ar fi uitat să-l tundă de pe vremea cînd era căţeluş), stătea şi el de vorbă cu un om cu ochii blegi, despre care domnul Wemmick îmi spuse că e turnător, că nu stingea niciodată focul de sub cazanul de topit şi că mi-ar fi topit orice i-aş fi cerut; bietul om părea atît de năduşit, de parcă şi-ar fi încercat meşteşugul asupra lui însuşi. Într-o odăiţă din fund, un om cu capul între umeri şi faţa înfăşurată într-o flanelă murdară, îmbrăcat în nişte haine vechi şi negre, care păreau ceruite de lustruite ce erau, stătea aplecat şi transcria pe curat cele scrise de ceilalţi doi domni, spre folosinţa domnului Jaggers.

Asta era toată instituţia. După ce coborîrăm scara, domnul Wemmick mă conduse în odaia custodelui meu şi-mi spuse :

— Pe asta ai văzut-o ?

— Dacă nu te superi, spusei eu, deoarece cele două busturi nesuferite care se uitau chioriş îmi atraseră din nou atenţia, pe cine reprezintă astea ?

— Astea ? întrebă Wemmick, suindu-se pe un scaun şi suflînd praful de pe cele două capete înfiorătoare înainte de a le lua jos. Grozavi sînt ăştia doi ! Nişte clienţi vestiţi de-ai noştri, care ne-au adus faima. Tipul ăsta (ce ţi-o fi venit să cobori de pe locul tău noaptea şi să-ţi bagi nasul în călimară, ca să rămii cu pata pe sprînceană, păcătoarele ? !), ăsta şi-a ucis stăpînul şi, avînd în vedere că nu s-au găsit dovezi împotriva lui, n-a ticluit-o prost.

— Chiar așa arăta ? întrebai eu, îndepărtându-mă de monstrul acela, în timp ce Wemmick îi curăța sprinceană cu scuiat și apoi o ștergea cu mîneca hainei. •

— Dacă așa arăta ? Leit el ! Mulajul a fost făcut la Newgate, îndată după ce l-au dat jos. Mă îndrăgeai grozav, așa e, șmecher bătrîn ce ești ? ! spuse Wemmick. Apoi îmi explică această ieșire drăgăstoasă, arătîndu-mi broșa cu femeia și cu salcia plîngătoare de lîngă mormîntul cu urnă și-mi spuse : A comandat-o anume pentru mine !

— Doamna reprezintă pe cineva ? întrebai eu.

— Nu, răspunse Wemmick. Doar așa, de haz (îți plăcea să faci haz, așa-i ! ?). Nu, nici urmă de doamnă în procesul ăsta, domnule Pip, doar una, și aceea nu era subțirică și nobilă. Și pe aceea, Doamne ferește, n-ai fi văzut-o îngrijind de o urnă ! Doar dacă ar fi fost ceva băutură înăuntru. Preocupat de broșă, Wemmick puse bustul la locul lui și lustrui broșa cu batista.

— Și celălalt tot așa a sfîrșit-o și el ? întrebai eu. Arată la fel.

— Ai dreptate, spuse Wemmick. Așa arată cu toții. Ca și cum una din nări le-ar fi fost prinsă cu o undiță agățată de un fir de păr de cal. Da, tot așa a sfîrșit-o și ăsta, sfîrșitul lor firesc, crede-mă ! Ștrengarul ăsta ticluia testamente, dacă nu cumva îi trimitea și pe testatori pe lumea cealaltă... Și, totuși, erai o lichea de soi (domnul Wemmick vorbea cu el) și spuneai că știi să scrii grecește. Aiurea, lăudărosule ! Ce mai mîncinos erai ! În viața mea n-am văzut așa mincinos ! Înainte de a-și așeza răposatul prieten pe raft, domnul Wemmick puse mîna pe cel mai mare dintre inelele lui de doliu, spunînd : A trimis să mi-l cumpere în ajun, știi ?

În timp ce Wemmick așeza pe raft cel de-al doilea bust și cobora de pe scaun, îmi trecu prin minte că toate giuvaerurile lui trebuie să fi avut aceeași origine. Deoarece vorbise fără înconjur despre lucrurile acestea, cînd l-am văzut din nou în fața mea, ștergîndu-și mîinile de praf, am îndrăznit să-l întreb dacă era într-adevăr așa.

— Da, sigur, răspunse el ; toate acestea sînt daruri de același soi. Știi, unul aduce pe altul, așa se întîmplă. Eu le primesc întotdeauna. Sînt curiozități. Și apoi, sînt lucruri de valoare. Poate că nu sînt chiar așa de prețioase, dar sînt portative, și totuși au o oarecare valoare. Pentru dumneata, pe care te așteaptă un viitor strălucit, poate că n-au însemnătate, dar eu m-am călăuzit întotdeauna după deviza : „Pune mîna pe oricî fel de avere portativă“.

După ce îmi manifestai respectul pentru această deviză luminată, Wemmick urmă pe un ton prietenos :

— Dacă vreodată n-ai să ai ceva mai bun de făcut, te-ar supăra să vii să mă vezi acasă la mine, la Walworth ? Îți pot oferi un pat, și vizita dumitale ar fi o cinste pentru mine. N-am prea multe lucruri să-ți arăt, dar poate că ți-ar plăcea să te uiți la cîteva mici curiozități dintre acestea. Și grozav e de plăcut să locuiești într-o vilă cu grădiniță !

I-am răspuns că aș fi încîntat să mă bucur de ospitalitatea lui.

— Mulțumesc, spuse el. O să ne înțelegem asupra unei zile care să-ți convină. Ai luat vreodată masa cu domnul Jaggers ?

— Încă nu.

— Bine, făcu Wemmick. O să-ți dea vin, și încă

vin bun. Eu o să-ți dau și *punch*¹, și nu din cel obișnuit. Și să-ți mai spun ceva. Când ai să iei masa cu domnul Jagers, să te uiți la îngrijitoarea lui.

— O să văd ceva neobișnuit ?

— Știi eu ? spuse Wemmick. Ai să vezi o fiară domesticită. Ai să-mi spui că asta nu e ceva neobișnuit, dar eu îți răspund că depinde de cât de sălbatică era fiara la început și cât de mult a fost domesticită. Nu vreau să-ți stric părerea despre puterea domnului Jagers. Dar fii atent !

I-am făgăduit că așa voi face, căci vorbele lui îmi stîrniseră curiozitatea și interesul. Îmi luai rămas bun, iar el mă întrebă dacă n-aș vrea să-mi pierd cinci minute ca să-l văd pe domnul Jagers „la treabă“.

Din mai multe motive i-am răspuns că da, mai ales că nu înțelegeam prea bine la ce „treabă“ îl vom găsi pe domnul Jagers. Pornirăm spre oraș și merserăm pînă la un tribunal înțesat de lume, unde o rudă de sînge (în înțelesul ucigaș al cuvîntului) a răposatului care avea originalul gust de a oferi în dar broșe stătea pe banca acuzăților, mestecînd stingherit ceva ; între timp, custodele meu lua interogatoriul în contradictoriu — nu știu care din două — unei femei, băgînd groaza în ea, în sală și în toată lumea de față. Dacă cineva, oricine ar fi fost, spunea o vorbă care nu-i plăcea, domnul Jagers cerea numaidecît ca persoana să fie „notată“. Iar cînd cineva nu voia să recunoască un anumit lucru, spunea : „Lasă, că scot eu totul de la dumneavoastră !“ Și dacă cineva recunoștea, exclama : „Acum te-am prins ! Cînd îl vedeau

¹ Băutură care se prepară din vin sau alt lichid — lapte, ceai sau apă — amestecat cu zahăr și lămîie și uneori cu mirodenii sau mentă.

mușcându-și degetul, magistrații tremurau. Hoții și cei care îi prinseseră pe hoți îi urmăreau cuvințele deopotrivă de vrăjiți și de înspăimîntați și se ghemuiau de groază cînd un singur fir din sprîncenele lui se zburlea spre ei. Nu puteam să-mi dau seama de care parte era el, pentru că mi se părea că-i macină pe toți ca într-o rîșniță; atita știu că, în clipa în care m-am strecurat afară în vîrfurile picioarelor, nu era de partea curții, fiindcă îl făcea pe bietul bătrîn care prezida să țopăie cu picioarele pe sub masă. Îl învinuia pentru felul în care se purtase în ziua aceea, în calitate de reprezentant al legii și al justiției britanice și ca președinte al curții.

CAPITOLUL XXV

Bentley Drummle, care era un individ atît de posac încît atunci cînd punea mîna pe o carte și se părea că autorul îi adusese vreo ocară, nu avea o purtare mai plăcută nici față de amicii lui. Era greoi la înfățișare și în mișcări și greu de cap; avea o față nepăsătoare, greoaie și o limbă bleagă, care se lăfăia în gura lui așa cum se lăfăia el prin odăi. Și, pe deasupra, mai era și leneș, închipuit, zgîrcit, închis și bănuitor. Se trăgea dintr-o familie bogată din Somersetshire, și bieții lui părinți crescuseră această împreunare de defecte pînă cînd descoperiră că băiatul era major și nătărău. Așadar, cînd Bentley Drummle venise la domnul Pocket, era cu un cap mai înalt decît gazda lui și cu o jumătate de duzină de capete mai tare de cap decît majoritatea oamenilor.

Startop fusese răsfățat de o mamă slabă de înger și ținut acasă în vremea cînd ar fi trebuit să

se ducă la școală ; era foarte legat de mama lui, pe care o admira nespūs. Avea trăsături gingașe de femeie și era — „după cum ai putea să vezi, deși n-ai văzut-o niciodată“, îmi spunea Herbert — „leit maică-sa“. Era, prin urmare, firesc să-l îndrăgesc mai mult pe el decît pe Drummle și, încă de la primele noastre plimbări cu barca pe înserat, să stăm de vorbă amîndoi de la o barcă la alta, vîslind spre casă, în timp ce Bentley Drummle venea singur pe dîra pe care o lăsau bărcile noastre, croindu-și drum prin păpurîș, pe sub malurile înalte. Se tîra întotdeauna de-a lungul malului, ca o amfibie stîngace, chiar atunci cînd fluxul ar fi putut să-l ducă cu repeziciune ; și de cîte ori mă gîndesc la el, îl văd venind în urma noastră pe întuneric sau luptîndu-se cu valurile stîrnite de vîslele noastre, în timp ce noi înaintam prin lumina apusului sau în lumina lunii, care se aprindea în mijlocul fluviului.

Herbert era tovarășul meu de fiecare zi și eram buni prieteni. Împărțeam cu el barca, ceea ce îl aducea foarte des la Hammersmith ; iar faptul că locuiam în aceeași cameră, mă făcea să mă duc des la Londra. Făceam drumul dintre aceste două locuri la orice oră din zi și din noapte. Și acum încă mi-e drag drumul acela (deși nu mai este atît de frumos ca atunci), în amintirea acelor vremuri pline de speranță și tinerețe neprihănită.

Locuiam de o lună sau două la familia Pocket, cînd apărură domnul și doamna Camilla. Camilla era sora domnului Pocket. Georgiana, pe care o văzusem tot atunci la domnișoara Havisham, sosi și ea. Femeia asta nemăritată și nesuferită, care dădea bătoșeniei ei numele de religie și ficatului ei nume de iubire, era verișoara domnului Pocket.

Oameni aceștia mă urau cu ura lăcomiei și a dezamăgirii. Adevărul e că, de cînd îmi surîdea norocul, mă linguseau cu cea mai josnică slugărnicie. Față de domnul Pocket, pe care îl socoteau un copil bătrîn, care habar n-avea de interesele lui, se purtau cu îngăduința aceea binevoitoare cu care îi mai auzisem vorbind despre el și altă dată. Pe doamna Pocket o disprețuiau; în schimb, admiteau că biata făptură suferise dezamăgiri amarnice în viața ei, fiindcă lucrul răsfrîngea oarecare lumină și asupra lor.

Aceasta era lumea în care trăiam eu și unde începui să mă îngrijesc de educația mea. Încetul cu încetul, căpătai obiceiuri foarte costisitoare și începui să cheltuiesc atîția bani, încît, după cîteva luni, mă cuprinse spaima, dar, de bine, de rău, tot mă țineam de carte. Aceasta nu dovedea vreun merit deosebit, ci numai acela că aveam dăstul bun-simț ca să-mi cunosc cusururile. Cu ajutorul domnului Pocket și al lui Herbert, am înaintat repede; știindu-i alături de mine pe acești oameni, care îmi dădeau mereu ghes de cîte ori era nevoie, și simțind că am în fața mea un drum lipsit de piedici, ar fi trebuit să fiu un prostănac, ca Drummle, ca să nu fac progresele pe care le-am făcut.

Nu-l văzusem pe domnul Wemmick de cîteva săptămîni, cînd, într-o bună zi, îmi dădu în gînd să-i scriu un bilet, cum că mi-ar face plăcere să trec să-l iau într-o seară și să ne ducem împreună acasă la el. El îmi răspunse că asta l-ar bucura și că mă așteaptă la birou la ora 6. Mă dusei acolo și, de îndată ce sună ceasul, el își ascunse cheia casei de bani sub haină, la spate.

— Te-ai gîndit să mergem pe jos pînă la Walworth? mă întrebă el.

— Sigur, răspunsei eu, dacă îți face plăcere.

— Chiar foarte multă, spuse Wemmick, fiindcă am stat cu picioarele sub pupitru toată ziua și aș vrea să mă dezmoțesc. Să-ți spun mai întâi, ce avem astă-seară la masă, domnule Pip. Avem tocană făcută în casă și friptură rece de găină de la magazin. Cred că-i proaspătă, fiindcă stăpînul prăvăliei de unde am cumpărat-o a fost jurat, zilele trecute, într-unul din procesele noastre și i-am dat drumul numaidecît. I-am amintit de asta cînd am cumpărat găina și i-am spus : „Alege una bună, măi englezule, fiindcă dacă am fi vrut să te ținem în boxă încă o zi, două, n-ar fi fost mare lucru pentru noi“. Și el mi-a spus : „Dă-mi voie să-ți dăruiesc cea mai frumoasă găină din prăvălie“. Desigur că i-am dat voie. Pînă una-alta, e o avere portativă. Sper că n-ai nimic împotriva unui părinte bătrîn ?

Eu credeam că tot mai vorbește de găină, dar el adăugă :

— Fiindcă locuiesc împreună cu tatăl meu, un om bătrîn.

Eu îi răspunsei ceea ce îmi dicta politetea.

— Va să zică, n-ai luat încă masa cu domnul Jaggers ? spuse el în timpul drumului.

— Încă nu.

— Mi-a spus-o și el azi după-amiază, cînd a auzit că vii. Nădăjduiesc că te va invita mîine. Vrea să-i cheme și pe prietenii dumitale. Trei ; ai trei prieteni intimi ?

Deși nu obișnuiam să-l număr pe Drummle printre prietenii mei intimi, am răspuns :

— Da.

— Știi, vrea să cheme toată banda (nu prea mă simțeam măgulit de acest cuvînt), și orice o să vă dea de mîncare, să știi că o să fie bun. Să nu te

aștepți la multe feluri, dar o să fie minunat. Și mai e ceva ciudat în casa lui, urmă Wemmick, după o pauză de o clipă, ca și cum observația cu privire la îngrijitoare ar fi fost subînțeleasă. Niciodată nu zăvorăște vreo ușă sau vreo fereastră în timpul nopții.

— Nu-l fură nimeni niciodată ?

— Niciodată ! răspunse Wemmick. El spune în auzul tuturor : „Vreau să-l văd pe omul care o să mă fure pe *mine* !” Doamne, dacă nu l-am auzit de o sută de ori spunînd cuvintele astea unor pun-gași cunoscuți, în biroul din față, apoi nu l-am auzit niciodată ! „Știți unde locuiesc ; la mine acasă nu se trage niciodată zăvorul ; de ce nu dați lovitura ? Hai, ce, nu vă ispitește ?” Ei bine, nimeni n-are destulă îndrăzneală ca să încerce, fie de dragul banilor, fie pentru cine știe ce altceva.

— Așa groază le este de el ? întrebai eu.

— Groază ? spuse Wemmick. Te cred că le este groază ! E iscusit pînă și în felul cum îi provoacă. Dar trebuie să știi că în casa lui nu există nici urmă de argint. Toate tacîmurile sînt din metal de Britania.

— Așa că nu s-ar alege ei cu prea mult, spuse eu, chiar dacă...

— A, dar el s-ar alege cu mult ! spuse Wemmick, retezîndu-mi vorba. Și ei știu asta. S-ar alege cu viețile lor, cu viețile a zeci dintre ei. Ar obține tot ce-ar voi, și e cu neputință să spui că n-ar izbuti să obțină ceva atunci cînd și-a băgat în cap.

Tocmai căzusem pe gînduri cu privire la puterea custodelui meu, cînd Wemmick observă :

— Cît despre lipsa de argintărie din casă, asta-l adîncimea lui. Așa cum un fluviu are adîncimea lui firească, așa și el și-o are pe-a lui. Dar uită-te

la lanțul ceasului pe care-l poartă. Acela e veritabil, nu glumă !

— E masiv, spusei eu.

— Masiv ? repetă Wemmick. Cred și eu ! E un ceas de aur cu repetiție, care, dacă nu prețuiește o sută de livre, nu prețuiește un *penny* ! Domnule Pip, în orașul ăsta sînt vreo șapte sute de pun-gași care știu despre acest ceas, dar nu există bărbat, femeie sau copil printre ei care să nu recunoască cel mai mic inel din lanțul ceasului și să nu-l arunce de parc-ar fi fier înroșit dacă cineva l-ar ademeni să pună mîna pe el !

Cu povești din astea, și apoi cu discuții mai generale, trecu timpul, se isprăvi și drumul, pînă cînd domnul Wemmick mă înștiință că ajunsesem în districtul Walworth.

Walworth era o îmbinare de ulițe negre, de șanțuri și de grădinițe și părea un loc destul de plicticos. Wemmick avea o căsuță de lemn în mijlocul unui petic de grădină, și acoperișul casei era găurit și vopsit ca o baterie din care ies țevi de pușcă.

— E opera mea, spuse Wemmick. E drăguță, nu-i așa ?

Am început s-o laud cum puteam mai bine. Cred că era casa cea mai mică pe care o văzusem vreodată ; avea niște ferestre gotice foarte ciudate (cele mai multe erau false) și o ușă gotică atît de mică, încît abia puteai intra pe ea.

— Vezi, aceea e o prăjină de steag, o prăjină adevărată, mă lămuri Wemmick, și în fiecare duminică înalț un steag adevărat. Și uită-te aici. După ce am trecut podul, îl ridic, așa, și tai orice comunicație cu exteriorul !

Podul era o scîndurică așezată peste o prăpastie de vreo patru picioare lățime și două adîncime.

Dar era o plăcere să vezi mîndria cu care Wemmick îl ridica și îl fixa. În timp ce făcea treaba aceasta, zîmbea cu un adevărat zîmbet de bucurie, nu cu surisul lui mecanic, dintotdeauna.

— În fiecare seară, la ora nouă, după ora Greenwich-ului¹, se aude o împușcătură, spuse Wemmick. Acolo, vezi ? Și cînd simți zguduitura, zici că-i armă de război, nu glumă !

Piesa de artilerie despre care vorbea Wemmick era montată într-o fortăreață specială, făcută din zăbrele și apărată de ploaie cu ajutorul unui aco-perămînt de mușama, care semăna cu o umbrelă.

— Pe urmă, vezi cum e așezată, în spatele casei, spuse Wemmick, știi, nu la vedere, ca să nu dăuneze ideii de fortificație, fiindcă principiul meu e : dacă ai o idee, du-o la bun sfîrșit și rămii la ea. Nu știu dacă și dumneata ești de aceeași părere...

I-am răspuns că, fără doar și poate, eram.

— La spate, e un cotet, în care cresc un porc, cîteva găini și cîteva iepurași ; afară de asta, vezi dumneata, fac și eu sport și semăn castraveți ; la masă ai să-ți dai seama cum e salata pe care o cultiv eu. Așa că, domnule Pip, spuse Wemmick, clătîndu-și capul și zîbind din nou, dar cu seriozitate, dacă ne închipuim că locul acesta ar fi asediat, ne dăm seama că, în ceea ce privește proviziile, putem rezista al dracului de mult !

La vreo cîteva iarzi mai încolo, se afla un umbrar, de care te puteai apropia numai umblînd pe o potecă plină de cotituri, așa încît drumul pînă la

¹ Ora cînd soarele se întretaie cu meridianul de la Greenwich, localitate în apropierea Londrei, unde se află un mare observator astronomic : cunoscută și sub denumirea de „timpul solar de la Greenwich“, adoptat ca bază a calculării timpului în lumea întreagă.

umbrar dura mult timp. Aci găsirăm cîteva pahare gata pregătite. *Punch*-ul era pus la răcit într-un lac ornamental, pe malurile căruia se ridica umbrarul. Această apă — cu o insulă la mijloc, care nu părea mai mare decît salata pe care trebuia să o mîncăm la masa de seară — era rotundă, și în mijlocul ei Wemmick clădise o fîntînă, care, dacă puneai în mișcare o morișcă și scoteai dopul dintr-o țeavă, țîșnea cu atîta putere, încît îți uda tot podul palmei.

— Eu sînt și inginerul, și timplarul, și tinichigiul, și grădinarul, și omul la toate, spuse Wemmick după ce primi felicitările mele. Știi, e foarte bine așa. Mă scapă de toate pînzele de păianjen care se agată de mine la Newgate și îi fac plăcere bătrînului. Nu te deranjează dacă te prezint chiar acum bătrînului, nu-i așa ? Nu te supără ?

Îi exprimai nerăbdarea care mă însufletea în așteptarea acestei prezentări și intrarăm în castel. Înăuntru, lingă foc, ședea în tihnă un om bătrîn, îmbrăcat într-o haină de flanelă ; era curat, vesel, bine îngrijit, dar cu desăvîrșire surd.

— Ei, moșule, strigă Wemmick, strîngîndu-i vesel și prietenos mîna. Cum îți merge ?

— Foarte bine, John, foarte bine ! răspunse bătrînul, ca și cum ar fi înțeles întrebarea.

— Asta-i domnul Pip, moșule, spuse Wemmick, tare mi-ar plăcea să-i auzi numele ! Fă-i semn cu capul, domnule Pip, grozav îi place ! Fă-i semn cu capul, dacă vrei, și clipește din ochi !

— Casa asta frumoasă e a fiului meu, domnule ! strigă bătrînul, în timp ce eu dădeam din cap din toate puterile. Și parcul e frumos. Cred că parcul și toate lucrările de pe el ar trebui folosite de stat după moartea fiului meu, pentru distracția poporului.

— Grozav ești de mîndru de toate astea, așa-i, moșule ? întrebă Wemmick, privindu-l pe bătrîn, și trăsăturile lui aspre se îndulciră de tot. Uite, un salut pentru tine ! și dădu vîrtos din cap. Și încă unul, tot pentru tine ! și dădu și mai vîrtos din cap. Așa-i că-ți place ? Dacă nu te obosește, domnule Pip, măcar că știu cît este de obositor pentru străini, vrei să-l mai cinstești cu un semn din cap ? Nici nu poți să-ți închipui cîtă plăcere îi face...

Am dat din cap de cîteva ori, și bătrînul era în culmea fericirii. L-am lăsat dînd de mîncare oră-tăniilor și ne-am așezat în umbrar, ca să ne bem *punch*-ul ; aici, Wemmick îmi spuse, în timp ce-și fuma luleaua, că i-au trebuit mulți ani ca să-și aducă proprietatea la acest grad de perfecțiune.

— E a dumitale, domnule Wemmick ?

— Da, sigur ! răspunse Wemmick. Am primit-o bucatică cu bucatică. E scutită de dări, ce Dumnezeu !

— Adevărat ? Îmi închipui că domnului Jaggers trebuie să-i placă.

— Nici n-a văzut-o, spuse Wemmick. Nici n-a auzit de ea. Nu l-a văzut niciodată pe bătrîn. Nici n-a auzit de el. Serviciul e una, și viața mea particulară e alta. Cînd mă duc la serviciu, las castelul în urma mea, și cînd intru în castel, las serviciul afară. Dacă nu ți-e greu, ți-aș fi recunoscător dacă ai proceda la fel. Nu-mi place să mi se vorbească de toate astea în timpul serviciului.

Bineînțeles, mi-am dat seama că îndeplinirea dorinței lui e o chestie de bună-cuviință. Deoarece *punch*-ul era foarte bun, am rămas în umbrar, bînd și stînd de vorbă pînă aproape de ora 9, cînd Wemmick îmi spuse, așezînd pipa pe masă :

— Cea mai mare bucurie a bătrînului e să se apropie de pușcă.

Pornirăm din nou spre castel, unde îl găsirăm pe bătrîn încingînd vătraiul la foc cu ochi nerăbdători, în chip de pregătire pentru marea ceremonie din fiecare seară. Wemmick stătea cu ceasul în mînă, pînă ce sosi momentul cînd trebui să ia vătraiul înroșit și să se ducă la baterie. Luă așadar vătraiul, ieși din casă și, îndată după aceea, se auzi o detunătură care clătină căsuța aceea sucită, asemănătoare cu o cutie, de parcă ar fi fost gata să o dărîme, și toate ceștile și paharele din casă începură să zăngăne. Atunci, bătrînul, care cred că ar fi fost aruncat în aer de pe jîlțul lui dacă nu s-ar fi sprijinit în coate, strigă triumfător :

— A tras cu pușca ! L-am auzit !

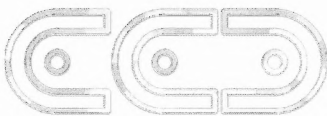
Și eu dădui de atîtea ori din cap, încît nu întrebunțez o figură de stil spunînd că nici nu-l mai vedeam pe bătrîn din pricina ameteții.

Timpul care trecu pînă la masa de seară fu folosit de Wemmick pentru a-mi arăta colecția lui de curiozități. Colecția era în întregime de origine criminală ; cuprindea pana cu care se scrisese un vestit act fals, unul sau două brice foarte cunoscute, cîteva bucle și cîteva caiete de mărturisiri făcute în timpul osîndei, despre care domnul Wemmick spunea că aveau o valoare deosebită, pentru că erau, după cum spunea el, „minciuni din cap și pînă în picioare“. Aceste lucruri erau împrăștiate cu gust printre mici obiecte de porțelan și de sticlă, diferite fleacuri făcute de însuși proprietarul colecției și cîteva tabachere cioplite de bătrîn. Toată colecția se afla în acea cameră a castelului în care intrasem mai întîi și care era folosită nu numai ca salonaș, ci și ca bucătărie, judecînd după tigaia de pe grătar și după cîrligul

de aramă de deasupra căminului, de care era agătată frigarea.

O fetiță curățică ajuta la gospodărie și avea grijă de bătrîn în timpul zilei. După ce așeză masa, podul fu coborît, pentru ca fetița să poată ieși și să plece acasă. Masa fu minunată. Și, deși castelul era atît de năpădit de mucegai, încît mîncarea mirosea a nuci învechite, și, deși porcul ar fi putut să stea ceva mai departe de locul unde mîncam noi, mă simțeam încîntat de această petrecere. Și nici odăița mea din turn n-avea alt cusur decît acela că tavanul care mă despărțea de bățul steagului era atît de subțire, încît, cînd mă întinsei pe spate, mi se păru că va trebui să legăn toată noaptea pe frunte prăjina steagului.

A doua zi, Wemmick se sculă foarte devreme și tare mi-e teamă că l-am auzit curățindu-mi ghețele. După aceea, se apucă de grădinărit ; prin fereastra gotică a odăii mele îl vedeam prefăcîndu-se că are nevoie de serviciile bătrînului și făcîndu-i credincios semn cu capul. Gustarea de dimineață fu la fel de bună ca și masa din ajun, și la opt și jumătate precis pornirăm spre „Little Britain“. Încetul cu încetul, pe măsură ce ne apropiam de oraș, Wemmick se făcea tot mai uscat și mai aspru, iar gura i se strîngea de parc-ar fi fost crăpătura unei cutii de scrisori. În cele din urmă, cînd ajunserăm la birou, și Wemmick își scoase cheia din gulerul hainei, omul părea atît de nepăsător față de proprietatea lui din Walworth, ca și cum castelul, podul, umbrarul, lacul, fîntîna și bătrînul ar fi sărit în aer o dată cu ultima detunătură de pușcă.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și
CAT Graur

Antwerpen
2025

